Riksdagens protokoll 1990/91:58

Torsdagen den 7 februari

Kl. 9.00–20.00

Protokoll 1990/91:58

---

1 § Allmänpolitisk debatt
(forts. från prot. 57)

Allmänpolitisk debatt

Ekonomisk politik

Ekonomisk politik

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Med stigande förvåning har jag på senare tid hört alltmer bestämda förutsägelser från regeringshåll om en snar vändning uppåt i ekonomin. Enligt finansplanen skall själva vändpunkten nås i år, och sedan väntas återhämtningen fortsätta under 1992. Men lika litet som det går att prata bort prishöjningar och valutakriser, lika litet går det att med bara ord betvinga den dystra verklighet som socialdemokraternas misslyckade ekonomiska politik har fört oss till. Jag skall därför inleda med att slå fast några kalla fakta, med att som kontrast teckna den rätta bilden.

Sverige får i år enligt samstämmiga bedömningar den sämsta tillväxten bland industriländerna. Eller rättare sagt: Det blir ingen tillväxt alls, utan en produktionsminskning. Med nuvarande politik talar det mesta för att fallet fortsätter även nästa år. Men även om det skulle kunna bli en obetydlig förbättring, som regeringen hoppas, kommer utnyttjandet av våra produktionsresurser att ytterligare försämras. Sverige fortsätter därmed att i rask takt halka efter jämförbara välfärdsländer.

Förra året steg priserna i Sverige med över 10 %. På grund av skattehöjningar vid årsskiftet accelererade inflationen i januari med bortåt 4 % på en enda månad. Årstakten är därmed uppe i närmare 12 %, och efter den höjning av boendekostnaderna som inträffade i februari får vi räkna med en ytterligare uppgång till ca 13 %. Bakom dessa stigande tal ligger de höjda hyror och de fördyrade arbetsluncher och resor som har drabbat medborgarna till följd av strävan, envisheten, att trots marginalskattelättnader hålla skattetrycket uppe på en oförändrat hög nivå. Även om man för framtiden inte förutser nya kostnadsökningar av samma storleksordning tar det erfarenhetsmässigt ändå en avsevärd tid att driva ut inflationssjukan ur det ekonomiska systemet. Löftet i finansplanen om att prisstegringen under 1992 skall ha kommit ner klart under nivån i våra konkurrentländer är minst sagt lättsinnigt.

Med västvärldens sämsta tillväxt och snabbaste inflation är det inte under-

ligt att Sveriges utbyte med utlandet fortsätter att försämras. Finansministern förutser själv växande underskott i bytesbalansen både i år och nästa år. Vid sidan härav förekommer en snabb utströmning av placeringskapital. Man söker bättre avkastning i aktier, fastigheter och företag utomlands. Därmed ställs det krav på en växande utlandsupplåning, och det förutsätter att den svenska räntenivån förblir hög och i stigande i förhållande till omvärlden.

Höga räntekostnader minskar ytterligare intresset för satsningar i Sverige. Därmed får vi inte de nya jobb som kan ersätta sådana som slås ut till följd av den alltför höga kostnadsnivån. Det största misslyckandet för den tredje vägens ekonomiska politik är naturligtvis att man, trots att inflationen har tillåtits skena i väg, inte kan förhindra att arbetslösheten under 1991 stiger till hittills oanade höjder. Senare i dag kommer arbetslöshetsstatistiken för januari att presenteras. Jag förutser en uppgång från december när det gäller antalet arbetslösa med ca 20 000 till totalt över 100 000 arbetslösa. Skulle inte den gränsen passeras denna gång, sker det med säkerhet nästa månad.

Att vrida utvecklingen rätt igen, att återställa förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning, är inte gjort i en handvändning. Det blir ett långt och mödosamt arbete, och det förutsätter en omprövning av många socialdemokratiska dogmer. Den har regeringen bitvis påbörjat. Men det går trögt, eftersom motståndet är starkt på sina håll i rörelsen och eftersom hjärtat naturligtvis inte kan vara med när hjärnan säger att man måste handla mot sin ideologiska övertygelse.

Om nu inte allt kan ställas till rätta med en gång är det desto viktigare att lämna klara besked om att en kursändring kommer, att sända tydliga signaler och – vilket är ännu bättre – att vidta konkreta åtgärder som ett första steg på vägen mot en bättre tingens ordning. Låt mig då understryka att regeringens planer på att driva fondsocialismen vidare i ATP-systemets hägn är raka motsatsen. Det är ett säkert sätt att ytterligare försämra näringsklimatet i vårt land.

Det kanska allra viktigaste just nu är i stället att klart och tydligt uttala att Sverige kommer att sända in en ansökan om medlemskap i EG före årets slut. Denna vår avsikt bör ges ökat eftertryck genom en omedelbar anknytning av kronan till den europeiska valutaenheten, ecun. Den direkta följden av ett sådant åtagande blir en minskning av den räntemarginal som vi måste ha i förhållande till Euromarknaden, och det stimulerar naturligtvis till satsningar i Sverige.

Därutöver är det av största vikt att nu börja sänka Sveriges rekordhårda skattetryck. Det behövs en sänkning med 6 procentenheter, eller med nära 100 miljarder kronor, för att vi skall komma ner till samma nivå som gäller för vår närmaste konkurrent som högskatteland, Danmark, och med 17 procentenheter, eller med nära 250 miljarder kronor, för att vi skall komma ner till genomsnittet inom EG.

Glädjande nog uttalar man nu i både folkpartiet och centerpartiet i sina partimotioner att man är inställd på en minskning, åtminstone ned till vad som i dag är Danmarks nivå. Regeringspartiet talar om en sänkning av de offentliga utgifterna för att på det sättet kunna reducera skattetrycket *på sikt*. Men vad är det egentligen för "sikt"? I fråga om den valplattform som

nyligen presenterades och som uttryckligen skall gälla för hela 90-talet – benämningen är Valplattform för 90-talet – sägs det inte ett ord om att skattetrycket skall sänkas.

Självfallet måste den nödvändiga skatteanpassningen till Europa ske successivt. Det är mycket som behöver göras. Men allt kan inte ske på en gång. Då bör vi givetvis börja med att sänka de skatter som skadar mest. Eftersom kapital är mest lättrörligt över gränserna och eftersom investeringsflykten redan har inletts, gäller det att snabbt sänka skatterna på sparande och företagande – skatter som olyckligtvis nyligen har höjts med bortåt 40 miljarder kronor. Vidare blir det angeläget att sänka kostnadsnivån för svenska företag genom en reducering av löneskatterna. Det går heller inte att särskilt länge dröja med en justering av den indirekta beskattningen ner mot europeisk nivå. Men då är det generella nedsättningar av momsen som är det väsentliga.

Utrymme för skattesänkningar måste skapas genom besparingar på den offentliga utgiftssidan. Det moderata budgetalternativet för 1991/92 innebär t.o.m. en viss förstärkning jämfört med regeringens förslag, som visserligen presenteras som balanserat men i realiteten visar ett underskott. Ekonomisk effektivitet uppnås genom avregleringar, som befrämjar konkurrensen och ökar människors valfrihet. Det allmänna skall inte syssla med sådant som lika bra eller bättre utförs i enskild regi. Det betyder att offentliga tjänstemonopol skall brytas och att statligt och kommunalt ägda tillgångar i betydande utsträckning kan privatiseras.

Men samtidigt måste det allmänna se till att det som ingen annan kan utföra sköts bättre än vad som varit fallet under senare år. Trots den kraftiga ökningen av offentliga utgifter har statliga kärnområden som försvar, rättsväsen och polis fått förfalla – för att inte tala om hur infrastrukturen i form av kommunikationer samt högre utbildning och forskning har försummats. Försäljningen av statliga företag ger oss moderater utrymme att föreslå 2 miljarder mer än regeringen till väginvesteringar och nästan 1 miljard mer till universitet och högskolor.

Herr talman! Jag har tidigare i denna kammare konstaterat att kampen mellan kapitalism och socialism är avgjord till kapitalismens fördel. Vad mera är: Det finns ingen tredje väg. Den har inte visat sig framkomlig när den prövats i Sverige. Den avvisas av de nya östeuropeiska ledare som, när de nu gör upp med det socialistiska systemet, i likhet med den tjeckoslovakiske finansministern Klaus konstaterar att den tredje vägen leder till den tredje världen. Samstämmigheten är stor om att vad som behövs är mer av marknadsekonomi och mindre av planhushållning och politisk styrning.

Det finns de som hävdar att även svenska socialdemokrater har insett detta. Och det gör de säkert – några, långtifrån alla. Men även om ett omtänkande kan vara på väg, vill jag hävda att ett parti som står för gårdagens idéer inte kan klara framtidens, eller rättare samtidens, krav. På samma sätt som jag i debatter med företrädare för andra borgerliga partier har brukat hävda att socialdemokratisk politik drivs bäst av socialdemokraterna själva, är det naturligtvis sant att de svarar bäst för en marknadsliberal politik som verkligen tror på den, som är övertygade om att den är riktig. För den uppgiften krävs det en borgerlig regering, som utgår från de grundsatser som

Carl Bildt och Bengt Westerberg presenterade i höstas och som ytterligare utvecklats i partimotioner nu i januari.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! I ett antal dokument under det senaste halvåret, nu senast i finansplanen, har regeringen konstaterat att det ekonomiska läget präglas av problem. Regeringen är värd en eloge för att den är så sanningsenlig. Den s.k. tredje vägens politik har nu definitivt förpassats till papperskorgen.

Regeringen beskriver själv resultatet av den förda politiken så här: Den totala produktionen i landet minskar, prisökningarna är skyhöga, investeringarna sjunker, underskottet i våra utlandsaffärer blir större varje år och arbetslösheten ökar i rasande takt. Jag har ingen invändning mot den beskrivningen – den är tyvärr alltför sann. Under de senaste dagarna har det lagts varsel om permitteringar i en tidigare aldrig skådad omfattning.

Trots dessa problem finns det ändå ljusglimtar. Under de senaste månaderna har det skett flera positiva förändringar: skattereformen, EG, energipolitiken. Dessa är en bra början, men de måste följas av fler. Samtidigt finns många illavarslande tecken på att socialdemokraterna inte förmår fortsätta, och t.o.m. backar, när det inte längre är akut valutakris.

Låt mig peka på några illavarslande tecken.

Partisekreteraren Bo Toresson tycker inte att man skall prioritera kampen mot inflationen. Han skriver i Svenska Dagbladet: "Vi prioriterar full sysselsättning – – –. Antingen för man en ekonomisk politik som prioriterar full sysselsättning eller också ger man i praktiken upp den målsättningen." Han går t.o.m. så långt att han indirekt berömmer partiet för att ha skapat den överhettning som gav extremt låg arbetslöshet förra året.

Detta är precis motsatsen till vad Allan Larsson skriver i finansplanen.

Jag måste därför fråga Allan Larsson: Vilket budskap är det som egentligen gäller – är det Allan Larssons budskap om prioritering av kampen mot inflationen eller är det partisekreterarens budskap om prioritering av sysselsättningen? På vilken sida står Hans Gustafsson i denna interna konflikt?

Låt mig tills vidare anta att beskeden i finansplanen gäller och att Bo Toresson blir överkörd. Kampen mot inflationen skall alltså överordnas. Hur skall då detta ske? Även på denna punkt tycks det finns ganska ordentliga interna motsättningar.

Statsministern har t.ex. sagt att det skulle ha varit bättre för svensk ekonomi om bara regeringen hade fått igenom sitt förslag att höja momsen med 2 % våren 1989. Finansministern däremot har sagt att skattehöjningar inte hjälper. Det verkar som om Ingvar Carlsson egentligen skulle vilja föra en annan politik. Men det går inte, för då blir det valutakris. Detta är inte särskilt förtroendeskapande.

Statsministern har också sagt att svensk ekonomi skulle ha varit bättre om det s.k. stopp-paketet med lönestopp, prisstopp, strejkstopp, m.fl. hade gått igenom i riksdagen förra våren. Finansministern däremot har sagt att parterna har ansvaret för avtalsförhandlingarna och att vi inte skall ha prisstopp.

De olika budskapen skapar stor förvirring, och jag vill fråga Allan Larsson om han nu har skrinlagt planerna på någon form av lagstiftning för lönerna.

Jag skall också vända mig till Hans Gustafsson: Tänker han förhandla med centern i utskottet om ett slags lönelag?

Herr talman! Regeringen berömmer sig i finansplanen av att ha sparat ett antal miljarder kronor i statsbudgeten. En av besparingarna som man räknat sig till godo gäller arbetsskadeförsäkringen. Den skall samordnas med sjukförsäkringen, står det. På denna punkt har därefter Stig Malm sagt nej. Han vill inte ha någon samordning, eftersom det skulle innebära en viss sänkning av ersättningsnivån inom arbetsskadeförsäkringen.

Regeringen har redan visat betydande eftergifter mot den fackliga grenen av arbetarrörelsen. Man snålar och sparar på anslag till handikappade, på biståndet till fattiga u-länder och på kulturen, men man vidgar avdragsrätten för fackavgifter. Och ett anslag på en kvarts miljard kronor för facklig information om MBL, en lag som funnits i mer än 15 år och rimligen är välkänd nu, det vågar man inte minska med en enda krona.

I dag har socialministern meddelat att det inte blir någon samordning mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Det beror på tekniska problem, sägs det. Så kanske det kan uttryckas – de tekniska problem som skulle uppkomma för samordningen mellan LO och det socialdemokratiska partiet i valrörelsen om Malm fick ge sig nu igen. Jag tycker det är beklämmande. Partiet är tydligen viktigare än en bra politik.

Jag vill fråga Allan Larsson vad som nu återstår av regeringens planerade förändringar inom transfereringssystemet – finns det någon enda åtgärd kvar som främjar arbetslinjen och minskar utgiftsexplosionen? Hans Gustafsson får tydligen vackert finna sig i att räkna om regeringens budget med mindre besparingar.

Herr talman! I finansplanen står att regeringen anser att industrin måste växa och erbjudas goda utvecklingsbetingelser. Detta är alldeles sant. Det är i själva verket den enda möjligheten att skapa riktiga jobb och värna den fulla sysselsättningen.

På åtminstone två grundläggande områden tycks regeringen vara i full färd med att aktivt göra precis tvärtom. Även i dessa fall handlar det om eftergifter till facket.

Först AP-fonderna. Påhejad av LO vill regeringen låta AP-fonderna köpa mera aktier och dessutom kanske tredubbla fonderna i storlek. Såvitt jag vet är den svenska regeringen den enda i världen som tror att ökat statligt ägande inom näringslivet befrämjar tillväxt och erbjuder goda utvecklingsmöjligheter. Alla andra regeringar är i full färd med att avsocialisera och privatisera ägandet.

Skälet till detta är mycket enkelt. Privat ägande är en grundförutsättning för en fungerande marknadsekonomi. Omsorgen om den egna egendomen, oavsett om det är ett eget företag som skall gå med vinst eller en egen bostad som skall underhållas, är en grundpelare för ett samhälles möjligheter att skapa, utveckla och vårda resurser.

Regeringen tänker sig också att lägga in löntagarfonerna i AP-systemet. Detta illustrerar än tydligare att AP-fonderna skall användas för utökat statligt ägande och ökad makt. Folkpartiet liberalerna säger nej till alla former av fondsocialism.

Det andra området som jag vill peka på gäller skatten på företagens arbe-

tande kapital. I en promemoria från finansdepartementet föreslås en kraftig skärpning av denna skatt.

Det vittnar om en sällsynt dålig förståelse för företagandets villkor. Risken är mycket stor att det skulle tvinga fram försäljning och nedläggning av många mindre och medelstora familjeföretag, eftersom de helt enkelt inte klarar ökade skatter. Effekten blir att jobb försvinner, kreativa företagare ger upp, och maktkoncentrationen i näringslivet ökar.

Mot detta står att LO troligen gillar tanken på skärpt företagsskatt. Men det borde vara en klen tröst för en finansminister som säger sig vilja skapa tillväxt och framtidstro.

Folkpartiet liberalerna vill avskaffa skatten på företagens arbetande kapital.

Jag vill fråga finansministern om han vågar visa någon förståelse för företagandets villkor och lägga fram ett sådant förslag eller om han även på denna punkt måste böja sig för LO.

Herr talman! Verkligheten är i dag sådan att alla insiktsfulla bedömare är ense om att det som krävs är en borgerlig politik. Jag förstår att det är svårt för en socialdemokratisk regering. En borgerlig politik förs faktiskt bäst av en borgerlig regering. Det är min fasta övertygelse att Sverige skall få en sådan efter höstens val.

Anf. 3 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Den internationella högkonjunkturen är över. I år sjunker tillväxten, och inflationen stiger. Redan nästa år bör dock en viss återhämtning kunna ske, men osäkerheten är betydande, inte minst med tanke på kriget i Mellanöstern och utvecklingen av USAs ekonomi.

Sveriges egen, inhemskt tillverkade konjunkturnedgång slår nu igenom i ekonomin med full kraft. Antal varsel, företagsnedläggelser och arbetslöshet ökar markant. Socialdemokraterna säger sig ha ambitionen att slå vakt om den fulla sysselsättningen, men de har inte visat förmågan. Trots åtta års internationell högkonjunktur kommer vi att tvingas se fram emot en snabbt stigande arbetslöshet. Det politiska ansvaret för detta bör först och främst lastas den socialdemokratiska regeringen.

Regeringen hävdar att industriproduktionen och sysselsättningen åter kan börja stiga redan under 1991. Vi har svårt att tro att så kan bli fallet. Under förutsättning av samhällsekonomiskt ansvarsfulla löneavtal kan kanske en sådan omsvängning komma under 1992.

I nuvarande läge är utgången av avtalsrörelsen förmodligen av än större betydelse än normalt. Med eller utan Rehnbergkommissionens förhoppningsvis positiva utfall kommer dock de närmaste åren att bli kärva, och stora krav kommer att ställas på den ekonomiska politiken.

En sådan ekonomisk politik måste bl.a. ha målen låg inflation, full sysselsättning, rättvis fördelning, regional balans och en god miljö.

Utgångspunkten måste vara en fortsatt stram finanspolitik och en fast valutapolitik. För att inte bytesbalansen ytterligare skall försämras, måste utrymme för investeringar skapas genom att offentlig och privat konsumtion hålls tillbaka samtidigt som sparandet ökar.

Vi måste med all kraft bekämpa inflationen. Kostnaderna rent allmänt

måste ned, men viktigast är att åstadkomma lägre priser på nödvändig konsumtion som boende, mat och arbetsresor.

Arbetslöshet skall inte användas som ett medel i den ekonomiska politiken. Arbetsmarknadspolitiken måste inriktas på kompetensgivande utbildning för att undanröja flaskhalsar. Det krävs åtgärder för rehabilitering, så att arbetsskadade snabbt kan återgå till arbetet men också en bättre arbetsmiljö för att minska sjukskrivningar på grund av arbetsskada. Genom beslutet om arbetslivsfonden kan vi nu läsa positiva rubriker om t.ex. Susanne i Gävleborgs län, vilken med hjälp av pengar från arbetslivsfonden kunde återgå till sitt arbete därför att åtgärder som vidtagits sparade hennes axlar.

Den offentliga sektorn måste förnyas, och skattetrycket minska. Konkurrensförhållandena måste stärkas och monopoltendenser motverkas inom flera branscher. I vårt budgetförslag minskar vi skattetrycket med nära 6 miljarder utöver regeringens budgetförslag, vilket vi klarar genom besparingar i statsutgifterna.

Omfattande investeringar i infrastruktur, utbildning och forskning måste genomföras. De skall bidra till att lägga en grund för en god ekonomisk utveckling på längre sikt.

Centerns budgetalternativ innebär en framtidssatsning på kommunikationer och utbildning. För kommande budgetår satsar centern 3,5 miljarder kronor på infrastrukturella åtgärder utöver regeringens budgetförslag.

Jag vill i samband med detta lyfta ett varningens finger till regeringen. Det blir ingen regional balans, om satsningar endast görs i storstadsområdena. Då kommer i stället köerna och miljöproblemen där att fortsätta. Det är i stället viktigt att fördela satsningarna i landet. Då kan produktionen öka mer än annars, utan att resultatet blir överhettning.

Om hela Sverige skall utvecklas, krävs också bättre villkor för små- och nyföretagandet. Skatt på arbetande kapital måste bort. Möjlighet till kvittning för nystartade företag måste införas, liksom lägre arbetsgivaravgifter för de mindre företagen.

Det totala sparandet i ekonomin måste öka genom att det personliga hushållssparandet främjas. Det tillfälliga obligatoriska sparandet bidrog med 11 miljarder i ökat sparande. En stor del av detta kan genom sparstimulanser bli ett frivilligt sparande. Centern har under ett antal år föreslagit skattefria avsättningar till personliga investeringskonton för boende och nyföretagande.

Ekonomi och ekologi måste förenas. Den på lång sikt viktigaste strukturfrågan i ekonomin är att hejda miljöförstöringen. Det gäller att åstadkomma en hållbar ekonomisk utveckling där tillväxten skapas genom miljövänlig produktion och miljövänliga produkter.

Sverige behöver en politik som får människorna att känna att de för den sittande regeringen inte är ett särintresse. Det gäller våra gamla, familjer, ensamstående utan barn, våra ungdomar och studerande. Det gäller småföretagen i vårt näringsliv, och det gäller också alla i våra föreningar.

Numera anser regeringen att det t.o.m. räknas som ett särintresse att påverka bytesbalansen i positiv riktning genom att sänka turistmomsen. Den senaste rapporten på det området visar att antalet arbetslösa ökat med 8 000. 450 restauranger gick omkull år 1990, och under januari ytterligare 47, och

omsättningen i december låg 21 % under samma månad år 1989. I en isolerad beräkning ses höjningen av turistmomsen som en del av finansieringen av skatteomläggningen. I ett vidare statsfinansiellt och framför allt samhällsekonomiskt perspektiv är det en katastrof.

När resurserna är knappa och en ekonomi i kris skall saneras, är behovet av rättvis fördelning som störst. Bara den som saknar förankring i verkligheten kan bortse från att landets kris gäller de många människornas vardagsekonomi. Krisen gäller kostnaderna för mat, resor och boende samt utsikterna att få behålla jobbet. Den gäller möjlighetern att få vård och omsorg den dag hälsan och orken inte längre står bi, liksom rätten att själv få påverka och välja sin framtid.

En ny regering kan inte acceptera de orättvisor som har förekommit under 80-talet. Den måste därför skriva in målsättningen rättvis fördelning i sin regeringsförklaring.

Herr talman! Centern fullföljer rättvisepolitiken. Skatteomläggningens snedfördelning måste rättas till. Skatteomläggningen har en fördelningspolitisk slagsida som skapas av bl.a. höjda kostnader för boende och kollektivtrafik. När momsen vid nästa årsskifte skall sänkas, anser vi i centern att sänkningen skall göras på matmomsen ner till 13,64 %.

Vidare anser vi i centern att byggmomsen och momsen på tjänster kopplade till boende skall sänkas till samma nivå, vilket betalas bl.a. genom slopade investeringsbidrag. Slopad energimoms bidrar också till sänkta boendekostnader.

Sänka mat- och boendekostnader gynnar främst låg- och medelinkomsttagare, vilka använder förhållandevis störst andel av sitt ekonomiska utrymme till sådan nödvändig konsumtion. Jag tycker i likhet med tidningen Aftonbladet att sänkt moms på mat är en bra målsättning för finansministerns budgetarbete hösten 1991, vem det nu än blir.

Vi måste ta ett helhetsgrepp på marginalskatten. Trots skatteomläggningens marginalskattesänkning är det i dag flera grupper som råkar ut för mycket höga marginaleffekter. Det gäller bl.a. studerande. En inkomst på 1 000 kr. utöver det sk. fribeloppet i studiemedelssystemet betyder inte bara 30 % i kommunalskatt. Det betyder också minskade studiemedel med 50 % och minskade bostadsbidrag med 33,3 %. En summering av detta ger vid handen att en ungdom som studerar får en marginaleffekt på 113 % vid t.ex. ett vak-jobb på sjukhus.

Förhållandet är detsamma för pensionärerna. Så länge vi skall bolla med deras särskilda grundavdrag, kommer deras marginalskatt att vara betydligt högre än vanliga löntagares, speciellt när förmögenheten skall påverka. Vårt förslag är en höjd grundpension på för närvarande 98 000 kr. Det ger ökad grundtrygghet, bättre fördelningspolitik och minskade marginaleffekter.

Sammanfattningsvis innebär centerns förslag lägre skatt med lägre kostnader för bidrag, lägre inflation, rättvisare pensionssystem, större möjligheter till produktivt arbete, mindre stödbehov, mindre rundgång, mer dynamik bland människorna och därmed en effektivare ekonomi.

Anf. 4 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! I den ekonomisk-politiska debatten finns det många sanningssägare. För tillfället är det inne att hylla marknaden. Kapitalistisk

marknadsekonomi, valfrihet och konkurrens skall lösa alla samhällsproblem och ge oss det ideala samhället, om man får tro merparten av de ekonomer, samhällsplanerare och andra proffstyckare som uttalar sig i media. Det är som om det plötsligt funnes en enda sann ekonomisk teori – den sista och slutgiltiga, sanningarnas sanning. Men ekonomiska teorier är inte detsamma som verkligheten.

Aftonbladet hade i går ett citat av Ernst Wigforss, som sagt följande om ekonomiska teorier: "Genom hela den moderna nationalekonomins historia drar en rad av spådomar om vad som inte skulle kunna hända, därför att det av ekonomiska lagar förbjudes – och som likväl sedan hänt – och spådomarna om vad som måste hända om någon viss åtgärd företages – och som sedan inte hänt."

Det visar sig nämligen att verkligheten inte så lätt låter sig fångas in i teoretiska modeller. Politikens uppgift måste vara att kapa topparna och fylla igen groparna i de regelbundet återkommande konjunktursvängningarna, oavsett dagens s.k. sanningsteori.

Ernst Wigforss jämför också ekonomen med meteorologen för att belysa skillnaden mellan vetenskap och politik. Meteorologen kan med en viss sannolikhet avgöra om det skall bli regn eller torka. Men han kan inte avgöra vilket som är bra eller dåligt. Det beror helt och hållet på vem man frågar, om det är en bonde eller en semesterfirare. Det kan vara bra att hålla detta i minnet när man diskuterar den ekonomiska politiken.

Ekonomen kan liksom meteorologen med en viss grad av sannolikhet säga vad som kommer att hända om den ena eller den andra åtgärden vidtas. Men om det är bra eller dåligt beror alltså vem man frågar.

När vi i vänsterpartiet formulerar vår ekonomiska politik, utgår vi ifrån det som är bra eller dåligt för de lönearbetande kvinnorna och männen. Med en lätt travestering skulle man kunna säga att det som är bra för de lågavlönade är bra för Sverige.

Det kapitalistiska systemet står inför gigantiska problem. Systemet har problem med tillväxten och produktiviteten, pris-, löne- och vinstutvecklingen, miljöförstörelse och resursslöseri, sysselsättning samt arbetsmiljö och utslagning. Det är inte undersköterskorna på Södersjukhuset eller arbetarna på Rönnskärsverken som orsakar problemen i den svenska ekonomin. Inte heller är det människors krav på rättvisa och välfärd som är orsaken till problemen eller att svenska folket skulle vara särskilt benäget att skolka från jobbet eller förstöra miljön. Sanningen är att kapitalismens inre egna lagbundna förhållanden skapar sin egen kris.

Ett system som bygger på ständig ensidig kvantitativ tillväxt för sin överlevnad hamnar förr eller senare i konflikt med vitala, sociala och samhälleliga mål. Produktiviteten kan inte upprätthållas när inflytande på och delaktighet i verksamheten kraftigt begränsas och arbetsmiljön är undermålig i såväl fysisk som psykisk mening, eftersom makten och verksamhetsinriktningen i första hand syftar till högsta möjliga vinst.

De senaste årens politiska utveckling går högerns väg. Skatteomläggningen gynnar de högavlönade. Den sociala välfärden utsätts för ständiga angrepp. Efter försämrad sjukförsäkring och sänkt ersättning för vård av sjuka barn skulle det bli arbetsskadeförsäkringens tur. Men i radion i morse

fick vi höra att regeringen dragit tillbaka förslaget. Det är bra, men motiveringen oroar. Det är inte protesterna från LO och TCO som fått regeringen att tänka om, utan tekniska problem. Skall detta tolkas som att förslaget kommer tillbaka när dessa tekniska problem är lösta?

Vi tror inte att kapitalismen kan lösa de problem som finns i samhället i dag. I stället för vinstmaximering till varje pris vill vi formulera riktlinjerna för vår ekonomiska politik utifrån andra mål:

– rätten till ett meningsfullt arbete genom en arbetsskapande näringspolitik, arbetsmarknadspolitik och ekonomisk politik,
– rättvis fördelningspolitik på alla samhällets områden,
– försvar och utveckling av den generella välfärdspolitiken som kommer alla till del, oavsett plånbokens storlek,
– demokratiska rättigheter i arbetslivet och bättre arbetsmiljö med minskad utslagning,
– försvar av den nationella suveräniteten genom riktade framtidsinvesteringar för ett slagkraftigt och ändamålsenligt näringsliv,
– åtgärder mot den ekologiska krisen och en resursbevarande och miljöinriktad energipolitik,
– uppvärdering av kvinnors kunskaper och erfarenheter genom att man bryter den manliga maktstrukturen.

Jag skall uppehålla mig vid några av dessa mål.

Det behövs en rättvis fördelningspolitik på alla områden, en fördelningspolitik som utgår från de lågavlönades situation och som sätter en generell välfärdspolitik och full sysselsättning i centrum. Rättvis fördelning gäller inte enbart tillväxten, utan vi vill också se en omfördelning som gäller alla samhällets resurser. Det handlar om att fördela från kapital till arbete, från höginkomsttagare till låginkomsttagare, från privat till offentlig konsumtion, från kvinnor till män och från stad till landsbygd.

Regeringens politik har lett till motsatt utveckling och under 80-talet har löneklyftan vidgats. Skattereformen har med sina stora skattelättnader för höginkomsttagarna bidragit till denna omfördelning. Skattereformen har dessutom höjt boendekostnaderna, gjort kollektivtrafiken dyrare och drivit upp inflationen.

En annan avgörande förutsättning för en ekonomisk utveckling är rätten till arbete. Det är också en av de viktigaste fördelningspolitiska frågorna. Därför är det anmärkningsvärt att regeringen överger målet om den fulla sysselsättningen för det överordnade målet att bekämpa inflationen. På annat sätt kan man inte tolka de uttalanden som gjorts om att inte använda generella arbetsmarknadsåtgärder i ett läge då arbetslöshetssiffrorna ökar från dag till dag.

Det är bra att regeringen satsar på utbildning, men syftet med utbildning i en lågkonjunktur måste väl ändå vara att man skall återgå till ett jobb när utbildningen är slut? Därför behövs det också generella åtgärder för att skapa arbetstillfällen.

I den ekonomiska debatten före jul försäkrade Hans Gustafsson att han inte skulle medverka till att överge målet om full sysselsättning. Med en fortgående anpassning och kanske medlemsansökan till EG som ett möjligt

framtidsscenario, vill jag höra hur Hans Gustafsson tänker sig att lösa det som man inte lyckats med inom EG, nämligen att kombinera låg inflation och låg arbetslöshet.

Den höga inflationen måste självklart bekämpas, men regeringen, liksom de borgerliga partierna, vägrar inse att det är mekanismerna bakom prissättningen som är grunden till inflationen och inte de lönearbetandes krav på kompensation för prisökningar. Regeringens ensidiga fixering vid löneökningarna som orsak till inflationen innebär att man ger fel medicin för att bota den sjuke. I stället för att ta itu med höga vinstkrav, monopolprissättning och skattelättnader för de högst avlönade, ger man sig på de fackliga rättigheterna.

Rehnberggruppen arbetar utifrån felaktiga premisser. Den har lagt förslag som har sin udd riktad mot de lågavlönade och mot lokalt fackligt arbete. Ett utrymme på 1 % av företagens kostnader skall fördelas centralt till dem som tjänar under 170 000 kr. per år. Det motsvarar ungefär 1:25 kr. per timme. Till detta kommer avräkningsklausuler som innebär att löneökningar skall avräknas på både 1992 och 1993 års utrymme. Som om inte det skulle räcka innebär förslaget dessutom stopp för alla lokala förhandlingar och total fredsplikt på alla områden: anställningsvillkor, arbetsmiljö, inflytandefrågor osv. Däremot har Rehnberggruppen inte lagt fram några konkreta förslag eller utverkat några bindande löften i syfte att pressa priserna. Där förlitar man sig på löften från livsmedelsbranschen.

Vänsterpartiet ställer kravet på regeringen att underlätta avtalsrörelsen genom att kompensera de lågavlönade för de negativa effekterna av skatteomläggningen och genom kraftfulla åtgärder mot prisökningarna. Rehnberggruppen är en kniv i ryggen på all lokal facklig verksamhet. Följderna kan bli förödande. Vägen förbereds för högern att angripa de fackliga rättigheter som arbetarrörelsen har kämpat till sig, om inte regeringen själv, med tanke på Nicklassons förslag om höjda strejkböter, föregår detta. Det skulle vara intressant att veta vilken position socialdemokratin tänker inta i händelse av en borgerlig valseger.

Jag har inte längre tid på mig och vill därför bara säga att med den politik som vi för i vänsterpartiet vill vi skapa förutsättningar att samla arbetarrörelsen och i förlängningen skapa ett nytt samhälle där traditionella värderingar om rättvisa, jämlikhet, solidaritet och gemenskap får råda. Varje människas rätt till utveckling skall finnas i ett samhälle, som inte i första hand gynnar egoistiska och enskilda värderingar, där de rika har förtur.

Anf. 5 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Enligt Bildt, Westerberg och även Tobisson är Sverige sämst på ekonomi i västvärlden. Man kan undra på vilket sätt, för vi lever ganska bra, trots allt.

Vi har fler människor i arbete i det här landet än man har i något annat land. När det gäller levnadsstandard har de svenska hushållen större reala inkomster per hushåll än hushåll i alla andra länder, och mycket få människor lever under fattigdomsgränsen. Sveriges produktion per invånare är en av de högsta i världen.

På vilket sätt är Sverige sämst? Det är i fråga om den ekonomiska tillväx-

ten. Sverige har liksom USA haft låga ekonomiska tillväxtsiffror. Nästa år kanske produktionen rent av kommer att sjunka något, eftersom en internationell lågkonjunktur förväntas. Att Sverige är sämst i ekonomi visar sig, om man läser det finstilta, betyda att Sverige om kanske 20 år förlorar sitt försprång och hamnar på samma absoluta nivå som Frankrike. Ve denna katastrof! Det ödet skall vi naturligtvis försöka undvika. Men hur?

Jo, vi skall låta arbetslösheten stiga. Vi skall ansluta oss till EG. Vi skall använda i stort sett samma politik som Thatcher använde i Storbritannien under 80-talet. Vad blev resultatet av den politiken. Jo, den brittiska inflationen blev lika hög som den svenska. Tillväxten blev lika låg. Bytesbalansen blev dessutom negativ.

Den politik som rekommenderas här i Sverige har i Storbritannien visat sig leda till precis samma resultat som det som bl.a. Tobisson och Wibble kritiserar, plus en arbetslöshet som är tre gånger så hög som den svenska; alltsammans på en BNP-nivå som är lägre än vår. Även om britterna fick en jublande tillväxt i sin ekonomi, skulle det ta dem många år att komma i kapp oss.

Men det finns syndare bland händelserna under 80-talet. Man kan inte, som den socialdemokratiska regeringen gjorde under 80-talet, låta företag, spekulanter och höginkomsttagare simma i pengar, utan att vanligt folk märker det och själva försöker ta sig ett dopp. Sådana vinster som regeringspolitiken skapade drev fram en kraftig inflation. Nu är festen över. De som inte fick vara med kräver naturligtvis sin del av den redan uppätna kakan.

Nu till det viktigaste. Sverige har i dag en miljöskuld, som har beräknats till ca 300 miljarder kronor enligt institutet för vatten- och luftvård. Den skulden borde finnas med i finansplanen. Detta är vad det kostar att återställa landet från miljöskador, om inget görs utöver redan fattade miljöbeslut. Miljöskulden har, utöver inflationen, mer än fördubblats under de senaste tio åren. De tyngsta posterna finns inom jordbruk, avfall, kemikalier, försurningsskadad mark och skadade vattenområden. Med nuvarande utveckling kommer den, enligt de här beräkningarna, att öka från 300 miljarder till 520 miljarder kronor i fast penningvärde fram till år 2020. Det kommer t.ex. att kosta 90 miljarder kronor bara att återställa jordbrukets humushalt, dvs. tillföra jorden de organiska ämnen som urlakats, till 1950-talets nivå.

För att råda bot på våra miljöskulder krävs att vi ändrar strukturen på vår konsumtion. Fabriksutsläppen är bara en del av vår miljö- och naturförstöring. Viktigt är förvisso den samlade effekten av miljoner och åter miljoner medborgares konsumtion, av trafik och av sophantering. Men miljöpolitiken har hittills varit inriktad på kontroll i efterhand. Varuproduktionen har fått utvecklas fritt och störningarna i miljön har man försökt att reparera efteråt. Mest tydligt är detta just på kemikalieområdet. Det finns 70 000 olika kemiska ämnen i omlopp på den svenska varumarknaden. Mycket få av dem är kontrollerade och granskade i förväg vad avser miljöeffekterna.

Den allra största bristen finns i resursanvändningen. I dag handlar det om att i ett allt ökande tempo tillverka, köpa, slita och slänga. Vi plockar ur jorden råvaror som omvandlas till produkter med hjälp av energi. När produkterna har tjänat ut hamnar de på sophögen. Slit- och slängfilosofin inne-

bär hela tiden ett ökat tryck på naturresurserna. Ju snabbare vi tömmer gruvorna desto fattigare blir vi. Om vi i stället satsade på återvinning och återanvändning, skulle situationen vara radikalt annorlunda. Vi måste därför övergå till att tillverka, köpa, slita och återvinna.

I en aktuell ledare i Svenska naturskyddsföreningens tidning Sveriges Natur konstateras: "De flesta politiker – och även massmedia – verkar inte ha förstått att miljösituationen faktiskt inte blir bättre bara för att utsläppskurvorna börjar plana ut. --- Minskade utsläpp betyder inte att miljösituationen förbättras, bara att förstörelsetakten minskar en smula. Försurningssituationen har aldrig varit allvarligare än nu. Övergödningen av kusthaven är mer omfattande än någonsin tidigare. Antalet växt- och djurarter som hotas av utrotning i vårt land har aldrig varit större."

Marknadsekonomin har uppenbara brister när det gäller att hantera miljö- och resursfrågorna. Som spelreglerna ser ut i dag påskyndas snarare exploateringen, och det ges föga utrymme för miljöhänsyn. Varken företag eller hushåll behöver räkna in miljöskadorna i sina kalkyler. Priserna på energi och råvaror har varit låga under hela efterkrigstiden. Kostnaden för arbetskraft har rusat i höjden, vilket är orsaken till att det inte lönar sig att återanvända och återvinna. Det blir billigare att arbeta med jungfruliga råvaror än med restprodukter.

Situationen är ohållbar. Slit- och slängsamhället måste överges. Men hur skall vi komma dit? Jo, våra främsta verktyg är ekonomiska styrmedel. Låt oss höja skatten ordentligt på energi och råvaror och sänk den samtidigt på arbetskraft. På det sättet skapas de nödvändiga incitamenten för ökad återvinning och återanvändning. Den svenska energipolitiken är ett utmärkt exempel. Målet har *inte* varit att gynna ett resurssnålt samhälle utan att skapa låga energipriser. Man har trott att låga energipriser har stimulerat svensk industri. Kärnkraften skapades med statliga subventioner för att uppnå detta och även hela det centraliserade svenska elsystemet med Vattenfall i centrum, något som har satt all marknadsekonomi ur spel inom kraftområdet.

Utan statlig styrning och under marknadsbetingelser hade hela den svenska elsektorn sett annorlunda ur. Förutsättningen för kärnkraften var bl.a. att försäkringsfrågorna kunde lösas genom atomansvarighetslagen. Det fanns helt enkelt inget försäkringsbolag som kunde försäkra eller ville åta sig att försäkra för de risker som fanns.

Det svenska kraftsystemet är ordentligt överdimensionerat. Orsaken är lågprispolitiken. Ett annat faktum är att den konstlade lågprispolitiken har lett till att den genomsnittlige svensken konsumerar mer än tre gånger så mycket elenergi som den genomsnittlige EG-medborgaren.

En effektiv elanvändning i Sverige kan vi få genom att avskaffa atomansvarighetslagen, privatisera Vattenfall och skapa en fri elmarknad samt genom att investera i energieffektivitet.

God ekonomi är att använda alla resurser effektivt.

Och till Allan Larsson: Är regeringen beredd att driva en verklig resurspolitik och sätta miljömålet främst för den ekonomiska politiken?

Anf. 6 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Regeringens förslag till finansplan och budgetproposition presenterades och diskuterades i samband med överlämnandet till riksdagen

för en månad sedan. Det finns därför ingen anledning för mig att nu uppehålla mig vid dessa förslag.

Det kan emellertid konstateras att förslagen har fått ett positivt mottagande både av den s.k. marknaden och i de motioner som partierna har framlagt i anslutning till förslagen. Det finns många tecken på att förslagen har haft en gynnsam påverkan på ekonomin, men då jag förmodar att finansministern i sitt anförande kommer att beröra detta skall jag avstå från en mer utförlig redovisning.

Jag förmodar också att en del av kammarens ledamöter för någon vecka sedan såg ett inslag i TV, där en nästan oanständigt uppsluppen riksbankschef konstaterade att alla kurvor numera pekade åt rätt håll. Vi har ju inte precis varit bortskämda med glada riksbankschefer så det vore synd att hejda munterheten, men jag vill ändå påstå att enligt min mening åtminstone en kurva fortfarande pekar åt fel håll, nämligen den som gäller sysselsättningen. Arbetslösheten ökar och varslen är många. Det är mot denna bakgrund tillfredsställande att regeringen signalerat kraftfulla åtgärder mot arbetslösheten och att man nu också väljer att motverka den genom den s.k. arbetslinjen.

Anne Wibble frågade i sitt anförande om jag stod på Bo Toressons eller Allan Larssons linje när det gäller frågan om sysselsättningen. Jag tycker över huvud taget att detta är ett ganska befängt resonemang. Det är av ungefär samma karaktär som diskussionen om hönan och ägget. Det är klart att vi skall upprätthålla full sysselsättning genom att bekämpa inflationen. Annars är det omöjligt. Att i det här sammanhanget sätta det ena före det andra är orimligt.

Herr talman! Jag har utgått ifrån att vi i denna debatt framför allt har att diskutera de partimotioner som har framlagts i de ekonomiska frågorna. Jag skall också fortsättningsvis försöka uppehålla mig vid dessa.

Finansutskottet har alldeles nyligen påbörjat behandlingen av motionerna. Det föreligger därför inte några beräkningar, som kan ge oss tillräckligt underlag för att bedöma de siffermässiga konsekvenserna av motionerna i förhållande till finansplan och budget. Jag skall därför i dag i huvudsak avstå från den typen av diskussion. Vi kan återkomma i samband med finansdebatten, då jag hoppas att det föreligger ett bättre beräkningsunderlag från utskottets sida.

Däremot finns det all anledning att diskutera innebörden av de ställningstaganden som så småningom resulterat i ett redovisat budgetsaldo. Jag tänkte inte heller beröra de delar av motionerna där en rimlig samsyn föreligger mellan regeringens förslag och motionerna. Det gäller t.ex. nödvändigheten av en stram finanspolitik och budgetbalans.

Moderaterna och folkpartiet liberalerna har lämnat var sin motion, även om de numera lär leva i något slags trolovningsförhållande. I vissa avseenden har de gemensamma utgångspunkter som man kan identifiera, men det finns också betydelsefulla skillnader.

Båda motionerna börjar med en beskrivning av hur usel den socialdemokratiska politiken är och, för att citera moderaternas motion på s. 7, vilken gyllne period som skulle inträda i Sverige med en politik enligt moderata riktlinjer. Det är faktiskt en och annan som minns hur det var förra gången

det begav sig, för vi var med då. Vad det än var så inte var det gyllne tider precis, det kan jag lova. Men det vore synd om vi hängde upp oss på detta. Den typen av uttalanden får väl anses höra till "pjäsen". Vi har ju annat att diskutera.

En granskning av de båda partimotionerna ger vid handen att de i väsentliga avseenden har sin udd riktad mot löntagarna. Det är möjligt att detta skall ses som en utveckling av Bengt Westerbergs och Carl Bildts programartikel i Dagens Nyheter. Det är inte möjligt att gå igenom yrkandena i detalj, men jag skall i varje fall redovisa dem i korthet.

I folkpartiet liberalernas motion föreslås således att egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen skall höjas från 5 % till 30 %, att skadeståndsbeloppet för s.k. vilda strejker skall höjas kraftigt – vad nu menas med detta –, att avdragsrätten för fackföreningsavgifter skall slopas, att delpensionen skall sänkas, att den sjätte semesterveckan ej skall genomföras och att det första steget som inneburit att semestern förlängts med två dagar skall rivas upp samt att medlen för MBL-information inte skall få ändrat användningsområde utan i stället slopas. Jag har här endast tagit med förslag som är direkt adresserade till löntagarna. Det finns naturligtvis också andra förslag av allmän karaktär som får motsvarande effekt, t.ex. sänkning av bostadssubventionerna.

En stor del av dessa förslag återfinns också i moderaternas motion men med några variationer. Delpensionen preciseras till 50 %, och arbetslöshetsersättningen föreslås sänkt till 80 % av tidigare lön under de första 89 dagarna och 90 % därefter. Det finns även här betydande ingrepp i bostadsfinansieringssystemet. Jag måste säga att de löntagare som, efter att ha tagit del av detta, ändå stöder förslagen måste ha en ovanligt idealistisk inställning.

I avsnittet om en rättvis fördelningspolitik i folkpartiet liberalernas motion framhålls, som det uttrycks, fyra viktiga dimensioner. Det mesta som står där är det inte svårt att sympatisera med. I en av de beskrivna dimensionerna sägs det: "att inget omfördelningssystem eller bidrag kan i längden kompensera för skillnaden i hushållsekonomin av att ha ett förvärvsarbete och att vara arbetslös. Det kan konstateras att långvarig arbetslöshet är särskilt negativ eftersom den bryter ner självkänslan och tron på den enga förmågan." Det är så sant som det är sagt. Det är kanske den viktigaste fördelningspolitiska skiljelinje som går mellan dem som har ett arbete och dem som inte har det. Det måste väl också betyda att den tredje vägens politik i varje fall på detta område har varit alldeles ovanligt framgångsrik. Det finns inget land i Europa som har så många människor i arbete som Sverige och som fortfarande har så låg arbetslöshet.

Centerns partimotion är i väsentliga avseenden annorlunda än de båda andra som jag hittills har berört. Förslaget är av stor omfattning och innehåller på helårsbasis, enligt egna beräkningar, en inkomstförstärkning på inte mindre än 45,6 miljarder och en utgiftsökning på 44,3 miljarder. Utan att förringa alla de övriga förslag som ingår i motionen, kan jag konstatera att en betydande del sammanhänger med förslaget om sänkt matmoms och finaniseringen av detta.

Frågan om sänkt moms på mat har varit föremål för överväganden vid ett

flertal tillfällen i den här kammaren. Jag har inte funnit att det har tillförts några nya skäl för att man skulle ändra synsättet i den här frågan. För egen del kan jag emellertid tillägga att därest man skulle vilja, som centern föreslår, bibehålla den tillfälliga momshöjningen på 1 % därför att man vill förbättra för vissa grupper, skulle ju detta betydande belopp kunna användas mycket effektivare och mer preciserat än vad en allmän momssänkning på mat innebär.

Det centern anför i sin motion om vikten av en reell kommunal självstyrelse för förnyelse av den offentliga sektorn delar jag. Jag är, från principiella utgångspunkter, glad över att regeringen försöker bygga på frivilliga överenskommelser i stället för att fortsätta att lagfästa kommunala skattestopp. Nu får vi bara hoppas att det skall gå bra den vägen.

Samtliga partimotioner har på olika sätt berört den offentliga sektorns omfattning, organisation och behovet av förnyelse. Jag kan inte finna att det råder delade meningar om angelägenheten av en effektivisering och förnyelse av den offentliga sektorn. De ökade behov som föreligger, av demografiska skäl och av andra omständigheter, ställer så höga krav på ökade resurser att de är svåra att tillgodose i ett läge med svag tillväxt.

Det brukar ofta anföras att produktiviteten är låg i den offentliga sektorn. Det finns inte mycket stöd för det påståendet.

Eftersom jag tydligen har använt mina tio minuter skall jag be att få återkomma till vad som sägs i motionerna om den offentliga sektorn och till motionerna från vänsterpartiet och miljöpartiet i mitt följande inlägg.

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson talade länge om det han inte avsåg att ta upp till diskussion här. Sedan övergick han till att presentera de borgerliga motionerna, inte minst moderaternas och folkpartiets. Jag kan förstå det, och det var klokt, eftersom vi står för vad vi har sagt i dem. Däremot är det oklart hur länge det som står i finansplanen varar.

Vi har ju i dag fått besked om att den besparing på 1,5 miljarder som man skulle få genom en samordning av arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen är borta. Hans Gustafsson har nu fått en fråga om hur det här skall finansieras, men i stället för att svara på den tänker han tydligen komma tillbaka till sin redogörelse för oppositionens motioner i nästa omgång. Det är en mycket underlig debatteknik. Jag hoppas att Hans Gustafsson är beredd att ta del av våra synpunkter och gå i svaromål.

I början hann i alla fall Hans Gustafsson antyda sin ljusa bild av den ekonomiska utvecklingen. Till intäkt för detta tog han bl.a. Bengt Dennis, som skall ha sagt att alla kurvor pekar uppåt, när det gäller inflationen, arbetslösheten och vad det nu kan vara.

Han blev inte ens betänksam över det stöd han fick från miljöpartiets Claes Roxbergh. Claes Roxbergh berömde faktiskt den förda politiken och det resultat man uppnått. Det är inte underligt, eftersom Claes Roxbergh är den som har nått sitt mål och nästan överträffat det. Vi har ingen tillväxt i landet längre. Vi har t.o.m. minskad produktion, och det är ju nolltillväxt som miljöpartiet har talat för. Det är ju just genom denna nolltillväxt som vi halkar efter i levnadsstandard jämfört med andra industriländer. Vi har den

snabbaste inflationen, och det är fel att tala om att vi ser någon avsaktning. Den är nu uppe i 12–13 %, och det kommer att ta tid innan vi kan vrida ekonomin rätt igen. Vi har växande bytesunderskott och tendenser till kapitalflykt.

Jag tycker att det är förvånansvärt hur lätt man tar på det yttre förhållandet till omvärlden. Vi har länge ägnat oss åt det som är själva kardinalfelet för en bankman. Vi har lånat utifrån genom kort upplåning med anspråk på snabb återbetalning. Dessa pengar har vi använt för att finansiera sådant som vi aldrig får pengar tillbaka för, t.ex. bytesunderskottet eller för placering på mycket lång sikt i fastigheter och företag utomlands. Detta kan självfallet inte pågå som det nu gör. Vi kommer hela tiden att tvingas att betala genom en stigande räntemarginal mot omvärlden.

När det gäller arbetslösheten antydde även Hans Gustafsson att den skulle vara litet tråkig. Det är 11 000 personer som nåtts av varsel om friställning i januari. Nu förefaller det som om Saab-Scanias fabrik i Malmö skall avvecklas. Detta är ju ett fantastiskt misslyckande för socialdemokraternas näringspolitik med tanke på hur de bidragit till den etableringen med medel från statskassan och på andra sätt.

Jag har själv under många år varnat för att vi nu går mot en upprepning av varvskrisen på bilindustrins område. Det är märkvärdigt hur man kan se att på samma tomter där varven stod där finns det nu verkstäder som inte heller de förmår att konkurrenskraftigt sätta ihop plåt till fordon. Tidigare var det fartyg. Det är på sätt och vis allvarligare denna gång eftersom vi har större återverkningar för underleverantörer runt om i landet. Det vi nu ser början av kommer att dominera under våren och resten av året. Medan det i höstas var finansbolag, fastighetsbolag och en del överbelånade aktiefantomer som råkade illa ut och gick i konkurs når nu krisen även produktionsbolag med de konsekvenser det får i form av växande arbetslöshet. De lider av den höga kostnadsnivån, den dåliga produktivitetsutvecklingen och det hårda skattetrycket.

Men Hans Gustafsson tar lätt på detta. Han är glad över att regeringen skall vidta kraftfulla åtgärder mot arbetslösheten, och han försöker komma ifrån den oundvikliga fråga som har ställts till honom: Men hur skall då dessa åtgärder avvägas mot kampen mot inflationen? Han försöker med en ordlek och säger: För att trygga sysselsättningen måste vi bekämpa inflationen.

Men det är två olika mål, och det gäller att göra en avvägning på kort och på lång sikt. Den kommer inte regeringen ifrån, även om man på valplattformar och i andra sammanhang försöker ta sig ur dilemmat.

Jag skulle vilja fråga om Hans Gustafsson inser vad en hård valutapolitik, som sätts in i dag då vi har ett kostnadsläge som är kanske 15–20 % över vad det borde vara med hänsyn till våra konkurrensmöjligheter, kommer att kräva i form av uppoffringar, i form av påfrestningar på arbetslivet. Jag har stor respekt för de perspektiv som avtecknar sig. Jag har stor respekt för de svårigheter som vi kommer att möta, oavsett om vi sitter i regeringsställning eller i opposition, för att över huvud taget under många års hårda insatser försöka få Sverige dithän att landet återigen kan mäta sig med jämförbara länder. Om inte Hans Gustafsson förstår detta, så är jag faktiskt säker på att jobbaren på Saabs Malmöfabrik förstår det i sitt innersta – för han känner

nu av de problem som socialdemokraternas ekonomiska politik har fört oss in i.

Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Hans Gustafsson så noga har läst folkpartiet liberalernas ekonomiska motion och att han med instämmande citerar långa avsnitt av detta aktstycke här i kammaren. Jag kan självfallet instämma i vad han läste upp; det tycker jag var en ovanligt bra passus.

Problemet är bara att Hans Gustafsson smiter ifrån den konflikt som finns, åtminstone på kort sikt. Om det inte vore så att det kortsiktigt råder en konflikt mellan inflationsbekämpning och mycket snabba insatser för att upprätthålla sysselsättningen på konstlad väg, så skulle säkert alla vara glada. Men den konflikten är ju ett faktum, Hans Gustafsson. Mycket av debatten i går och mycket av debatten under flera månader – och mycket av debatten under det kommande halvåret eller året – handlar och kommer att handla om just detta problem. Det är på något sätt litet fegt av Hans Gustafsson att försöka låtsas som om verkligheten är någon annan än vad den faktiskt är.

Jag läste en intervju med Ingvar Carlsson i Veckans Affärer nyligen, där han också gav uttryck för en sådan här egenartad syn på verkligheten. Det gällde också då arbetslösheten. Han beskrev problemet i mycket ljusa termer och talade om att varje land då och då måste ha en recession, att man då och då måste drabbas av en viss konjunkturarbetslöshet, osv.

Detta är ett fundamentalt missförstånd. Om Ingvar Carlsson, Hans Gustafsson och många andra tror att den ekonomiska krisen i dag är något slags tillfällig konjunkturnedgång som liksom försvinner av sig själv, som många andra konjunkturförändringar har gjort, då är Sverige mycket illa ute – om ni får fortsätta att föra politik. De problem vi har i dag är ju symptom på mycket långvariga strukturproblem, som är en direkt följd av den politik som ni har fört.

Det var mycket illavarslande att Hans Gustafsson drog i väg med en sådan här traditionell drapa med negativa synpunkter på besparingsförslag. Det vittnar om att han inte har förstått att de besparingar som regeringen har föreslagit bara kan vara en liten början till det som måste ske i fråga om omprövning.

Jag noterar för övrigt att Hans Gustafsson inte hade något svar på frågan hur han skall hantera de 1 à 2 miljarderna i den inräknade men nu tydligen bortfallande besparingen på arbetsskadeförsäkringen.

Ett annat tecken på hans bristande verklighetsanknytning är att han kallade den förda politiken i fråga om sysselsättningsresultat för alldeles ovanligt framgångsrik. Jag måste säga att då har man verkligen ett kortsiktigt synsätt. Det står ju på sida upp och sida ner i finansplanen och i alla andra ekonomiska bedömningar att den förda politiken har lett fram till en kraftig ökning av varslen i dag, en kraftig väntad ökning av arbetslösheten under lång tid framöver. Att kalla detta ovanligt framgångsrikt är ju fullständigt löjligt.

Vi har haft arbetslöshetsproblem i svensk ekonomi tidigare. På 70-talet försökte man lösa dem genom att i stort sett anställa personer inom den offentliga sektorn, som växte mycket kraftigt under den perioden. Under 80-talet försökte man sig på en annan lösning, nämligen devalveringsvägen. Nu

är det alldeles uppenbart att båda dessa vägar är uteslutna. Man kan inte återigen expandera den offentliga sektorn för att ta hand om folk som friställs från industrin och tvärtom. Och vi kan inte återigen devalvera, för det löser inga problem och skulle för evigt skada våra möjligheter att bli fullvärdiga medlemmar av EG.

Jag tycker att det borde vara intressant för finansutskottets ordförande att fundera över hur detta problem då skall hanteras. Det räcker inte med att stå här och ondgöra sig över att andra till äventyrs har lösningar som man inte gillar. Man måste ju ha någon lösning själv, man måste finna något slags politik för att undkomma den kraftiga ökning av arbetslösheten som vi nu ser framför oss. Det handlar inte om att vara passiv, Hans Gustafsson. Vi måste sätta in åtgärder mot långtidsarbetslöshet osv. Men vad det framför allt handlar om är ju att lägga om politiken så att vi skapar goda utvecklingsbetingelser för den del av ekonomin som måste växa och skapa de riktiga jobben. Det handlar om att återindustrialisera Sverige. Det handlar om att skapa tillväxtmöjligheter för privat företagsamhet. Och då handlar det om en rad förändringar i den socialdemokratiska politiken, förändringar som måste ske nu – och som Hans Gustafsson uppenbarligen inte har det minsta begrepp om.

Jag kan instämma i vad Lars Tobisson sade – att vi måste ansöka om medlemskap, klart och tydligt, ansluta kronan till ecun och successivt sänka skattetrycket. Vi måste skapa framtidstro och ett klimat hos företagare i Sverige som gör att de vågar satsa på Sverige. Vi har inte haft en enda utländsk investering i ny produktion i Sverige under hela 80-talet. Det är ett fullständigt skandalöst betyg på den förda politiken.

Vi måste effektivisera den offentliga sektorn och skapa konkurrens där. Vi måste satsa mera på forskning och utbildning, t.ex. genom att använda löntagarfondernas pengar. Vi måste flytta om statlig förmögenhetsmassa från statliga företag, när staten inte har med saken att göra, till infrastruktur i stället. Vi måste vidta en rad åtgärder av detta slag.

Hans Gustafsson måste här faktiskt ge något svar.

Anf. 9 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag som sitter i vägverkets styrelse vet hur den tredje vägen ser ut. Jag bor dessutom i Västernorrlands län, så jag har praktiskt prövat den här vägen. Den är helt utan underhåll, gropig, utan beläggning, och man kan säga att det finns en hel del vägbommar, t.ex. sådana som man har skapat eller ställt ut under 80-talet. På en vägbom står det Ihållande pris- och kostnadsproblem, på en annan Minskat internationellt förtroende för valutapolitiken, på en tredje talas det om Ökade inkomst- och förmögenhetsskillnader. På ytterligare vägbommar står det Ökade regionala balanser som påverkar inflationsnivån, Utebliven förnyelse av näringslivet, Eftersatta investeringar i infrastrukturen, osv.

Detta har pågått under en följd av år och dessutom under en högkonjunktur, då vi egentligen borde ha förstärkt "vägsystemet", så att vi i dag hade en möjlighet att snabbt välja väg utifrån den konjunktur som står för dörren. Det är ju beklagligt att det har varit på det här viset. Jag håller med om väl-

digt mycket av det Anne Wibble sade alldeles nyss, t.ex. om satsningarna som behöver göras och om förutsättningarna för företagande.

Skattesystemet styr faktiskt väldigt mycket hur det är här i landet. Vi har haft ett skattesystem som har gynnat de allra största företagen och missgynnat små och medelstora företag. De största företagen, som antagligen hade flyttat verksamheten till utlandet ändå, utan det här skattesystemet, har alltså tjänat på det.

För de små och medelstora företagens del, som i dag är de vi måste bygga på – det har t.o.m. Industriförbundet börjat gå ut och säga – blir man litet konfunderad, när det tar sådan tid att få bra villkor för dessa företag. Som jag nämnde förut, handlar det om skatt på arbetande kapital över huvud taget, företagens möjligheter att generera ett kapital som de, utan att betala skatt på det, kan använda för att öka den produktiva verksamheten i landet.

Det finns väldigt mycket att göra egentligen utan traditionell stödpolitik, för att åstadkomma en bra sysselsättning i landet framöver. Vi har haft en otroligt låg arbetslöshet, men inte har det varit tack vare socialdemokraternas politik, utan det har varit tack vare en stark högkonjunktur och den devalvering som genomfördes ögonblicket efter övertagandet av regeringsmakten och som faktiskt förhindrat en strukturell omvandling som hade varit nödvändig.

När jag fostrar mina barn, har jag försökt att fostra dem till självständiga individer med en önskan att kunna försörja sig själva, att kunna klara sig själva. Man kan kanske på det viset tala om inte bara en fysisk frihet utan också en ekonomisk frihet för människan. Men jag tycker att jag ser tendenser i samhället i dag som visar att man återigen binder in människa efter människa i ett bidragsberoende.

Det är inte ett dynamiskt tänkesätt att tro att detta bidragsberoende är det ekonomiskt mest effektiva. Det kan vara det på kort sikt, men det är det inte på lång sikt, och jag måste säga till Hans Gustafsson att jag är besviken på att han och socialdemokraterna inte inser detta.

Ni tar fram matmomsen som exempel. Ja, men sänkt matmoms är ett led i filosofin att människan skall kunna klara sig själv. Differentierad moms finns ganska mycket ute i världen och framför allt i EG. Det är ju för att man har tyckt att människor med låga inkomster också skall kunna klara sig själva.

Jag förstår inte att dessutom ett liberalt parti agerar för bidragsberoende. Jag tycker att man verkligen måste se sanningen i vitögat: Varje bidrag höjer kostnadsnivån i landet, för man accepterar då de höga kostnaderna, och så ger man bidrag på grund av att kostnadsnivån är för hög. Varje rundgång skapar ett inflationstryck. Jag tycker att det är på tiden att vi börjar prata om det.

Bidrag är ju traditionell fördelningspolitik, om vi nu skall tala om detta, som tycks vara ett negativt uttryck. Jag tycker att vi skall använda oss av aktiv fördelningspolitik, så att folk känner att de kan klara sig själva. Det är ett argument som man inte kan bortse ifrån. Det är förankrat i verkligheten och inte hämtat ur några skrivbordslådor på finansdepartementet.

Jag måste ställa en fråga: Varför anser socialdemokraterna att människor är ett särintresse, om de vill klara sig på sin lön, men ett samhällsintresse om de behöver bidrag?

Anf. 10 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Det är litet av en märklig debatt. Här står nu representanter för borgerliga partier och för socialdemokraterna och försöker övertyga varandra om hur dåliga de andra är. Samtidigt redovisar man i det betänkande som vi beslutade om före jul en betydande samsyn. Man skriver t.ex. på första sidan i sammanfattningen:

"Utskottet konstaterar att det i flera avseenden råder stor enighet mellan vad som sägs i propositionen och vad som uttalas i motionerna från moderata samlingspartiet och folkpartiet liberalerna om vilka huvudproblemen är i den svenska ekonomin och hur den ekonomiska politiken skall utformas för att uppnå en tillfredsställande ekonomisk utveckling i det medellånga perspektivet. Det råder sålunda inga delade meningar" osv. osv.

Det vore ju mera intressant, utifrån den här samsynen, att ni redovisade vilka effekter era egna förslag får, t.ex. för kvinnorna i vården, inom handeln och inom industrin, att ni redovisade vilka sysselsättningseffekter det blir och vilka effekter förslagen får för inkomstfördelningen i landet.

För oss är sysselsättningen viktig. Den är så viktig att vi tycker att man inte kan ta bort några av de generella instrumenten. Vi tycker att det nu behövs en politik för solidarisk tillväxt. Man måste satsa på utbildning och forskning. Man måste satsa på framtidsinvesteringar i basindustrierna. Man måste satsa på ny teknologi och infrastruktur. Man måste satsa på sjukvård och rehabilitering – det är ju rena investeringar i arbetskraften. Vi har haft en lång rad med konkreta yrkanden, som finns i vår motion om ekonomin.

De strukturproblem som vi har i Sverige i dag är orsakade av den tredje vägens politik, en väg som gav våldsamma vinster till näringslivet, något som i sin tur förde med sig inlåsningseffekter och spekulationsekonomi. Det är märkligt att man från borgerligt håll kritiserar regeringen så hårt för det här. Regeringen är ansvarig för politiken – ja, men politiken bygger ju på blind tilltro till marknadskrafterna, som de borgerliga partierna hyllar.

Anne Wibble säger att inte en investering i ny produktion har gjorts under 80-talet. Har inte näringslivet självt något ansvar för hur det använder sina vinster? Varför har inte näringslivet gjort investeringar, när det nu har friheten att göra dem?

Sedan skulle jag vilja ha svar av moderaterna: Hur låga skatter och hur hög arbetslöshet skall vi ha för att moderaterna skall kunna garantera att vi får företag att välja att investera i arbetstillfällen i Sverige? De garantierna finns inte i dag. Det är bara någonting som ni säger utifrån er ideologiska uppfattning, att största möjliga frihet skall ge största möjliga vinster för kapitalet. Men effekterna för de människor som skall leva i det här landet säger ni väldigt litet om.

Anf. 11 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Lars Tobisson förmår inte skilja på tillväxt och tillväxt. Det finns två olika sorters tillväxt. Det finns en sund tillväxt, och det finns en cancertillväxt. Vi kan ju göra liknelsen med en vuxen människa. Tillväxt hos vuxna personer är oftast farlig. Antingen blir vi feta eller också rör det sig om cancer. Sverige är i detta fall ett fullvuxet land, en fullvuxen och mogen nation. Men det finns också en sund tillväxt. Det finns länder som faktiskt

är i behov av tillväxt och har behov av att komma upp på vår nivå eller i varje fall i närheten av vår nivå.

Tobisson är fixerad vid att tillväxten är ett mål. Därför tror han att vi har som mål att inte ha någon tillväxt, men så är naturligtvis inte fallet. Vi menar att andra mål skall styra politiken. Det är detta som är det väsentliga.

Så till statsbudgeten. Hans Gustafsson och Allan Larsson! För det första: Varför föreslår inte regeringen i statsbudgeten en mer kraftfull skatteväxling från skatt på arbete till skatt på naturresurser och miljöpåverkan? Inser inte regeringen att ekonomiska styrmedel kan bli mycket kraftfulla verktyg för en bättre miljöpolitik? De skattesatser som hittills har införts på koldioxid osv. är alldeles för låga för att ha någon vettig verkan. De måste höjas åtminstone till de nivåer som vi i miljöpartiet har föreslagit. Dessutom måste industrin kompenseras genom att arbetsgivaravgifterna sänks.

För det andra: Varför tog inte regeringen chansen att föreslå ett borttagande av momsen på miljövänlig kollektivtrafik? Risken är nu stor att den konkurrensfördel som järnvägen och annan kollektivtrafik har försvinner och att bilismen åter vinner fördelar när Gulfkrisen så småningom är över.

För det tredje: Varför tar regeringen inte chansen att föreslå ett ordentligt investeringsprogram som är inriktat på att bygga upp en miljövänlig infrastruktur? Det vore väl läge för det när vi befinner oss i en situation att arbetslösheten ökar.

Enligt uppgift lär det komma en s.k. tillväxtproposition så småningom. Ja, ordet förskräcker visserligen. Men en sådan proposition skulle faktiskt kunna innehålla förslag till järnvägsinvesteringar och andra miljövänliga investeringar.

Varför, Allan Larsson och Hans Gustafsson, läggs inte alla pengar på järnvägen så att det blir en ordentlig upprustning av infrastrukturen? Det skulle kunna bli ett trendbrott i svensk transportpolitik och i miljöpolitiken.

Med dessa tre exempel vill jag visa att regeringen gärna talar om miljöpolitik på dessa områden, men att den inte gjort särskilt mycket. Jag väntar på besked om man är beredd att ta några krafttag på det området eller på andra områden och återigen om man är beredd att sätta miljöpolitiken i centrum för den ekonomiska politiken. Vi måste ändå i det långa loppet göra detta. Om vi låter miljöpolitiken och miljön förstöras drabbas ekonomin och den ekonomiska politiken. Man kan inte låtsas att den ekonomiska politiken existerar i ett slags vakuum utan kontakt med det som finns runt omkring.

Det talas i debatten om sysselsättning och produktivitet, och det är viktiga faktorer. Men hur ofta pratar ni socialdemokrater om miljöfaktorerna? De är väl så viktiga.

Anf. 12 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Om jag förstod Lars Tobisson rätt menade han att jag har en alltför ljus syn på situationen och tillvaron. Det är möjligt att jag är något mer optimistisk till min läggning än Lars Tobisson, som alltid företräder ett ovanligt dystert scenario när det gäller att beskriva den ekonomiska utvecklingen och situationen i Sverige.

När det gäller hur läget är avseende sådana parametrar som Lars Tobisson anknyter till om tillväxt och andra mått på utvecklingen, försökte jag i en

debatt i december att göra en ordentlig genomgång av Sveriges situation i förhållande till bruttonationalprodukten och tillväxten inom industrin osv. Jag kunde visa att Sveriges situation är fullt jämförbar med de sju främsta industriländernas. Hela den diskussionen gick tydligen Lars Tobisson förbi. Den har inte gjort något intryck, och han har heller inte försökt redovisa att det jag sade då var felaktigt. Det finns ingen anledning att nu gå igenom den situationen igen.

Anne Wibble och Lars Tobisson har frågat vilken politik socialdemokraterna vill föra för att komma till rätta med de problem som också finns i svensk ekonomi. Den politik vi socialdemokrater vill föra finns redovisad i finansplanen och budgetpropositionen och kommer dessutom att redovisas i ett antal särpropositioner som kommer framöver. Såvitt jag förstår har denna redovisning av vår politik fått ett gynnsamt mottagande på alla håll. Jag vill därför hänvisa till den.

Vidare har vi frågan att jag har påstått att vi socialdemokrater har varit framgångsrika i den meningen att det har varit full sysselsättning under den här perioden – t.o.m överfull sysselsättning. Om jag förstod Anne Wibble rätt hade tydligen sysselsättningen inte varit så fördelaktig. Nu måste man bestämma sig om det är den höga sysselsättningen som medverkat till att det har blivit hög inflation eller ej. Det går inte att ha bägge ståndpunkterna samtidigt.

När det gäller frågan om sysselsättning och inflation tycker jag fortfarande att debatten är befängd. Det finns de som menar att enda förutsättningen för att få ned inflationen, med de positiva effekter som det skulle få, vore att antingen medverka till att det uppstår arbetslöshet eller i varje fall inte göra något åt den arbetslöshet som kan uppkomma. Det är klart att det inte går att upprätthålla full sysselsättning om inte inflationen går ned. Men det är ingalunda ett axiom att en låg inflation leder till full sysselsättning i sig. Vi kan titta på de länder i Europa som har låg inflation och som har 10 % arbetslöshet. Det finns inget bevis på att sambandet är så självklart på den punkten. Därför är en diskussion om innebörden av att i ena fallet hålla på sysselsättning som ett överordnat mål och i det andra fallet hålla på inflationsbekämpning som ett överordnat mål inte särskilt intressant i sammanhanget. Det intressanta är att de som inte vill bekämpa inflationen inte kan ställa sig bakom en full sysselsättning. Det finns detta samband, och detta vill vi försöka att klara på det sätt som är redovisat i finansplanen och budgetpropositionen.

Vidare har vi Anne Wibbles återkommande fråga till mig om hur man skall finansiera de pengar som är upptagna som en intäkt när det gäller samordning av sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Det skall vi redovisa under arbetets gång i finansutskottet. Då kan flera av partierna komma att få anledning att redovisa hur de vill finansiera de förslag som finns med i motionerna. Vi får se hur slutresultatet blir av den process som skall ske i finansutskottet.

Lars Tobisson berörde frågan om anslutning till EG och att Sverige skall lämna in en ansökan omedelbart. Jag förstår inte vari denna oerhörda brådska ligger. Vi fattade ett beslut i full enighet så sent som den 12 december i Sveriges riksdag om att Sverige vill söka medlemskap i EG. I detta be-

slut finns inskrivet att vi måste fortfarande ta säkerhetspolitiska överväganden osv. Men om dessa överväganden är förenliga med beslutet är det ingen som har föreställt sig att Sverige inte skall skicka in en ansökan om medlemskap i EG. Jag vet inte var Lars Tobisson ser motståndaren. Den enda motståndare som jag kan se är den säkerhetspolitiska utvecklingen och dess påverkan på den svenska neutralitetspolitiken. Vi behöver inte hysa någon oro på den punkten. Det finns inga motsättningar där som det finns anledning för oss att upprätthålla oss vid.

Anne Wibble och Lars Tobisson har ständigt återkommit till frågan om fondsocialism och sagt: Vi vill inte ha någon fondsocialism. Såvitt jag vet är någon sådan inte föreslagen. Men det är mycket märkligt att de är beredda att acceptera att man får använda det pensionssparande som sker hos privata försäkringsbolag till att köpa aktier på börsen och den vägen skapa avkastning på sitt kapital. Men om det sker ett gemensamt sparande via AP-fonderna, skulle det uppstå oerhörda faror om man skulle få köpa aktier på börsen och förmera sitt kapital. Kanske kan Lars Tobisson i sitt nästa inlägg redovisa några synpunkter på detta.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Claes Roxbergh skiljer mellan sund tillväxt och cancerös sådan. Vuxna behöver inte växa mer, och om de gör det är det fråga om cancer. Sverige har tydligen vuxit färdigt, och därför är Claes Roxbergh glad över nolltillväxten. Jag däremot är – och det har Hans Gustafsson rätt i – dyster över hur socialdemokraterna har skött politiken. Hela tesen att vi i Sverige skulle ha en med sju ledande industriländer jämförbar utveckling är naturligt alldeles tokig.

Inget annat land har en negativ tillväxt på det sätt vi har i Sverige, vår höga inflation som för närvarande är 12–13 % och den enorma utströmning av placeringskapital och annan valuta som nu förekommer. Detta är de dominerande problemen. Jag har inte sagt att vi skall bekämpa inflationen med arbetslöshet. Jag har sagt att vi skall göra det genom att sända in en ansökan till EG – inte nu, men före årets slut. Vi skall redan nu, omedelbart, demonstrera vår avsikt genom att anknyta till ecun. Den uppläggningen tycks Hans Gustafsson ha missförstått.

Vi skall naturligtvis sänka skattetrycket, genomföra besparingar och avreglering och förstärka infrastrukturen. Men vi skall inte lägga alla pengar på järnvägen – då blir de överkörda och försvinner.

I slutet av sitt anförande kom Hans Gustafsson in på fondsocialismen, och den frågan vill jag ta upp. Är inte finansutskottets ordförande orolig för att lönekostnaderna på nytt skall börja stiga alltför snabbt? Löntagarfonderna var ju till för att se till att lönestegringen inte blev för kraftig. Med tanke på den löneinflation vi haft sedan de infördes måste det ju bli något alldeles förfärligt när nu löntagarna inte längre känner att de blir delaktiga i kapitaltillväxten i företagen.

Det är alldeles uppenbart att man tänker sig att samordna löntagarfonderna i ATP-systemet. Då måste vi ha klart för oss – och det är svaret på min fråga – att ATP-systemet är ett fördelningssystem. Där skall inte behövas någon fond alls. Man gör en falsk parallell med försäkringsbolagen när man

talar om försäkringsbolagens premiereserver. Vi skall därutöver komma ihåg, att när det gäller försäkringsbolagens försäkringstekniska skulder, får dessa pengar inte placeras i aktier eller fastigheter. De skall placeras i obligationer. ATP-systemet har inget annat än försäkringstekniska skulder, så den parallell som dras är fullkomligt tokig.

Det avgörande är att aldrig så lyckade aktieplaceringar inte räcker för att bygga upp reserver som kommer att trygga den egna pensionen. Avgörande för att ett fördelningssystem skall fungera blir tillväxten. Den behöver vara över 2 %, och inte minus som den är nu. Nya socialiseringsframstötar på detta område får inte framtidstron att återvända. Vi måste tvärtom stärka det enskilda sparandet som en grund för den nödvändiga utbyggnaden av näringslivet. Här går den avgörande skiljelinjen mellan oss borgerliga och det socialdemokratiska partiet. Här har ni i varje fall inte omprövat socialismen.

Anf. 14 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först vända mig till Maggi Mikaelsson. Det jag sade var faktiskt inte att inte någon investering har gjorts i Sverige. Det vore konstigt om jag skulle säga det. Det jag sade var att det inte skett någon *utländsk* investering i nyproduktion i Sverige. Rätt skall vara rätt.

Görel Thurdin talade vackert och väl om att inte ha ett så stort bidragsberoende. Jag kan instämma i detta. Det är i själva verket en av de viktigaste effekterna av den skattereform som Görel Thurdin i dag ändå hade en något mer nyanserad inställning till, dvs. att skapa möjligheter för människor att leva av frukten av det egna arbetet. Efter skattereformen kommer det att löna sig väsentligt mycket bättre att arbeta än före skattereformen.

Det gamla skattesystemet var, som Görel Thurdin säkert väl vet, både ruttet och snett på många olika sätt och hade genomsyrat många människors beteende så mycket att man i övergången till ett nytt system faktiskt måste ge litet smörjmedel, om jag får uttrycka mig litet tekniskt. Annars kan människor inte hantera denna övergång. Att kalla detta för att skapa ökat bidragsberoende vittnar om ett slags omänskligt synsätt, som jag beklagar att Görel Thurdin har.

Varje förändring av en så stor del av det svenska politiska beslutssystemet som denna skattereform innebär måste hanteras med en viss varsamhet, så att inte enskilda människor kommer i kläm. Jag vill också fråga Görel Thurdin var dessa 8–10 miljarder kronor som centerns pensionsförslag kostar finns någonstans. De finns inte i ert budgetförslag – det kan jag tala om som en information.

Hans Gustafsson sade att han är mer optimistisk än många andra, och det är ju alltid trevligt med optimister. Problemet är om denna optimism, eller detta sätt att uttrycka sig, skapar sådana förväntningar att man inte kan uppfylla dem. Sådana förväntningsbilder har inte varit ovanliga i socialdemokraternas budskap i samband med tidigare valrörelser. Jag skulle gärna vilja säga ett litet varningens ord på vägen. Uttryck er inte så väldigt optimistiskt att man sedan blir tvungen att helt lägga om kursen! Detta med att föra samma politik såväl före som efter ett val har ändå ett visst positivt innehåll.

Hans Gustafsson sade att finansplanen beskriver den ekonomiska politi-

ken. Det må så vara, men hela mitt tidigare anförande gick ut på att visa att finansplanens ord har motsagts av så många andra ledande socialdemokrater. Många av förslagen har direkt tagits tillbaka, och finansplanen är nu inte trovärdig. Det finns därför fortfarande ett betydande trovärdighetsproblem. Den socialdemokratiska regeringen är helt enkelt inte tillräckligt kompetent att föra den politik som är nödvändig.

Anf. 15 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! När det gäller pengarna till ett förbättrat pensionssystem vill jag till Anne Wibble säga att hon liksom andra här i kammaren vet att man inte tar upp sina utredningsförslag i sina förslag till budget, eftersom man redovisar ettårsbudgetar.

När jag ser till folkpartiets motion, kan jag bara konstatera att man i princip ställer sig bakom hela budgetförslaget som presenterats av regeringen. Det är mycket svårt att finna något annat. Jag tycker inte att man då skall ifrågasätta utgiftsförslag från ett annat parti där det är riktigt att man inte redovisar finansieringen i budgeten.

Sedan kommer jag till frågan om tillväxt och ekonomiskt hållbar utveckling, något som jag vill framhålla och som man i FN försöker att föra fram från Brundtlandkommissionen. Detta begrepp inkluderar BNP-tillväxt, men man kan också säga att det inkluderar en socialt och miljömässigt styrd marknadsekonomi. Miljöfrågorna behöver inte motverka tillväxten om man verkligen väger in deras ekonomiska betydelse i sammanhanget, Claes Roxbergh. Det borde också Lars Tobisson tänka på. Vi kan inte klara en hållbar utveckling i framtiden om vi inte ägnar miljöfrågorna en mycket stor uppmärksamhet.

Vi kan t.ex. se till den betydelse som de kommande infrastrukturpropositionerna kommer att få både miljömässigt och på annat sätt. Jag hoppas att regeringen börjar tänka i system i stället för i lösryckta vägbitar som skall produceras i det här landet. Vi måste börja anlägga en systemsyn. Det finns faktiskt företag längst uppe i Norrbotten som företagen nere i Skåne är beroende av, eftersom vi lever i symbios i hela landet. Det är inte så att varje del lever för sig, även om man skulle kunna tro att det är på det viset.

Jag hoppas att tillväxtpropositionen – om vi använder det begreppet – verkligen visar på en systemsyn så att vi får systemlösningar som bidrar till en tillväxt i hela landet och också till en lägre inflation.

Vi beklagar momsen på kollektivtransporter. Den strider faktiskt mot miljömål i den ekonomiska politiken vilka alla har ställt sig bakom. Alla partier här i riksdagen har ställt sig bakom de ekonomiska målen om regional balans och en god miljö. Centerpartiet har år ut och år in kämpat för dessa mål. De är nu fastlagda och då tycker jag att vi skall efterleva dem.

Anf. 16 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson hann inte med att kommentera vänsterpartiets ekonomiska motion. Det kanske inte är så lätt att kommentera den. Tyngdpunkten i motionen ligger nämligen på en rättvis fördelning i samhället. Vi har gett konkreta förslag som skulle förändra och förbättra för människor i samhället med låga inkomster.

Vi har lagt fram förslag om sänkt matmoms. Det är bra att centern är med på dessa krav som vi har drivit under många år.

Vi har även lagt fram förslag om ett slopat grundavdrag på inkomster över 180 000 kr. Det skulle ge ca 9,6 miljarder kronor. Pengar som skulle kunna gå till kommunsektorn för satsningar på vård och omsorg. Satsningar som vi vet behövs. Det finns ingen som kan övertyga mig om att någon privat verksamhet klarar av att lösa de problem och klara de behov som finns inom den offentliga sektorn. Privat verksamhet är även inom detta område intresserad av bara de lönsammaste delarna och de snabbaste pengarna.

Vi har också föreslagit höjd statlig inkomstskatt till 30 % på inkomster över 240 000 kr. Detta är också en omfördelande politik.

Vi har föreslagit pengar till pensionärerna. Vi har inte föreslagit en sådan liten snutt som Ingvar Carlsson gav besked om i går. Det är snällt att vilja ge pensionärerna ett ökat KBT, men det är nästan litet oförskämt att säga att bidragen "åtminstone skall nå upp till socialbidragsnormen". Vi tycker att pensionärerna är värda mycket mer än att komma upp i nivå med socialbidragsnormen. Vi vill föreslå 1,8 miljarder till pensionärerna.

Hans Gustafsson ägnade mer tid åt att kritisera de borgerliga budgetarna. Det är inte så svårt. Det är lätt att kritisera t.ex. moderaternas motion, med yviga löften om våldsamma skattesänkningar på 28 miljarder nästa år. Vilka konsekvenser får det för vanligt folk? Vad händer med inflationen om 28 miljarder svämmar ut över samhället?

Jag måste också ställa några frågor om sysselsättning och inflation. Om jag förstår Hans Gustafsson rätt så jämställer han de två målen låg inflation och full sysselsättning. Det är intressant eftersom man inte kan utläsa detta i budgetpropositionen. Där ser man att inflationsbekämpningen är överordnad. Det kanske delvis är ett led i vår EG-anpassning. Därför är det intressant att få veta: Har regeringen ändrat sig så att man jämställer full sysselsättning med låg inflation? Är man beredd att ta till generella arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att klara av den arbetslöshet som vi har fått? Eller är det fortfarande så att inflationen är överordnad och att man är beredd att acceptera en ökande arbetslöshet för att anpassa sig till inflationssiffrorna i övriga delar av Europa?

Anf. 17 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Anledningen till att jag har tagit upp detta med tillväxt, Lars Tobisson, är att det spelar en central roll i debatten. Jag håller fullständigt med Görel Thurdin om att vi skall ha en ekologiskt hållbar utveckling.

När man gör jämförelser som är uppenbart felaktiga och som haltar måste det påpekas. Om man skall göra en rimlig jämförelse av tillväxten mellan två länder, Lars Tobisson, är det då inte rimligt att ta hänsyn till vilken BNP länderna har i absoluta tal? Det kan inte vara rimligt att jämföra BNP-tillväxt mellan ett land med BNP på en hög nivå och ett land med BNP på en låg nivå. För att jämförelsen, med de brister den har, över huvud taget skall vara intressant måste dessa länders BNP vara på ungefär samma nivå. Det är min huvudsakliga uppfattning.

När det gäller strukturinvesteringarna talade jag om järnvägen. Jag uttryckte mig möjligtvis litet slarvigt. Jag skall utveckla det utförligare. Det

handlar om järnväg. Det handlar om kollektivtrafik. Det handlar om investeringar i energieffektivitet, bl.a. inom industrin.

Inom industrin finns det i dag möjligheter att göra stora energieffektivitetsinvesteringar. Detta görs inte, på grund av att el- och energipriset är för lågt för att investeringen skall betalas i industrin. Det finns två sätt att få dessa investeringar gjorda. Det ena är att höja priset på elenergi – det bör givetvis höjas. Det andra är att man från statens sida går in med stimulanser för att få investeringarna till stånd. Vi menar att bägge sakerna bör göras. Det är bl.a. detta jag pratar om när det gäller investeringar i järnvägar, infrastruktur och energieffektivitet.

När det sedan gäller frågan om Vattenfall skulle det vara väldigt intressant att höra om Lars Tobisson, Anne Wibble och Görel Thurdin är beredda att privatisera Vattenfall och införa marknadsekonomiska förutsättningar i elenergisektorn. I så fall skulle det vara ett fall framåt för elsektorn i vårt land.

Anf. 18 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Anne Wibble varnade mig för att vara alltför munter och optimistisk. Jag är ändå något mindre munter än riksbankschefen när det gäller ekonomin. Jag vet inte om det är så överdrivet i sammanhanget.

Lars Tobisson säger att det inte finns något annat land som har en negativ tillväxt i ekonomin. Vi får för det första se vad det blir när allt en gång räknas ner. Ibland slår det på hela procent. För det andra är det så att man i alla länder har perioder av kort karaktär då man har en annan situation. Om Lars Tobisson jämför tillväxten i svensk ekonomi både 1970–1990 och 1982–1990, finner han att vi hävdar oss utmärkt bland de sju rikaste industriländerna i världen.

Lars Tobisson återkom till fondsocialismen och sade att vi har ett fördelningssystem och inte ett premiereservsystem med fonder. Sanningen är väl att vi har båda delarna. Vi har ett fördelningssystem med fonder. Om det inte hade funnits fonder skulle vi inte behöva föra en diskussion om att vi skall placera pengar på börsen.

Jag försökte lyssna mycket noga på Lars Tobissons resonemang. Men jag förstod inte invändningen och varför han kallar detta fondsocialism. Här gäller marknadens villkor, som för alla andra som köper aktier på börsen. När vi nu har frigjort kapital i det här landet från alla bojor vore det kanske bra om det demokratiska inflytandet över kapitalet fick större möjligheter att hävda sig än hitintills. Jag tror att vi får tillfälle att återkomma till den diskussionen.

Låt mig sedan säga till Maggi Mikaelsson och i någon mån till miljöpartisterna att det är meningslöst att tala om att vi skall klara sysselsättningen, om vi inte är beredda att tala om att vi måste bekämpa inflationen. Det är detta det handlar om.

Om såväl miljöpartiets som vänsterpartiets motioner vill jag i övrigt säga att de har mycket av programskrifter över sig. De är svåra att diskutera i de här sammanhangen. Det gäller åtminstone för vänsterpartiets motion som talar om att socialdemokraterna inte längre vill företräda arbetarrörelsens politik. Man kan dra en parallell till vad Ivar Lo skriver i en av sina böcker om att det finns trösklar i tiden. När man stiger över en sådan tröskel, säger

Ivar Lo, är det som att stiga in i ett rum där man aldrig har varit förut. Han beskriver 30-talet som en sådan tröskel i tiden.

Jag är lika övertygad om att 90-talet är en tröskel i tiden då vi står och ser in i rum där vi inte har varit tidigare. Vi behöver ta ut nya vägmärken, skaffa oss nytt fotfäste, ompröva vår hållning, finna nya medel och samtidigt behålla kärnan i vår politiska förkunnelse om solidaritet, frihet och broderskap. Man måste bygga på det utifrån nya situationer. Det måste vänsterpartiet också vara med på om vi skall kunna hävda arbetarrörelsens intressen.

Anf. 19 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag har ägnat mitt första år som finansminister åt att tala klarspråk om Sveriges ekonomi och om den ekonomiska politiken. För en månad sedan lade jag fram en kärv men ansvarsfull budget. I den gav jag klara besked om vår politik och om hur vi vill skapa bättre tider.

Jag har inte ägnat mig åt att kritisera oppositionens politik. Men när jag nu ser hur övriga partier har lagt upp sin politik finner jag att det är dags att tala klarspråk även om oppositionens alternativ.

Låt mig börja med att påminna om vad herrarna och damerna sade för tre månader sedan. När jag redovisade våra besparingsåtgärder som skulle lägga grunden för en ansvarsfull finanspolitik blev jag utsatt för en våldsam kritik. Minns ni hur det lät? Folkpartiledaren talade om en oerhörd besvikelse, och moderatledaren trodde sig veta att räntorna skulle bli fortsatt höga. Dagens Nyheter uppmanade på ledarplats oppositionen att lägga fram en ekonomisk strategi och begära att få vända sig till svenska folket i ett nyval. DN förutskickade ett år av upprepade valutakriser och skyhöga räntor. Centerledaren nappade på detta och uppmanade sitt parti att förbereda sig för nyval.

Så lät det för tre månader sedan. Sedan dess har verkligheten talat klarspråk. Av den gemensamma ekonomiska strategin blev en debattartikel i Dagens Nyheter. Men när herrar Bildt och Westerberg uppträdde här i kammaren i går nämnde ingen av dem med ett ord detta märkliga aktstycke.

I stället har omvärldens förtroende för svensk ekonomi och för den ekonomiska politiken steg för steg förstärkts. Kronans ställning har blivit starkare, och valuta flyter in i landet. Den svenska kronan framstår som en trygg hamn i en osäker värld, skrev en affärstidning i går. Räntorna har successivt pressats ned. Det har blivit särskilt tydligt sedan budgetförslaget lades fram i början av januari. För en vanlig familj med normala villalån betyder räntesänkningen stora besparingar, i storleksordningen 500 kr. mer i plånboken varje månad sedan årsskiftet.

Viljan att satsa på Sverige som industriland har blivit allt tydligare. Jag tror på Sverige, sade Volvo-chefen Christer Zetterberg häromdagen. Allt fler instämmer med honom.

Så ser verkligheten ut. Verkligheten har talat klarspråk och underkänt oppositionens profetior.

Den politik som på detta sätt har förstärkt förtroendet för Sverige har jag tidigare redovisat. Jag skall i korthet påminna om inriktningen.

Vi vill att Sverige aktivt och framgångsrikt skall medverka i den internationella integrationen. Vi skall bekämpa prisstegringarna, inflationen, därför

att inflationen skapar orättvisor och utgör det största hotet mot sysselsättningen. Vi måste därför få till stånd ett stabiliseringsavtal på hela arbetsmarknaden.

Vi skall bygga för framtiden. Vi skall sätta i gång investeringar när det gäller näringslivet, vägar, järnvägar och kollektivtrafiken. Vi skall satsa på kunskap och kompetens. När det är lågkonjunktur på arbetsmarknaden skall det vara högkonjunktur på utbildningens område. Vi skall hävda arbetslinjen och därmed skapa en starkare bas för välfärdspolitiken. Arbetet är grunden för vår välfärd. Vi skall därför skapa ett bättre arbetsliv och erbjuda goda möjligheter till rehabilitering och en aktiv arbetsmarknadspolitik. Vi skall klara den ekonomiska tryggheten för barnfamiljerna och pensionärerna.

Vi skall åstadkomma en uthållig tillväxt. Den måste baseras på samspel mellan ekonomi och miljö. Vi skall därför satsa på kollektivtrafik, hushålla med energi, utveckla alternativa energikällor och driva på det internationella miljösamarbetet.

Detta är en stram och ansvarsfull politik. Det är denna politik som nu verksamt bidrar till att stärka förtroendet för Sverige, som industriland och som välfärdssamhälle. Vad är då alternativet till regeringens politik? Det fanns stora förväntningar på oppositionen när ni för två veckor sedan presenterade era motioner. I presentationen skröt samtliga partier med att de var minst lika strama och ansvarsfulla som regeringen. "Stram, stramare, stramast", var den vitsiga rubriken i en tidning. När man närmare granskar motionerna försvinner emellertid intrycket av stramhet och ansvarsfullhet. Det är många löften och mycket luft.

När de gäller de statsfinansiella effekterna av förslagen har man överskattat inkomsterna och underskattat utgifterna. Det gäller särskilt för moderaterna och centerpartiet. Om man räknar korrekt visar det sig att oppositionens budgetalternativ inte alls är strama och ansvarsfulla. De är underbalanserade, och om de genomförs skulle de tvinga fram en omfattande upplåning. Därmed får förslagen också andra effekter för hushållen, näringslivet och samhällsekonomin än vad ni säger i era motioner.

Om detta skulle jag vilja säga väldigt mycket. Men jag har tilldelats tio minuter. Därför kan jag inte gå in på vart och ett av partierna. Tro dock inte att ni skall komma undan. Jag kommer på annat sätt att offentliggöra en kritisk granskning av partiernas ekonomiska politik. Den kan vi föra en diskussion om på olika sätt sedan. De få minuter jag har till mitt förfogande vill jag ägna åt de borgerliga partiernas alternativ.

Jag läste för en tid sedan en intervju med Bengt Westerberg. Han sade att han inte vill bli finansminister i en eventuell borgerlig regering. Han tyckte att det skulle vara ett alldeles för hårt jobb. Jag kan försäkra Bengt Westerberg och alla andra att det är ett utomordentligt stimulerande arbete att vara finansminister i en socialdemokratisk regering och med en socialdemokratisk riksdagsgrupp. Efter att ha läst de borgerliga partiernas motioner förstår jag Bengt Westerberg.

Det samlade intrycket är att det råder en väldig oreda hos borgerligheten. Oredan är större än någonsin. Det måste vara en omöjlig uppgift att skapa en ansvarsfull och trovärdig politik av de borgerliga löftena. Tänk er in i si-

tuationen för en eventuell borgerlig finansminister. Han eller hon skall inte bara ta hand om det egna partiets motioner och löften och det underskott som det ger upphov till. En borgerlig finansminister skall hantera ett utgiftstryck som skapats av alla tre partierna av de utgiftslöften som de är överens om, men också av de löften som de inte är överens om.

Varje utgiftslöfte som ges under ett valår hamnar till sist på finansministerns bord. Sammanlagt finns det förslag om utgiftsökningar på mer än 14 miljarder kronor. Men inte nog med det, därtill kommer att de tre partierna har ställt ut omfattande löften om sänkta skatter. En borgerlig finansminister måste riskera att tappa inkomster som svarar mot samtliga dessa löften. Han eller hon kan bara räkna med inkomster som de tre partierna är överens om. Sammanlagt rör det sig om inkomstförluster på minst 36 miljarder, eller 46 miljarder om man räknar med centerns löfte om sänkta energiskatter.

Så är utgångsläget för en borgerlig regerings finansminister. Det saknas således 50 miljarder kronor för att det skall bli en balanserad budget. Hur ett regeringsalternativ skall kunna skapas av detta är för mig totalt obegripligt. Om finansministern väljer att expediera alla dessa löften leder det till jättelika budgetunderskott och en väldig upplåning med förödande effekter på samhällsekonomin som följd. Det skulle vara en upprepning av det borgerliga vanstyret mellan 1976 och 1982. Alternativet är att göra stora nedskärningar i välfärden för att klara löftena om skattesänkningar. Hur går det då med pensionerna, barnbidragen och tryggheten? Ytterligare ett alternativ är att partierna måste svika alla löften, både om höjda bidrag och om sänkta skatter, för att klara en ansvarsfull ekonomisk politik.

Så illa ser det ut. Nu förstår ni säkert alla varför Bengt Westerberg, klok som han är, redan på förhand har tackat nej till att bli finansminister.

Jag har frågat mig vilka tankar och vilken strategi som ligger bakom uppläggningen ifrån de tre partierna. Försöker ni dölja något? Har ni en hemlig överenskommelse, en pactum turpe, som väljarna inte skall få veta något om före valet? Tro inte att ni kan åka land och rike runt under detta valår och sälja grisen i säcken. Era egna väljare vill säkert veta om det bara är luft i era löften, och vi socialdemokrater kommer att kräva er på besked. Jag instämmer gärna i följande kommentar från Dagens Industri: Den borgerliga politiken duger inte att regera på. Den duger inte ens att gå till val på.

Anf. 20 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansministern fortsätter att prata bort krisen. I stället för att sätta in ordentliga åtgärder försöker han påverka marknaden med vad man skulle kunna kalla för open mouth operations. Hur kan man glädja sig åt och känna stolthet över att tillväxten nu ligger på minus, inflationen är rekordhög – 12–13 % – och vi har ett växande bytesunderskott där vi inte ser en tidpunkt då det kan bytas i sin motsats?

Jag har tidigare sagt att Allan Larsson har ett mycket snävt perspektiv på den ekonomiska politiken. Det finns en fixering vid budgetsaldot. Jag måste återigen påminna om att krisen är samhällsekonomisk, inte statsfinansiell. Man kan jämföra med Tyskland som har ett mycket större budgetunderskott – större än vad som någonsin har förekommit i Sverige – men man har en väl fungerande ekonomi med god tillväxt.

Nu tar finansministern till ett trick när det gäller oppositionens budgetalternativ och summerar alla utgiftsförslag i de olika motionerna och alla skatteförslag och får fram stora tal. Sedan frågar han om vi har någon hemlig överenskommelse om hur detta skall hanteras. Jag frågar Allan Larsson direkt. Vem har ni någon överenskommelse med? Allan Larsson tror väl inte att han efter valet ensam skall kunna regera och bestämma budgeten. Han måste också befinna sig i en situation där han får andras utgiftsönskemål och skatteförslag på sitt bord. Det här är något som vart och ett parti står för fram till valet. Därefter träffar vi en överenskommelse om en regeringspolitik vare sig Allan Larsson får tillfälle att vara med om det eller ej.

Det moderata budgetförslaget är starkare än det socialdemokratiska. Ni sysslar med manipulationer. Ni redovisar själva att det underliggande budgetunderskottet är 15 miljarder och att budgeten får en expansiv finanspolitisk effekt.

Vad kostar det pensionstillägg som utlovades i går? Vilken skatt skall man höja för att finansiera detta? Vad kostar bostadsbidragen, som måste höjas och i fortsättningen ges till ett mycket större antal personer för att man skall täcka in de merkostnader för familjerna som alla skattehöjningar i samband med skatteomläggningen medför?

Vi har räknat på detta – jag vet inte om ni har gjort det – och funnit att antalet bidragshushåll kommer att öka med 50 %, från 250 000 till 375 000. Hur skall det betalas? Nya bidrag brukar leda till nya skatter. Det är en rundgång som bara kan glädja socialdemokrater.

Det andra är att finansministern fäster en överdriven vikt vid ett centralt stabiliseringsavtal. Det är viktigt att hålla tillbaka kostnadsökningarna, men det sker inte genom centrala förhandlingar eller genom inkomstpolitiska påtryckningar.

Lönebildningen formas på en marknad, och bestämmande är arbetsmarknadsläget, dvs. antalet vakanser, och naturligtvis det i Sverige rekordhårda skattetrycket. Jag sade i mitt anförande att jag gläder mig åt att folkpartiet och centern nu i alla fall är med på att sänka skattetrycket ned mot 50 % – det kommer inte att räcka, men det är en bra början. I den valplattform som socialdemokraterna satt ihop för hela 90-talet sägs inte ett ord om att skattetrycket skall sänkas. Det talas om det i finansplanen – kanske för att marknaden skall bli imponerad. Men tänker ni sänka skattetrycket under 90-talet, Allan Larsson? Det är anmärkningsvärt att det i detta aktstycke under rubriken "Socialdemokratin vill bygga för framtiden" framhålls som en extrapoäng, att man har skärpt beskattningen av kapital. Hur kan man tro att det är ett sätt att bygga för framtiden?

Detta leder till det som ni socialdemokrater inte vill tala om, nämligen att vi får en flykt av investeringskapital till omvärlden. Förstår inte finansministern, att när gränshindren försvinner, så blir det nödvändigt att anpassa uttaget av olika slags skatter till vad som gäller i andra länder. Det går inte att vänta. Flykten av investeringskapital är i full gång. Blir det inga jobb i Sverige, följer snart arbetskraften efter, särskilt den med kvalificerad utbildning.

Vad är det som gör att regeringen, trots positiva skrivningar i finansplanen, inte vill ge klartecken för en anknytning av kronan till ecun? En sådan

åtgärd skulle ju demonstrera vår strävan att komma med i EG och vår bestämda avsikt att inte devalvera. Det skulle också medge en minskad räntemarginal.

I detta sammanhang vill jag passa på att ställa en fråga: När kommer den aviserade utredningen om riksbankens oberoende? Enligt den nu en månad gamla finansplanen skulle den komma inom kort. Vi väntar fortfarande på det samråd som inte bara jag utan sedan också talmannen begärt. Även denna åtgärd skulle stärka tilltron till en omläggning av svensk ekonomisk politik, så att kampen mot inflationen i enlighet med vad vi moderater i många år förordat och enligt vad regeringen också kommit fram till verkligen sätts i främsta rummet. Men efter finansministerns anförande nyss tvivlar jag på att så kommer att bli fallet.

Anf. 21 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Allan Larsson har faktiskt ganska snabbt funnit sig till rätta som en finansminister i den gamla vanliga stilen. Nu skapar han en konstlad bild av de andra partiernas politik och polemiserar sedan mot denna bild. Det är ett gammalt känt knep, men vill man föra en saklig diskussion, är detta inte det bästa sättet.

Han framställer det som om det skulle vara något slags hot mot de andra partierna att föra en diskussion om dessa partiers budgetförslag. Han borde väl ändå medge att en stor del av det politiska arbetet i riksdagen är att sakligt diskutera innehållet i de olika förslagen. Det är minsann inget hot mot partierna att göra det. Vi skulle vara mycket tacksamma om vi finge ta del av de beräkningar som finansdepartementet har gjort av de olika partiernas förslag. Förra året vi fick vi ta del av sådana beräkningar, även om det skedde efter det att riksdagens arbete med de olika förslagen praktiskt taget var avslutat. Om vi får sådana beräkningar, skall vi gärna föra en saklig diskussion utan att denna behöver framställas som ett hot mot partierna.

Jag måste säga att jag blev besviken på Allan Larssons anförande. Han sade att det ges klara besked i budgetpropositionen och att det i denna finns mycket positivt. Jag instämmer att det finns mycket positivt i budgetpropositionen, och jag gjorde mig omaket att i mitt anförande nämna flera viktiga förändringar som skett under de senaste månaderna. Jag pekade framför allt på skattereformen, EG-besluten och energibeslutet. Men Allan Larsson måste väl ändå vara medveten om att detta inte räcker för att vända den ekonomiska utveckling som är en följd av den socialdemokratiska 80-tals politiken och som lett till en akut kris.

Särskilt illavarslande är att Allan Larsson inte tycks vara medveten om att det krävs betydligt större insatser. Jag pekade i mitt anförande på några mycket illavarslande tecken, nämligen eftergifter mot vad jag kallade rörelsens fackliga gren – jag förstår att det är det uttryckssättet man bör använda. Sådana eftergifter bedöms uppenbarligen som viktigare än att föra en i sak korrekt och bra ekonomisk politik. Jag tycker att Allan Larsson för Sveriges del och för att i någon mån söka upprätthålla trovärdigheten i sitt ekonomiska budskap måste kommentera detta. Anser han t.ex. att det är en eftergift – och en felaktig sådan – att förslaget om samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen inte kommer fram? Denna fråga har diskuterats under

flera år, och det har ansetts att en sådan förändring är angelägen. En samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen ingick också i den överenskommelse som regeringen och folkpartiet liberalerna träffade för knappt ett år sedan. Ni har alltså haft åtminstone tio månader på er att tänka. Att ni nu plötsligt kommer på att det finns tekniska problem vittnar uppriktigt sagt inte om någon aktiv vilja att genomföra förändringar.

Jag ställde också några frågor om det som jag anser vara en felaktig politik som regeringen för och som går stick i stäv emot den förtroendeskapande politik som behöver föras. Det gäller AP-fonderna, socialiseringen, skatten på företagens arbetande kapital, konkurrensen inom den sociala tjänstesektorn och en rad andra företeelser. Detta borde ändå vara värt något litet ord från finansministern. Vad tänker han själv göra på dessa områden? Tror han verkligen att fortsatt och ökat statligt ägande i näringslivet främjar den ekonomiska tillväxten? I så fall är han nästan unik i världen, och då borde han slås in i paket.

Om han verkligen vill göra någonting för att befrämja företagens framtidstro, finns det en mycket enkel åtgärd, nämligen att ta bort skatten på det arbetande kapitalet, dvs. skatten på byggnader, maskiner, varulager och annat som krävs för att driva verksamheten. Denna skatt är nu så tung att många faktiskt dignar under bördan och måste ta ut tre gånger så stora belopp som skatten för att kunna betala den. Nu vill tydligen finansdepartementet ytterligare skärpa denna skatt. Det är fullständigt vansinnigt och har i Affärsvärlden, som finansministern citerade, karakteriserats som ett dråpslag mot OTC-marknaden – företagen kommer att lämna OTC-marknaden, de kommer att säljas och läggas ner, jobben kommer att försvinna och kreativa företagare kommer att flytta utomlands, bara därför att finansministern för att slå vakt om partienigheten inte vågar utmana LO genom att ta bort skatten på företagens arbetande kapital. Jag tycker att det är beklämmande.

Ett betyg på regeringens trovärdighet kan man få på många olika ställen i den ekonomiska diskussionen för närvarande. Jag vet inte om finansministern har någon hög tilltro till SNS-rapporten, men jag tror att den allmänt anses som ganska sanningsenlig. Den rapporten ger ett dåligt betyg åt de devalveringsberäkningar som kan observeras på valutamarknaden. Jag tycker att Allan Larsson borde ta sig en funderare på det.

Anf. 22 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Finansminister Allan Larsson talar klarspråk, och det låter ju alltid fint. Men trovärdigheten för de mål som ni sätter upp är i dag inte särskilt stor.

När jag läser om de vackra målsättningar som ni redogör för alldeles i början av finansplanen får jag nästan tårar i ögonen. Under de fem år som jag tillhört riksdagen har utvecklingen faktiskt inte gått mot de mål som man hela tiden har talat om, vare sig det gäller miljöpolitik, fördelningspolitik, regionalpolitik eller något annat. Finansminister Allan Larsson måste faktiskt förstå att vi är väldigt undrande över vart det skall leda och hur man skall uppnå de uppsatta målen.

Under 1990 upplevde vi en sådan oreda med fingerade regeringskriser och allt vad det var, att arbetssituationen blev mycket jobbig.

Och vem skall socialdemokraterna regera ihop med? Lars Tobisson ställde också den frågan. Det måste vi få veta, för om ni hamnar någonstans vid 30 %, behöver ni inte bara vänsterpartiets utan fler partiers stöd. Då blir det kanske inte så enkelt, att ni bara kan säga att ni skall genomföra era förslag.

Sedan måste jag avvisa detta sätt att hantera våra förslag. Vi bad i går att få en lista över de beräkningar som ni gjort i finansdepartementet och då kommit fram till ett minus på 15 miljarder i vår budget. Jag har inte sett den listan. Jag har blivit besviken på finansminister Allan Larsson, som ändå verkat vara en så rekorderlig man i det socialdemokratiska lägret, när han i en partiledardebatt bara slänger ur sig att vår budget visar ett underskott på 15 miljarder utan att redovisa hur man kommit fram till den siffran. När er egen budget uppvisar ett underskott på 15 miljarder, måste ni väl ändå vara litet självkritiska.

Inte heller era beräkningar i övrigt är trovärdiga. I fjol föreslog vi att man skulle använda arbetsmarknadsfonden för offensiva åtgärder inom näringspolitiken. Ni sade då att detta inte innebär någon realekonomisk besparing, och ni godkände inte detta förslag i vår budget. I år säger ni att detta ger en minskad belastning på statsbudgeten. Det ni säger blir inte trovärdigt, om ni ständigt ändrar inriktning och åsikter som det passar er själva.

Socialdemokraternas syn på värdepappersmarknaden är alldeles otrolig. I skatteutredningen, som jag tillhörde, visste man inte ens om korta placeringar i värdepapper hade någon betydelse för funktionen inom näringslivet och på kapitalmarknaden. Man måste först utreda detta, innan man kunde bestämma sig för hur värdepappren skulle beskattas. Dagens skatt på värdepapper har gjort att värdepapper nu köps i utlandet och inte i Sverige. Ändå vägrar ni att ta bort denna skatt.

Jag kan ta funktion för funktion. Kollektivtransporter fungerar inte, därför att ni inte haft någon systemsyn och inte vidtagit de åtgärder som hade erfordrats för att dessa saker skall fungera. Många människor som pendlar mellan Stockholm och Uppsala säger att de inte har råd att resa med tåget utan i stället kommer att ta bilen. Blir detta resultet uppnår man inte de miljömål som ställts upp. I finansplanen sägs det att ekonomi och ekologi skall samordnas.

Precis som Anne Wibble tycker jag att det vore bra om debatten om sakfrågorna i det politiska livet här i Sverige kunde föras på ett annat sätt. Om vi skall kunna vända utvecklingen här i landet behöver vi enligt min uppfattning en förändring av förhållandet till varandra. Vi måste respektera varandras förslag på ett annat sätt, respektera att de finns. Att vi sedan tycker illa om förslagen eller inte ställer oss bakom dem är en annan sak. Men vi bör inte säga att: Era förslag är felaktiga och era siffror är fel, eftersom vi bedömer dem annorlunda. Sedan vet ingen ute i Sverige hurdant läget egentligen är. Det vore inte så dumt om detta med att tala klarspråk också landade i en klarsyn.

Anf. 23 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! På vems sida står socialdemokraterna i dag? Vilka människor har regeringen i tankarna när den lägger fast sin ekonomiska politik? Nu har regeringen suttit i drygt åtta år. Under den tiden har klyftorna ökat i

samhället. Inflationen har ökat, underskottet i bytesbalansen har nått rekordnivåer och produktivitetstillväxten har, som vi har hört från flera håll här i dag, avstannat.

Hans Gustafsson talade om Ivar Lo-Johansson och det tomma rummet. Nog kan jag hålla med om att ni inom socialdemokratin står på en tröskel i tiden. Men inte tycker jag att det verkar som om ni är på väg in i ett tomt rum; ni har ju haft dörren på glänt länge. När man går in i ett nytt rum måste man ju också möblera så att man känner sig hemma. Det är dålig politik att flytta in till grannen till höger, som ni håller på att göra. Däremot finns det andra tomma rum som vi står på tröskeln till och där vi måste väga samman fördelarna med olika ekonomiska system, där vi skall ta det som är bra från marknadsekonomin men inte köpa den rätt av. På så sätt skall vi skapa ett samhälle som är bra för alla människor.

Det finns de som säger att socialdemokraternas ekonomiska politik under 80-talet i stort sett har följt rådet från nyliberalerna i Studieförbundet Näringsliv och Samhälle. Den vägen har lett till en återvändsgränd. Det kanske är dags att lyssna på andra röster, på rörelsen. Det kanske är klokt att lyssna mer på de råd som kommer från LOs och TCOs ekonomer, lyssna på gräsrötterna, gå ut i samhället och prata med kvinnorna och männen som har de låga lönerna.

I dag är det inte bara vänsterpartiet som säger att de stora vinsterna i början av 80-talet har investerats fel, att det svenska näringslivet dras med en föråldrad struktur, att förnyelseprocessen har gått för långsamt, att näringslivet har satsat på kortsiktiga vinster i stället för teknikutveckling, osv. Senast i går framträdde den nya gurun, Michael Porter, i svensk TV med de synpunkterna i ena kanalen. I den andra kanalen fanns en av regeringens sakkunniga när det gäller bilindustrin – jag kommer inte ihåg hans namn – och sade ungefär samma sak. Vilka slutsatser drar regeringen av det?

Själv är jag utbildad till förskollärare och har lärt mig att när man genomfört någonting utvärderar man det och ser om man tycker att det är bra. Om man inte tycker att det är bra, försöker man rätta till det. Men man drar lärdomar av de erfarenheter man har fått.

Jag vill också säga något om ekonomi och kvinnor. Riksdagen har ju beslutat att budgetens effekter för kvinnor skall redovisas i budgethanteringen. Jag har förgäves letat, jag tror att jag har tittat igenom nästan alla budgetbilagor i den lunta vi har fått. Och där finns inte många rader om kvinnor och ekonomins effekter för kvinnorna i samhället. Jag tycker att det är allvarligt, dels därför att det är ett brott mot ett beslut vi har fattat här i riksdagen, dels därför att det finns strukturella skillnader i hur de ekonomiska åtgärderna slår emot kvinnor och män som grupper i samhället.

Kvinnorna finns på särskilda platser i samhället. Kvinnorna finns i större utsträckning inom offentlig sektor än männen, kvinnorna finns i större utsträckning inom lågavlönade yrken än männen, och kvinnorna finns i större utsträckning inom tyngre yrken än männen, även om man har svårt att tro det. Men det är ju så att skit värderas olika om den sitter på en gruvarbetares händer eller på ett vårdbiträdes händer.

Därför är det viktigt att man redovisar hur de olika ekonomiska åtgärderna slår för kvinnornas del. De åtgärder som regeringen, med stöd från

andra partier, har genomfört de senaste åren är nästan uteslutande åtgärder som slår hårdare mot kvinnorna än mot männen i samhället. En sänkt sjukförsäkring slår hårdare mot den som är lågavlönad. Sänkt ersättning för vård av sjukt barn slår hårdare för dem som oftast är hemma och vårdar sjukt barn, vilket fortfarande är kvinnorna.

Skatteomläggningen får – för att uttrycka mig riktigt snällt – minst positiva effekter för de lägst avlönade; då har jag alltså uttryckt mig väldigt snällt. Nu går man ut och säger att det minsann visst går jämnt upp för alla, även för dem som är lågavlönade. Men poängen är ju att vi som är högavlönade får massor av pengar över när vi har betalat de ökade bostadskostnaderna, de ökade kostnaderna för kollektivtrafik, den ökade momsen på turism, hotell, restauranger, osv. Det är ju det som är skillnaden. Klyftorna har ökat genom skatteomläggningen, och det har slagit dubbelt så hårt mot kvinnorna som mot männen. Jag tycker att det är allvarligt att regeringen inte i budgetpropositionen har bemödat sig om att redovisa något av dessa konsekvenser.

Anf. 24 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Det vore väldigt intressant för oss att få ta del av de beräkningar finansdepartementet har gjort. Det skulle vi verkligen välkomna. Vi ser alltså fram emot att få en kopia av dessa beräkningar.

Vi är medvetna om att våra budgetförslag faktiskt innebär en minskad privat konsumtion. Vi är medvetna om att vi inte kan öka den privata materiella konsumtionen med 30 % fram till år 2000, som är angivet i långtidsutredningen. Vi är medvetna om att den offentliga sektorn måste omstruktureras. Men den måste omstruktureras på ett socialt ansvarsfullt sätt. Vi är medvetna om att vi måste genomföra förändringar i socialförsäkringen. Vi är medvetna om att vi måste genomföra förändringar när det gäller bostadssubventionerna. Vi är medvetna om att arbetstiden måste förkortas. Vi är medvetna om att vi måste pröva vilka verksamheter som skall bedrivas i offentlig regi och hur de skall finansieras. Men vi är också övertygade om att en grön politik i sig på sikt kommer att leda till minskade kostnader för samhället.

Jag vill sedan ta upp en detalj som finansministern nämnde, nämligen EG-frågan. När finansministern beskrev vad som hände och den politik som föreslogs under hösten fick jag intrycket – och det är säkert riktigt – att anledningen till att regeringen bytte fot i EG-frågan var att man ville få förtroende för sin ekonomiska politik. Detta är egentligen ganska anmärkningsvärt. Regeringen och det socialdemokratiska partiet är alltså beredda att ansluta Sverige till EG för att få ett förtroende för sin ekonomiska politik. Jag kan acceptera om någon säger att vi skall ansluta oss till EG på grund av att det ger de och de fördelarna, men att göra det på grund av att man skall få förtroende för den ekonomiska politiken tycker jag är mycket, mycket anmärkningsvärt.

Vad är det man säljer ut? Jo, man säljer ut delar av demokratin. Beslut kommer att fattas i Bryssel i stället för i den här församlingen. Detta säljs ut för att regeringen skall få förtroende för sin ekonomiska politik. Vi säljer ut möjligheterna att bibehålla den offentliga sektor som vi har i dag. Vi kan diskutera hur den skall se ut, men vi säljer ut möjligheten att bibehålla den offentliga sektor vi har i dag.

Sedan kan man, som folkpartiet och moderaterna kanske vill, ändå sänka skattetrycket till EG-nivå. I så fall är det bara positivt att komma med i EG, eftersom vi då inte kan ha något annat skattetryck.

Men regeringens politik är anmärkningsvärd på den här punkten. Jag skulle vilja ha svar på frågan: Var det så att regeringen deklarerade beslutet om EG-anslutningen för att få förtroende för sin ekonomiska politik, eller var skälet ett annat?

Anf. 25 Finansminister ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall gärna bekräfta Claes Roxberghs uppgifter om att miljöpartiets alternativ innebär att löntagarna får försämrade levnadsvillkor. Miljöpartiets politik innebär en sänkning av köpkraften och minskning av de pengar en löntagare har kvar till sina egna behov. Det är alldeles riktigt.

Sedan till frågan om Europapolitiken. Vi skall delta i den internationella integrationen därför att den är till gagn för landet och medborgarna. Det är utgångspunkterna för vår politik.

Vi kan göra det med utgångspunkt från en lång erfarenhet av internationellt samarbete. Sverige och svensk arbetarrörelse har alltid varit öppna för internationellt samarbete. Vi har gått i spetsen för en frihandelsvänlig politik. Vi har varit med och byggt upp internationella organisationer som raserat tullar och andra handelshinder.

Detta har varit till gagn för Sverige. Utan dessa insatser skulle vi inte ha haft den goda ekonomiska situation som vi har skapat genom årtiondena. Det hade inte gått, Claes Roxbergh, att bygga någon sorts Berlinmur kring Sverige och tro att vi skulle kunna få en väl fungerande ekonomi. Det är i öppenhet mot omvärlden som vi kan nå goda resultat, och det har vi gjort.

Vi skall delta i det europeiska samarbetet utifrån en styrkeposition. Vi har ett näringsliv som är starkt, oavsett vad Lars Tobisson säger. Vi har en samhällsorganisation som är väl skickad att erbjuda trygghet i förändringen, och vi har här i Sverige en politisk identitet som vi inte skall skämmas för. Sverige är ingen randstat. Vi skall stå upp för de erfarenheter och den praktik som vi har och bidra till den europeiska utvecklingen.

I Europa kommer den sociala dimensionen att bli ett ännu viktigare inslag. I det samarbetet är det många som vill ha vår medverkan, och den skall vi ge.

Till Maggi Mikaelsson vill jag säga: Kom ihåg vad vi gjort under 1980-talet – 400 000 fler på arbetsmarknaden, framför allt kvinnor! Under början av 1980-talet, under de borgerliga åren, förlorade löntagarna en månadslön i köpkraft. Vi har återställt köpkraften. Vi har kunnat bygga ut barnomsorgen, sjukvården och äldreomsorgen. Vi har kunnat bättra på pensioner och barnbidrag. Kom ihåg att i den budget som vi har lagt fram ligger stora förbättringar ekonomiskt och utgiftsmässigt just på pensioner och barnfamiljer.

Görel Thurdin kände naturligtvis att hon var ute och seglade när det gällde den egna politiken och den egna motionen. Ni har lagt fram en budget som ni presenterar som stram och ansvarsfull, men den är allt annat än ansvarsfull.

Det är inte bara jag som tycker detta. Anne Wibble har också påpekat svagheter.

Jag skall återkomma med en granskning av centerns motion. Ni har räknat

så att det skall se snyggt ut, men det är inte särskilt snyggt att räkna på det sättet. Jag skall återkomma till det när jag har mer tid och utrymme för att presentera detta i detalj.

Anne Wibble uppfattar detta som ett hot. Jag vill säga att det är ett löfte. Jag har bara så kort om tid här – tio minuter för att bemöta fem partier. Jag skall med glädje komma tillbaka och diskutera era alternativ i olika sammanhang.

När det gäller de frågor Anne Wibble tog upp om arbetsskadeförsäkringen, kommer Ingela Thalén att redovisa regeringens förslag, och jag skall inte föregå händelserna.

När det gäller frågan om beskattningen finns ett förslag ute på remiss. När vi tagit del av synpunkterna skall vi återkomma och redovisa vår uppfattning.

Anne Wibble talade om SNS-rapporten. Jag skulle rekommendera Anne Wibble att stämma av den rapporten med de aktuella uppgifterna. Det som sägs där är inte helt aktuellt. Det finns bättre uppgifter som jag tror riksbanken kan förse Anne Wibble med.

Lars Tobisson har talat här ett par gånger om en inflation på 12–13 %. Lars Tobisson borde hålla sig till något så när vedertagna definitioner. Om vi skall jämföra inflationstakten mellan olika länder är det inte konsumentprisindex man skall använda – men även konsumentprisindex ligger under den nivå Lars Tobisson talar om.

Ser man till inflationen på ett jämförbart sätt låg den förra året på ungefär 8 %. Det är alldeles för mycket, och därför är insatserna inriktade just på att pressa ned inflationen, och vi kommer att göra det. Men Lars Tobisson skall inte resa runt med den typ av siffror han nämnde. Det undergräver det förtroende som kan finnas kvar för hans förmåga att hålla sig till fakta.

Lars Tobisson talar också föraktfullt om mig för att jag vill ha en viss ordning och reda också i statsfinanserna. Jag beskrivs som en kamrat med snävt synsätt. Jag kan förstå att Lars Tobisson är deformerad av de sex borgerliga åren. Då hade man inget snävt synsätt, utan ett lössläppt synsätt, och man skapade väldiga underskott som det tagit oss mycket möda att söka få ordning på. Hade detta inga effekter på samhällsekonomin? Är det någon mer än Lars Tobisson som vill påstå något sådant?

Det som Lars Tobisson sagt är det bästa exemplet på det allvar i situationen som jag försöker måla upp. Just en liknande situation kan inträffa igen om man har det förhållningssättet till ekonomin och statsfinanserna som Lars Tobisson redovisar.

Jag menar att det är nödvändigt att granska varje partis förslag, men också se de borgerliga partiernas samlade förslag.

Sedan försöker Lars Tobisson få en poäng genom att peka på mig och säga att jag skall redovisa vem vi skall samverka med. Men då har inte Lars Tobisson förstått särskilt mycket av hur en budget kommer till och hur en regering arbetar.

För en månad sedan har jag faktiskt redovisat en budget som utarbetats av den socialdemokratiska regeringen i samverkan med socialdemokratins riksdagsgrupp. Vi har kunnat lägga fram för riksdagen en politik med ord-

ning och reda i statsfinanserna som vi kan stå för. Vi kan också visa att det får effekt i det ekonomiska livet.

Men, Lars Tobisson, jag försöker beskriva den situation som en eventuell borgerlig finansminister kommer att befinna sig i. Bara att åstadkomma någonting som man kan gå till riksdagen med kommer att kräva ett väldigt stort arbete. Det gäller att gå ut och säga till de andra partierna att de löften de gett bara är luft och inte går att omsätta i budgeten.

En borgerlig regering och en borgerlig finansminister skall börja i ett underläge på minst 50 miljarder i form av utgiftstryck och inkomstförsvagningar. Hur skall ni hantera detta? Bengt Westerberg har avsagt sig. Är det Anne Wibble som skall ta denna uppgift, eller Lars Tobisson, eller Görel Thurdin?

Hur skall i så fall Anne Wibble hantera centerns löften, eller Lars Tobissons löfte om att riva upp skattereformen? Och hur blir det om Lars Tobisson skall sköta det? Hur går det då med centerns löften? Kommer ni att göra som ungmoderaterna sade på er stämma, att skrota välfärden för att kunna genomföra ert skatteförslag?

Och hur skulle Görel Thurdin hantera situationen? Kommer då Lars Tobisson att få igenom sina förslag? Är det någon av er som kan ge besked? Vågar ni ge besked, eller har ni fått munkavle så att ni inte kan tala om vad som kommer att inträffa?

Anf. 26 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Allan Larsson inledde med att bekräfta att miljöpartiets politik ger löntagarna försämrade villkor, och Claes Roxbergh såg nöjd ut. Man har kommit dithän att det inte blir någon tillväxt, och då får naturligtvis löntagarna försämrade villkor. Men detsamma gäller regeringens politik, för även då blir det negativ tillväxt och också då får löntagarna försämrade villkor.

Det var många citat i finansministerns första anförande som belägg för att allting var så bra. Men det avgörande tycker jag är att det kreditinstitut som har hela världen som arbetsfält, Moodys, nyligen har konstaterat att det nu är dags att sätta ned Sveriges ställning.

Jag ställde flera frågor om hur regeringen tänker sig finansiera de nya bidrag som nu kommer till: det extra pensionstillägget, de många nya bostadsbidrag som måste betalas ut på grund av skatteomläggningens hårda effekt för lägre inkomsttagare, hur man skall täcka det bortfall man får när man inte längre samordnar arbetsskadeförsäkringen med sjukförsäkringen.

Allan Larsson talar om ordning och reda i sitt budgetarbete och att det skulle utmärka socialdemokraterna gentemot borgerliga partier. Vad är det för ordning och reda om man innan dessa frågor kommit att prövas i utskotten får konstatera att nu gäller förslagen inte längre? Nu skall man inte samordna arbetsskadeförsäkringen med sjukförsäkringen och därmed göra en besparing på en och en halv miljard.

Jag frågar: Vilka skatter kommer ni att höja? Det är traditionellt det sätt på vilket man balanserar bortfallande besparingar när inte rörelsen vill hänga med i vändningarna.

Allan Larsson införde något nytt. Han anser att konsumentprisindex inte

mäter de priser som konsumenterna får betala. Han beskyllde mig för att ha för höga tal.

Jag säger att med den skatteomläggning vi haft får vi en uppgång i år, i januari och februari, som för oss upp till 12–13 %. Detta bestrider inte Allan Larsson. Detta är kostnader som drabbar löntagare och andra inkomsttagare. De skall betalas med deras pengar. Genom att regeringen varit så envis med att inte kunna sänka skattetrycket får de inte tillräcklig kompensation genom sänkt inkomstskatt.

Sedan måste jag återigen konstatera att det tydligen inte finns något intresse för att diskutera det verkliga problemet i svensk ekonomi, nämligen den allt sämre externbalansen, balansen mot omvärlden. Detta tycker jag är lättsinnigt. Detta är det verkligt stora problem vi kommer att få brottas med framöver, oavsett vem som är finansminister. Det är inte så mycket frågan om huruvida man klarar budgetsaldot med manipulationer med pengar från Arbetslivsfonden eller vad det kan vara.

Anf. 27 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Det är inte särskilt snyggt av finansministern att kasta ur sig beskyllningar utan att någon vet vad de innehåller. Förra året hade samtliga oppositionspartier det tvivelaktiga nöjet att bli inbjudna till finansdepartementet för att i efterhand syna regeringens påståenden då. Jag tror att samtliga oppositionsföreträdare här i dag kan intyga att departementets s.k. beräkningar föll samman som ett korthus. Det var fråga om att man hade läst fel i motionerna, räknat in långsiktiga reformförslag som ej föreslås för det aktuella budgetåret, glömt att observera begäran om finansieringsförslag och tagit med tillkännagivande till regeringen.

Man kan göra precis som man vill, men man skall göra det öppet, inte bara kasta ur sig lösa påståenden.

När det gäller den borgerliga regeringen vill jag bara säga att man inte kan jämföra en svår lågkonjunktur med en av de bästa högkonjunkturer som varit och försöka att i absoluta tal jämföra och säga att det ena var bättre eller sämre.

Jag vet att under den borgerliga regeringstiden försämrade man inte för människorna på ett sådant sätt att man ökade klyftor. Man hade en rättvis fördelning, faktiskt, under den perioden som vi inte har sett maken till under 1980-talet när vi haft en socialdemokratisk regering. Man försämrade inte heller regionalt så att klyftorna ökade mellan regioner. Jag rycker det är någonting att tänka på.

Man bör nog vara litet aktsam med att nu, tio år efteråt, fortfarande jämföra med vad den borgerliga regeringen gjorde. När den borgerliga regeringen suttit i två år fick vi höra att det var fruktansvärt att nämna vad den socialdemokratiska regeringen gjort tidigare.

Men nu får väl socialdemokraterna stå på egna ben och ta ansvar för vad de åstadkommit under denna tid, som faktiskt är ganska lång.

Jag tycker att det är oerhört viktigt i politiken att man respekterar människorna och deras önskemål om att vara fria människor och fritt få bestämma över sig själva. Detta innebär även att man skall kunna klara sig på sin lön.

Bidrag skall naturligtvis finnas för de tillfällen där man inte själv kan råda

över saker och ting. Och det kan naturligtvis inte svenska folket över skattesystemet, som vi har beslutat här i riksdagen som det verkar, för man skall inte göra någonting som de tycker. . .

Jag vill avsluta denna debattomgång med att säga vad vi i centern tycker: Sänk matmomsen, utred höjd grundpension, inför vårdnadsersättning, anpassa skattesystemet till EG och differentiera momsen åtminstone, så att folk kan leva på sin lön.

Anf. 28 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Att vårt budgetalternativ handlar om minskad konsumtion för hushållen beror naturligtvis på att vi tar konsekvenserna av miljöfrågorna. Det är naivt att tro att miljöproblemen kan lösas samtidigt som den privata konsumtionen ökar. Vill vi göra verklighet av att sätta miljöfrågan i första hand, och då inträffar vissa konsekvenser.

En konsekvens är att vi inte kan fortsätta att öka vår privata konsumtion som vi har gjort tidigare. Men för att detta skall fungera måste vi slå vakt om de svaga grupperna i samhället. Det har vi försökt göra med en skatteskala som har en annan fördelningsprofil än den socialdemokrater och folkpartister kommit överens om, utan moms på basmat, utan moms på kollektivtrafik m.m.

Men sätter man miljöfrågan längst ned på dagordningen och prioriterar högsta möjliga privata konsumtion för hushållen, då kommer man naturligtvis till ett annat resultat. Det är här den politiska avvägningen ligger, och det är detta som väljarna får ta ställning till.

Sedan åter till EG-frågan. Det lät på Allan Larsson som att alternativet var att vi skulle stänga in oss i Sverige. Men varken jag eller miljöpartiet har någonsin talat om att stänga in oss i Sverige och dra ner några barriärer.

Vad jag har frågat är: Var det så, att vi så att säga sålde ut den demokratiska rättigheten att riksdagen fattar beslut för att i stället flytta besluten till Bryssel? Det handlar här om en mycket viktig princip, och detta är dessutom en demokratifråga. Vi kan bedriva ett internationellt samarbete, ett samarbete med Europa och hela övriga världen, utan att besluten för den skull behöver flyttas från riksdagens kammare till andra byråkratier.

Anf. 29 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Allan Larsson oroar sig väldigt mycket för vem som skall bli finansminister i en ny regering. Jag inser att han, liksom alla andra, hoppas och tror att vi får en ny regering. Men det är sju månader som återstår före valet. Det vore därför bättre att finansministern hade ambitionen att ägna sig åt att se till att den politik som förs fram till dess inte ytterligare medverkar till en försämring av Sveriges ekonomiska läge. Med åtminstone någon eftertanke kunde väl finansministern beakta de samordningsproblem som finns t.ex. när det gäller LO och andra delar av arbetarrörelsen – detta för att förtroendet för den framtida ekonomiska utvecklingen inte skall försämras ytterligare. Om Allan Larsson verkligen vill vara med och fördela ministerposter i en borgerlig regering, måste han faktiskt byta parti.

Sedan några kommentarer till det som Maggi Mikaelsson nämnde om skattereformen och kvinnorna. De personer och de hushåll i Sverige som

främst gynnas, som främst kommer att få glädje av skattereformen, är de som bäst behöver en ekonomisk tillväxt, dvs. som bäst behöver de resurser som skapas vid ekonomisk tillväxt. Skattereformen främjar ju tillväxten. Det är alldeles uppenbart att det är de som i dag har det ganska dåligt ställt, som har låga löner – och det gäller många kvinnor – som är bortglömda i den socialdemokratiska fördelningspolitiken. Det talas ju om det glömda Sverige. Det är alltså för dessa personer som skattereformen kommer att vara till största glädje. Det behövs långt fler insatser för att förbättra kvinnornas vardag. Det behövs alltså mer av barnomsorg, valfrihet i barnomsorgen och en öppnare arbetsmarknad. Det gäller att slopa offentliga monopol, så att även kvinnorna får rätt att välja jobb på en bred arbetsmarknad – i likhet med vad som gäller för män i dag.

Herr talman! Sedan har jag en bön till Allan Larsson, som ju har rätt till ytterligare ett tiominutersinlägg. Jag skulle nämligen vilja att finansministern något kommenterar det som är det stora och överhängande problemet i svensk ekonomi i dag. Frågan är ju: Hur skall vi klara sysselsättningen, och hur skall arbetslösheten motverkas? Det går inte – jag har ju tidigare konstaterat det och jag tror att Allan Larsson instämmer – att öka den offentliga sysselsättningen, som man gjorde på 70-talet. Det går inte att devalvera, som vi gjorde på 80-talet. Dessutom går det faktiskt inte att lita till AMS, som ju inte skapar några verkliga jobb. I stället krävs en tillväxtfrämjande politik. I det avseendet har ni en dålig politik. Av hänsyn till kanske LO och andra driver ni förslag som direkt förstör de tillväxtbefrämjande krafterna. Det är, herr talman, faktiskt alldeles uppenbart att det som behövs är en borgerlig politik. Jag förstår att det är svårt och motbjudande för en socialdemokratisk regering. Men borgerlig politik drivs bäst av en borgerlig regering, och en sådan skall vi skaffa oss.

Anf. 30 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Först några ord till Anne Wibble om skattereformen. Hon säger att inkomstklyftorna måste vidgas för att de sämst ställda skall få det bättre. Ursäkta mig, men jag tror inte på en sådan politik. Jag känner människor som har låga löner och dessa har helt andra erfarenheter av skatteomläggningens effekter.

Allan Larsson talar om de förbättringar som skedde under 80-talet – höjda barnbidrag och nya jobb. Ja, det är bra att vi fick dessa förbättringar. Men de är historia nu, för nedmonteringen har faktiskt börjat. För resten: Hur mycket av vår generella välfärdspolitik kan vi behålla med ett EG-medlemskap, som kräver en harmonisering på skatteområdet?

Att köpkraften kunde räddas under 80-talet beror på att förvärvsfrekvensen när det gäller kvinnor har blivit större. Det är alltså kvinnorna som har räddat köpkraften. Höjningen av barnbidraget är en ren eftergift – ett sätt att kompensera de lågavlönade för skatteomläggningens negativa effekter. Men samtidigt som kvinnornas förvärvsfrekvens har blivit större – genom att dessa, som sagt, har jobbat mera – ökar antalet arbetsskador och långtidssjukskrivningar just bland kvinnorna. Det är ju kvinnorna som har tvingats anpassa sig till den arbetsorganisation som gäller och som inte är skapad för resp. av kvinnor. Det också därför som det är ett slag i ansiktet på framför

allt kvinnorna när sjukförsäkringen försämras och arbetsskadeförsäkringen ifrågasätts.

Sedan några ord om den fulla sysselsättningen. För oss i vänsterpartiet är målet om full sysselsättning överordnat alla andra mål. Vi har inte råd att prioritera inflationsbekämpning framför arbetslöshetsbekämpning. Vi har inte råd med arbetslöshet, som ju kräver pengar. I många europeiska länder är inflationen låg, medan arbetslösheten är mycket högre än arbetslösheten i Sverige. En stor del av skatteinkomsterna går till arbetslöshetsunderstöd. Det tycker vi i vänsterpartiet är en dålig politik. Det är i och för sig nödvändiga utgifter. Men det här innebär inte några produktiva satsningar.

Vad är det som säger att Sverige på ett avgörande sätt skulle klara både full sysselsättning och låg inflation vid ett inträde i EG?

Dessutom vill regeringen med hjälp av Rehnbergkommissionen sätta en nosring på fackföreningsrörelsen. Hur kommer det sig att regeringen inte sätter lika stark press på prismekanismerna i samhället? I det avseendet förlitar man sig på löften från livsmedelsindustrin.

Hur länge skall detta fortsätta? Och tänk om det inte hjälper med Rehnbergkommissionen. Vad är lagom? Hur låga löner och hur låga vinster tror Allan Larsson att det behövs för att företagen skall stanna i Sverige och investera här? Hur många år tror Allan Larsson att det behövs stabiliseringsavtal? Det skulle vara intressant att få besked.

Vad som i dag behövs är en politik som syftar till en solidarisk tillväxt i ekologisk balans. Vi måste satsa på utbildning och forskning. Vi måste satsa på investeringar i infrastrukturen och på en aktiv arbetsmarknadspolitik. Dessutom måste vi satsa på sjukvård och rehabilitiering. Det är produktiv politik. Slutligen måste vi satsa på barnomsorg för alla barn. Om vi gör detta, skulle vi kunna få ett samhälle i ekonomisk balans.

Anf. 31 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Lars Tobisson talade om reallönerna. Jag vill bara understryka ett par fakta, utan att för den skull vara polemisk. Mellan 1979 och 1983 sjönk reallönerna. Löntagarna förlorade i genomsnitt en månadslön under den perioden. Sedan ägnade vi 80-talet åt att återställa reallönerna efter skatt. För första gången är det nu något bättre. Men glöm inte vad som hände under de här åren med svensk ekonomi och med reallönerna!

Lars Tobisson talade också om skattetrycket. Men då är det värdefullt att ha i minnet att utgiftstrycket, som är den viktiga delen i den här frågan, 1982, då den socialdemokratiska regeringen tog över, var mycket högt. 67 % av vår samlade produktion gick bort i form av offentliga utgifter. Vi har pressat ned detta procenttal, och nu är vi nere på 61 %. Vi har ambitionen att ytterligare pressa ned de utgifterna. Det är en förutsättning för att det skall gå att sänka skattetrycket. Men man får inte, bara för att skattetrycket börjar sänkas, tro att man inte skall få problem. Det är det som jag har velat peka på i min redovisning av den situation som uppstår när man å ena sidan lovar 14 miljarder i ökade utgifter och å andra sidan lovar skattesänkningar på 36 miljarder.

Får jag, herr talman, ägna de sista minuterna av mitt anförande åt att knyta an till Anne Wibbles inlägg om sysselsättningen. Anne Wibble sade

polemiskt att jag skulle hoppas och tro på en borgerlig regering. Så är det inte. Jag kan försäkra Anne Wibble att det är det sista jag skulle önska mig. Jag försökte beskriva vilken situation ni har försatt er i med de motioner och de förslag som ni har lagt fram.

Jag har i denna debatt kunnat konstatera att Bengt Westerberg inte vill ta hand om detta och skapa en gemensam politik. Jag har frågat: Vem annars skall göra det? Ingen av er har anmält sig. Vi får se under de kommande månaderna – som Anne Wibble sade är det ett antal månader kvar till valet – vem som vill ställa upp och säga: Jag är beredd att ta ansvar för att skapa en samlad politik. Ännu har jag inte hört någon som är beredd att göra det. Jag tänker ställa frågan i fortsättningen också, och vi får se vad jag kommer att få för svar.

Det som är den helt avgörande frågan, som jag ser det, under det här året är naturligtvis sysselsättningen, kampen mot arbetslöshet. Jag har ett starkt personligt engagemang i denna fråga. Jag har ägnat rätt många år åt olika funktioner, och jag tror mig förstå något om arbetsmarknaden och jag tror mig förstå också människor som drabbas av arbetslöshet. Därför vill jag varna för den beskrivning som ibland ges, där man säger att vi måste välja mellan att bekämpa arbetslösheten och att bekämpa inflationen. En del försöker säga – det har också sagts i debatten i dag – att när jag vill lägga stor kraft vid att bekämpa inflationen så har jag gett upp kampen för full sysselsättning. Så är det inte. Det är egentligen att falla, Maggi Mikaelsson, i motståndarens grop när man säger så. Min uppfattning är att vi skall bekämpa både inflationen och arbetslösheten. Vi skall bekämpa inflationen därför att den skapar väldiga orättvisor i samhället. Det är när inflationen "kommer loss" som de starka kan ta för sig. Därför skall vi bekämpa inflationen. Vi skall också bekämpa inflationen därför att den är det största hotet mot sysselsättningen. Jag är övertygad om att det går att bedriva en framgångsrik kamp mot både inflationen och arbetslösheten.

Vi har enligt OECD, som i sin Sverigerapport särskilt uppmärksammat arbetsmarknaden, en bättre fungerande arbetsmarknad i Sverige än de flesta andra länder. Det är en viktig förutsättning för att klara inflationskampen och kampen mot arbetslöshet.

Vi skall nu driva en stram finanspolitik, som håller den offentliga sektorn i strama tyglar så att vi inte skapar en press och ett inflationstryck den vägen. Det är en viktig del av inflationskampen. Vi skall också se till att vi får till stånd ett stabiliseringsavtal på arbetsmarknaden, så att vi kan växla om från inflationslöner till reallöner. Vår lönebildning har inte fungerat särskilt bra under 80-talet. Jag har haft tillfällen att tala med många av dem som på arbetsmarknaden sysslar med dessa frågor. Det finns nu en bred uppslutning kring och en ökad insikt om det angelägna i att växla om från inflationslöner och också om att vi har realistiska möjligheter att göra det.

Jag har sagt tidigare att det arbete som Bertil Rehnberg och hans medförhandlare har lagt ner har varit oerhört framgångsrikt. Det pågår nu intensiva förhandlingar och kontakter mellan parterna. Jag hoppas att det skall leda fram till resultat och att parterna, de fackliga organisationerna och arbetsgivarna, tar det ansvar som följer av den frihet man har på arbetsmarknaden.

Jag sade i budgetdebatten i januari att någon allmän lönelag inte skall

komma på frågan, men om det behövs skall vi kunna vidta de politiska åtgärder som innebär att vi får till stånd en nedväxling från inflationslöner till reallöner. Jag vill gärna säga att jag sätter stort värde på den uppslutning som har kommit från centerpartiets sida på denna punkt. Det har varit oerhört värdefullt. Det har bidragit starkt till att parterna på arbetsmarknaden nu är i förhandlingar. Det säger något också om vad vi i riksdagen kan åstadkomma utan att vi nödvändigtvis behöver tillgripa lagstiftning, men det har varit viktigt att vi på detta sätt har kunnat ha kontakt och gemensam diskussion och att vi har fått denna uppslutning.

Sedan hoppas jag att parterna skall kunna åstadkomma ett stabiliseringsavtal, därför att det är till gagn för medlemmarna i de fackliga organisationerna. Kommer det till stånd betyder det att vi kan stärka vår konkurrenskraft och att vi kan undvika att förlora fler arbetstillfällen. Det handlar om många jobb, jobb i industrin, arbetare och tjänstemän men också ungdomar som kommer in på arbetsmarknaden. Om de skall kunna ha en chans måste vi se till att upprätthålla och stärka vår konkurrenskraft. Men det handlar också om den fortsatta tilltron till ekonomin, till inflationsutvecklingen och därmed ränteutvecklingen, som är så oerhört betydelsefull för varje enskilt hushåll när det gäller boendekostnaderna. Här har organisationerna en stor chans att ge ett bidrag som är av stor vikt för deras medlemmar.

Vi skall bedriva en politik för prispress, men inte i form av prisstopp av det slag som har tillämpats under de senaste 20 åren. Jag tror inte på det. Det kommer inte på fråga. Det har inte haft någon avgörande effekt på inflationen. Tvärtom kan det snarast ha drivit upp förväntningarna.

Vi skall föra en mycket aktiv arbetsmarknadspolitik. Vi skall tillämpa arbetslinjen, och vi skall göra det med konsekvens och med kraft därför att den är både socialt rättfärdig och ekonomiskt rationell. Så skall vi fullfölja en ekonomisk politik där vi återställer konkurrenskraften, där vi ser till att ge individen den trygghet som behövs i denna svåra omställningstid.

Skattepolitik m.m.

Anf. 32 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag har här i min hand en informationsbroschyr från socialdemokraterna om det nya skattesystemt. I denna står bl.a. att pensionärer med låg pension slipper skatt. Det står också att när skattereformen är genomförd 1991 har alla fått mer pengar i fickan. Detta är ju inte sant, Lars Hedfors.

Nu har vi facit i hand. Bl.a. har tiotusentals och åter tiotusentals pensionärer drabbats av höjda skatter och ökade kostnader.

Precis som vi moderater varnat för har hyres- och momshöjningar försatt dessa pensionärer i ett ökat bidragsberoende. De kan inte längre stå på egna ben. För sitt uppehälle är de beroende av nya bidrag. Den socialistiska högskattepolitiken med åtföljande bidragsberoende fortsätter i gamla hjulspår.

Inte en tanke ägnar socialdemokraterna åt att stärka den enskilde individens möjligheter att med hjälp av sänkta skatter skapa förutsättningar för

bl.a. dessa pensionärer att kunna stå på egna ben. Inte en tanke ägnar socialdemokraterna att växla ner skatter och bidrag.

Världens högsta skattetryck har lett till att enskilda människors valfrihet kraftigt beskurits.

Det finns ett klart samband mellan höga skatter och låg ekonomisk tillväxt. I förhållande till vår omvärld har Sverige haft en betydligt sämre tillväxt. Regeringen förutspår t.o.m. en minskad bruttonationalprodukt år 1991.

Socialdemokraterna har format ett Sverige där medborgarna beskattas så hårt att de flesta inte har möjlighet att välja annan vård och omsorg än den som erbjuds av den monopoliserade offentliga sektorn. När denna inte fungerar finns inga reella alternativ.

Trots att nästan hela tillväxtökningen under den socialdemokratiska regeringsperioden sedan 1982 i form av skattehöjningar med sammanlagt 90 miljarder kronor har gått till den offentliga sektorn får inte människor vård och omsorg i rätt tid.

I gårdagens nummer av Svenska Dagbladet framgick att socialdemokraterna i Stockholms läns landsting nu tvingas spara på akutsjukvården i sådan grad att det kan leda till ökad dödlighet för svårt sjuka människor. Den socialdemokratiske företrädaren betecknar åtgärden som en standardsänkning. Tänk efter. Det är enligt socialdemokratiskt språkbruk en standardsänkning om människor dör i brist på vård i rätt tid. De svårt sjuka människorna som drabbas av denna försämrade vård har inga alternativ. De lämnas ensamma. Var finns allt tal om solidaritet? I en informationsbroschyr som jag har står det: "Alla utom moderaterna är överens om att vi skall behålla välfärden." Det är, Lars Hedfors, inget annat än oförskämd bluffpropaganda. I stället kan vi konstatera att den socialdemokratiska högskattepolitiken leder till sämre välfärd.

Den tredje vägens politik har fört Sverige in i en mycket allvarlig ekonomisk kris. De omfattande skattehöjningarna under den socialdemokratiska regeringsperioden har bidragit till kostnadskrisen och till den mycket höga inflationen.

Det höga kostnadsläget har lett till att Sverige förlorar marknadsandelar. De nya jobben skapas därför utanför Sveriges gränser. En stigande arbetslöshet är ett faktum. Dagligen kommer besked om nya varsel. Mitt eget hemlän Blekinge är ett av de län som drabbas mycket hårt.

Det är den socialdemokratiska politiken som bär ansvaret för höga skatter, stigande priser, försämrad vård och omsorg och för den ökning av arbetslösheten som redan inträffat och som kommer att fortsätta att öka under året.

Socialdemokraterna har gjort sitt. De är inte kapabla att reparera sina egna misstag.

Herr talman! Den svenska ekonomiska krisen måste enligt moderat mening lösas bl.a. med hjälp av sänkta skatter. Det är helt nödvändigt att gradvis sänka världens högsta skattetryck till den nivå som gäller för motsvarande andra länder i Västeuropa. Vi föreslår därför att skattetrycket sänks med i genomsnitt en procentenhet av BNP per år under 1990-talet.

Sänkta skatter i kombination med en avreglerad och avmonopoliserad of-

fentlig sektor leder till ökad valfrihet för enskilda människor. Det blir en skattereform värd namnet. Enskilda människor i vårt land skall nämligen kunna leva på sin lön eller pension. Ökad personlig trygghet åstadkommes genom att förutsättningen för ett ökat enskilt sparande skapas.

För att vända strömmen av investeringskapital till landet och för att stärka konkurrenskraften är det nödvändigt att skapa ett företagsvänligt klimat. Moderata samlingspartiet föreslår bl.a. därför att löneskatterna sänks med 4,5 % och att förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet slopas. Sådana åtgärder bidrar till att jobben skapas inom landet.

Moderata samlingspartiet har äntligen fått gehör för sitt envisa krav om ett svenskt medlemskap i EG. Det ställer emellertid stora krav på att vi, som jag sagt tidigare, anpassar skatterna till europeisk nivå.

Eftersom Sverige har världens högsta moms, måste en kontinuerlig sänkning av momsnivån företas för att vi inte skall förlora marknadsandelar. När gränserna öppnas mot EG måste en anpassning av momsnivån ha skett.

För att bidra till lägre hushållskostnader vill vi moderater sänka momsen på mat. Men vi vill samtidigt sänka momsen på allt annat som vi dagligen är i behov av, exempelvis bostäder, kläder, bilar, el, värme, m.m.

Det är också nödvändigt att sänka den rekordhöga momsen för att återskapa en balans mellan tjänteproduktion och egenregiverksamhet. Den breddade och höjda momsen på tjänster kommer att medföra volymminskningar i många branscher. Det kommer att drabba många kvinnor och inte minst företagandet på landsbygden. Vi vill därför redan den 1 juli sänka momsen till 23,46 % och kontinuerligt under första hälften av 1990-talet sänka den generella momsskattesatsen till 18 %.

Höjningen av tjänstemomsen avseende turism har redan fått mycket stora negativa effekter. Få områden upplever en så stark internationell expansion som turismen, 5 à 6 % per år. I Sverige däremot har utvecklingen enbart under 1990 inneburit 8 000 förlorade jobb, en 10-procentig arbetslöshet och en försämring av resevalutan, exkl. transporter, med drygt 4 miljarder kronor.

Införandet av full moms på persontransporter inom Sverige har ytterligare försämrat konkurrenskraften för den svenska turismen.

När det gäller volymminskningen avseende turismen är det uppenbart att det är svensk lands- och glesbygd som har drabbats. Jobben minskar.

För att åstadkomma en vändning av turistströmmen och föra att stärka hushållen föreslår vi en sänkning av turist- och resemomsen till 12,87 %.

Sammanfattningsvis, herr talman, är det en moderatledd borgerlig regering som får hjulen i Sverige att snurra. Det leder till att investeringarna ökar och till att nya jobb i konkurrenskraftiga företag skapas inom landet.

Avslutningsvis vill jag ställa ytterligare en fråga till Lars Hedfors. Kommer socialdemokraterna i den kommande valrörelsen att avstå från en sådan bluffpropaganda som finns i den här broschyren?

Anf. 33 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Det har framgått med all önskvärd tydlighet av förmiddagens debatt att Sverige har stora ekonomiska problem. Arbetslösheten ökar

med tusen personer om dagen. Bytesbalansen är alarmerande. Inflationen är hög. Tillväxten har inte bara upphört utan förbytts i sin motsats.

Problemen är inte bara kortsiktiga, utan vi har haft dem under flera år. Jag lyssande med intresse när finansministern nyss kom in på reallöneutvecklingen under 80-talet. Han antydde att reallönerna hade förbättrats under den socialdemokratiska regeringen. Den frågan är ju noga utredd av lönestatistikutredningen som lades fram förra året. Den visar att reallönerna från 1982 till 1990 har varit praktiskt taget oförändrade.

Vi måste alltså lägga om kursen i den ekonomiska politiken. Min övertygelse är att det kräver en ny regering. En sådan regering kommer att ha mycket stora uppgifter. Förhandlingarna om medlemskap i EG skall inledas. Den offentliga verksamheten skall förnyas. Socialförsäkringssektorn skall reformeras. Listan kunde göras mycket längre.

I det perspektivet tycker jag att det är lätt att inse att vi skall vara tacksamma för alla delar i den nödvändiga strategin som redan är avklarade när den nya regeringen tillträder. Folkpartiet liberalerna har försökt bidra till det genom att aktivt medverka till uppgörelser på viktiga politiska fält redan under innevarande mandatperiod: en radikal skattereform, en realistisk energipolitik och en ny svensk attityd till EG.

En ny skattereform är en förutsättning för Sveriges återkomst som vital industrination. Även om siffrorna för tillväxt och inflation, när reformen är sex veckor gammal, fortfarande är förskräckande, delar de flesta experter bedömningen att det nya systemet med lägre marginalskatter på längre sikt kommer att bidra till både bättre tillväxt och lägre inflation.

Från alla de tre icke-socialistiska partierna har det deklarerats att nästa steg är en sänkning av det totala skattetrycket, och jag tänkte något uppehålla mig vid den uppgiften.

Allra först vill jag ändå slå fast vikten av det steg som nu har tagits genom den reform som folkpartiet liberalerna och socialdemokraterna har genomfört. Man kan uttrycka det så här: Om man av någon anledning måste välja mellan sänkt skattetryck och sänkta marginalskatter, är det senare att föredra ur tillväxt- och antiinflationssynvinkel. Eller med andra ord: Ett sänkt skattetryck i det gamla systemet skulle inte ha haft lika positiva effekter som ett oförändrat skattetryck med det nya systemet. Det är inte bara skattetrycket utan också det sätt på vilket skatterna tas ut som är intressant ur tillväxt- och antiinflationssynpunkt. En betydande del av den ekonomiska expertisen ger mig rätt på den punkten.

Nu är det dess bättre så, att man inte måste välja. Skattetrycket kan sänkas. Det sänks också genom skattereformen, genom momssänkningen vid årsskiftet, genom sjuklönereformen och – sist men inte minst – genom att en ny regering på allvar tar itu med den offentliga utgiftsnivån. När det är gjort, kan vi gå vidare. Det finns flera angelägna skattesänkningsobjekt: kapitalskatter, arbetsgivaravgifter och mervärdesskatt. Det är också önskvärt att de kommuner som har särskilt höga kommunalskatter kan få ner dem på något sätt.

Det har diskuterats mycket hur relevant skattekvoten egentligen är som mått. Exemplet jag nyss nämnde med sjuklön kan användas som illustration. Om staten slutar betala sjukersättning under de första sjukveckorna kan

skattekvoten sänkas, men den lag som samtidigt stiftas och som lägger skyldigheten på arbetsgivarna innebär naturligtvis att deras situation gentemot konkurrenter inte alls påverkas så mycket som det kan tyckas, om man bara ser till själva skattekvoten. Det är ändå riktigt att genomföra denna reform.

Jag tycker mig själv ha bidragit till en del av den sänkning av skattekvoten som har förekommit genom att jag under ett antal debatter med socialdemokrater om studiemedelssystemet försökt övertyga dem om att det var riktigt att lägga den del som inte innehåller någon subvention utanför statsbudgeten, och så småningom nappade man på detta. Men den typen av kosmetiska förändringar har naturligtvis ingen eller mycket liten samhällsekonomisk betydelse.

Det offentliga utövar ett inflytande i ekonomin som går längre än vad skattekvoten anger. Bostadslånen, studiemedlen, jordbruksregleringarna, de kvarstående regleringarna på transportsektorn och monopolbestämmelserna när det gäller att skydda stora delar av den offentliga sektorn är exempel på regleringar som har stark inverkan på ekonomin, men som inte kan spåras i offentliga budgetar.

Det behövs en liberalisering av det svenska samhället, där en sänkning av ett antal skatter är en viktig del. Vi kan inte utlova några väldiga skattesänkningar, för sådana skulle få allvarliga sociala konsekvenser. Men det bör vara möjligt att inför valet 1994 kunna visa svenska folket att en ny regering har lyckats bryta skattehöjningspolitiken och att Sverige äntligen slagit in på en ny kurs.

Låt mig till sist påpeka att det krävdes ett visst politiskt mod att driva igenom skattereformen. Alla vet att samröre med det socialdemokratiska partiet sällan betalar sig för ett borgerligt parti. Alla vet också att en skattereform utmanar många särintressen. Vi tog dessa risker. Vi sade oss att det aldrig kommer att gå att lösa Sveriges problem om politikerna inte vågar något.

Jag har läst en bok av David Stockman, som var president Reagans budgetchef under fem år. Han lämnade i besvikelse politiken sedan han helt misslyckats med att få kontroll över USAs budgetunderskott genom att olika koalitioner av särintressen ständigt stoppade alla hans besparingsförslag. Han skrev en bok med titeln Politikens triumf. Begreppet "politik" för Stockman står för kortsynthet, feghet och ängsligt bevakande av uppnådda positioner. Många har pekat på att det finns motsvarande tendenser i Sverige. Men skattereformen visar en "politikens triumf" av annat slag: Vårt politiska system hade kraften att genomföra en stor och viktig reform. I detta avseende är skattereformen ett politiskt mognadsprov.

Anf. 34 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Skatteomläggningens förväntade effekter har länge varit föremål för bedömningar. Nu är vi inne i det skede då verkligheten undan för undan visar effekterna. Inte oväntat visar det sig vara en blandning av negativa och positiva effekter. För flertalet skattebetalare har nettot efter inkomstskatt gett större uttrymme för konsumtion eller sparande. För stora grupper har emellertid nettoutfallet efter all skatt – dvs. ökade konsumtionsskatter och basbreddningar – blivit negativt.

De grupper som drabbas av dessa negativa effekter är tyvärr – och för oss i centern är det ingen överraskning – grupper som redan tidigare varit ekonomisk utsatta. Det senaste exemplet är landets folkpensionärer som nu tvingas till kommunernas socialbyråer för att klara sina hyresutgifter i avvaktan på det av regeringens så sent som i går utlovade extra bostadsbidraget. Det är för folkpensionärerna – dessa våra hedersmedborgare – en djup förnedrande situation och ett rejält misslyckande för skatteomläggningens konstruktörer.

Behovet av en omläggning av det svenska skattesystemet har länge framstått som uppenbart. Centerpartiet har aktivt verkat för genomförandet av flera av de grundläggande principerna. Det gäller t.ex. lägre skattesatser för arbetsinkomster, förhöjt grundavdrag för lägre inkomstlägen, enhetlig kapitalbeskattning och huvuddragen i företagsbeskattningen.

Vi har emellertid hävdat en i vissa avseenden annorlunda finansiering. Vi har t.ex. konsekvent motsatt oss den höjda mervärdeskatten inom bygg- och bostadssektorn, på kollektivtrafiken och på utspisning och övernattning. Vi har tvärtom föreslagit en sänkning av mervärdeskatten på mat till samma reducerade nivå. Om våra förslag hade genomförts denna del, skulle omläggningen fått en klart bättre fördelningsprofil, en betydande rundgång via barn- och bostadsbidrag hade kunnat undvikas och regeringen hade sluppit brandkårsutrycka för att rädda folkpensionärerna från socialbidragsberoende.

När det gäller hotell- och restaurangsektorn har den minskade basen – dvs. omsättningen – medfört att den höjda mervärdeskatten sannolikt inte lett till något nettotillskott till finansieringen.

Vad bör då det fortsatta förändringsarbetet när det gäller skatteområdet inriktas på? I första hand bör det nu givetvis inriktas på att ta bort de ganska betydande skönhetsfläckar som verkligheten redan avslöjat och successivt kommer att avslöja i det nya skattesystemet. Jag hoppas – och tror – att partierna bakom uppgörelsen om skatterna skall visa större ödmjukhet och större diskussions- och samförståndsvilja i detta arbete än man gjorde under vårens behandling av skatteomläggningen. Jag skulle sätta värde på om företrädarna för socialdemokraterna och folkpartiet i dagens debatt vore beredda att uttala en sådan ambition.

Arbetet måste också inriktas på att sänka det totala skattetrycket. Detta arbete måste självfallet kombineras med utgiftssänkningar och effektiviseringar i den offentliga sektorn som svarar mot de sänkta skatterna.

Centerpartiet har i en motion till innevarande riksmöte lagt fram omfattande förslag i dessa hänseenden. Genom skattehöjningar på sammantaget drygt 21 miljarder kronor och skattesänkningar på något över 27 miljarder kronor föreslår vi en sänkning av skattetrycket med uppemot 6 miljarder kronor på årsbasis. Höjningarna består huvudsakligen av bibehållen 20 % nivå på momsen, energibeskattning i produktionsledet och höjda alkohol- och tobaksskatter. De största sänkningarna berör mervärdeskatten på mat, på boende, på utspisning och övernattning, på kollektivtrafik samt ett avskaffande av mervärdeskatten på energi. Genom detta totalgrepp slår vi vakt om de grundläggande positiva elementen i den genomförda omläggningen,

samtidigt som vi rättar till dess snedfördelningseffekter. Därmed fullföljer vi den rättvisepolitik som alltid varit centerns rättesnöre.

Jag noterade att Lars Tobisson tidigare i dagens debatt ansåg att den indirekta skatten, dvs. mervärdeskatten, måste sänkas till en europeisk nivå. Han tillade dock att det i första hand bör ske genom en generell sänkning. Karl-Gösta Svenson berörde samma tema i sitt anförande. Döljer sig bakom detta uttalande, Karl-Gösta Svenson, en öppning för att skapa en lägre nivå för t.ex. mat och boende, eller kvarstår ni halsstarrigt vid er tidigare ståndpunkt, dvs. samma skattesats för alla mervärdeskattebelagda varor och tjänster? Det förhåller sig ändå på det sättet att det absoluta flertalet av länderna inom EG har minst två mervärdeskattesatser och maten placerad i den lägre av dessa skattesatser. Det harmoniseringsarbete som pågår inom EG på skatteområdet visar inga tecken till förändring i detta hänseende. Det måste rimligen tolkas som att man inom EG är nöjd med denna ordning. Självklart bör Sverige närma sig EG-förhållandena även i detta hänseende.

Ett annat område som måste prioriteras i det fortsatta förändringsarbetet är skatte- och avgiftsreglerna för småföretagandet, särskilt för nyföretagandet. Det bör ske genom en översyn av socialavgiftssystemet för småföretagen, genom en kvittningsrätt mellan förluster i näringsverksamhet och i inkomst av tjänst för nystartade företag och genom att slopa förmögenhetsskatten på i företagen arbetande kapital.

När det gäller inkomstbeskattningen innebär omläggningen av skattesystemet att kommunalskatterna får en väsentligt större relativ tyngd än tidigare. Det är nu mer än någonsin nödvändigt att vi får ett skatteutjämningssystem mellan landets kommuner som är värt namnet. I dag är skillnaden mellan högsta och lägsta kommunalskatt 6:79 kr., dvs. nästan 7 procentenheter. Det innebär att invånare i högskattekommunen har nästan 7 % högre marginalskatt än motsvarande invånare i lågskattekommunen.

Vi har från centerpartiets sida länge krävt förändringar i detta hänseende. Dessa förändringar har haft som utgångspunkt att överföra den absoluta merparten av de specialdestinerade statsbidragen till utjämningssystemet. Det minskar administrationen och byråkratin i både kommuner och statsförvaltning, men framför allt ger det varje kommun möjlighet att utnyttja vars och ens egna förutsättningar. Därmed uppstår stora effektiviseringsmöjligheter i den kommunala verksamheten. Detta måste kombineras med en avreglering inom t.ex. barnomsorgen för att åstadkomma större mångfald och effektivitet.

Dessa frågor hanteras för närvarande inom en särskilt tillsatt utredning. För att de förändringar som är nödvändiga skall åstadkommas, kommer det att krävas ett betydande mod att stå emot de reaktioner som kan komma från de rikaste och starkaste kommunerna. Vi är i centerpartiet beredda att verksamt bidra till denna modmobilisering.

Anf. 35 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Både Lars Tobisson och jag har i våra anföranden klart angivit att vi vill ha en generell sänkning av mervärdeskatten, framför allt för att vi skall kunna anpassa oss till EG-nivån. Vi står inför ett EG-avtal om att

gränserna skall öppnas. Därför måste vi börja sänka mervärdeskatten, så att vi inte, när gränserna öppnas, förlorar marknadsandelar.

I ett sådant läge är inte det viktiga att sänka momsen på mat, utan det är viktigare att sänka momsen på andra artiklar som lätt vandrar över gränserna. Det gäller framför allt varuutbytet. Södra Sverige ligger nära gränsen till Tyskland. Därför är det oerhört viktigt att vi får en marknadsanpassad nivå på mervärdeskatten. Vi tycker att det är helt fel att i dagsläget fortfarande bibehålla en så hög mervärdeskatt som 25 %, vilket tydligen centerpartiet föreslår på de flesta varor och tjänster. Det är oroväckande med tanke på att vi skall få öppna gränser mot EG-länderna. Därför förordar vi en generell sänkning av mervärdeskatten.

Däremot avvisar vi inte differentierad moms. Det är marknaden som avgör nivåerna och i vilket läge vi skall differentiera mervärdeskatten. Vi föreslår nu att mervärdeskatten från den 1 maj skall sänkas för hotell och restauranger till 13,64 %. Från den 1 juli skall den sänkas till 12,87 %. Vi föreslår också en allmän sänkning från 25 % till 23,46 %.

Sedan tidigare vill vi inte ha någon moms på tillhandahållande av värme. Det är också konformt med EG. Det är en form av differentierad mervärdeskatt som inte strider mot de regler som gäller i EG. För att inte förlora våra marknadsandelar vill vi framför allt ha en anpassning till EG-nivån av mervärdeskatten.

Anf. 36 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Rolf Kenneryd frågade om folkpartiet liberalerna är beredda att visa ödmjukhet när det gäller att rätta till skattereformens skönhetsfläckar. En på sådant sätt formulerad fråga kan jag självfallet svara ja på. I själva verket har de som skall utvärdera skattereformen redan tillsatts. I ett sådant enormt reformverk som detta handlar om finns det självfallet, för att använda Rolf Kenneryds ord, skönhetsfläckar som det finns anledning att rätta till. I ett par fall har det redan skett eller är på väg att ske. I några andra fall har det väckts motioner här i riksdagen både från mitt parti och från socialdemokraterna, som visar att vi är beredda att fundera vidare över detaljer.

Två utgångspunkter inför framtiden är dock för vår del, naturligtvis, att huvuddragen i reformen måste ligga fast. Jag kan omedelbart säga att summan av de förändringar som Rolf Kenneryd talade för enligt min mening är sådan att man inte kan hävda att reformens huvuddrag ligger fast. Dessutom måste finansieringen vara ansvarsfull. Som jag sade i mitt huvudanförande är en förutsättning för en sänkning av skattetrycket en parallell sänkning av det offentliga utgiftstrycket. Innan centerpartiet kan redovisa förslag till sänkningar av statsutgifter, är det svårt att resonera om sänkningar av skattetrycket.

Anf. 37 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka Lars Leijonborg för det positiva svaret beträffande ödmjukheten. Det hade varit klädsamt om det hade infunnit sig redan vid vårens behandling av skattereformen. Det hade dessutom för berörda grupper haft en oerhörd betydelse att inte behöva hamna i den situation de för närvarande befinner sig i.

Vad gäller våra ambitioner att sänka skattetrycket vill jag bara påpeka att vi i det budgetförslag som vi har lagt fram för årets riksdag har beaktat dessa möjligheter och även föreslagit sådana reduceringar som möjliggör denna skattesänkning.

I Karl-Gösta Svensons svar rörande den differentierade mervärdeskatten väljer jag att ta fasta på det han avslutar med, nämligen att man inte är emot en differentierad moms, utan tvärtom har egna förslag i den riktningen. Det tycker jag utgör en god grogrund för fortsatta diskussioner om att även inkludera maten. Jag tror att den fortsatta diskussionen och opinionsbildningen kring den här frågan kommer att underlätta möjligheterna att också införa en differentierad matmoms.

Anf. 38 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Rolf Kenneryd menade att folkpartiet liberalerna visade bristande ödmjukhet när denna reform slutförhandlades, underförstått därför att centerpartiet inte var med i den slutförhandlingen. Det är svårt att på den tid jag nu har till förfogande reda ut alla turer som då förekom. Det blir en uppgift för statsvetenskapen så småningom. Men jag vill knyta an till det jag sade i mitt första anförande om den politiska risk som ett borgerligt parti tar när man medverkar till en sådan här uppgörelse. Jag tror att det har rätt låg trovärdighet att folkpartiet skulle ha haft något emot att ytterligare ett borgerligt parti medverkade till uppgörelsen. Tvärtom var det förstås in i det sista vår förhoppning att det skulle bli en bredare uppgörelse. Enligt vår uppfattning blev det till sist omöjligt genom centerpartiets agerande.

Anf. 39 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! För tydlighetens skulle vill jag markera att jag avsåg utskottsbehandlingen i våras av den här frågan.

Anf. 40 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Vår taletid uppgår ju till åtta minuter, vilket inte inbjuder till genomgripande analyser och omfattande redovisningar av resp. partis alternativ. Men det går ju att återkomma vid behandlingen av betänkandena. Trots skatteomläggningen finns det 300 motioner att behandla. Debatten kan kanske tjäna som en positionsbestämning av vart vi strävar i den fortsatta skattepolitiken.

Herr talman! Århundradets skattereform, som den kallas, har nu presenterats via lönebeskeden. Många blev säkert glada över de sedlar som kom i plånboken. Inköpen av kapitalvaror har också gått upp. Andra har besviket kunnat notera att det inte blev mer. Många låginkomsttagare – kvinnor, pensionärer och studerande – inser att de blir förlorare. Nu kan de teoretiska fördelningsanalyserna och modellfamiljerna ersättas av siffror som är förankrade i verkligheten. Fördelningsdebatten kommer att fortsätta, och ju mer verkligheten får sätta sin prägel på debatten, desto tydligare kommer det att bli att skattepolitiken måste läggas om. Regeringssidan har sagt att skatteomläggningen är fördelningspolitiskt neutral. Det är den inte, utan de bäst ställda gynnas mest. Men även om den vore neutral, vore det inte till fyllest med en neutral skatteomläggning. Omfördelningspolitiken under

1980-talet till kapital och höginkomsttagare skall inte följas upp med en neutralitet. Det vore att acceptera och konservera den omfördelning som har skett.

Under 1980-talet förde en högervåg miljoner, ja miljarder, från löntagare till kapital, från arbete till spekulation, från produktiva investeringar till en transaktionsekonomi. Högervågen gav till de bäst ställda, och Sverige gick mot en minskning av jämlikheten. Detta var en direkt följd av socialdemokratins storsatsning på devalveringspolitiken.

Under 90-talet måste vinden vändas. Det är dags att åter satsa på ekonomisk rättvisa, på jämlikhet. Då kan man inte begränsa sig till neutralitet i skattepolitiken. Då måste man utgå ifrån skatt efter bärkraft. Det har vi i vänsterpartiet alltid gjort, och vi kommer att fortsätta att hävda denna princip och driva den även efter höstens val.

Men skattepolitik handlar inte bara om att fördela mellan hög- och låginkomsttagare. Skattepolitik handlar också om att kunna bruka skattepolitiken som ett instrument i ekonomisk politik, det avsnitt som nyss har debatterats här i kammaren. Det finns lägen då en ekonomi bör stramas åt eller stimuleras, och skattehöjningar och skattesänkningar kan brukas i sådana här syften. Det finns lägen då resurser bör dras fram eller knuffas från en samhällssektor till en annan. Skattehöjningar och skattesänkningar kan brukas i sådana syften. Det här gäller allmänna principer som har varit erkända i ekonomisk teori, principer som de flesta ansluter sig till. Men i praktiken tycks nu liberala krafter vilja snäva in synen på skattepolitiken ytterligare. Man säger att selektiva åtgärder inte är tillrådliga eller lämpliga. Jo, en åtgärd rekommenderar de nyliberala alltid, nämligen patentmedicinen: Sänk skatten! Detta påminner litet grand om den som en gång i världen åkte runt i Vilda Västern med en svart flaska med patentmedicin som hjälpte mot allt.

I början av 70-talet stred jag som ung vpk-are mot olika extremgrupper. En sådan grupp var maoisterna kring tidningen Gnistan. I den tidningen skrev man i ett valnummer: Bort med alla skatter! Det tycks nu som om dagens liberaler är på väg att inta samma extremposition, även om parollen har gjorts om litet grand. Nu heter det: Sänk alla skatter eller sänk skattetrycket nu!

Moderaterna har i sin skattemotion utlovat en sänkning av skatten med 28 miljarder kronor år 1992. Det är ju storslaget att kunna lova någonting sådant. Varje hushåll skall få drygt 7 000 kr. att sätta sprätt på. Vad händer med bytesbalansen om varje hushåll skall få 7 000 kr. att handla för? Bytesbalansen kommer att påverkas mycket drastiskt. Det kommer att bli ett inflationstryck i ekonomin. Talet om en sänkning av skatten så här före valet är ett utslag av populism. Att tala om en sänkning av skattetrycket är detsamma som att tala om en ökning av budgetunderskottet eller en minskning av statsutgifterna. Lars Leijonborg kom faktiskt litet grand in på den aspekten. När man talar om drastiskt minskade utgifter i stället för om skattetrycket talar man om ett systemskifte, ett skifte där den generella välfärden sätts i fara. Ärligt nog påpekade ungmoderaterna detta på den moderata stämman. Man frågade sig hur man skulle kunna klara ett generellt välfärdssystem. Vi säger att visst skall skattepengarna brukas där de gör mest nytta. Visst skall man göra omfördelningar och effektiviseringar, men samhällsbe-

hoven och hålen i välfärden är samtidigt så stora att det är en falsk förespegling att tala om att utgiftstrycket snabbt kan minska med ca 30 miljarder kronor. Detta går inte.

Liberalernas strategi är ju tydlig. Först fick man bort huvuddelen av progressionen i inkomstbeskattningen. Med 50 % som högsta gräns i inkomstbeskattningen, 55 % marginalskatt, blir det svårt att göra en rättvis åtstramning när detta behövs. Genom att driva upp den indirekta beskattningen, så att den svarar för en så stor skatteandel blir det svårare att använda de indirekta skatterna som ett instrument i den ekonomiska politiken. En omfattande och odifferentierad mervärdesbeskattning blir ett trubbigt skatteverktyg i den ekonomiska politiken.

Skatteomläggningen har alltså inte bara medfört dåliga fördelningseffekter. Det nya skattesystemet har också gjort det svårare att bruka skatteinstrumentet för att styra, stimulera eller kyla ned samhällsekonomin. Det är mycket beklagligt att socialdemokraterna har gått i fällan och i väsentliga delar frånhänt sig skatteinstrumentet i den ekonomiska politiken.

Vi i vänsterpartiet ser skatterna både som ett fördelningspolitiskt instrument och som ett verktyg för ekonomisk politik. Vår skattepolitik utgår ifrån att man skall styra resurserna från höginkomsttagare till låginkomsttagare, från privat konsumtion till gemensamma behov, från konsumtion till investeringar. Då finns det några centrala krav. Vi höjer statsskatten till 30 % för inkomster över 240 000 kr. Detta kommer inte att påverka några utbudseffekter beträffande arbetskraften. Utbudseffekter vid sänkning av marginalskatterna förekommer i de låga inkomstlägena och de mer normala lägena. Vi har sagt att man bör slopa grundavdragen för inkomster över 180 000 kr. Det är en väsentlig och effektiv åtgärd som skulle ge samhällsekonomin 9,6 miljarder kronor som huvudsakligen faller ut i kommunsektorn. Detta skulle hjälpa till att få bort vårdköer och att lösa barnomsorgsproblem. Vi skulle också få ett ökad utbud av arbetskraft, för att nu använda ekonomitermer. Det skulle alltså bli en produktiv rättvisesatsning.

Herr talman! Detta är huvuddragen. Vi kommer att fortsätta att driva denna politik under våren, och vi är övertygade om att socialdemokraterna kommer att få ändra inställning i skattepolitiken.

Anf. 41 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Vi i miljöpartiet föreslår för nästkommande år att arbetsgivaravgifterna skall sänkas med 20 miljarder kronor. Sänkningen skall i första hand ske utanför storstadsregionerna och inom vård och omsorg. Vi vill också införa en skattefri zon på 30 000 kr. dels genom att höja grundavdraget till 20 000 kr., dels genom att tillåta 10 000 kr. skattefritt på sidoinkomster.

Det här betyder att vi vill sänka beskattningen av mänskligt arbete och samtidigt göra det lättare för företagen att anställa fler, eller kanske snarare att inte behöva avskeda någon nu när vi går in i en lågkonjunktur. Särskilt arbetsintensiva verksamheter som återanvändning, hushållning, vård och omsorg skulle gynnas. En sänkt arbetsgivaravgift skulle också vara en välbehövlig skattelättnad för många svenska företag i den hårdnande internationella konkurrensen.

Det skulle också bli lättare för enskilda människor att förstärka kassan vid

akuta behov och kanske att få en slant för sin kreativitet utan att drabbas av en tuff beskattning. Vi ser det gärna som en frihetsreform. Inte minst kvinnor i glesbygd skulle vara betjänta av 10 000 kr. skattefritt från bärplockning eller något annat.

Vi vill också ta bort momsen på bl.a. basmat och kollektivtrafik, dvs. säga sådant som är oundgängligt och nödvändigt, sådant som de av oss som inte tjänar särskilt bra är mycket beroende av. Vi vill också göra det enklare och billigare att leva för dem som inte har några stora pretentioner.

Detta vill vi bekosta med såväl miljörelaterade som fördelningspolitiskt anpassade skatter och avdrag, eller om ni så vill, ett grönt skattesystem. Vi vill höja koldioxidskatten, svaveldioxidskatten, kväveoxidbeskattningen m.m. Vi vill avskaffa den nuvarande energiskatten och ersätta den med råvaruskatter på ändliga energiråvaror såsom olja, kol, fossil, gas och uran. Detta medför en ökad beskattning av bl.a. elproduktionen, vägtransporter och miljöförstörande industri.

Vi vill också förändra vissa avdrag för såväl företag som enskilda med liknande inriktning. Ett exempel är att vi vill förändra avdraget för arbetsresor så att de utgår oberoende av färdsätt och endast beror på avståndet mellan hem och arbetsplats. Det skulle gynna samåkning, bilpooler och inte minst kollektivtrafiken. Nuvarande avdragssystem däremot gynnar ensidigt biltrafiken.

Samtidigt måste jag konstatera att vi står inför stora och kostsamma utmaningar. Miljöförstöringen och resursförbrukningen kostar oss varje år mångmiljardbelopp. Mycket av det som förstörs blir förmodligen förlorat för alltid och evigt. Naturresurserna utarmas av miljöfarliga utsläpp och alltför hård exploatering. Det betyder att vi får mindre kvar att leva på i framtiden. Vill det sig illa kan det bli rena kollapsen, där fattigdom och sjukdom snabbt sprider sig.

Jag skall inte här gå in på alla dessa problem och allt vad vi bör göra för att lösa dem. Låt mig bara konstatera att det inte blir gratis. Det kommer att krävas stora insatser i form av miljörelaterade investeringar i energisystemen, trafiksystemen och vår industri. Vi anser att det är bråttom med att komma i gång med de här investeringarna i förbättrade utbyggda järnvägar, i utvecklad och miljöanpassad kollektivtrafik i och mellan våra stora städer, i miljövänliga flödande energikällor som biobränslen, vind, sol osv. Sammantaget vill vi för nästa år satsa 7,2 fräscha miljarder ur statsbudgeten. Den siffran kommer sannolikt att behöva höjas de kommande åren.

Dessa investeringar faller till stor del på statens lott. Det är därför vi anser att vi behöver använda skattepengar till detta. Nu kan naturligtvis investeringspengar hämtas genom utförsäljning av statliga företag eller genom upplåning av pengar inom eller utom landet, men vi anser att de möjligheterna för närvarande är begränsade. Tids nog kommer sådant också att behövas.

De här investeringarna är nödvändiga ur miljö- och hushållningssynpunkt. De medför dessutom en rad andra positiva effekter. Vi får effektivare och mer omfattande transportsystem, minskat beroende av import av energiråvaror och därmed också förbättrad bytesbalans, åtskilliga, i en lågkonjuktur välbehövliga arbetstillfällen utspridda över hela landet och inte minst en stabiliserad energibalans.

Totalt sett blir skattetrycket i vårt förslag i stort sett oförändrat. Det är möjligt att det på lång sikt, när miljöförstöringen minskat rejält och de nödvändiga investeringarna är gjorda, kan bli möjligt att sänka skattetrycket.

Vi bör i alla händelser vara uppmärksamma på att samhället inte kan bära ett alltför högt skattetryck utan att negativa effekter uppkommer. I värsta fall kan alltför stor offentlig konsumtion och transfereringar rasera samhällsekonomin. Liksom naturen har en påtagligt begränsad ekologisk bärförmåga kan samhället sägas ha en begränsad ekonomisk bärförmåga. De automatiska kostnadsökningarna i den offentliga konsumtionen och framför allt transfereringarna måste därför bort. Det ställer stora krav på en aktiv fördelningspolitik så att inte de sämst ställda råkar illa ut.

Herr talman! För miljöpartiet de gröna är det en huvuduppgift att i riksdagen söka vinna gehör för en förändring av skattesystemet i grön riktning. Vi har vunnit visst gehör för detta, men tvingas dess värre konstatera att det motsatta oftast är fallet. I den nu genomförda skattereformen finns flera direkt miljöfientliga inslag. Jag vill särskilt beklaga momsbeläggningen av kollektivtrafik och det faktum att elproduktionen undantagits från koldioxidbeskattningen.

För SJ innebär momsbeläggningen en dramatisk skärpning av resultatkravet, närmare bestämt med ca 600 milj.kr. per år. Detta i sin tur innebär att 1988 års trafikpolitiska beslut satts ur spel. Denna allvarliga försämring av järnvägstrafikens möjligheter har skett utan någon trafikpolitisk debatt och utan någon som helst prövning i t.ex. riksdagens trafikutskott. Momsbeläggningen av kollektivtrafiken innebär också i praktiken att ytterligare kostnader har vältrats över på kommunerna, som nu kan tvingas omfördela sina resurser för att öka subventioneringen av buss- och järnvägstrafik. Även detta strider mot 1988 års trafikpolitiska beslut. Biljettprisökningarna slår naturligtvis också hårdast mot dem som har sämst möjligheter att kompensera sig ekonomiskt.

Att elproduktionen undantagits från koldioxidskatt har medfört att de flödande energikällorna – biobränslen, vindkraft och sol – bromsas och förhindras att komma in i större skala i vår energiförsörjning. Det försvårar kärnkraftsavvecklingen och bidrar till fortsatt försurning och annat miljöelände. Energiuppgörelsen mellan socialdemokraterna och mittenpartierna har inte på något påtagligt sätt ändrat detta missförhållande.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ställa en fråga till mina meddebattörer: Vad är det egentligen ni har emot vårt krav på att skatterna på arbete skall sänkas och i stället höjas på sådant som förstör miljö och naturresurser?

Anf. 42 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att det fanns några inslag i Roy Ottossons anförande som jag fann intressanta, t.ex. hans resonemang om skattetryckets inverkan på samhällsekonomin. Det tyder på en insikt i ekonomiska realiteter som man inte möter så ofta hos miljöpartister.

Jag hävdar att den skattereform som vi har talat mycket om i dag har en miljöprofil, bl.a. genom att en del av finansieringen av inkomstskattesänkningarna tas från en ökad skatt på bilism. Skattereformen kan också ses tillsammans med energiuppgörelsen. Det är väl svårt att hävda annat än att den

innehåller en mycket kraftfull satsning på biobränslen. Dessutom innebär folkpartiet liberalernas politik en mycket omfattande investeringsverksamhet i infrastruktur. Inte minst viktigt ur miljösynpunkt är det att få en omfattande investeringsverksamhet på järnvägsområdet. Om det skulle gå så som helgens opinionsundersökning tydde på och miljöpartiet inte återkommer till riksdagen, kan Roy Ottosson vara lugn för att folkpartiet liberalerna kommer att arbeta för en infrastruktur här i landet som innebär både bättre järnvägar och bättre vägar. Däri ligger en medveten prioritering och ett försök att få över varutransporter från landsvägar till järnvägar.

Anf. 43 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! På Roy Ottossons fråga om vi har något emot sänkt skatt på arbete kan jag svara: för vänsterpartiets del har vi det inte så länge det rör sig om låga och normala arbetsinkomster. Vi har stött skattesänkningar på det området. Vi är däremot för höjd skatt på arbete när det rör sig om stora arbetsinkomster. Det är därför vi vill höja marginalskatten för inkomster över 240 000 kr. Det är därför vi vill slopa grundavdraget för inkomster över 180 000 kr. Jag hoppas mot denna bakgrund att det inte är på alla arbetsinkomster som miljöpartiet vill sänka skatten.

När det gäller frågan om vi har något emot höjd skatt på sådant som förstör vår miljö vill jag säga: Nej, det har vi ingenting emot. Däremot är det inte bra att ha sådana skatter som löpande inkomstkällor för att bestrida offentliga utgifter, för då sågar man ju på den gren där man sitter. Som styrande pålaga är naturligtvis en sådan skatt bra, men inte som långsiktig finansieringskälla.

Anf. 44 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Svaret på Roy Ottossons fråga är för centerpartiets del nej. Men det måste ske under ordnade och överblickbara former.

Anf. 45 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Först till Lars Leijonborg: Jag erkände i mitt anförande att det finns en viss miljöprofil i skattereformen. Jag uttryckte det så, att vi har fått ett visst gehör för vårt tänkande om ett grönt skattesystem. Men som både vi och den samlade miljörörelsen har påpekat är det otillräckligt. Och de här inslagen i skattereformen som är miljöfientliga måste även folkpartiet börja ta på allvar.

Under hela förra året har ni ju hävdat att det skulle vara neutralt att lägga moms på kollektivtrafiken, när man nu lagt moms på bensinen. Så är det ju inte. Det är till stor nackdel för kollektivtrafiken, eftersom bensinen bara utgör en del av kostnaden för biltrafiken, medan momsen på kollektivtrafiken läggs direkt på biljettpriset och slår igenom på ett annat sätt. Även om företagen i vissa fall kan dra av en del moms, så slår det mesta igenom, och det är alltså till väsentlig nackdel för kollektivtrafiken. Och de som är mest beroende av kollektivtrafiken är som regel de som också har de sämsta ekonomiska möjligheterna.

Detta bör vi kunna rätta till, tycker jag, om nu Lars Leijonborg menar allvar med sitt miljöengagemang.

Till Lars Bäckström vill jag säga att vi vill sänka arbetsgivaravgifterna, och det var det jag syftade på när jag talade om sänkta skatter på arbete i första hand. Detta vill vi göra i hela landet utom i storstäderna.

Vi vill också sänka inkomstskatten för låginkomsttagare i hela landet. Det betyder att de enda vi inte föreslår sänkt skatt för är höginkomsttagare i storstäderna.

Anf. 46 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag håller med Roy Ottosson om att de höjningar på biljettpriset som genomfördes vid årsskiftet var bekymmersamt höga. I likhet med t.ex. företrädare för regeringen hävdar jag att de prishöjningarna var betydligt större än vad som kan motiveras med skattereformen.

Det kvarstår alltså att det är bekymmersamt att biljettpriserna för kollektivresandet har höjts så mycket, framför allt i ett antal regionala kollektivtrafikföretag men även inom SJ. Men det är som sagt inte en fråga i en skattedebatt.

Anf. 47 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! När det gäller arbetsgivaravgifterna kan det naturligtvis ses som positivt att snabbt sänka dem. Men det är också så, att arbetsgivaravgifter är väsentliga delar i de sociala trygghetssystemen. Många av dessa system går ju med stora underskott – arbetsskadeförsäkringen etc. Skulle man bara täcka de underskotten, så skulle det vara motiverat med höjningar på uppemot 3 %. Det skulle inte vara bra från sysselsättningsaspekt just nu.

Jag tror att man behöver en översyn av det samlade skatteuttaget på produktionen – inte bara arbetsgivaravgifter utan även andra indirekta skatter som belastar produktionen, och vinstbeskattningen. Men jag tror inte att man kan vidta en isolerad åtgärd, för då kan det hända att vi får minskad social trygghet i systemen.

De här systemen bör alltså ses över, men i ett samlat perspektiv.

Anf. 48 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Först till Lars Leijonborg: Visst är det så, att de höjningar som man har genomfört för järnvägs- och busstrafiken är delvis icke relaterade till skattereformen. Men momsen slår igenom till ungefär 20 % – av de 25 procenten – för t.ex. SJ. Det är betydligt mer än vad som slår igenom för biltrafiken, där ju bensinkostnaden bara står för hälften eller mindre av den totala bilkostnaden – så att momsen där bara slår igenom till 12,5 % eller mindre.

Detta innebär att man får en snedvridande effekt rent trafikpolitiskt, och det är det jag kritiserade. Den effekten råkar i det här fallet också vara miljöfientlig. Varför skall folkpartiet förneka detta enkla faktum? Det bör alltså rättas till, t.ex. genom att man förändrar resultatkravet för SJ. Om man sänker det med 600 milj.kr., så har SJ kompenserats.

Till Lars Bäckström vill jag säga att det inte var så, att vi bara föreslog en sänkning av arbetsgivaravgifterna. Vi föreslog också att man skulle ta in dessa pengar på ökade energiskatter, på avgifter för utsläpp osv. Det handlar

totalt om 25 miljarder kronor i miljörelaterade skatter. Då kan man fortsätta och fråga om vänsterpartiet är med på detta.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Leijonborg och Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 49 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Den gångna valperiodens största och viktigaste politiska händelse har förmodligen varit besluten om den stora skattereformen. Nu är den färdig att tas i bruk.

Vi har fått ett skattesystem som är enkelt, enhetligt och effektivt. Det är, Roy Ottosson, ett skattesystem som gynnar arbete och sparande och som därmed blir ett viktigt bidrag till den nödvändiga ökade tillväxten i vår ekonomi.

Det är ett skattesystem som missgynnar spekulation och osund skatteplanering och som därigenom bidrar till ökad rättvisa och förbättrad skattemoral.

Det är ett skattesystem som på sikt kommer att sänka inflationstakten och som därmed också blir ett viktigt inslag i vår strävan att förbättra sysselsättningsläget.

Det är kort sagt ett skattesystem som ligger väl i linje med socialdemokratins politiska ambitioner såsom de beskrivs i den nyligen antagna politiska plattformen.

Men arbetet med att reformera det svenska skattesystemet är förmodligen ännu inte helt klart. Det vore väl, som många talare här har sagt tidigare, närmast egendomligt om det inte skulle dyka upp en och annan skönhetsfläck i ett så pass omfattande reformarbete.

Så låt oss nu i lugn och ro få studera effekterna av denna skattereform, utvärdera den och eventuellt också göra en och annan justering av den.

Ingenting skall lämpas åt slumpen, när det gäller att få ett så perfekt skattesystem som det någonsin är möjligt. Regeringen har ju också just i detta syfte tillsatt en särskild kommitté, som redan har påbörjat sitt arbete.

För min egen del är jag också övertygad om att de s.k. särintressena kommer att fortsätta att kräva bättre skattevillkor. Det blir krav på lägre krogmoms. Det blir krav på bättre villkor för privata pensionsförsäkringar. Det blir krav på bättre villkor för ideell verksamhet. Det blir krav på gynnsammare skattevillkor för tjänstebilar osv.

Jag tror emellertid att dessa och andra särintressen får svårare och svårare att göra sig hörda. Svenska folket kommer mer och mer att inse att de försämrade skattevillkoren, som dessa intressen onekligen får, mer än väl uppvägs av 100 miljarder kronor i sänkt inkomstskatt.

Människor kommer att upptäcka att ett enkelt och enhetligt skattesystem – utan en mängd undantag och särregler – är den bästa garantin för ett rättvist skattesystem, utan möjligheter för smarta och välbärgade människor till osund skatteplanering och skattefusk.

Människor kommer att upptäcka att om nu dessa särintressen skall gynnas – vilket naturligtvis inte kan uteslutas – så är det bästa sättet inte skatte-

subventioner, för då får vi tillbaka det skattelapptäcke som tidigare har vållat oss så stora bekymmer.

Herr talman! Egentligen är det smått fantastiskt, att en regering som inte har egen majoritet i riksdagen har kunnat driva igenom en så pass omfattande reform som denna skattereform. Och det är inte den enda stora reformen som har lotsats igenom riksdagen den gångna mandatperioden. Vi har fattat beslut om ny organisation av äldreomsorgen, om att söka medlemskap i EG, om huvudmannaskapet för skolan osv.

Det har naturligtvis fått ske i samarbete med andra partier. Det ligger så att säga i sakens natur. Det har varit ett givande och ett tagande, men det har i samtliga fall kunnat ske utan att vi socialdemokrater har behövt ge avkall på våra viktigaste principer. Utvecklingen har drivits framåt – steg för steg.

Vi socialdemokrater kan i det kommande valet möta väljarna med lugn tillförsikt. Vi kan peka på att vi faktiskt har fått en hel del gjort. Och vi kan nu med hjälp av socialdemokraternas och LOs plattform peka på vad vi vill göra under 90-talet.

Men vad har de borgerliga partierna att peka på? Vilken skattepolitik t.ex. vill man föra, om man skulle hamna i regeringsställning?

Jag vill påminna om att moderaten Bo Lundgren i den debatt vi hade precis före jul om tredje steget i skattereformen närmast tog heder och ära av folkpartiet. Han gick då till våldsam attack mot just skattereformen, som ju också är folkpartiets reform. Han karakteriserade förslagen i skattereformen som orimliga och principvidriga.

Några gånger tog han i riktigt rejält och använde epiteten "snurriga" och "vanvettiga". Ja, han använde faktistk ordet "vanvettiga". Det är alltså folkpartiets skattepolitik som får dessa föga smickrande omdömen av moderaternas främste skattepolitiske talesman.

I och för sig är det ju inte alldeles ovanligt att invektiven haglar från denna talarstol, men Bo Lundgrens angrepp på folkpartiet den 14 december var väl ändå i häftigaste laget, i synnerhet om man beaktar att moderater och folkpartister säger sig vilja regera ihop, om tillfälle gives. Om det nu skulle gå så illa att ni får göra det, vad kommer då att hända med de "orimliga, snurriga och vanvettiga förslagen" i skattereformen? Kommer moderaterna rent av att acceptera några av dem? Eller kommer moderaterna kanske att kräva att skattereformen rivs upp?

Och hur skall det gå om också centerpartiet skulle vilja hoppa på det borgerliga tåget? Centern står ju bakom stora delar av skattereformen men har viktiga principiella invändningar när det gäller moms på mat, boende och byggande, förslag som för resten gör sig förtjänta av epitetet principvidriga och dessutom har mycket liten fördelningspolitisk effekt.

Här har moderater och folkpartister en helt annan uppfattning. Det har vi ju hört här i kammaren i dag. Hur skall det egentligen bli med den borgerliga skattepolitiken? När får väljarna besked? Får de över huvud taget besked någon gång före valet? Jag tycker att ni kan börja så smått i dag att ge de beskeden.

Vi socialdemokrater ger besked om vår skattepolitik. Vi står fast vid skattereformen. Men var står moderaterna och övriga borgerliga partier?

Anf. 50 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Lars Hedfors, skatteutskottets ordförande, sade ingenting om skattetrycket, utan han sade att skattereformen skall ligga fast. Det innebär att vi tydligen under hela 1990-talet skall ha det höga skattetryck som vi i dag har i Sverige, om socialdemokraterna får vara kvar vid makten.

Företrädarna för de tre borgerliga partierna i denna skatterunda har klart uttalat, Lars Hedfors, att vi gemensamt står för ett sänkt skattetryck. Det innebär att vi vill sänka skatterna.

Vi har också uttalat att det är en självklarhet att man skall kunna leva på sin lön eller sin pension och inte vara beroende av nya bidrag. I det högskattesamhälle som vi lever i blir allt fler människor beroende av nya bidrag. Vi hörde i den ekonomisk-politiska debatten hur det stora antalet bostadsbidragsberoende kommer att öka till följd av de höjda skatterna i anslutning till skatteomläggningen.

Tidigare har i varje fall förre finansministern Feldt och statsministern i den här talarstolen sagt att de vill sänka skattetrycket. Finansminister Allan Larsson utlovade ingenting i den förra debattrundan, och Lars Hedfors säger ingenting om ett sänkt skattetryck.

Sedan talade Lars Hedfors litet raljant om särintressen, och han nämnde krav på att sänka krogmomsen. Tycker Lars Hedfors att man skall vara så nonchalant mot turistnäringen och hotell- och restaurangbranschen, som under 1990 har förlorat 8 000 jobb? 10 % är arbetslösa, och största delen av den effekten beror på skatteomläggningen, att man hastigt höjde mervärdeskatten från 12,87 till 23,46 och nu 25 %.

Följden har blivit enorma volymminskningar, ökad arbetslöshet och ökad negativ resevaluta. Underskottet var 4 miljarder 1990 och beräknas öka med ytterligare 6 miljarder 1991, ungefär hälften av vårt bytesbalansunderskott. Detta kallar Lars Hedfors för särintresse.

Anf. 51 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Vi fick från Lars Hedfors sida åhöra en lång hyllningsvers om skattereformens välsignelser. Jag förnekar inte att det finns betydande positiva inslag i densamma. Som jag och Lars Hedfors har påpekat, har centerpartiet bidragit till förekomsten av flera av dessa positiva inslag.

Jag kan också försäkra Lars Hedfors att när det gäller värnet mot särintressena kan man påräkna centerpartiets stöd. Men då måste det också klargöras att en bättre fördelningsprofil inte – jag upprepar *inte* – kan anses vara ett särintresse. Kanske inkluderar Lars Hedfors också en bättre fördelningsprofil i det han kallar särintressen. I så fall kommer vi att stödja detta särintresse.

Låt mig sedan beröra en fråga som Lars Hedfors ställde i sitt anförande: Hur ser den borgerliga skattepolitiken ut inför valrörelsen och nästa mandatperiod? Jag tycker att man efter dagens debatt, och även efter gårdagens debatt, har kunnat notera en tilltagande och betydande samsyn, som bl.a. tar sig uttryck i en gemensam ambition beträffande sänkningen av skattetrycket. Jag har inte heller uppfattat några protester i princip emot våra förslag till mervärdeskattesänkningar. Det är dessa mervärdeskattesänkningar som Lars Hedfors ansåg principvidriga. I det tidigare meningsutbytet

mellan Karl-Gösta Svenson och mig har vidimerats att även moderaterna ställer upp på dessa principer.

Avslutningsvis vill jag ställa en motfråga till Lars Hedfors. Hur ser det socialistiska skattesystem ut som socialdemokraterna skall gå till val på, med tanke på den förväntade majoritetsutvecklingen inför höstens val?

Anf. 52 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Herr Kenneryd sade att det finns en samsyn i skattepolitiken i det borgerliga lägret. Ja, det finns en samsyn så till vida att det är bra att sänka skattetrycket. Men den samsynen är så pass tunn att det liknar litet grand när man säger att det är bra om det är sol under semestern. Jag kan också säga att det är trevligt att sänka skattetrycket, om jag kan bibehålla oförändrade sociala ambitionsnivåer och trygghet. Men det är detta som är knuten!

Låt mig ta upp det myckna talet om skattekvot och jämförelser med andra länder. I den moderna ekonomiska forskningen inom OECD håller man på att revidera beräkningar för skattekvoten. Messere och Owens har visat att om man justerar den svenska skattekvoten och tar hänsyn till att det finns interna skatter, skatter som går mellan olika samhällssektorer, minskar skillnaderna dramatiskt. Om en sådan beräkning görs höjs Schweiz skattekvot med 10 procentenheter. Gapet mellan Sverige och Schweiz krymper ner till ungefär 5 procentenheter.

Sverige har ett socialförsäkringssystem och transfereringar. Allt det räknas in i skattekvoten, och man vill få det till att vara offentliga utgifter. Så är icke fallet. När ni borgerliga vill tala om skattekvot, tala då i stället om utgiftstryck! När ni sedan talar om utgiftstryck, tala i stället om utgiftsbehov! Då kommer man ner på en mer rimlig debattnivå med varandra.

Vi vill sänka utgiftsbehoven med hjälp av ett mer solidariskt och rättvist samhälle. Det är ett rimligt sätt att komma åt skattekvoten. Det vore bra om Lars Hedfors här kunde säga att det är rimligt att tala om utgiftstryck och utgiftsbehov i stället för att tala om skattekvot och hemfalla åt detta borgerliga språkbruk.

Hedfors sade vidare att det är fantastiskt att ett parti utan majoritet har kunnat driva igenom reformen. Men det är också delvis folkpartiets skattereform. Det är väl inte så fantastiskt om en minoritetsregering genom att ansluta sig till ett av oppositionspartiernas politik får igenom det man kallar sin egen politik. Det var faktiskt med detta skatteförslag som folkpartiet senast gick till val och förlorade stort. Sedan tog socialdemokraterna på sig bördan att genomdriva denna reform åt det andra partiet.

Eftersom det uppenbarligen inte finns någon borgerlig enighet om skattepolitiken – moderaterna har lovat skattesänkningar på 28 miljarder kronor redan inkomståret 1992 – kommer skattereformen inte att bestå om folkpartiet och moderaterna skall regera ihop. Den kommer att rivas upp om inte moderaterna kapitulerar. Då kanske det blir dags för socialdemokraterna att överväga – om andra går ifrån överenskommelser – huruvida inte socialdemokraterna kan verka för att slopa grundavdraget för inkomster över 180 000 kr. Finns det ett enda skäl mot den åtgärden, Lars Hedfors?

Anf. 53 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Lars Hedfors ställde frågan hur de borgerliga skall kunna enas om skattepolitiken. Den frågan har socialdemokraterna ställt från denna och många andra talarstolar under många år. Ingen kan påstå att det är helt lätt att svara på den frågan. Jag hävdar att det är lättare nu än under åtskilliga år tidigare. Vi har trots allt med hjälp av skattereformen fått en bas för diskussionen som alla instämmer i. De förändringar som skattereformen utgör är i allt väsentligt mycket positiva.

Jag ser på detta ganska avspänt. Utgångspunkten för skattereformen var att vi inte i det sammanhanget kan åstadkomma några stora besparingar. Skattetrycket sänks något framför allt genom att reformen ger vissa dynamiska effekter som kan tillgodoräknas. Men om de borgerliga partierna lyckas enas, vilket jag tror att det finns goda förutsättningar för, om insatser som sänker det offentliga utgiftstrycket, går det naturligtvis att diskutera ett antal av de skatter som nu har behövts för att finansiera skattereformen.

Jag vill återigen understryka att det är i den ordningen man måste gå. Det är särskilt inte i det nuvarande ekonomiska läget möjligt att sänka skatterna först och sedan fundera över hur det skall finansieras. Först måste vi hitta seriösa förslag till utgiftssänkningar. Det skall vara utgiftssänkningar som inte innebär några oacceptabla sociala effekter. Jag tror att detta är möjligt. Vi har en betydande samsyn när det gäller t.ex. hur den offentliga sektorn kan effektiviseras, hur det med hjälp av entreprenader går att bygga in konkurrens i systemet och på så sätt få högre produktivitet i offentlig verksamhet. Det kan i sig bidra till att skattetrycket sänks. När vi står i den situationen går det att ha en diskussion som i det sammanhanget kan vara behaglig. Vilken skatt skall vi börja med att sänka? I den diskussionen tror jag att vi kan enas.

Anf. 54 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Lars Hedfors anförande var inte så värst informativt. Det gick i stort sett ut på att skattereformen är bra. Det vet vi väl om att socialdemokraterna tycker.

I mitt anförande tog jag upp två punkter där jag kritiserade skattereformen som miljöfientlig. Jag skulle uppskatta om Hedfors kunde kommentera det. Det gäller bl.a. att framför allt järnvägstrafiken har belagts med moms. På det sättet har 1988 års trafikpolitiska beslut rivits upp, vilket innebär att SJ skulle ekonomiskt rekonstrueras till 1992 med en resultatförbättring på 1 miljard kronor. Nu har 600 milj.kr. till lagts på resultatkravet. Det skedde utan någon trafikpolitisk debatt eller behandling i trafikutskottet osv. Detta är naturligtvis inte bra. Det innebär att benen slås undan för reformen i järnvägspolitiken.

Moms på kollektivtrafik är inte neutralt, såsom socialdemokraterna har hävdat. Det beror dels på att momsen läggs på biljettpriset och inte på bränslet, som är fallet med privatbilismen, dels på att de som är beroende av kollektivtrafik har det sämre ekonomiskt sett.

Den andra punkten som jag har kritiserat, och som borde kommenteras av Hedfors, gäller att elproduktionen har undantagits från koldioxidskatt – t.ex. när olja eldas för att framställa el. Det är ologiskt, och det är en av de

främsta orsakerna till att man tvingas till en massa specialåtgärder, bidrag osv. för att det inte skall bli helt orimliga effekter på biobränslen, möjligheterna att utnyttja vind- och solkraft osv. Det är energipolitiskt en mycket allvarlig miss.

Jag noterar också att den statliga delegationen för miljöprojekt Sundsvall–Timrå, som avgav sitt betänkande strax före jul, kritiserade detta. Den menade att man självfallet måste ha samma koldioxidskatt även i detta fall.

Jag avslutade mitt tidigare anförande med en mer allmän fråga. Vi har sett att man med skattereformen växlar ner inkomstskatterna och i stället ökar beskattningen på framför allt kapital och konsumtion. Vi i miljöpartiet har föreslagit att man skall fortsätta att minska beskattningen på arbete. Man skall i första hand minska arbetsgivaravgifterna och i stället öka beskattningen på energi och utsläpp som skadar miljön och liknande. Anser Lars Hedfors att detta skulle kunna vara en rimlig väg att gå i fortsättningen?

Anf. 55 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Jag hinner självfallet inte kommentera hela detta bombardemang av frågor på de tre minuter som står mig till buds, men jag skall försöka att hinna med så mycket som över huvud taget är möjligt. Jag börjar med Karl-Gösta Svenson, som jag tycker gör ett ganska avslöjande uttalande när han säger: Nu är vi borgerliga överens när det gäller att sänka skattetrycket. Det är ni förvisso icke. Det är ju miltals emellan er.

Ni moderater säger att ni skall sänka skattetrycket med ca 120 miljarder kronor. Lars Leijonborg säger att folkpartiet möjligen kan tänka sig att sänka skattetrycket en liten aning, och var Rolf Kenneryd står i den här frågan är litet svåra att klara ut. Ni inom moderata samlingspartiet lovar alltså sturskt att ni på ungefär åtta år skall plocka bort 120 miljarder kronor. Men ni säger inte ett enda dugg om var ni skall ta dessa pengar. Ni talar litet grand löst om att genomföra besparingar. Vilka besparingar är det fråga om, Karl-Gösta Svenson? Kan vi inte i varje fall få veta någon? Ni säger att ni skall hålla igen på transfereringar. Vilka transfereringar? Det är väl inte konstigt, Karl-Gösta Svenson – om jag nu får anknyta till inledningsanförandet – om vi blir misstänksamma när det gäller moderaternas möjligheter att t.ex. klara av sjukvårdspolitiken när ni skall plocka bort 120 miljarder kronor på en relativt kort tid?

Hur skall det socialistiska skattealternativet se ut? frågar Rolf Kenneryd. Jo, det skall se ut precis som vi har presenterat det med hjälp av skattereformen och den politiska plattformen. Vi socialdemokrater talar klart och tydligt om hur det skall se ut och hur vi vill arbeta med detta alternativ efter valet. Men här presenterar folkpartiet ett alternativ, moderaterna ett annat alternativ och centerpartiet ett tredje alternativ. Därefter säger man att dessa diametralt olika förslag skall smältas ihop till ett enda alternativ efter valet. Det kallar jag för överlagt lurendrejeri. Ni måste ge avkall på viktiga principer för att klara denna hopsmältning av era förslag.

Det kom ett något häpnadsväckande inlägg från Lars Leijonborg i debatten om den borgerliga skattepolitiken efter valet. Han sade att det efter skattereformen blev lättare att genomföra en borgerlig gemensam politik. Jag skulle bra gärna vilja veta hur denna borgerliga politik ser ut.

I julas roade jag mig med, Lars Leijonborg, att sätta mig ner och se på de betänkanden som avgivits av skatteutskottet med anledning av skattereformen. Jag räknade efter hur många reservationer det fanns på vilka det stod ett m, moderata samlingspartiet. Det fanns 160 moderata reservationer. Den moderata skattepolitiken skiljer på 160 punkter från folkpartiets skattepolitik. Vilka av dessa 160 punkter skall ni ändra på? Karl-Gösta Svenson. Tala om det för oss. Lars Leijonborg kan kanske hjälpa till med detta. På 160 punkter är ni oense i skattepolitiken.

Jag hinner tyvärr inte nu besvara Roy Ottossons frågor, utan jag återkommer senare.

Anf. 56 KARL-GÖSTA SVENSON (m)

Herr talman! Carl Bildt och Bengt Westerberg har i sitt sexpunktsprogram klart angett att båda partierna tillsammans vill sänka skattetrycket. Också centerpartiet har i dag uttalat att man vill ha ett sänkt skattetryck. I detta sexpunktsprogram står också att vi företrädesvis skall sänka moms och arbetsgivaravgifter.

Vi har från moderat sida när det gäller vårt budgetalternativ klart angett besparingar för det kommande budgetåret. Vi kommer också i fortsättningen att göra detta, Lars Hedfors. I detta avseende behöver Lars Hedfors inte alls vara orolig. När det gäller den kommande budget som nu skall behandlas under våren föreslår vi t.o.m. en stramare budget än vad regeringen har föreslagit.

Lars Hedfors sade att en majoritet i riksdagen nu vill ansöka om medlemskap i EG. Det anser vi från moderat håll är bra. Moderaterna har sedan år 1962 krävt att vi i Sverige skulle komma fram till den ståndpunkten, och det är bra att vi nu gjort det. Men det krävs också att vi från svensk sida tar konsekvenserna av detta och anpassar våra skatter till EGs.

Vilken framförhållning har socialdemokraterna i detta avseende? Ni vill inte sänka skattetrycket, ni vill bibehålla en hög moms på 23,46 % när motsvarande skatt sänks automatiskt den 1 januari år 1992. Det är orealistiskt att ha sådana höga skatter, eftersom vi då inte kan konkurrera när gränserna öppnas år 1993. Vilken framförhållning finns i det avseendet hos socialdemokraterna? Kan jag få ett svar på detta?

Lars Hedfors raljerade i sitt inledningsanförande litet över särintresset krogmoms, och jag vill också ta upp den frågan. Detta är mycket viktigt för de små och medelstora företag som finns runt om i landet, framför allt på sysselsättningssvaga orter som t.ex. i Norrland. Dessa företagare är, liksom de på sysselsättningssvaga orter på Gotland, oerhört oroade av den volymminskning som vi nu ser inom denna bransch. 8 000 arbetstillfällen har försvunnit, och det finns en arbetslöshet på 10 %.

Jag kan konstatera att vi i varje fall från Lars Hedforts tydligen inte får något löfte om att i valrörelsen slippa ovederhäftiga valbroschyrer. Under de sista sekunder jag har kvar av min taletid vill jag ställa ännu en fråga. Jag anförde i mitt inledningsanförande att vi borgerliga företrädare är överens om att vi vill slopa förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet för att stärka de små och medelstora företagen. Nu på förmiddagen ställdes frågan om vilken inställning socialdemokraterna har till detta. Ni har nu lagt fram

förslag om att t.o.m. öka förmögenhetsskatten och ytterligare dränera pengar från företagen. Hur ställer sig Lars Hedfors till att stärka de små medelstora företagen, kan vi få ett svar på detta?

Anf. 57 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Lars Hedfors gav oss beskedet att det socialistiska skattesystemet är lika med det socialdemokratiska skattesystemet. Det låter sig naturligtvis sägas. Men med vem skall detta system förverkligas? Skall socialdemokraterna ensamma göra detta eller tillsammans med vänstern? Svaret på den frågan kommer, oavsett vad det blir, inte att inge något större förtroende.

Lars Hedfors sade också: Vi – dvs. socialdemokraterna – ger besked före valet. Jag vill då fråga Lars Hedfors: Hur var det förra gången med besked före valet? På hur många valmöten under förra valrörelsen stod Lars Hedfors och pläderade för det skattesystem som nu är iscensatt? Om han hade gjort det i någon större omfattning, är det då sannolikt att socialdemokraterna hade bibehållit sin regeringsposition? Det mest sanningsenliga svaret på dessa frågor är nej.

Det finns anledning att i diskussionen om hur ett borgerligt skattesystem skulle komma att te sig, ändå klargöra att de moderata yvigheterna, såväl beträffande nivån på skattesänkningen som i reservationer till det betänkande som behandlade den stora skatteomläggningen, inte kommer att realiseras i en framtida borgerlig skattepolitik. Jag utgår från och anser det mycket sannolikt att när folkpartiet har avslutat sin sladd i högerkurvans ytterkant så kommer också skattepolitiken att finna sin mittensamsyn. Den kommer då i väsentlig utsträckning att ha de sociala dimensionerna inbakade i skattesystemet.

Anf. 58 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag vidhåller min uppfattning att det är lättare att enas om en borgerlig skattepolitik efter skattereformen än före. Jag gör helt enkelt den prognosen att det är mycket få som kommer att kräva ändringar i de grundläggande principerna i skattereformen när den har fått verka någon tid. Vår utgångspunkt från folkpartiet liberalernas sida är att skattereformen i allt väsentligt skall ligga fast, eftersom vi som bekant tycker att den är mycket bra.

Jag kan naturligtvis inte garantera utgången av de eventuella regeringsförhandlingar som Lars Hedfors ber oss att spekulera över. Folkpartiet liberalernas bakgrund när det gäller förhandlingar med andra partier ger en viss trovärdighet. Våra ståndpunkter brukar i ganska hög grad tillgodoses. Jag instämmer med Lars Bäckström på en viktig men begränsad punkt, nämligen i hans bedömning av vilket parti som mest har bidragit till skattereformens utformning.

Jag tror att det är litet svårt för vår publik och även för oss andra att förstå Rolf Kenneryds påstående att folkpartiet har sladdat i högerkurvans yttersta kant när det har gjort upp om en skattereform med socialdemokraterna. Det blir nästan lika krångligt som när man talar om olika maktgrupperingar i Kreml och hävdar att de som är gammalkommunister står till höger.

Slutsatsen är ungefär den som Lars Bäckström nämnde. Folkpartiet gick till val med ett skatteprogram inför 1988 års val. Vi har under den här valperioden i hög grad fått gehör för den politiken. Vi kommer att fortsätta hävda att det är den rimliga politiken. Vi har goda förutsättningar att vinna framgång.

Jag vill än en gång understryka att utgångspunkten är att om vi lyckas hitta poster i statens utgiftsbudget som vi kan minska, uppstår en situation som leder till att vi kan förändra i budgetens inkomstsida. Då kan vi förändra skatterna. Jag tror att det finns hyggliga förutsättningar för att de icke-socialistiska partierna skall kunna enas om vilka förändringar man i så fall skall göra.

Anf. 59 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Man har efterlyst de socialistiska skattealternativet. Som socialist kan jag säga att jag kan ge besked. Jag är med i det socialistiska vänsterpartiet.

Någon sade att det socialistiska skattealternativet är det socialdemokratiska och att det socialdemokratiska skattealternativet är det folkpartistiska. Det blir ett slags Zenons paradox. Det socialistiska skattealternativet är det liberala skattealternativet. Så kan vi inte ha det i denna kammare.

Vi måste bygga upp ett socialistiskt skattealternativ. Det kommer att ta tid, och det kommer att få omprövas av socialdemokraterna. De har visat sig flexibla förr och beredda till omprövning.

Jag vill säga till herr Hedfors att det socialistiska skattealternativet måste innebära att vi får tillbaka en kraftigare progression, t.ex. 30 % i statlig skatt på inkomster över 240 000 kr. Det kommer inte era väljare att bli upprörda över. Att slopa grundavdraget för inkomster över 180 000 kr. kommer era traditionella väljargrupper inte att bli upprörda över. Kan herr Hedfors ge mig ett skäl till varför man inte skall slopa grundavdraget på inkomster över 180 000 kr.? Det kanske finns många skäl, men jag kan väl få ett till att börja med. Vi kommer att fortsätta att debattera denna fråga under vårens debatter.

Det socialistiska skattealternativet kommer kanske också att innebära att momsen differentieras. Detta kanske kan ske tillsammans med det borgerliga centerpartiet och med det parti som inte står i något läger alls, miljöpartiet. Då kommer den socialistiska skattepolitiken att innebära ännu en paradox, liksom kanske den paradoxen att socialisterna tillsammans med de icke-socialistiska centerpartisterna föreslår att momsen tas bort på fjärrvärme och kollektivtrafik. Visst finns det paradoxer i skattepolitiken. Visst är det en paradox att det borgerliga centerpartiet angriper socialdemokratin från vänster när det gäller fördelningseffekterna i skattepolitiken. Det är inte lätt i skattepolitiken.

Lars Leijonborg var inne på det här med höger och vänster. Människorna känner igen vad som är höger och vänster, även om termerna för hur partierna borde ställa sig kan variera och förvåna.

Lars Leijonborg gör en fin insats när han säger att man inte bör tala om skattekvoten, utan om statsbudgetens utgiftssida. Det är faktiskt utgifterna som bestämmer vilka inkomster man skall ha. Man kan inte bara fastställa

vilka inkomster man skall ha. Ett hushåll kan möjligtvis i någon mån resonera på det sättet, men staten är inte ett hushåll. Det finns väsentliga skillnader mellan att bedriva hushållsekonomi och statsekonomi. Det vore befriande om socialdemokraterna kunde hjälpa till att få bort det myckna talet om skattekvotens nivå. Man borde i stället tala om hur statsbudgetens utgiftssida skall se ut och vilka sociala behov som finns.

Anf. 60 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Lars Hedfors svarade inte på mina frågor. Det kan jag förstå, eftersom han hade mycket att ta upp med de borgerliga.

Den stora framtida utmaningen är det mycket obehagliga faktum att naturresurserna förstörs på jordklotet. Miljöförstöringen fortgår trots att utsläppen har minskat radikalt på många håll. Vi inser mer och mer, även socialdemokraterna, hoppas jag, att man måste miljöanpassa samhället. Det ställer mycket stora krav på skattesystem, investeringar m.m. Det gäller inte minst inom trafik- och energiområdet.

Det som vi kallar ett grönt skattesystem går ut på att göra det lönsamt för alla, enskilda företag och myndigheter, att leva och frodas på ett miljöanpassat sätt. Vi menar att det är nödvändigt om det moderna samhället över huvud taget skall kunna anpassa sig till den bärkraft som naturen har och på det sättet kunna fortleva. Detta bygger på ett samhällsekonomiskt synsätt som inte borde vara främmande för socialdemokraterna. Syftet är att bäst utnyttja samhällets totala resurser utan att skada de naturgivna grundvalar som vi ytterst är beroende av.

Jag skulle vilja tillägga att ett grönt skattesystem i hög grad utgår från den glömda politiska dimension som sällan diskuteras här i kammaren – det är mest vi som pratar om den – nämligen den mellan människan och naturen, det mänskliga samhället och naturförutsättningarna. Det är i den dimensionen som miljöpartiets ideologiska grundvalar till stor del finns. Jag vill betona att dessa grundvalar i mycket hög grad är ekonomisk-politiska.

Min fråga kvarstår: Skulle inte en bra fortsättning på skattereformen vara att utveckla ett miljöanpassat skattesystem, i vilket man sänker skatten på arbete och höjer skatten på energi och sådan verksamhet som förstör våra naturresurser?

Anf. 61 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! När jag frågar med hur mycket folkpartiet och moderaterna tänker sänka skattetrycket, då hänvisar Karl-Gösta Svenson till ett sexpunktsprogram som han har fått infört i ett nummer av Dagens Nyheter. Det är nästan skrattretande. Alla vet ju att detta sexpunktsprogram absolut inte säger någonting. Framför allt säger det ingenting om hur mycket man vill sänka skattetrycket. Min fråga till Lars Leijonborg är om han vill vara med om att sänka skattetrycket med 120 miljarder kronor under en åttaårsperiod och på det viset urholka välfärden i vårt land.

Nu vet jag att ni inte har möjlighet att direkt besvara mina frågor, varför dessa får bli retoriska. Lars Leijonborg fortsätter att hävda att det blir lättare för moderater och folkpartister att komma överens efter skattereformens genomförande, och så säger han: Få kommer att kräva ändringar i skatterefor-

men. När jag nu ställer en fråga till Karl-Gösta Svenson så kan han göra som statsministern uppmanade Carl Bildt att göra i går, nämligen nicka eller skaka på huvudet. Tänker ni begära några ändringar i skattereformen? Jag ser att svaret uppenbarligen är ett jaså.

Jag talar inte alls om särintressena med något förakt, Karl-Gösta Svenson. Jag konstaterar bara att de finns. Om de blir för många försvinner enhetligheten och enkelheten i skattesystemet; det är problemet.

Karl-Gösta Svenson är orolig för krogmomsen. Jag förstår inte varför han envisas med att tala så mycket om den. Själv kan jag konstatera att turismen i Sverige tycks frodas just nu. Det är full beläggning på t.ex. våra fjällhotell. Jag kan alltså inte se några problem på det området.

Slutligen skall jag säga några ord om kollektivtrafiken och momsen på den. Om man studerar skattereformens effekter på bilismen och på den kollektiva personbefordran, finner man att effekterna är mycket större på bilismen, 35 %, än vad de är på den kollektiva personbefordran, 15–20 %. Relativt sett har alltså kollektivåkandet i allra högsta grad gynnats av skattereformen. Skattereformen innebär alltså en ökad skattebelastning på miljöfarlig trafik och miljöfaror över huvud taget och en gynnsammare beskattning på arbete och sparande. Detta faktum borde faktiskt även kunna tillfredsställa miljöpartiet.

Kulturpolitik

Anf. 62 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Nu skall vi inte tala om miljarder utan om kultur, och då rör det sig i bästa fall om miljoner. Låt mig börja med två bra citat ur årets budgetproposition. Det första lyder:

"Utbildningen, forskningen och kulturverksamheten är av stor betydelse för den regionala och lokala utvecklingen." Det andra citatet lyder: "Kulturpolitiken liksom andra samhällsområden måste analyseras med utgångspunkt i vad den statsstödda verksamheten faktiskt betyder för medborgarna och hur effektivt resurserna utnyttjas om verksamheten är ändamålsenligt organiserad."

Herr talman! Det är bra ord, men det vore ännu bättre om målsättningen åtminstone kunde ge ett sken av förverkligande. På våra kulturinstitutioner runt om i vårt land har man väntat på just den regionalisering som utbildningsministern skriver om. Riksdagen har också tidigare ifrågasatt nuvarande bidragssystem som är byggt på grundbelopp och begärt förslag på ett system som bättre uppfyller kravet på – med mina ord – en dynamisk utveckling ute i landet. Men allt förblir vid det gamla, och jag vill fråga Bengt Göransson: Är grundbeloppssystemet för evigt?

Vi moderater har länge ansett att kulturrådet är onödigt och bör avskaffas. Det är en anomali att ett antal personer – förträffliga som sådana – skall sitta och bestämma om fördelningen mellan olika institutioner ute i landet, när organisationerna i sig skulle kunna klara fördelningen bättre. Besluten skall ligga så nära de berörda som möjligt.

Låt mig ge ett annat exempel. Riksdagen har beslutat om ansvarsmuseer,

men vilket ansvar har de fått i praktiken? Fortfarande krävs att kulturrådet skall granska och besluta samt regeringen sätta upp villkor för verksamheten och därmed minska institutionernas eget ansvar.

Kulturmiljövården berör hela vårt land. Den är i högsta grad en regional fråga, och ansvaret får inte koncentreras till riksantikvarieämbetet. Ämbetet visar – intressant nog – i sin anslagsframställning på vikten av att ett konstruktivt samspel med andra aktörer och sektorer utvecklas för att tillvarata tillgängliga resurser och få fler att ta eget ansvar för kulturmiljön. Ämbetet föreslår också att man överväger om en fortsatt decentralisering till länsplanet kan ske.

Låt mig fråga Bengt Göransson: Har man inom regeringen tankar på att fullfölja vad riksantikvarieämbetet här för fram? Vi moderater har påtalat önskvärdheten av att decentralisera myndighetsutövningen och pröva förutsättningarna för en förändring av kulturmiljövårdens organisation.

I det sammanhanget är det viktigt att länsmuseernas kunnande tillvaratas och att de får resurser att bygga ut sitt vidgade regionala ansvar. Vi har i vår partimotion föreslagit att de 125 grundbelopp som de hade förväntat sig för kommande budgetår också utgår.

Herr talman! När de åtta kulturpolitiska målen antogs av riksdagen såg vårt samhälle helt annorlunda ut. I strävan att kultur skulle nå ut till alla delar av vårt land satsade man särskilt på s.k. resande institutioner. Riksutställningar skulle föra ut konsten till avlägsna bygder långt från museer och gallerier. Men hur ser det ut i dag? Avstånden har krympt och människors rörlighet har ökat, transportkostnader och försäkringskostnader har stigit och kvalitetskraven på konst har ökat.

Visst var utställningståget bra. Men jag återgår till vad statsrådet har sagt om resursanvändning. Är de 28 miljonerna använda på bästa sätt? Skulle inte större effekt uppnås genom att lägga ett ökat ansvar på de regionala museerna för de regioner i vilka de verkar?

Detsamma gäller teater för glesbygder. Här skär verkligen Bengt Göransson rejält, men han gör det utan att bedöma följderna och på ett sätt som motverkar målet om att alla skall ges möjlighet att uppleva teater. En minskad turnéverksamhet för Riksteatern måste kompenseras med att de regionala teatrarna ges ökade möjligheter att ansvara för teater inom sina ansvarsområden. Vi moderater har föreslagit ett ökat anslag på 6 milj. kr. till regionala musik- och teaterinstitutioner.

Vi var också skeptiska till den regionala musikuppbyggnaden med nya rikskonserter. Vi ville ha musikansvaret lagt på kommunal nivå, och vi hade säkert rätt. Klagomålen på musikverksamheten ökar, och den samordning som förutsattes fungerar inte riktigt. Alltför många står utanför möjligheten att bli delaktiga i länsmusikens verksamhet. Sammanslagningen har i realiteten blivit en ökad byråkrati.

I vårt land finns många duktiga konstnärer, skådespelare, musiker och dansare. Det är dessa vi måste koncentrera oss på och inte på mängden kulturskapare. Inte heller, vilket jag tycker man upplever alltmer, kan man försvara spridningen med att det kommer barnkulturen till godo. Det är ett grymt fel att tro att dålig kultur för barn är bättre än ingen kultur alls. Det

är ett sätt för bidragsgivaren att freda sitt samvete, men kulturen gör man en björntjänst.

Låt mig ta filmen som exempel. Jag delar utbildningsministerns uppfattning att vi inte skall göra så många långfilmer i Sverige. De som görs skall vara så bra att folk vill se dem. Film är internationellt, och det är i internationell konkurrens som vi måste hävda oss. Det gäller på detta område liksom på andra områden.

Att använda resurserna väl är att ge människor möjlighet till bra kultur. Vi har under åren kunnat se hur socialdemokraterna satsar miljoner på allting som har en socialistisk grundsyn, utan att några utvärderingar gjorts. Vad har det blivit av de mer än 30 milj. kr. som satsas på Arbetets Museum i Norrköping? Arbetsplatsbiblioteken ger kommunerna moralisk rätt att stänga biblioteksfilialer som verkligen skulle komma eftersatta grupper till godo. En bok för alla har nu uttömt den goda litteraturen och ger ut många gånger oläsbara verk.

Statens konstråd och våra museer har inte medel som räcker för att köpa in vår tids konst. Men statliga medel anslås till Skådebanan, Folkets Husföreningar och Folkparkerna, Folkets bio samt Arbetarrörelsens arkiv. Det är bra, och visst skall också de kunna bedriva kulturverksamhet i dess olika former. Men statliga resurser skall inte spridas ut på detta sätt.

Vi kommer inte att med den socialdemokratiska kulturpolitiken få bort den statliga styrningen, trots att det är nödvändigt för att genomföra den regionalisering av kulturen som vi alla anser vara värdefull.

Herr talman! Det är mycket man skulle vilja ta upp till debatt vid ett tillfälle som detta. Men tiden är begränad, och därför har jag nöjt mig med att kommentera de regionala kulturfrågorna.

Anf. 63 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! När snålvinden blåser i socialdemokraternas budget drabbas också kulturen. Folkpartiet liberalerna visar också upp ett stramt budgetalternativ, men några utsatta områden skyddas. Det gäller det glömda Sverige, det gäller vårt trots kärva tider rika lands ansvar mot världens fattiga. Det gäller också kulturen.

I kärvare tider behövs, som vi säger i vår partimotion, ett fritt och vitalt kulturliv som ger stimulans och motverkar de krafter som vill förleda människor till passivitet och rädsla. Delaktighet i kulturlivet stärker fantasin, känslan, toleransen, förståelsen och glädjen samt bidrar därigenom till att skapa ett mänskligare samhälle.

Ett uppmärksammat inslag i kulturpolitiken har varit socialdemokraternas löften om 300 nya miljoner till kulturområdet. Nu sviker socialdemokraterna det löftet. Det är många löften som socialdemokraterna lämnar ouppfyllda, men just det här sveket är ett av dem som slår allra hårdast.

Jag skall motivera dessa ord, som ytligt sett kan bedömas som hårda i en tid när åtstramningar måste göras. Regeringen har arbetat för att föra ut kulturaktiviteter i hela landet, den s.k. regionaliseringen. Det lokala ansvaret skulle kommuner och speciellt landstingen ta. Kommunerna har ställt upp, men drabbas nu också de av brist på pengar. Sjukvården är och skall vara

den primära uppgiften för landstingen. Skola och social omsorg är stora uppgifter för kommunerna.

Med skattestopp och trångt budgetutrymme har kommuner och landsting med rätta kunnat vänta sig att kulturministern skulle fullfölja sin del av ansvaret, nämligen att ge regionerna de statliga bidrag som utlovats. När nu regeringen inte fullföljer sina löften kan det bli ödesdigert för kulturlivet ute i landet. Det blir lättare för kommunerna att säga: Nu skär också vi i de institutioner som vi har kommit överens med staten om att ta över. Det kan bli beskedet till kulturministern.

Det är i stort sett kulturen ute i landet utanför storstadsområdena som drabbas hårdast. För att få utrymme för den i och för sig otillräckliga satsningen på konstnärerna väljer kulturministern att stympa den gren han sitter på, nämligen Riksteatern, som får en kraftig reducering av sina anslag. Det kan i och för sig vara modigt att våga skära i en verksamhet som rimligen borde vara en hjärteangelägenhet. Men för Riksteaterns del skulle ett bifall till budgetpropositionen bli katastrofalt.

Nu har en lång rad socialdemokratiska ledamöter också uppfattat detta och lämnat in motioner. Frågan är om dessa är ett spel för gallerierna. Sanningens minut närmar sig, när kulturutskottet skall behandla Riksteaterns budget. Jag förbehåller mig rätten att vara optimist och tro att riksdagen på något sätt skall kunna rädda Riksteatern.

Statens stöd till de regionala institutionerna utanför Riksteatern utgår i form av grundbidrag. I vår budget föreslår vi att utställda löften skall hållas och föreslår fler grundbidrag till länsmuseer, orkestrar och teatrar. De fria grupperna, som bl.a. har ansvar för en stor del av barnteatern ute i landet, får också en uppräkning.

Konstnärerna, som väntat så länge, får trots kapet från Riksteatern inte de förstärkningar som man rimligen kunde ha väntat sig. Vi föreslår bl.a. att 30 nya långtidsstipendier inrättas och att projektet Konst där vi bor permanentas.

Kulturmiljövården är eftersatt. Vi tar upp behoven på det området i en särskild motion. Sverige ligger långt efter många andra länder när det gäller bevarandefrågor. Vi har ungefär 1 000 byggnadsminnesförklarade byggnader. Som jämförelse kan nämnas att Danmark har 9 000 och Holland 43 000. Jag har många gånger själv ställt mig frågan, när jag innan jag kom till riksdagen arbetade med den här typen av frågeställningar: Vad beror detta på? Är det en följd av det långa socialdemokratiska maktinnehavet i vårt land? Är det så att lusten att göra upp med det förflutna varit så stark att man under den tid man arbetade med socialismen som ledstjärna – vilket man kanske inte gör i samma utsträckning längre – ville göra upp med det förflutna genom att utplåna det gamla för att skapa nytt? Är socialdemokraternas många gånger över hela landet dokumenterade ointresse för bevarandefrågor ideologiskt betingat? Det skulle vara intressant att höra kulturministerns uppfattning om detta.

Nu säger statsrådet att han avser att återkomma till kulturmiljövården i samband med den aviserade miljöpropositionen. I landskapsvården finns också kulturmiljövården, och utplåningen av kulturminnen genom försurningsskador är ett miljöhot – det gäller runstenar, hällristningar och byggna-

der. Vi avvaktar med intresse vad kulturministern kommer att föreslå i samband med miljöpropositionen.

Herr talman! Jag skall inte nu fortsätta med en uppräkning av våra förslag i den förstärkning av kulturbudgeten med ungefär 60 milj.kr. som vi från folkpartiet liberalerna vill genomföra. Vi får ju återkomma i samband med realbehandlingen under våren.

Jag vill avsluta mitt anförande med att fråga kulturministern, med anknytning till vad jag först tog upp: Är det inte så att det kulturella skapandet och det kulturella engagemanget behöver uppmuntras i stället för att straffas, när vi går in i en något bekymmersammare tidsperiod, en tid när världssituationen också i övrigt gör att det som utvecklar och stimulerar människan behöver få större utrymme? Är det verkligen rimligt att de i sammanhanget små kulturanslagen av någon sorts diffusa rättviseskäl måste vara med när den stora osthyveln går fram? Är det någon form av socialdemokratisk syn på rättvisa att också kulturarbetarna måste drabbas, när man nu måste försvara marginella förändringar för de stora och starkare grupperna?

Anf. 64 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! På senare tid har allt större uppmärksamhet kommit att riktas mot infrastrukturens betydelse för utveckling på en ort eller i en landsdel – dvs. hur kommunikationer fungerar, hur utbildningsinsatser fördelas och i växande grad även kulturens möjligheter att vara en regional utvecklingskraft.

För många människor är möjligheten till ett rikt kulturliv en avgörande faktor vid val av bosättning. En av kulturens främsta uppgifter är enligt centerns mening att föra samman människor till gemensamma upplevelser. Ur den gemenskapen kan sedan födas mänskliga nätverk, som i sin tur ger upphov till såväl sociala som kommersiella aktiviteter.

En livsnerv i vårt samhälle utgör det självständiga föreningslivet och organisationslivet. Folkrörelserna är en oundgänglig del av vårt kulturliv, även i en tid då samhällets strukturomvandling förändrat folkrörelsernas möjligheter och konkurrensen om fritiden har ökat.

Mycket av kulturverksamhet bedrivs av folkrörelser och föreningar. Under temat "Hela Sverige skall leva" kom Folkrörelsesverige att blomma upp i hela vårt land. Det är viktigt att den initiativkraft som då kom till uttryck kan fortsätta, där kultur för barn och ungdom prioriteras.

Förra året begärde vi från centerns sida en översyn av vissa riksinstitutioner. Av budgetpropositionen kan vi nu utläsa att det pågår en översyn av kostnaderna för att driva teaterverksamhet. Framför allt gäller det Riksteatern, Operan och Dramaten. Operan och Dramaten bedriver ju sina verksamheter i aktiebolagsform. Ett sätt att skaffa nya medel till verksamheten borde vara att erbjuda nyteckning av aktier. I fallet Operan hade kanske en nyemission varit smakligare än det hårt kritiserade sponsorsavtalet med Procordia.

Riksteatern har hittills i anslagssammanhang behandlats lika som Operan och Dramaten – men inte i år. Operan och Dramaten får i budgetpropositionen sina anslag uppräknade med 6 %. Det är anmärkningsvärt att det nu föreslås en neddragning av anslaget till Riksteatern utan att teaterkostnadsut-

redningen presenterat något förslag. Vi menar från centerns sida att om Riksteatern verkligen skall kunna leva upp till vad budgetpropositionen säger och som vi också instämmer i, nämligen att vara kompletterande till regional och lokal verksamhet, måste Riksteatern tillföras 23 milj.kr. utöver regeringens förslag.

En betydande del av det svenska kulturlivet har under 70- och 80-talen erhållit ett omfattande stöd via arbetsmarknadspolitiken. Arkiv, museer och studieförbund har exempelvis haft ett stort antal lönebidragsanställda. Kulturutskottet noterade förra året att regeringen aviserade en förändring till mer flexibla lönebidrag. Kulturutskottet utgick då ifrån att regeringen särskilt skulle uppmärksamma de problem som uppstår inom kultursektorn vid förändrade regler. Som exempel kan jag nämna länsmuseet i Kronoberg, Smålands Museum, som har 69 % lönebidragsanställda.

En konsekvensanalys borde ha föregått regeringens förslag. Jag vill därför fråga kulturministern: Är det ändå inte rimligt att göra en dylik utredning innan förändringar görs, framför allt inom kulturområdet?

Man kan naturligtvis ställa frågan vilka krav som skall ställas på ett anslagssystem. Det har också skett här i dag. Storleken på anslaget är viktig, men det är också viktigt att kulturverksamma tidigt får besked i ekonomiska frågor för att därmed bättre kunna planera sin verksamhet.

Centern har därför föreslagit ett system för hanteringen av statens kulturbudget, med en samlad kulturbudget vart tredje år. Likaså menar vi att kulturrådets främsta uppgift skall vara att förbereda denna. Driftmedel kan då ställas direkt till institutionernas förfogande för tre år åt gången, även projekt- och utvecklingsmedel. Vidare bör partsrepresentation undvikas vid sammansättningen av kulturrådet, institutionernas styrelser och konstnärliga nämnder.

Ett annat område som jag vill beröra är de centrala museernas bevakningskostnader. Kostnaderna för bevakning har ökat kraftigt, och under 1990 presenterade kulturrådet resultatet av sin prövning, vilken utvisade stora behov. För att klara det här ökade behovet beslutade riksdagsmajoriteten efter förslag från regeringen att ta i anspråk medel som tidigare tilldelats anslaget Utvecklingsverksamhet. Vi anser från centerns sida nu som då, att beslutet är och var felaktigt. Planering var nämligen i gång för ett unikt, landsomfattande projekt, Den svenska historien. I detta projekt skulle den stora allmänheten samlas kring den svenska historien i samverkan med TV och andra massmedia, skolor, folkbildningsorganisationer m.fl. Medlen bör återföras för projektets genomförande, anser vi.

Många människor har som sitt största intresse att måla, skulptera eller på annat sätt låta känslor och tankar komma till uttryck. Det finns ett flertal konstsalonger, men få som får möjlighet att ställa ut. I museers och andra institutioners ägo finns många konstverk som aldrig visas för allmänheten. De förvaras i magasin. Delar av dessa kulturskatter borde kunna ställas ut på skolor och andra offentliga institutioner. Men det är en fråga som då först måste klaras ut: försäkringsfrågan. Jag skulle vilja fråga om kulturministern är beredd att medverka till att en sådan översyn görs.

Herr talman! Centern anser det nödvändigt att tillföra kulturen 65 milj.kr. utöver regeringens förslag. Utöver de satsningar som jag redan angett vill

vi fullfölja den satsning som vi här i riksdagen varit överens om, nämligen ytterligare grundbelopp till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner, museer, de fria teater-, dans- och musikgrupperna samt på kulturmiljöområdet. Vi kan tyvärr konstatera att regeringen inte förmår fullfölja sitt löfte om en treårig satsning på kulturen. Centern å sin sida anser att tidigare utfästelser bör fullföljas för att därmed ge kulturlivet bättre förutsättningar.

Låt mig till slut säga att den breda samstämmighet som rådde när den svenska kulturpolitikens mål beslutades 1974 fortfarande är en tillgång. Målen är alltjämt giltiga. Det som behövs är en samlad utvärdering av de olika målen, och i en sådan utvärdering måste de som engagerades för formuleringarna få delta. Allteftersom tiden går måste vissa avsnitt kanske förnyas eller tillkomma.

Anf. 65 ALEXANDER CHRISOPOULOS (v):

Herr talman! Det är i dag viktigare än någonsin att slå vakt om att utveckla den idémässiga, kulturella och ideologiska mångfalden i samhället.

Det är i dag viktigare än någonsin att slå vakt om yttrandefriheten och skapa förutsättningar för att den skall komma till uttryck.

Det är i dag viktigare än någonsin att genom ett levande och mångfaldigt kulturutbyte göra det möjligt för människor att få en nyanserad och allsidig bild av verkligheten och att få de egna erfarenheterna bekräftade genom kulturen och att se sambanden i deras liv.

Det är i dag viktigare än någonsin att slå vakt om och utveckla människans kulturella identitet och kulturarv, att skapa alternativ till den av kommersiella krafter dikterade försäljningen av ideologier, värderingar, sanningar och livsstilar.

Det är i dag viktigare än någonsin att skapa förutsättningar för att enskilda människor skall kunna åskådliggöra de idémässiga och värderingsmässiga mytologier eller lögner som alltid har använts av härskande klasser och nationer för att rättfärdiga sitt eget maktmissbruk och sin utplundring av människor och nationer.

Det är i dag viktigare än någonsin att inte förlora tilltron till människans kreativa förmåga, fantasi och skaparkraft

därför att utvecklingen går tydligt mot ett kommunikationssamhälle som försvarar sociala och kulturella nätverk och

därför att utvecklingen präglas av en växande politisk och massmedial opportunism och fler och fler själadöda och feta fiskar flyter med strömmen.

Mot denna bakgrund kan man konstatera att den socialdemokratiska regeringen har grovt svikit kulturen och kulturarbetarna.

Det är inte bara det att de har svikit vallöftena om en ökning av anslagen till kulturen med 300 milj.kr. på tre år, utan årets budgetproposition innebär de facto en minskning av resurserna till kulturen.

Det är möjligt att regeringen och socialdemokratin inte till fullo har insett den kulturella mångfaldens betydelse. Det är också möjligt att de har underskattat avideologiseringens och den politiska och massmediala opportunismens betydelse.

Men om ni vill bryta den här cirkeln, om ni vill slå vakt om arbetarrörelsens grundläggande värderingar humanism, solidaritet, medmänsklighet och jämlikhet, så måste ni satsa på och stödja en levande kulturell utveckling i landet. Någon genväg finns inte!

Anf. 66 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag instämmer i mycket av vad de föregående talarna har sagt när det gäller Riksteatern, länsmuseer etc. Det har vi utvecklat i vår motion. Vi vill satsa 90 milj.kr. mer än regeringen på de olika kulturpolitiska åtgärder som behövs. Jag tar mig här friheten att utveckla ett ideologiskt tema i vår motion, som kanske kan föra till ett nytt kulturpolitiskt mål – det nionde.

Vår kulturmotion inleds i år med mottot: "Den lyckliga upplevelsen av björken i solskenet finns i björken lika mycket som i mig som åskådare." Citatet härleds till Spinoza och Arne Naess, båda filosofer, den senare avhoppad professor i ämnet och miljökämpe.

För egen del finner jag innebörden i denna mening djupt betydelsefull när det gäller vår syn på natur och kultur. Jag vill gärna tolka in att den visar på något lustfyllt och estetiskt tilltalande i själva perceptionsakten, men också på att naturen i sig är bärare av en inneboende skönhet.

Kanske är det just detta som det bästa i konsten alltid kunnat uttrycka. Spinoza ger oss en bra utgångspunkt när han säger att det finns lika många glädjeämnen som det finns ting som glädjer, menar Naess. Om man går ytterligare ett steg, kan man betrakta glädjeämnen som en del av objekten och objekten som en del av glädjeämnena.

Men kultur och natur är två fenomen som väl annars stått i viss motsättning till varandra. "När man tar avstånd från naturen och det naturliga", säger Arne Naess, "tar man samtidigt avstånd från det som jaget är uppbyggt av."

Om identiteten hos människor bryts ner, då bryts också självkänslan och självrespekten ner. Arne Naess varnar enträget för att ett avståndstagande från naturen, bl.a. i "kulturens" namn leder till självdestruktion.

För Naess och en växande grupp människor är vi människor och naturen delar av samma helhet. Allt liv följer samma lagar. Vad som är gott för naturen är också gott för människan. Om man menar att naturen fortsatt kan utnyttjas hur som helst, så kommer detta också att drabba människor. Respekt för naturen är samtidigt respekt för människan – det är kanske Naess filosofi i ett nötskal.

Sådana här tankar är inte förbehållna enbart ekologiska filosofer. I undersökningen "Människovärde och människovärdering" ställdes frågan till ett representativt urval av svenskar om man "bör visa större respekt för människor än för andra levande varelser". Till viss förvåning ansåg två tredjedelar av de tillfrågade inte detta.

Tanken om allt livs lika värde har djupa rötter i folkmedvetandet. En överväldigande majoritet ansåg också att naturen har ett egenvärde, inte bara värde i förhållande till människan. Skilda arters rätt till existens oberoende av människans önskemål, naturens skönhet och av människan opåverkade

livsmiljöer är emellertid exempel på livsbetingelser som är nära nog omöjliga att mäta i siffror.

Herr talman! Hur skall vi förhålla oss till naturen inom oss och runt oss? Kan kulturen och konsten göra en insats för att närma kultur och natur till varandra?

Kunskap om naturen kan, som Georg Henrik von Wright framhållit, ha två fundamentalt olika syften. Det kan handla om att förstå för att kunna anpassa sig till naturens olika villkor eller om att förstå för att kunna påverka.

Under de senaste seklerna har vetenskapen varit inriktad på herravälde över naturen, att lära sig utnyttja naturkrafterna. Den renlärige naturvetenskapsmannen tenderar att försumma förhållanden som inte går att uttrycka i siffror eller inte är "objektiva". Naturen reduceras till ett objekt för människors studier. Dialogen blir ensidig – ett "jag-du-förhållande" ersattes med ett "jag-det-förhållande". Naturen avsjälades.

Ekosoferna markerar vårt behov av kunskap för att lära oss att förstå de gränser naturen sätter för människors existens. Miljöpartiet de gröna försöker grunda sin politik på en teori om naturen och människors förhållanden till denna.

Politiken handlar inte längre endast om att fördela de tillgångar som produktionen skapar. Det är villkoren för produktionen det gäller i allt högre grad.

Vidmakthållandet av naturen är ett av de biologiska samhällets imperativ: det handlar om överlevnad. Att förena utnyttjande och varsamhet är alltså en av de stora uppgifterna för det biologiska samhället.

Livsstilen i moderna industriländer anklagas ofta för kortsiktighet. När vi bygger upp vårt välstånd, sker det ofta på bekostnad av dem som kommer efter oss. Många med mig menar att mentaliteten i konsumtionssamhället behöver ersättas med ett hlet annat sätt att förhålla sig till resurser och råvaror.

Herr talman! Kan kulturen bidra till en annorlunda mentalitet vad gäller målsättningen att formulera en moral som sätter gränser för människan och hennes teknik eller den i den tekniska civilisationens struktur inneboende och planlösa dynamik som driver denna civilisation mot ett sammanbrott? I vår del av världen är det fråga om en överflödets apokalyps som leder till utmattning, förorening och ödeläggande av vår planet.

Den lyckliga upplevelsen av björken i solskenet finns i björken lika mycket som i mig som åskådare. Det går inte att isolera björken därute som ett ting och glädjen som en känsla i mig, menar ekosofen Arne Naess. Att bli delaktig av kulturlivets frukter kan stärka människors förmåga till fantasi, känsla och förståelse. Det ger glädje och näring åt själen.

Vi behöver en gränsöverskridande kultur, en gränsöverskridande konst med ekologiska insikter. Konstnären Joseph Beuys var ekologisk och militant. Han trängde ned i kulturella bottenskikt med sina installationer av filtar, bårar, sopor, uppstoppade harar, fettskulpturer och plantering av 7 000 ekar i Kassel. Han kunde besvärja förgängelsen i naturen men var samtidigt fylld av energi och hopp.

Gränsöverskridande har just blivit ett nyckelord för dagens konstnärliga

aktiviteter. Det är sak samma om det kallas skulptur, installation, grafik eller design – medierna är inte längre sig själva nog, och det har resulterat i många fruktbara möten.

Konstnärer har alltid fungerat som ideologiska spjutspetsar och moraliska väckarklockor och lackmuspapper. Vissa kostnärer formulerar sina bilder till miljöappeller och målar förstörd natur som väckningssignaler. De formulerar för närvarande på sina håll ett program som vill uttrycka att "konst är att göra livet viktigaste inom konst".

Så här skriver konstnären och professorn vid konsthögskolan Enno Hallek: "Under 90-talet kommer vi att inse att människan är märkvärdigare än maskinen. För att distansera oss från maskiner och datorer kommer kreativitet, humor och medkänsla att vara det viktigare inom konsten."

Herr talman! Skall den svenska kulturpolitiken hänga med i de nya tendenserna under 90-talet?

Anf. 67 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag väljer att i mitt anförande först ta upp ett antal principiella och generella resonemang och skall därutöver också inom ramen för min anförandetid söka besvara de frågor som ställdes. Om jag inte hinner det ber jag att få återkomma i en senare replik.

Vi kan i dag notera ett starkt och växande intresse för kultur och periodvis – även i denna kammare – ett starkt växande intresse för kulturpolitik och kulturpolitiska diskussioner. Det är viktigt att slå fast som en utgångspunkt för varje sådan debatt, att vi har ett vitalt kulturliv i Sverige och att vi faktiskt har flera konstnärligt helt verksamma personer än någonsin tidigare. Det finns en strävan att beskriva tillvaron som om det ständigt blev sämre. Låt mig då påminna om att när det första frigruppsstödet infördes för fria teatergrupper, gällde det 56 yrkesverksamma personer inom de grupperna. Vid den senaste redovisningen jag har sett gäller det 583 personer som är yrkesverksamma inom de fria teatergrupperna. Det har således skett en mycket stor ökning av antalet personer som ägnar sig åt en sådan yrkesmässig verksamhet. Sedan får vi erkänna att de var och en för sig har förutsättningar som inte är de vi skulle önska.

Men om man ser på den samlade insats som man från skattebetalarnas, medborgarnas och samfällighetens sida gör på konstområdet är det en väsentlig ökning av insatsen och uppmärksamheten jämfört med utgångspunkten.

År 1988 konkretiserade socialdemokratin i valrörelsen sina ambitioner på kulturområdet i en utfästelse som omfattade två led: trehundra friska miljoner under perioden på vissa angivna områden, av vilka utbyggnaden av kulturens verksamheter i hela landet var ett och insatser för de yrkesverksamma konstnärerna var ett annat. Om vi ser till beloppen – och detta är viktigt – kan vi konstatera att det under den här perioden har satsats väsentligt mera. Om man räknar fram vad den budgetproposition som nu har lagts fram innebär, finner man att en ökning av kulturanslagen i realförstärkning, i fast penningvärde, med 376 milj.kr. skett. Det är de pengar som har gått ut. Men de har inte gått till de områden på vilka den socialdemokratiska regeringen förutsatte att ökningarna skulle ske. Det innebär att det är riksdagen obetaget att göra andra fördelningar. Riksdagen har delvis gjort detta, men man

har därvid förbrukat de medel som vi i vår treårsplanering hade förutsatt för denna insats. Det är förklaringen till att budgeten måste se ut som den gör i år.

Vi kan konstatera att vid sidan av den insats som har gjorts inom statliga verksamheter, har kommuner och landsting på sina områden på motsvarande sätt byggt ut och förstärkt kulturverksamheterna och deras förutsättningar.

Några noteringar: I samverkan mellan alla de tre politiska nivåerna – stat, landsting och kommun – har vi fått en fast och säker bas för kultur i hela landet – länsteatrar, länsmuseer och länsorkestrar.

Vi har också fått ett stort antal kulturens boningar av mycket hög kvalitet. 86 kommuner har på tio år skaffat sig nya huvudbibliotek; en tredjedel av landets kommuner har förnyat sitt biblioteksbistånd.

Vi har fått stora konserthus, och en tidskrift utropar triumferande: "Konserthusboomen!", när man redovisar vad som har byggts på kulturområdet.

Vi har satsat – och det ligger utanför de belopp jag har redovisat – på en ny musikteater i Göteborg, vilket blir en mycket viktig resurs, inte bara för göteborgare som skall gå och lyssna på musikteater, utan också för de konstnärligt yrkesverksamma, som i dag företrädesvis är hänvisade till Stockholmsoperan, samt de mindre operainstitutionerna i landet i övrigt.

Det gäller också institutioner som same- och fjällmuseet i Jokkmokk, en liten biblioteksfilial i Herräng och det stora Vasamuseet. På punkt efter punkt kan man visa vad som faktiskt har hänt.

Vi kan också konstatera att kulturinsatsen har varit framgångsrik i så motto att medborgarna har tagit emot den. Regeringen lade häromåret fram förslag om att ge en garanti på 8,5 milj. kr. för tillkomsten av en ny nationalencyklopedi. Sparbanksföreningen, den samlade sparbanksrörelsen, gick också in med 8,5 milj.kr. Det var då en garanti för något som många ansåg vara dödfött. I själva verket räckte denna garanti för att väcka ett intresse som gjorde att utgivaren av verket med en viss stolthet kunde komma tillbaka och säga: 9 889 044 spänn får staten tillbaka och lika mycket får sparbanksrörelsen, eftersom så många var intresserade. Det är ett gott exempel på hur en god kulturpolitik kan utformas!

Alla de som begär statliga garantier för exempelvis stora idrottsevenemang har icke alltid samma framgång när det gäller att förvalta de anslagsmedel de får till sitt förfogande.

Den Europarådsrapport som lämnades visar på stor framgång för svensk kulturpolitik. Men vi tvingas alltså i år att konstatera att vi inte har disponibla medel för att kunna fullfölja det vi hade räknat med exempelvis i fråga om konstnärsstödet och den regionala utbyggnaden. Vi måste då, vilket naturligtvis i sig inte är särskilt angenämt, gå till riksdagen och säga detta. Men vi måste göra det i vetskap om att inflationen är förödande för kulturanslagen, för kulturverksamheten. Vi kan inte medvetet lägga fram ett förslag som innebär att vi spär på inflationstakten och tömmer kassorna, låt vara att det då inte behöver vara regeringen som skyltar med att tömma kassorna, utan att det är den mer anonyma inflationen. Vi måste se till att de pengar som finns för kulturverksamheter är säkra och goda slantar, som duger att betala med.

När det gäller Riksteatern finns i det förslag som är framlagt ingen som helst nedvärdering av dess verksamhet, tvärtom. Men jag konstaterar att Riksteatern inte har de fasta åtaganden som andra har, och den har därför lättare att i en ekonomiskt krisartad situation begränsa sin verksamhet för att sedan kunna komma tillbaka.

De slutsatser jag kan dra av det som har hänt på kulturområdet är att det är glädjande att det är en så stor och i långa stycken omfattande enighet. Men tillgängligheten, som det hittills har varit huvudsyfte att öka, räcker inte. Vi måste också se till att ta vara på det som i god mening kan kallas folkbildningsviljan, att få fler att intressera sig och ta del.

Då är det också viktigt att vi utnyttjar de strukturer som finns. Vi har i långa stycken sökt utnyttja exempelvis marknaden, där en sådan finns. Nationalencyklopedin är ett exempel på framgångar på det området.

Filmproduktion och biografverksamhet har hittills varit framgångsrika. Nu har vi råkat ut för det att antalet biografbesök har sjunkit och att videouthyrningen har minskat dramatiskt. Filminstitutet tillförs inom ramen för filmavtalet mer pengar än tidigare. Det är alltså branschens bidrag som sviktar. Statsbidragen höjs också i år. I tidningsdebatten i dag kan man ibland få intrycket att det är staten som begränsar sina insatser till Filminstitutet. Men statsbidragen höjs. Vi får så småningom tillfälle att diskutera filmpolitiken. Det är alltså branschen och biografbesökarna som icke har lämnat bidrag i den omfattning som hade varit önskvärt för att man skulle kunna hålla samma höga nivå.

För 1990-talet gäller nu, med en stabil ekonomi som grund, att vi skall söka utveckla vår kulturpolitik. I Europaperspektivet handlar det om att förstärka identitet och kulturbas snarare än att försöka finna marknader för kulturen som handelsvara. Kulturmiljövården är ett ganska bra exempel på detta med att förstärka bas och identitet, eftersom det ju där inte handlar om att ge en rationell marknadsföring.

På medieområdet handlar det om att sörja för en bred uppslutning kring uppgifter och mål för Sveriges Radio.

På skolans område handlar det om att ge våra barn kunskaper och delaktighet och att väcka och utveckla deras skapande förmåga.

Vi har nu en mycket god struktur för vår kulturpolitik, och den viktigaste frågan framöver är kanske ändå en helt annan än den vi har ställt tidigare. Hittills har vi ofta när det gäller våra institutioner gått ut och frågat: Vad kan institutionen göra för den medborgaren, för den enskilde eller för den eller den medborgargruppen? Jag tror att vi nu, när vi har dessa institutioner – de fina biblioteken och de fina teatrarna – bör fråga: Vad kan den enskilde medborgaren, vad kan gruppen av medborgare göra för att tillföra sina resurser till den institution vi har så att vi förstärker dess möjligheter och utvecklar institutionerna, inte tömmer dem på deras resurser? Vi har möjligen hittills haft alltför lätt att göra just det.

Anf. 68 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Det finns en form av skryt som kan vara nästintill förmäten därför att den kan vara sig själv nog. När jag lyssnar på Bengt Göransson kan jag instämma i att det och det är bra. Men när det liksom stannar därvid

och man tycker att det är så bra att inga ytterligare förbättringar behövs, då blir jag litet rädd.

Först angående de 300 miljonerna. När riksdagen fattar beslut är vi inte tvingade bara att göra omfördelningar. Det är vi som handhar statsutgifter och statsinkomster. Bengt Göransson gav en känsla av att vi får fördela hur vi vill och att han sedan har rätt att dra tillbaka vad vi har velat lägga till.

Bengt Göransson tar också upp Bra Böcker och Nationalencyklopedin. Glöm inte att det är fråga om fantastiska enskilda insatser av alla medarbetarna i Höganäs – dessa har faktiskt företrädesvis funnits i Skåne – som dag och natt och under helger har jobbat med denna encyklopedi. Och ersättningen, den pekuniära, har inte varit huvudmålet. Det är de enskildas engagemang som spelar så stor roll.

Så slutar Bengt Göransson med att säga: Nu gäller det vad medborgarna kan göra. Här har Bengt Göransson år efter år räknat med att sponsring är något som stora företag skall ägna sig åt. Där har han i och för sig ändrat uppfattning. Vad vi har velat med våra förslag om kulturfonder är att ge enkla människor möjligheter att visa att de vill göra något för kulturen genom att kunna ge bidrag till 50-årsdagar, i testamenten och till begravningar. Men Bengt Göransson har bara tagit de stora företagen och talat om Vasa och sagt att det inte går att bilda kulturfonder. Men det går när det gäller medicinsk forskning, och jag är övertygad om att det finns samma vilja också när det gäller kulturen.

Ett ord till om de enskilda engagemangen. Titta runt omkring. Vi har 2 000 konstföreningar. Vi har mer än 100 teaterföreningar, som går vid sidan av Skådebanan, Konstfrämjandet och allt detta. Detta att människan själv engagerar sig är ju vad som bär upp och utvecklar den levande kulturen.

Jag förstår att Bengt Göransson inte hade tid att svara på mina två frågor, men det gällde grundbeloppen och hur han ser på organisationen av kulturmiljöarbetet ute i vårt land.

Anf. 69 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon omfattande sifferexercis om miljoner hit eller dit. Vi får återkomma.

Vi har klart den uppfattningen att även om kulturutskottet gjort förtjänstfulla insatser för att öka anslagen på vissa områden finns ändå ett stort gap kvar för förstärkningar innan socialdemokraternas löfte är uppfyllt. Men den frågan får vi återkomma till.

Jag vill gå in på en annan sak som kulturministern tog upp och som jag tycker är principiellt intressant. Den hänger också samman med vad jag tog upp i mitt anförande. Kulturministern räknade upp allt som hänt. Det hade byggts teatrar, konserthus osv. Det är precis vad som hänt, och det är just detta jag ville hänvisa till i mitt anförande.

Låt mig ta ett exempel från min hemkommun Örebro, som gått in med ett omfattande ekonomiskt ansvar i ett nytt konserthus. Där har också kulturministern varit med, det är jag medveten om. Samtidigt har man sagt att staten skall ge sitt bidrag för att den musik som skall frodas, växa och leva i det huset skall utvecklas. Men nu tas det löftet tillbaka.

Vad skall landstinget och kommunen i min hemort då säga när utbildningsministern inte håller det löftet?

Jag förstod inte riktigt hans syn på inflationen. Är det så att uppfyllandet av detta löfte skulle bidra till inflationsbrasan? Missuppfattade jag det, eller sade kulturministern det? Jag trodde i och för sig att det var en annan värme kulturarbetarna skulle sprida än att öka inflationsbrasan.

Även om jag inte fick svar på min fråga är det kanske så att kulturministern menar att därför att man måste göra vissa andra inskränkningar i budgeten måste också kulturen bära sin del av det ansvaret. Alltså måste vi också spara på kulturinsatserna. Är det så jag får tolka detta?

Anf. 70 KAJ NILSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vill inte försumma tillfället att berömma den förda kulturpolitiken i många avseenden.

Målen för den statliga kulturpolitiken från 1974 har legat som grund för en reformpolitik som varit ambitiös och ofta framgångsrik. De målen har varit ett bra styrinstrument.

Jag har i dag försökt utnyttja detta och föreslå ett nytt mål som skulle kunna befrämja ett personligt ansvarstagande för naturens helhet och för att uppnå ett ekologiskt medvetande. Det är tydligen en väg man kan gå vidare på.

Jag vill också påminna om att Europarådets examinatorer granskat den svenska kulturpolitiken och kunnat peka på många bra saker i den. I takt med nya erfarenheter och nya behov har regeringen försökt gå vidare med reformverksamheten. Sålunda har man presenterat sedan 1989 års budgetproposition ett treårsprogram för ökade kulturinsatser.

Regeringen ville prioritera att vidga deltagandet i kulturlivet, att förstärka det regionala kulturlivet och att förbättra konstnärernas villkor.

Jag är glad att ha fått vara med om detta lyft för kulturen i landet under de två tidigare budgetåren, men jag måste deklarera min besvikelse över nu föreliggande kulturbudget. Den ambitiösa reformpolitiken avslutas snöpligt i en reträtt med uppgivande av stöd till vitala kultursektorer. Jag tänker då, som jag sade tidigare, på Riksteatern, som man lämnar vind för våg. Vi kan inte ha teatrar som står med tomma scener. Jag tänker också på länsmuseernas verksamhet som särskilt för vår del berör miljövård och liknande ting. Det finns också en del andra ofullkomligheter i budgeten.

Detta drabbar det andra prioriteringsmålet att stärka det regionala kulturlivet. Vad beträffar frågan om att förbättra konstnärernas villkor har det nu kommit ett öppet brev om hur förändringen drabbar väldigt hårt. I den Thamska utredningen var det fråga om 72 miljoner man skulle lyfta konstnärernas villkor med. Av det ser vi tyvärr mycket litet.

Anf. 71 ALEXANDER CHRISOPOULOS (v) replik:

Herr talman! När man debatterar med kulturministern och är kritisk till vissa delar av kulturpolitiken löper man alltid risk att uppfattas som svartmålare. Det är en risk man får ta. Men jag tycker det finns inslag i utvecklingen i Sverige i dag som borde göra också kulturministern bekymrad.

Det finns kommersiella inslag i kulturutbytet som dominerar hela kulturli-

vet i Sverige. Många betecknar det som kulturimperialism, som ett massivt försök att påtvinga oss livsstilar och idéer och värderingar som kommer utifrån.

Det finns många som hävdar att en stor del av ungdomarna i dag är historielösa.

Utan tvivel ligger det i politikernas intresse att kunna utveckla alternativ till den av kommersiella krafter dominerade masskulturen. Alternativen är sådana kulturyttringar som bygger på folks erfarenheter och folks liv, som utvecklar den folkliga nationella kulturen. Den gör det möjligt för våra ungdomar att få ett perspektiv på sitt liv som sträcker sig till det kulturella arvet.

Man kan inte komma ifrån att dessa risker finns. Det är inte svartmålning om man påpekar det.

Kulturministern säger att vi inte kan satsa hur mycket som helst på kulturverksamheten. Vi skall inte spä på inflationen ytterligare. Jag vill hävda att det inte är fråga om detta. Regeringens budgetproposition riskerar inte att spä på inflationen. Både 1989 och 1990 räknade regeringen med en prisuppräkning eller kostnadskompensation med 4 %. Den verkliga inflationen i landet var 8,5 % 1989 och 11 % 1990, vilket innebär en de facto minskning av de medel som går till kulturell verksamhet.

Lägger man därtill de negativa effekterna för vissa kulturyttringar av skatteomläggningen, med ökade kostnader för resor och hotell, så ser man att en institution som t.ex. Riksteatern drabbas speciellt hårt i den budget regeringen lägger fram.

Anf. 72 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med kulturministern om två saker, nämligen att det finns ett starkt och växande intresse för kultur och att vi har ett vitalt kulturliv i vårt land. Men det gäller att göra det möjligt för kulturlivet att även framöver vara vitalt. Utifrån det synsättet har vi i centern framställt vår kulturbudget.

Sedan något om Riksteatern. Jag hävdar att den turnéverksamhet som riksteatern bedrivit har varit ett synnerligen värdefullt komplement till den regionala och lokala teaterverksamheten. Det är en av anledningarna till att vi i centern även fortsättningsvis är beredda att stödja den här kompletteringen.

Kulturministern efterlyste ett enskilt engagemang. Då ligger det naturligtvis nära till hands att tänka på sponsringen. Sponsringen ser faktiskt ut att vara en möjlighet att åtminstone till en viss del finansiera kulturell verksamhet. Också från näringslivets sida finns det ett intresse för kulturen. Det är naturligtvis inte fråga om ren oegennytta från företagens sida, utan det handlar kanske om att man vill göra företaget i fråga litet känt i kulturkretsar. Vi tycker att det är viktigt att det finns hållbara normer på det här området, för då kan faktiskt sponsringen bli en finansieringskälla som är till ömsesidig glädje. Om statligt och kommunalt drivna kulturinstitutioner skall delfinansieras genom sponsring, är det särskilt viktigt att det finns just fasta normer. De metoder som tillämpas – som jag tidigare har nämnt bl.a. när det gäller Operan – gör att den här finansieringsmetoden som sådan kan råka i vanrykte.

I princip har vi i centern egentligen inte några invändningar mot att offentliga kulturinstitutioner kompletterar sin finansiering med stöd från bl.a. näringslivet. Men det behövs vissa kriterier i det avseendet. Dessa har vi också redovisat i årets kulturmotion från oss. Det innebär t.ex. att avtalen skall vara öppna. Det får alltså inte förekomma något hemlighetsmakeri. Generöst betalda mellanhänder måste undvikas. Dessutom måste det finnas en klar avgränsning när det gäller sponsorsåtaganden. Det får inte vara så, att det är skattepengar som skall utnyttjas när ett sponsorsåtagande är avslutat.

Slutligen vill jag säga att jag, naturligtvis, avvaktar svar på de frågor som jag tidigare har ställt till kulturministern.

Anf. 73 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med frågan om inflationen. Det budgetförslag som regeringen presenterar är ett förslag till en balanserad budget. Självfallet måste också kostnaderna på kulturområdet vägas in. Även kulturens kostnader är ju en del av samhällsekonomin. För mig är detta elementärt. Jag inser att en del tycker att sådana pengar inte bör räknas, eftersom kulturen är någonting som är nyttigt. Men de pengarna räknas faktiskt.

Jag menar att inflationen är förödande för kulturens verksamheter, för konstnärerna och för institutionerna. Därför måste vi fästa mycket stor vikt vid inflationsbekämpningen. Den som tycker annorlunda får göra det. Men då måste man vara medveten om att det blir ett spel med t.ex. kulturarbetarna som insats, och det är någonting som jag inte vill vara med på.

Lars Ernestam säger att regeringen har svikit Örebro. Vi har sagt att vi får skjuta på detta med symfonimusiken. Bl.a. beror det, Lars Ernestam, på att vi i en uppgörelse under året med landstingen om länsorkestrarna har åstadkommit en mycket kraftig ökning. 39 milj. kr. har nämligen tillförts området för att möjliggöra ett mera vitalt och fördjupat musikliv.

När det gäller uppräkningen av kulturanslagen, Alexander Chrisopoulos, vill jag säga att den uppräkningen är större än inflationen. Det är alltså inte fråga om någon schablonartad bidragsomräkning. Med ungefär 10,5 % höjs kulturanslagen i den budget som jag lägger fram.

Merparten av de pengar som anslagits har gått till museer – bortemot 100 milj. kr. Konstnärsbidragens realvärde under den här perioden uppgår till ungefär 41 milj. kr. För kulturmiljövården gäller 32 milj. kr. Det här är de största bitarna i fråga om de förstärkningar om 376 milj. kr. som jag tidigare nämnde. En mycket kraftig höjning av anslagen har således skett.

Jag avser inte att skryta, Ingrid Sundberg, för att dölja några kvarstående problem. I själva verket jag denna gång valt att vara utomordentligt hederlig i min redovisning. Jag säger att det återstår områden som vi hade velat klara. Men eftersom riksdagen har möjlighet och är i sin fulla rätt att fatta beslut som inte överensstämmer med förslagen i olika budgetpropositioner, har riksdagen fattat beslut som innebär att de slantar som jag hade räknat med att kunna disponera för det tredje året redan har förbrukats. Pengarna har gått till andra ändamål. Den slutsatsen kan det väl knappast vara kulturministern obetaget att få redovisa inför kammaren. Jag har ju ett tvång över mig att redovisa en balanserad budget.

Stina Gustavsson hade några frågor om de lönebidragsanställda. Jag kan

säga att det pågår överläggningar i regeringskansliet i det sammanhanget. Det finns problem som måste få en lösning.

Vidare hade Stina Gustavsson krav på utredningar. Det gäller t.ex. museiväsendet. Vi möter ofta sådana krav. Något ironiskt, men vänligt, vill jag framhålla att jag tycker att ni i centerpartiet verkar älska att fly in i ett entusiastiskt utredande, vilket ger möjlighet till välvilliga uttalanden. Men för den skull behöver man inte dra några slutsatser av de vänligheter som strös omkring.

Ingrid Sundberg och Stina Gustavsson har missförstått mig på en punkt. Det gäller frågan om det enskilda engagemanget. Jag är medveten om att jag uttryckte mig litet kortfattat på den punkten. Ni tror med en gång att det handlar om att få enskilda människor att ge pengar till stadsbibliotek eller teatrar. Men det var inte sponsring som jag talade om, utan jag sade att människor måste få möta krav på att faktiskt utnyttja de institutioner som har skapats. Biblioteket är ett ganska bra exempel på hur man hanterar sådant här. Jag möter ofta t.ex. bibliotekarier som frågar: Vad kan bibliotektet göra för pensionärerna? Vidare säger man att man inte kan göra någonting för pensionärerna, eftersom man inte har fått några extra anslag för det ändamålet. Sedan definierar man snabbt ett antal grupper som var och en för sig fordrar särskilda insatser av institutionen, och på det sättet töms institutionen på sina resurser.

Jag tycker att vi skall gå ut och fråga: Vad kan den stora pensionärsgruppen tillföra biblioteket mitt i byn som en resurs där? Hur används biblioteket för studieverksamhet och fritidsverksamhet? Hur förstärker vi denna institution som ändå finns? Det är viktigt att ställa dessa frågor, som en konsekvens av den kulturpolitik som förs. Annars kommer vi alltid att ha institutioner som blir ett slags mekanisk fördelning av skattepengar – var och en skall ha tillbaka exakt vad vederbörande har satsat. Men då vore det enklare att dela ut en bok till var och en.

Inger Sundberg ser detta med En bok för alla som en stor socialistisk kampanjorganisation. Hon konstaterar, och det är litet överraskande för mig att höra det, att En bok för alla har gjort slut på den svenska litteraturen, att den har gjort att det inte finns något mera att ge ut som är värdefullt.

Jag har rannsakat mitt minne – jag har inte utgivningen klar för mig – men jag kan bara komma på en riktigt socialistisk kampskrift som har givits ut. Jag tänker på 1700-talssocialisten och teoretikern Carl Michael Bellman, vars verk har publicerats i en fin En bok för alla-upplaga. Jag förmodar att det är den som avses när det talas om en socialistisk kampskrift som borde förhindras i En bok för alla-upplaga.

Jag för min del känner mycket stor glädje när det gäller den här boken. Jag har spritt den bland människor, både barn och ungdomar, som jag har mött. Jag har sagt att de nu kan läsa Bellman. Men jag inser att Carl Michael Bellman, vid en strikt kontroll i mitt eget parti, sannolikt skulle lämna ett och annat att önska. Det gäller då både hans syn på vardagligt beteende hos medborgare och på samhälleligt ansvarstagande. Men jag tycker att det är bra att Bellmanvolymen har givits ut i En bok för alla-upplaga.

Även i år vill Ingrid Sundberg avskaffa kulturrådet. Det är tur att hon inte hann göra det innan arbetet med Nationalencyklopedin kom i gång. Kultur-

rådets direktör är i realiteten en av de besjälade personerna bakom detta projekt. Det är ju inte en enskild bokförläggare som har varit mest entusiastisk, utan det råkar vara kulturrådets företrädare som nästan maniskt har drivit detta arbete. Han har ringt mig tidigt på morgonen och sagt med starkt engagemang att vi måste göra någonting. I själva verket är Nationalencyklopedin ett exempel på hur en samhällelig organisation som har en bestämd uppgift kan ta initiativ, driva initiativ och sy ihop privata intressen. Jag underskattar inte ett ögonblick värdet av det som det privata bokförlaget har gjort – tvärtom. Jag är övertygad om att det har varit nyckeln till det hela, och jag är mycket glad för att vi har kunnat få denna breda samverkan som har gjort att – om jag får använda en litet tillspetsad formulering – vi har kunnat dra fördel av kommersialismens goda egenskaper och verkningar i utarbetandet av Nationalencyklopedin.

Grundbeloppssystemet är naturligtvis inte alls evigt. Vi har all anledning att se över strukturer och system. Jag är bara angelägen om att det skall kunna ske på annat sätt än i form av de ständiga stora utredningarna.

Slutligen till Kaj Nilsson, som tar upp ett mycket intressant och tankeväckande resonemang om natur och kultur. Jag har respekt för det Kaj Nilsson säger, men jag tycker ändå att Kaj Nilsson gör det litet för enkelt för sig. Han landar, som så många miljöpartister gör, i föreställningen att kultur och miljö egentligen är en och samma sak, men så är det ju inte. Kultur och miljö är varandras motsatser, och det måste vi erkänna. Om vi gör det blir det möjligt att föra en naturmiljöpolitik och en kulturmiljöpolitik som blir meningsfull. Vad är våra ansträngningar att bevara det odlade landskapet annat än ett försök att hindra naturen att ta tillbaka det som vi en gång har erövrat från naturen? Jag tror faktiskt att det är nödvändigt att vi ser denna spänning, att kultur alltid innebär ingrepp på olika sätt. Det kan konkretiseras på många sätt. Jag noterar att Kaj Nilsson avslutar med att säga att datorerna egentligen var onaturliga. Ja, där har vi faktiskt en konfliktpunkt som är mycket påtaglig. Jag går ibland på de stora teatrarna och teaterinstitutionerna och på en och annan friteater. Jag ser deras datoriserade ljus- och ljudbord och tänker på hur det såg ut häromåret. Så ser jag hur mycket elkraft de kräver under teaterföreställningarna. Även de är faktiskt en del i denna spänning mellan natur och kultur, och den definieras inte bort genom att säga att den elkraft och datorkraft som används av Dramatens ljusbord skulle vara särskilt ekologisk jämfört med annan datorkraft. Det är den faktiskt inte.

Anf. 74 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Låt mig ta detta med pengarna först. Bengt Göransson säger att hans slantar är förbrukade. Men jag vidhåller att det är riksdagen och inte Bengt Göransson som bestämmer över slantarna. Jag måste säga att jag fick mig en tankeställare i dag när jag hörde att regeringen har föreslagit 250 miljoner till information om medbestämmandelagen. Kunde inte Bengt Göransson förhandla sig till en tiondel för information om kultur i hela det svenska landet? Det vore 25 nya friska miljoner. Medbestämmandelagen är ändå 15 år gammal, men inom kulturen finns det mycket nyare saker att informera om. Det är faktiskt en förhandlingsfråga mellan statsråden i en regering.

Bengt Göransson gjorde ingen kommentar till hur man ser på kulturmiljövårdens organisation och en ökad regionalisering, men det kommer väl så småningom. Jag blev kanske också föremål för en missuppfattning när det gäller En bok för alla. Det är inte böckerna i sig jag kritiserar. Många av böckerna som ges ut av En bok för alla i dag är ingen bra litteratur. Det socialistiska i det är att vi använder statsmedel för att subventionera ett visst förlag när det finns andra, t.ex. pocketböcker, som jag vidhåller numera ofta har ett högre läsvärde än böckerna från En bok för alla. Jag är också glad för Bellmanboken; det vill jag gärna säga.

Beträffande Nationalencyklopedin vill jag förutom dem som Bengt Göransson tycker att vi skall tacka i första hand rikta ett mycket stort tack till de vetenskapliga medarbetare som har gjort att boken har fått den kvalitet som den har. Efter att ha lyssnat till Bengt Göransson kan jag inte säga annat än att jag med glädje ser fram emot att en gång i framtiden få läsa boken om Nationalencyklopedins tillkomst i alla dess faser, med och utan kulturrådet.

Till sist vill jag beträffande det regionala ansvaret säga att Bengt Göransson inte har nämnt någonting om den framtida utvecklingen för museivärlden, för teatervärlden ute i landet. Kommer den starkt centraliserade styrningen att fortsätta? Jag hade gärna velat ha svar på den frågan.

Anf. 75 ALEXANDER CHRISOPOULOS (v) replik:

Herr talman! Kulturministern säger det självklara att en budget måste vara balanserad. Självfallet instämmer jag i det. Dessutom vill jag säga att varje partis ambition när man presenterar ett alternativt budgetförslag är att budgeten är balanserad. Självklart är också att det naturligtvis inom ramarna för en balanserad budget, beroende på vilka politiska ideologier vi representerar här i riksdagen, finns olika prioriteringar av anslagen. Det gör exempelvis att vårt parti anser att anslaget till kulturen bör uppgå till 1 % av statsbudgeten, eftersom vi tillmäter varje kulturellt ändamål väldigt stor betydelse. Regeringspartiet gör andra prioriteringar. Var kulturen hamnar i prioriteringshänseende inom den balanserade budget som regeringen har presenterat har vi ju fått veta. Anslaget är enligt vår uppfattning otillräckligt. Det är inte konstigare än så.

Det finns andra exempel. Ingrid Sundberg gjorde exempelvis jämförelser mellan informationen om medbestämmandelagen och anslaget till kulturen. Det är naturligtvis fritt fram att göra det. Vi gör andra prioriteringar. Men alla strävar vi alltså efter att presentera en balanserad budget. Det är den politiska, ideologiska målinriktningen i verksamheten som återspeglas där.

Jag tror att det finns utrymme för en framtida debatt här i riksdagen om alla dessa frågor. Det finns en mängd motioner på kulturområdet. Jag kan nöja mig med att notera att kulturministern deklarerade den goda viljan att satsa ännu mer på kulturen. Jag kan också tolka det så att det är möjligt att kulturministern inte fått gehör för sina önskningar från de övriga inom regeringen. Jag hoppas att vi i övriga partier som deltar i kulturpolitikens utformning kan hjälpa kulturministern att korrigera anslagen till kulturen på väsentliga områden.

Anf. 76 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag kan fortsätta där föregående talare slutade. Jag har nu fått en förklaring till det kulturministern beskrev som inflationsbrasa. Det var alltså en prioriteringsfråga. Min första fråga till kulturministern gällde just detta: Anser socialdemokraterna att osthyveln skall skära hårt och drabba kulturen när man måste göra besparingar? Svaret på den punkten blev alltså ja.

Så kommer vi till detta med prioriteringar. Ingrid Sundberg nämnde en socialdemokratisk prioritering. Det finns andra av samma typ. För folkpartiets del har vi prioriterat några saker i vår strama budget. Det är, som jag sade i mitt inledningsanförande, det glömda Sverige, biståndet till världens fattiga och kulturen. Det kan finnas ideologiska skillnader i detta. Och jag tror också att det gör det. Då får vi konstatera att vi står där och att vi gör olika prioriteringar. Vi prioriterar kulturen olika.

Jag hade i mitt första inlägg ytterligare en fråga. Jag tog upp den eftersom det är första gången som jag debatterar kultur med statsrådet. Jag har alltid varit engagerad i kulturmiljöfrågor och i kulturminnesvården. Jag nämnde då att vi i Sverige har 1 000 skyddade byggnader. Danmark har 9 000 och Holland har 42 000. Nu kan emellertid dessa tal korrigeras. T.ex. kyrkobyggnader var inte medräknade, och det finns byggnader som är skyddade på annat sätt, osv. Men dessa tal säger ändå en hel del.

Jag hade besök av en god vän från Europa som har sett stora delar av Europa. Han sade: Vad är det med Sverige?

Man brukar säga att kyrkan står mitt i byn. I Sveriges medelstora städer står i stället Domusvaruhuset mitt i byn omgivet av likartad bebyggelse. Jag undrar vad detta beror på. Beror det på att vi hade mindre att bevara? Vi hade trähus som brunnit, och vi hade kanske mindre värdefull bebyggelse, osv. Men vad är det som gör att kultursynen skiljer sig åt så mycket i Sverige jämfört med andra länder? Det tror jag också är en ideologisk fråga som jag tycker att det skulle vara intressant att få svar på. Beror det möjligen på, som jag sade i mitt inledningsanförande, att socialdemokraterna i socialistisk välvilja ville riva det gamla för att skapa något nytt och att man inte kände starkt för sambandet mellan det gamla och det nya? Det vore mycket intressant om jag ändå fick ett litet svar också på den frågan, vilken kanske ligger litet utanför budgetdebatten men förvisso hör ihop med kulturdebatten.

Anf. 77 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att kulturministern var en smula ironisk när han uttalade sig om centerns kulturpolitik. Vi i centern tycker faktiskt att utredandet inte skall vara till för utredandets egen skull. Jag kan emellertid ta ett exempel. Kulturpolitikens mål antogs redan 1974. Då borde det väl ändå vara möjligt att se på kulturpolitikens mål i backspegeln och se hur de har fungerat men också om de behöver förbättras. Den frågan tycker jag att vi skall ställa.

Jag noterar att kulturministern nu ser allvarligt på de förändringar av lönebidragssystemet som tas upp i budgetpropositionen och att man arbetar med frågan i departementet.

Det var två saker som jag reagerade starkt på i budgetpropositionen.

För det första reagerade jag på att regeringen inte hade brytt sig om att uppmärksamma de problem som kulturutskottet tog upp redan förra året, nämligen de problem som uppstår inom kultursektorn när reglerna för lönebidrag förändras, eftersom anställningarna för en stor del av personalen vid i stort sett alla kulturinstitutioner här i landet är baserade på lönebidrag och nuvarande höga bidragsbelopp.

För det andra undrar jag hur vi på ett vettigt sätt skall ta hand om de människor som ändå genom lönebidragssystemet fått ett ofta meningsfullt arbete. Alternativet för dem kanske hade varit arbetslöshet.

Anf. 78 KAJ NILSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för de synpunkter som kulturministern ger på natur och kultur. Jag påpekade att det är ett inbyggt motsatsförhållande, men att det nu har gått så långt med den stora befolkning som världen nu har att man inte kan fortsätta att låta det ske på det gamla sättet, som innebär att man exploaterar naturresurser och råvaror och förstör miljön på det sätt som nu sker i t.ex. Mellanöstern. Det finns alltså ett inbyggt motsatsförhållande.

Beträffande kulturen vill jag säga att konsten alltid har uppfattat naturen på ett varsamt och ödmjukt sätt, och den pekar genom sina produkter på att man skall umgås varsamt med naturen. Den stimulerar till varsamhet. Det är faktiskt vad den främste miljökämpen inom socialdemokratin, Stefan Edman, också pekar på, men det är en mer kristen moralfilosofisk variant av det här temat. Han säger att när han går ut och plockar hallon i skogen upplever han "kommunion med kosmos". Det stimulerar till en verklig varsamhet med naturen, och han skulle inte kunna göra en fluga för när.

Anf. 79 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har både förståelse och respekt för de resonemang som Kaj Nilsson för. Jag håller med om man inte kan exploatera naturresurser hur mycket som helst och i vilka former som helst. Men jag tror att man måste vara litet försiktig för att komma undan spänningen. Om jag förstod Kaj Nilsson rätt menade han att konsten alltid uppmärksammar naturen på ett varsamt sätt. Jag är inte säker på det. Jag är inte säker på att alla konstnärer har ett varsamt förhållande till naturen. Jag är rädd för vissa effekter, och jag har sett vilka effekter miljöpartiets ståndpunkt förra året när det gäller forskningen har fått, då miljöpartiet krävde förbud mot stöd för sådan forskning som man på förhand inte visste skulle gynna hela mänskligheten, alltså ett förbud mot nyfikenhet, om man inte är säker på att nyfikenheten gagnar ens innersta vilja.

Konsten måste, paradoxalt nog, också i sina yttringar få vara destruktiv. Konstens frihet är faktiskt central. Det som Kaj Nilsson här säger är att konstens frihet inte är så central. Han definierar bort den på ett sådant sätt att detta inte skulle kunna uppstå. Man jag kan inte utesluta att det kan finnas konstnärer som i sin natursyn är destruktiva. Också deras verk måste få ställas ut på museer, måste fås ses och betraktas. Det är detta som jag i detta sammanhang anser är viktigt att notera. Det gör man nämligen lättare om man erkänner motsatsförhållandet och blottlägger problem. Jag tror personligen på konfrontationens värde, men jag misstror konflikten. Konfrontatio-

nen är ofta produktiv, och konflikten är i regel destruktiv. Det är skillnad på konfrontation och konflikt. Det är viktigt att vi konfronterar uppfattningar och tankar mot varandra och erkänner spänningar och motsatser. Också detta kan i vid mening sägas vara ett kulturförhållningssätt.

Lars Ernestam frågade om osthyveln måste drabba kulturen hårt. Men sanningen är ju att vi socialdemokrater 1988 gick ut och sade att vi är beredda att av våra gemensamma resurser satsa 300 friska miljoner under den här perioden. De pengar som har gått ut är 376 miljoner enligt vårt förslag. Lars Ernestams parti, folkpartiet liberalerna, tyckte att 300 miljoner var för mycket och föreslog 100 miljoner. Det var Jan-Erik Wikströms stora utspel i den förra valrörelsen. Det betyder att vi i varje fall har varit nästan fyra gånger så bra som folkpartiet liberalerna ville vara 1988. Vi har alltså ett resultat att peka på i det stycket.

När det gäller synen på byggnader och annat finns det all anledning att vi för ett resonemang om detta, och jag skall gärna fundera på om vi i Sverige är mindre benägna att skydda byggnader än andra länder. Jag kan tänka mig att vi i vissa i delar har en annan byggnadsteknik som gör att vi inte kan spara lika många hus som man kan göra på andra håll. Det kan spela en viss roll. Vi har en annan geografisk struktur. Jag kan tänka mig att vi har en betydligt bättre redovisning, om vi ser på vårt sätt att hantera naturens miljöer och om man på motsvarande sätt skulle göra en granskning. Men jag vänder mig mot Lars Ernestam när han försöker säga att det är socialdemokraterna som för att plåna ut minnena av allt gammalt har rivit. Det är väl inte socialdemokrater som har varit direktörer på Åhléns och som har byggt Åhléns varuhus i Uppsala, detta hemska Tempohus. Jag kan inte tänka mig att Åhléns vid den tidpunkten ägdes av någon aktiv socialdemokrat, åtminstone inte någon som satt i riksdagen. Det vet jag bestämt. Jag kan inte tänka mig att de som har exploaterat husen – t.ex. Skånska Cement, som har demolerat Växjö centrum – har styrts av socialdemokrater. Är det verkligen så?

Det finns anledning för oss att så här efteråt fundera över hur man har byggt och vad man har gjort, men det finns knappast anledning att fundera i förenklade partipolitiska termer. Det är viktigt att ta ställning till vad vi ville åstadkomma och vad vi verkligen åstadkom. Detta blir särskilt viktigt när det nu är aktuellt med ett EG-samarbete.

I dag kryllar det av trafikdirektörer och bilföretagsdirektörer som vill ha bort gamla värdefulla broar för att våra landsvägar skall kunna EG-anpassas. Det är sannerligen inte socialdemokrater som står främst i ledet och vill ta bort dessa broar. Det var den socialdemokratiska regeringen som sade nej till bortforslande av en sådan bro, som jag har haft möjlighet att ta ställning till. Det finns all anledning för oss att nyansera debatten, blottlägga problemen och erkänna att vi också där möter konflikter.

Det finns ju människor som hamnar i den mycket praktiska konflikten att de önskar sig en snabb transport av billiga tomater till den butik i vilken de handlar och som de vill ha kvar på den lilla orten. Dessa människor har behov av vägen, och då kan detta behov komma i direkt konflikt med ett bevarandeintresse. Det blir alltså den här typen av motsättningar som vi måste leva med och erkänna.

Jag är ledsen, Stina Gustavsson, om jag verkade ironisk när jag uttalade

mig med en lätt ironi. Jag har ingenting emot översyner. Men när vi tittar i backspegeln har vi fått ett ganska gott dokument i form av den granskning som utfördes i Europarådets regi. Det finns anledning att mycket noga studera detta dokument och ta vara på också den kritik som där kommer fram. Jag har pekat på att tillgängligheten är viktig, men den är inte tillräcklig som riktningsgivare för kulturpolitiken. Det krävs också betydande inslag av det som jag föredrar att kalla för folkbildningsvilja, eller som andra möjligen föredrar att kalla för missionsvilja. Det är naturligtvis samma sak i detta sammanhang. Det handlar om att den intresserade och engagerade förmås att dela med sig av sitt intresse. Du som tycker om att läsa böcker har faktiskt ett ansvar för att tala om för andra att böcker är värda att läsas! Det är ett väldigt viktigt inslag i all kulturpolitik.

Jag kan med stor glädje konstatera att dagens debatt visat att vår enighet uppenbarligen är ännu litet större än den tidigare har varit. Vi har olika synpunkter på kulturmiljövårdens organisation. Jag är inte beredd att i dag, Ingrid Sundberg, ta den debatten. Jag vill gärna fundera över vilka slutsatser som kan dras och om det skall göras några insatser.

Vi kan ha olika meningar om vilken effekt En bok för alla har haft. För egen del har jag dragit slutsatsen att den rimliga statliga subvention som lämnas till En bok för alla har varit tillräcklig för att hålla i gång och stimulera utgivningen av ett stort antal pocketböcker. Man har öppnat och stimulerat en marknad. Det är också ett sätt att förstärka goda marknadskrafter där sådana finns, och det anser jag vara viktigt.

När det gäller frågan om den starkt centraliserade styrningen av teater, kan jag inte se att teatrarna är så starkt styrda. Grundbeloppssystemen är i sig en schabloniserad bidragsgivning. Problemet med dessa bidrag är inte att de är styrande på verksamheten, utan att de alltför starkt fokuserar intresset på personella tjänster på institutionerna. Det kan i och för sig vara viktigare att ha ett anslag som ger möjlighet att hantera verksamheten. Det är något som vi har anledning att granska, vilket vi också skall göra.

Enigheten är dock i långa stycken mycket bred. Jag noterar detta, eftersom jag hade anledning att i höstas i en artikel, när jag hade ställt frågor till partiledarna om deras syn på biblioteksavgifter, konstatera att ett parti svävade på målet. Moderata samlingspartiets ledare var inte främmande för avgifter på utlåning av böcker från biblioteken. Det fanns en, i vid mening, klar vänstersyn i fråga om kulturpolitiken, där moderaterna uppenbarligen stod utanför. Efter att ha lyssnat till Ingrid Sundberg drar jag i dag slutsatsen att Ingrid Sundberg hyser vissa sympatier för denna vänstersyn när det gäller kulturpolitiken. Jag hälsar henne välkommen in i detta breda vänstergäng som i denna kammare diskuterar kulturpolitiken.

Andre vice talmannen anmälde att Ingrid Sundberg, Lars Ernestam och Kaj Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 80 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag har valt ämnet etik i politiken, därför att jag tror att det är viktigt att inte bara diskutera pengafrågor och hur vi skall förändra världen inom olika sektorer. Vi politiker bör ibland ta oss tid och självkritiskt granska vårt sätt att arbeta.

Det reaktioner som framträdde under 1988 års valrörelse var tankeväckande. En del av dem som var ute på torgmöten och lyssnade på oss politiker gav då uttryck för synpunkten: Ni politiker bara lovar och lovar, men vad är era löften värda? Alla politiker drogs över en kam. Det spelade ingen roll vilket parti man tillhörde. Folk såg likadant på samtliga politiker.

Valdeltagandet var också lägre än tidigare. De opionionsmätningar som senare har gjorts pekar på att väldigt många väljare är osäkra. Man har inte tagit ställning för eller emot, utan man är en osäker väljare. Detta ändrade sig dock något vid den senaste mätningen.

De politiska partierna tappar medlemmar. Det är svårt att engagera folk som fritidspolitiker. Allt detta är allvarligt och ett hot mot demokratin. Det finns risk för att det blir en snedrekrytering till det politiska arbetet. Vi vill ju ha människor som representerar alla sektorer i samhället. Vår viktigaste uppgift som medborgare är att välja ledare. Det är också viktigt att de som vi vill ha som ledare verkligen vill ställa upp och att det känns meningsfullt för dem att göra en insats.

Vad skall man då göra för att undvika att hamna i en skev situation, där mandatfördelningen blir sned på grund av att de som vi egentligen vill ha inte vill ställa upp? Jag tror att det är på sin plats med en självkritisk granskning. Visst kan man skylla på att massmedia inte ger en rättvisande bild, men då skjuter man problemet på framtiden. Det är väsentligt att granska hur vi arbetar och beter oss i det politiska livet. Hur bär vi oss åt t.ex. när vi vill nå makten? Vi vill ju ha makt och, det är inte något konstigt med det. Det är i maktposition som man har den största möjligheten att genomdriva sina politiska program. Går vi ut med löften som inte kan förverkligas? Kommer vi med svepande påståenden som allmänheten avslöjar som grundlösa? Tar vi vara på makten så att vi utövar den för människornas skull och inte för den egna karriärens och bekvämlighetens skull?

Som politiker har man att fatta beslut i frågor som rör människors liv, hälsa och tillvaro. I det utskott som jag är ledamot av behandlas frågor som rör människor från moderlivet till graven. Detta är i allra högsta grad frågor av etisk natur. Det gäller då att sätta sig in i olika gruppers situation så att man inte fattar beslut som medför att människor far illa.

I detta utskott fattas också beslut som inverkar på individens frihet. Hur långt skall vi som politiker gå när det gäller att dona och styra över människors tillvaro? Just folkhälsofrågor är ett typiskt exempel på detta. Det finns delade meningar om hur långt vi skall gå i restriktionspolitik beträffande tobak och alkohol. Det finns all anledning att fundera över detta.

Det handlar också om politikerns eget sätt att leva. Det ställs större krav på politiker än på andra. Det ställs större krav över huvud taget på människor som bekläder höga poster i vårt samhälle. Ledare i vårt samhälle har

fått lämna sina poster för förseelser som kanske inte är juridiskt felaktiga, men som i denna allmänna folkopinionen är felaktiga. Det finns anledning att fundera på och självkritiskt granska hur vi beter oss.

Det jag har framfört i olika sammanhang är behov av etiska principer för det politiska arbetet, i likhet med vad andra yrkesgrupper har: civilingenjörer, advokater, läkare, m.fl. När jag har framfört den här idén har jag mött motstånd: Behövs inte, det fungerar ju med massmedias kritiska granskning, med allmänhetens uttryck i allmänna val för vilka man vill satsa på. Man säger att politiken blir mycket tråkigare. För mig låter detta precis som ett deja vu-fenomen från 60-talet, då läkarkåren arbetade fram etiska principer för prövning av behandlingsmetoder på människor. Det hette: Behövs inte, det går bra ändå, det stryper forskningen, som blir mindre idérik. I dag tror jag inte att det är någon som vill bli av med de etiska principer som då skapades för det kliniska arbetet.

Att ta fram etiska principer tar tid, och det fordras ett forum inom vilket man gör det. Andra yrkesgrupper har fackförening, yrkesförening eller intresseförening som har kunnat fånga upp idén och arbeta vidare på den. Jag har funderat mycket på hur man får i gång detta. Vi har haft litet diskussioner i kammaren om det. Jag tror att vi behöver en grupp sammansatt av politiker från olika partier och med olika politiska erfarenheter från kommunalt och landstingskommunalt arbete samt från rikspolitiken. Det behövs någon som håller i detta.

I den motion jag har väckt i år har jag fört fram riksdagens talman som en sådan person som skulle kunna sparka i gång detta arbete. Det var något svårt att formulera klämmen i den motionen, därför att riksdagen inte brukar uppdra åt talmannen att göra saker och ting. Men det är alltså andemeningen i motionen. Jag vet att vår talman, Thage G Peterson, kommer att ha ett möte framöver som jag hoppas är just detta startskott.

Det finns flera motioner i samma riktning. Jag har inte läst dem, utan bara sett rubrikerna. Det finns ett par förslag om en bok, något ytterligare förslag om etiska principer. Själv tror jag att dessa med nödvändighet måste bli ganska allmänna. Men låt oss diskutera formen. Jag tycker att det är fint om processen kommer i gång.

Anf. 81 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! I går introducerade statsministern ett nytt sätt att kommunicera här i kammaren. Han bad sålunda Carl Bildt att genom att endast röra på läpparna svara på en fråga han ställde. Det betyder givetvis att statsministern ville gå över till labiologi i stället för talspråk. Om vi gjorde det genomgående, skulle riksdagsstenograferna bli överflödiga liksom inspelningsbanden, och det vore ju synd. Jag skall därför inte gå över till labiologi i mitt anförande, även om det i och för sig kunde vara motiverat med tanke på att vi som talar för etik i politiken tycks tala för döva öron.

När jag fick se talarlistan reagerade jag givetvis, eftersom jag hade placerats på andra plats. Regeln är ju att det största oppositionspartiets talesman får inleda debatten. På min fråga vadan denna nyordning svarade riksdagsdirektören att man inte tyckte att det var lämpligt att två folkpartister talade i följd. Och då kom man på idén att placera mig mellan dessa båda ledamöter.

Mot detta kan jag givetvis inte ha någon invändning – att inramas av två begåvade och charmfulla kvinnor. Det kan ju tänkas att några lockas tro att denna förnämliga inramning motiveras av det innehåll jag förväntas ge debatten.

Jag talade redan i förra årets allmänpolitiska debatt om behovet av etik i politiken. Men gensvaret blev minst sagt svagt. Jag tillhörde dem som föreslog att man skulle låta utarbeta en handbok i etik för politiker. Men när jag läste konstitutionsutskottets yttrande, upptäckte jag till min stora förvåning att man avstyrkte min begäran. Motiveringen för denna avstyrkan tycker jag är minst sagt obetalbar. Därför skall jag återge den: "Enligt utskottet skulle av statsmakterna initierade eller utfärdade regelsamlingar av det slag som föreslås i motionerna K257 och K226 kunna uppfattas som redskap för försök att på ett otillbörligt sätt påverka partiernas inre liv." Detta står på s. 23 i konstitutionsutskottets betänkande nr 1. Jag tycker detta är en helt fantastisk motivering. Den står under all kritik.

Som Barbro Westerholm nämnde finns det regelsamlingar i yrkesetik för ett flertal yrkesgrupper: läkare, domare, advokater, journalister, bankmän och även företagare. Ingen, mig veterligt, har kommit på idén att uppfatta dessa regelsamlingar som redskap för försök att på ett otillbörligt sätt påverka dessa yrkesgruppers inre liv.

Man kan peka på att för behovet av etiska regler talar det växande misstroendet till politiker. Jag har tidigare nämnt en studie om allmänhetens attityder till politiker under åren 1973–1980. Där konstaterade Torsten Österman att förtroendet under denna period hade minskat med mer än hälften. År 1987 konstaterade Sören Holmberg och Mikael Gilljam i studien Väljare och val i Sverige att 66 % av de tillfrågade instämde i påståendet att partierna bara är intresserade av folks röster och inte av folks åsikter, mot 46 % år 1968. Det var en klar ökning från 46 till 66 %.

Man har också mätt det s.k. politikerföraktet genom att fråga om de som sitter i riksdagen och beslutar tar hänsyn till vad vanligt folk tycker och tänker. 1968 trodde 37 % av de svarande att riksdagsledamöterna negligerade dem. I valundersökningen 1985 hade denna siffra nästan fördubblats. Det betyder att blott en tredjedel av de tillfrågade uttalade sitt förtroende för politiker i allmänhet.

Politikers beteende har länge debatterats i massmedierna. Låt mig återge bara ett inlägg. Jag har en uppsjö av inlägg, eftersom jag har följt den här frågan. Det är inte ett av mina huvudintressen. Jag brukar ju säga att nihil humani a me alienum puto, dvs. intet mänskligt är mig främmande, och man kan inte bara syssla med ekonomi, politik och skatter. Man kan även tycka om andra saker, t.ex. etik. Det inlägg jag tänkte återge var skrivet av vår förre partiledare Ulf Adelsohn. Han skrev en krönika i Aftonbladet den 21 mars 1988:

"Det finns, mig veterligt, ingen annan yrkesgrupp som smutskastar varandra som politiker. Och som sedan visar upp ett förvånat ansikte över att en stor del av gyttjan faktiskt också stänker på den som kastar."

Nu är, som en del kanske vet, frågan om etik gammal. Den diskuterades redan i det antika Aten. Då hade man inte vare sig partier eller kandidater, kommunfullmäktige eller parlament. Medborgarna styrde sig själva, och

folkförsamlingen bestod av minst 5 000, de lagstiftande av 1 000 och själva folkdomstolen av 500 personer. Ändå fylldes medborgarnas dag av politisk verksamhet. De hade inte tid med förvärvsarbete och de åtnjöt för övrigt arvode. I den här situationen ställde Platon i dialogen med Protagoras, som ni säkert aldrig har hört talas om, frågan om inte statskonsten bör anförtros några få, som kan bli skickliga: "Bör den inte liksom läkekonsten" – de hade etikregler redan på den tiden – "och andra yrken kräva en utbildning, så viktig som den är?" Nej, svarade Protagoras, det går inte, "för Statskonsten skall bestå av försynthet och rättvisa, dvs. man beter sig anständigt och fredligt mot varandra och håller överenskommelser. Denna politiska dygd är något som alla måste besitta, annars kan inte en stat bestå i längden. Frånvaron av etik och moral leder till politikens korruption och populism."

Denna uppfattning gäller givetvis än i dag. Därför vore det mycket lämpligt att vi satte i gång och formulerade några etiska regler, som vore liksom ord på vägen för riksdagsledamöter och även för andra politiker och över huvud taget för alla som sysslar med politik. Vi är väl alla eniga om att det nuvarande tillståndet är allt annat än tillfredsställande.

Det intressanta är att kulturutskottet, som verkligen för en stillsam och anständig debatt, nu uttalat sig rätt positivt om motionerna om etik. I inledningen till läroplanen för grundskolan 70 står det följande:"Skolan skall därför utveckla sådana egenskaper hos eleverna som kan bära upp och förstärka demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan människorna. Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet är en huvuduppgift för skolan."

Herr talman! Det är även en huvuduppgift för riksdagen!

Anf. 82 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Först ber jag att få tacka Hugo Hegeland för komplimangen.

Uppladdningen inför höstens val pågår ju för fullt. Partierna lägger upp sina strategier och väljer valteman, putsar argumenten och pejlar in stämningar i valmanskåren. Samtidigt ser vi att en stor del av väljarna fortfarande varken vill eller kan utse bästa parti. Partierna har svårt att engagera nya medlemmar, och undersökningar redovisar ett växande misstroende mot uppfattningen att det går att påverka utvecklingen genom att rösta i valet. I vissa kretsar är misstroendet så stort att det ligger snubblande nära att man ifrågasätter vårt demokratiska system över huvud taget. Det går inte att komma ifrån att partierna och det politiska livet är en krisbransch.

Jag skall travestera en gammal välkänd kunglig fras här i kammaren: Politikernas och de politiska partiernas förhållande till väljarna är inte gott. Det måste vi göra någonting åt. Ansvaret för demokratin, dess spelregler och anseende, har vi gemensamt. Mot denna bakgrund skulle jag vilja granska den socialdemokratiska plattformen inför valet och 90-talet. Den innehåller en mängd vackra ord och målsättningar för framtiden, men saknar i stort sett konkreta förslag. Några gånger bränner det emellertid till ordentligt. Det är i sammanfattningarna efter varje avsnitt. De är också för säkerhets skull understrukna. De är alltså det viktigaste i plattformen. Vad är det som socialdemokraterna anser vara viktigast? Jo, till synes att kasta skit på motstån-

darna. Det presenteras ett antal s.k. skiljelinjer i svensk politik. På ena sidan står socialdemokraterna för det goda och på den andra "dom som" vill förstöra. Alla andra politiker dras för säkerhets skull över en kam. Problemet för socialdemokraterna är att det onda som de anklagar andra partier att vilja arbeta för har socialdemokraterna själva i varierande grad åstadkommit. Anfall är bästa försvar, heter det, och mycket riktigt har Ingvar Carlsson aviserat att socialdemokraterna skall spela på de borgerliga partiernas planhalva. Men vi skall se till att det inte blir på det sättet. Socialdemokraterna skall pressas till att försvara sitt fögderi i den egna målgården.

I plattformen säger socialdemokraterna att de vill ha full sysselsättning, medan de andra – oklart vilka – vill använda arbetslösheten som medel i den ekonomiska politiken. I själva verket är ju resultatet av den socialdemokratiska politiken att vi nästan aldrig har haft en så brant backe utför som just nu. Varslen haglar över den svenska folket, och varje gång som Ingvar Carlsson öppnar munnen för att garantera sysselsättningen försvinner ytterligare hundratals arbeten. Den största arbetslösheten under de senaste decennierna har vi haft under socialdemokratiska regeringar, 1972 och 1983. Och vi kommer att få det nu också.

I plattformen sägs vidare att socialdemokraterna arbetar för medborgarnas och löntagarnas Europa och att de andra – oklart vilka – enbart arbetar för företagens och kapitalets Europa. Egentligen var det den ekonomiska krisen, ränte- och kapitalkrisen i höstas, som fick socialdemokraterna att vända på klacken i EG-frågan. I varje fall har folkpartiet liberalerna en lång tid arbetat för inträde i EG utifrån ett mycket bredare perspektiv.

I en annan understruken mening sägs att socialdemokraterna genom politiska beslut skall stimulera ekonomisk utveckling och åstadkomma en rättvis fördelningspolitik, medan de andra – oklart vilka – vill öka klyftorna genom att minimera politikens verkningskrets. I själva verket har socialdemokraterna just genom sina politiska beslut under 80-talet åstadkommit den mest fantastiska och orättvisa fördelning som vi har skådat på länge. Tillväxten är inte längre någon tillväxt utan en tillbakagång. Vi har också fått en ökande andel förtroendemän som t.o.m. hoppar av sina förtroendeuppdrag under löpande mandatperiod. De känner sig maktlösa och kan inte styra systemet. Det politiska systemet har blivit överlastat. I det läget ropar socialdemokraterna på mer politik samtidigt som regimer som har tillämpat genompolitiserade system faller runt om i världen.

Vidare sägs det att socialdemokraterna vill att välfärden skall gälla alla, medan de andra – oklart vilka – vill att vård, omsorg och utbildning skall bli beroende av enskilda människors ekonomi. I själva verket är det ju socialdemokraterna som har infört systemet med att penningen avgör om man skall få vård och omsorg. I dag tvingas många gamla och sjuka att själva betala sina operationer. Det är bl.a. socialdemokraternas hårdnackade motstånd mot statsbidrag till privata alternativ som har tvingat fram penningen i välfärden.

Herr talman! Här ser vi att resultatet av den socialdemokratiska politiken på punkt efter punkt är just den som de varnar för att andra vill införa. Det är nu hela sju månader kvar till valet och redan har smutsen börjat drypa ur

den socialdemokratiska valpropagandan. Jag undrar hur det skall se ut fram i augusti och september.

Det har väckts ett antal motioner till årets riksmöte om behovet av något slags framförhandlade antagna etiska regler i politiken. Även om jag sympatiserar med syftet tror jag inte att det är så lätt att åstadkomma någonting. Jag tycker att det vore bra om några på eget initiativ försökte lägga fram ett förslag om hur sådana etiska regler skulle kunna se ut. Däremot har vi oavsett sådana regler naturligtvis ett ansvar för att upprätthålla ett anständigt förhållningssätt gentemot väljarna. Ytterst handlar det ju om legitimiteten i vårt demokratiska system. Här måste det omedelbart bli en självsanering. Det gäller att inte lova mer än vi tror att vi kan hålla, t.ex. beträffande den sjätte semesterveckan och föräldraförsäkringen. Vidare gäller det att inte undanhålla väljarna svåra frågor, t.ex. skattereformen 1988, att inte anklaga varandra för att ha som målsättning att göra Sverige sämre, vilket har skett i t.ex. 90-talsplattformen, att inte anklaga varandra för att ha kroppsliga eller själsliga defekter, t.ex. felprogrammerade hjärnor, att försöka att göra hederliga jämförelser mellan de olika partiernas alternativ och erkänna att inget parti, inte ens socialdemokraterna, ensamt kan diktera politiken ens efter valet.

Vi i folkpartiet liberalerna har 1988 års valrörelse i färskt minne. Vi har som ett centralt inslag i vår valuppläggning att fortsätta vår strategi från förra valet och att göra så gott vi kan för att vara så ärliga som det över huvud taget är möjligt emot väljarna. Vill och kan socialdemokraterna anta denna utmaning, Torgny Larsson?

Anf. 83 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Det har blivit populärt att tala om etik och moral, t.o.m. så populärt att somliga politiker åker land och rike runt och uppträder som något slags etik- och moralexperter. På mig ger det ett intryck av att man har funnit en ny nisch som man nu kan utnyttja, en inmutning som man hoppas skall ge politisk utdelning. Man försöker lyssna på vad som är populärt i tiden och sedan säga några kloka ord med anledning av det.

Det som slår mig när jag lyssnar på sådant tal av politiker är att kvaliteten är mycket växlande. Somliga besitter utan tvivel mycket kunskap och säkert också engagemang och är väl allt värda att lyssna till. Andra förefaller enbart vilja surfa på en populär våg. Man uttrycker sig vagt och oprecist samtidigt som man försöker nämna något om så många ämnesområden och företeelser som möjligt. Man moraliserar gärna över andra politiker samtidigt som man är mycket försiktig med att precisera vad man själv står för. Att göra så är naturligtvis till skada för demokratin. Det undergräver förtroendet för politikerna. Det finns all anledning för alla politiker och företrädare för alla partier att tänka efter i det avseendet.

Risken är att politiken och demokratin skadas och att människors tilltro till möjligheten för demokratiskt valda organ att fatta beslut minskar. Det hör till mönstret att framställa sig själv som en som står över vanlig futtig partipolitik och som inte ägnar sig åt s.k. käbbel.

Jag råkade i dag få se en artikel i tidningen Dagen ifrån i går, den 6 februari. Där skriver Sveriges enligt senaste SIFO-undersökningen mest popu-

läre partiledare, det brukar ju växla, bl.a. så här: "Jag tror faktiskt att de partier kommer att klara sig bäst nu på uppploppet, som inte ser det som sin primära uppgift att förklara alla andra partier för missfoster och eländets institutioner." Det är mycket intressant att läsa fortsättningen på Alf Svenssons artikel. I fortsättningen handlar den bara om vilka eländets institutioner miljöpartiet och socialdemokraterna är. Förslagen på vad man själva skall göra är mycket vaga.

Jag har valt att citera detta som ett exempel på vad jag menar. Jag är övertygad om att detta sätt att tala och skriva är till skada för demokratin. Det är en sak att partier kan ha växlande framgångar i val. Det får man naturligtvis bära med jämnmod inom alla partier, men det är värre att politiken råkar i vanrykte. Därför måste partier och politiker så långt som möjligt vara tydliga i sitt budskap. Det ger naturligtvis respekt i längden, och det är framför allt ett uttryck för god etisk hållning.

Det förpliktar när politiker talar om etik och moral. Frågan är alltid om man själv uppfyller de krav man ställer på andra.

I det senaste valet kunde vi konstatera att valdeltagandet hade sjunkit – i vissa valdistrikt t.o.m. mycket kraftigt, ända ner mot 60 % på sina håll. Även om detta, jämfört med förhållandena i många andra länder, är ett högt valdeltagande måste dessa tendenser till sjunkande deltagande tas på allvar. Politiken måste upplevas som angelägen för medborgarna. Därför måste ökade krav ställas på tydlighet och saklighet.

Jag sade förut att det har blivit populärt att tala om etik och moral. Även om man inte tagit de orden i sin mun så ofta tidigare har naturligtvis politiska frågor och politiker gett uttryck för en etisk hållning. Då tänker jag inte bara på frågor som har med exempelvis alkohol, droger, samlevnad och strafflagstiftning att göra. När man verkat intensivt från flera partier för att vårt land skall ge minst 1 % av bruttonationalinkomsten i u-landsbistånd är det naturligtvis ett uttryck för en bestämd etisk hållning. Inte minst nu när ekonomin kärvar är det nödvändigt att inte sväva på målet. Inom ett par år bör varken Östeuropahjälpen eller kostnaderna för asylmottagningen betalas från biståndsbudgeten utan med andra medel.

En annan fråga som i högsta grad är en moralfråga är ju vapenexporten. Detta gäller inte minst nu när krig råder i Mellanöstern. Då finns det anledning att ägna många tankar åt etiken i de sammanhangen.

Det är som sagt många som talar om etik och moral, men det är inte säkert att den som ofta tar de orden i sin mun är den som mest ger uttryck för god etik. När vi socialdemokrater har talat om fördelnings-, skatte- och välfärdspolitik genom hela vår historia har det naturligtvis i allra högsta grad en värderingsmässig sida. Det handlar om vad som är rättvist och vad som är orättvist.

Det var mycket intressant att lyssna till vad Birgit Friggebo hade att säga. Hon nämnde ett antal exempel på en dålig etisk hållning. Jag lyssnade med spänt intresse för att höra från vilka partier hon skulle ta exempel. Jag förväntade mig faktiskt att det skulle komma exempel från något annat parti, men även om jag hör en aning dåligt kunde jag i alla fall inte uppfatta annat än att socialdemokraterna står för allt elände. Hon kunde inte hitta ett enda exempel på att något annat partis företrädare uttryckte sig på ett etiskt sämre

sätt. Det var enbart socialdemokraterna. Jag tycker att det är litet beklagligt att vi skall föra debatten på det sättet. Jag tror inte ett ögonblick att vi socialdemokrater kan slå oss för bröstet och säga att vi är bättre än företrädare för alla andra partier när det gäller en god etisk hållning. Vi har alla anledning att granska oss själva. Jag skulle utan tvekan kunna nämna exempel även på folkpartister som uttryckt sig oetiskt, men jag avstår från att göra detta.

Jag vill avsluta med att ställa en fråga till Birgit Friggebo: Är det bara socialdemokraterna som handlar fel?

Anf. 84 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Jag reagerade mycket starkt mot Torgny Larssons framställning att vi som nu talar om etik i politiken gör detta därför att det har blivit populärt. Det är det visst inte för det första. För det andra tycker jag verkligen att det är ett uttryck för misstroende att tro att man engagerar sig i en sak bara för att det är populärt. Sedan fortsätter Torgny Larsson och säger att detta agerande i sin tur undergräver förtroendet för politikerna. Det är egentligen en fantastisk argumentering. Jag bestrider bestämt att det är på det sättet. Jag skall be att få tala om att det hittills har varit mycket otacksamt att tala om etik eller moral, vilket man nu vill använda, grekiska eller latin – det betyder ju samma sak.

Jag vill inte gå in på de olika partierna. Inget är bättre eller sämre än de andra, utan vi felar givetvis alla. Vi lockas med i en mycket tråkig debatt. Birgit Friggebo erinrade om att vi i förra valrörelsen fick höra att Bengt Westerberg hade en felprogrammerad hjärna. Men i dag sade plötsligt Allan Larsson att Bengt Westerberg måste vara en klok karl, eftersom han inte ville bli finansminister i en borgerlig regering. Jag trodde naturligtvis att Allan Larsson då skulle säga att det måste bero på att han hade en felprogrammerad hjärna. Men tydligen har man ändå tagit intryck av den kritik som framför allt Barbro Westerholm har riktat mot det talesättet.

I gårdagens debatt sade t.o.m. Torgny Larssons partiledare att han hoppades på en anständig debatt inför valet. Nu tror man att det kommer att bli en verkligt smutsig valrörelse. Därför är det mer än någonsin motiverat att vi skärper oss.

Och tänk, Torgny Larsson och alla andra, om vi hade samma villkor inom politiken som vi har inom näringslivet! Du får bara tala för din egen produkt, du får inte tala nedsättande om konkurrenternas produkter – och ännu mindre uttala dig nedsättande vid annonsering.

Om vi koncentrerade oss på att tala om vår egen produkt, och givetvis framhålla hur bra den är, så skulle man slippa den här tråkiga debatten där man dels rider på ord, dels gör allt för att misstolka vad en motståndare säger. Nu får vi naturligtvis höra att det är helt verklighetsfrämmande att tro att man bara kan tala för det egna partiet. Men om man vill att människorna skall rösta på det egna partiet, måste det givetvis finnas många bra saker att säga om detta parti. Jag tror faktiskt att det skulle öka intresset bland folket, om var och en redogjorde för var partiet står i olika frågor och om vi avstod från kritiken av andra. Den kritiken skulle medborgarna stå för. Genom nyhetsmedierna, och massmedierna över huvud taget, får man ju mycket god

information om svagheterna i de olika partiernas program. Därvidlag har även tidningarnas ledare, tycker jag, blivit mer och mer objektiva.

Anf. 85 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Det var litet lustigt att Torgny Larsson tog åt sig när det gällde de här fem avslutande frågorna om förhållningssättet. En del av dem var så pass allmänna att de faktiskt kunde ha riktats till alla partier. Vi gör naturligtvis alla övertramp i stridens hetta; ingen kan säga sig vara helt fri från fel.

Men frågan är hur man i grunden lägger upp sin valrörelse. Vi har i folkpartiet liberalerna i vårt material – utbildningsmaterial, konferenser, diskussioner osv. – särskilda punkter om detta. Hur ärliga och öppna skall vi vara också med baksidorna av vår politik, nämligen det som skall finansieras och det som behöver omstruktureras? Eller skall vi bara visa fram de ljusa sidorna?

Vi förde den politiken i 1988 års val; jag tror att ingen kan ifrågasätta det. Trots att det kanske inte var så lyckosamt, så tror vi att det på längre sikt betalar sig att fortsätta med den uppläggningen. Har socialdemokraterna – frågan kan kanske också ställas till de andra partierna – samma uppläggning, nämligen att ha som en grund i strategin att man utgår från detta?

I folkpartiet är vi inte felfria. Jag har sagt många gånger att när det gick dåligt för oss i 1982 års val, hade vi en haverikommission där vi öppet beskrev alla de fel och brister som hade förekommit i folkpartiet under den tiden. Runt om skrattade man åt oss, men vi tyckte att det var viktigt att rensa ut det som kanske inte var så bra. Och därefter har vår målsättning varit att försöka vara så ärliga som möjligt.

Jag skulle önska att vi alla kunde komma fram till ett tillstånd där vi hade den målsättningen. Då skulle vi inte ibland behöva – även vi som önskar en bättre tingens ordning – gå ut med det litet grövre artilleriet för att över huvud taget få plats i medier och på andra ställen.

Jag skulle nu bara vilja ta upp en punkt. Det handlar om det som vi bl.a. har fått höra i dag på förmiddagen. Allan Larsson går tillbaka tio år i tiden och talar om de borgerliga partierna. Vi har fått betyg av väljarna när det gäller den politik som fördes då. Men han säger också: Det borgerliga alternativet – var är det? Det säger han utan att tala om att socialdemokraterna själva inte kan säga: Vi garanterar till punkt och pricka att allt det vi går ut med i valet kommer att genomföras. Även socialdemokraterna är, precis som alla partier, beroende av att göra upp och samarbeta med andra.

Ändå fortsätter man hela tiden på detta tema: Hur ser de borgerliga partiernas alternativ ut exakt? Man accepterar inte att vi har flera partier i Sverige i dag som ställer upp till val, och som alla har berättigade önskemål om att på sina egna meriter bli jämförda med alla andra partier.

Anf. 86 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Det här är inte något populistiskt jippo, Torgny Larsson, utan det här är djupaste allvar. Det är en mycket viktig demokratifråga, att återskapa förtroendet för politikerna och, som jag sade i min inledning, göra

det genom att självkritiskt granska vårt eget beteende. Om en gör ett övertramp, så drabbar det oss alla.

Jag vet att det här är stretigt och tar tid. Jag har arbetat med det inom medicinen, och då lärde jag mig också hur hemmablind man är inom sitt eget område. Det är viktigt att fjällen faller från ögonen, och att man i en grupp punkt för punkt går igenom de övertramp som har skett. Man kan ibland gärna ha med sig lekmän som kommer från ett helt annat område.

Torgny Larsson tog upp frågan om bristen på exempel när man är ute och talar om detta. Jag har funderat mycket över det här och letat efter exempel. Det är klart att det är mycket lättare att hitta exempel hos det parti som har erövrat makten, och gjort detta med löften som det sedan inte gick att infria. Om maktkonstellationen hade blivit annorlunda i 1988 års val, så är det möjligt att andra löften, som andra partier avgivit, hade avslöjats. Men det är ju först när man kommer till makten som det hela ställs på sin spets och dessa övertramp avslöjas.

Jag tycker att det är oerhört viktigt med denna självkritiska granskning innan vi har fått fram de här etiska principerna inför den valrörelse som vi nu står inför. Det gäller att återvinna väljarnas förtroende och alltså inte gå ut och lova mer än man kan hålla. Det gäller också att föra en städad debatt sinsemellan, och en debatt som är begriplig för väljarna, så att de kanske tar ställning själva till vilket parti de sympatiserar med.

Anf. 87 TORGNY LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det var bra att Barbro Westerholm begärde replik och sade det hon sade. Jag hade faktiskt från början tänkt att ge just Barbro Westerholm en eloge, eftersom jag tycker att hon utgör ett exempel på politiker som inte ägnar sig åt populistiskt jippo, såvitt jag har kunnat bedöma. Men nu fick jag ju möjlighet att göra det.

Jag är övertygad om att det är många fler från olika partier som är ärliga i sitt uppsåt när man tar upp de här frågorna. Men vad jag ville vända mig mot var att det också finns företeelser inom politiken där man kan se motsatsen, och jag nämnde ju ett exempel.

Sedan vill jag säga till Birgit Friggebo att jag håller med om, när det gäller skiljelinjen mellan socialdemokraterna och den politik som vi anser vara felaktig – vilket kommer till uttryck i den politiska plattformen – att man naturligtvis alltid kan diskutera formuleringar. Detta har diskuterats i många och långa sammanträden.

Men om Birgit Friggebo läser igenom den här plattformen en gång till, så kommer hon att upptäcka en sak när det gäller miljön. Där kommer hon att finna att det inte anges någon skiljelinje. Enligt det ursprungliga förslaget skulle det finnas en sådan även där. Jag skäms inte att säga att det visade sig när vi diskuterade detta att vi inte tyckte att det skulle bli bra med den formulering som vi från början hade tänkt oss. Då väcktes förslaget att vi helt enkelt skulle avstå.

Jag upplevde mycket starkt att hela gruppen som skulle fatta beslut kände att det vore fel att använda den ursprungliga texten. I brist på bättre formuleringar avstod vi från att över huvud taget ange skiljelinjen och tog i stället en annan utgångspunkt. Jag säger detta som exempel på att faktiskt även

socialdemokrater funderar över vad som kan vara en god etisk hållning eller inte.

Sedan är det självklart, och vi är väl överens om det, att det ibland i debatten kan fällas yttranden som man gärna skulle vilja ta tillbaka. Jag skulle vilja vända mig mot den kritik som Birgit Friggebo har framfört mot det vi säger i plattformen om att det behövs mer politik. Men min tid är knapp, och jag får eventuellt återkomma till det i ett annat sammanhang.

Anf. 88 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Saken blir egentligen inte bättre, eftersom Torgny Larsson nu medger att det har varit omfattande diskussioner när man har gjort plattformen och att man då kom till slutsatsen att vad avser miljön skulle man inte ha någon skiljelinje.

Men på de andra punkterna skulle det anges skiljelinjer, och man säger att skiljelinjen i svensk politik – inte i svensk samhällsdebatt utan i svensk politik – går mellan å ena sidan socialdemokratin och å andra sidan "dem som" – och så talas det då om dem som vill att bara företagen och kapitalet skall ha det bra genom EG-anslutningen, som vill använda arbetslösheten som medel, som vill att klyftorna skall öka, som vill att pengarna skall spela större roll när det gäller att få vård och annat sådant.

Det visar att det är väldigt väl uttänkt hur man skall lägga upp det. Å ena sidan de goda krafterna som vill allt väl och å andra sidan de krafter som vill försämra. Man beskriver det inte så att våra medel och våra förslag leder till att det blir sämre, utan man menar att vi *vill* göra det sämre för svenska folket.

Jag undrar: Är det verkligen sjyst mot väljarna? Är det sjyst mot oss politiker som kår, även mot socialdemokraterna själva, att lägga upp valrörelsen på det sättet?

Det är inte första gången, utan det har varit så gång på gång att man ifrågasätter det ärliga uppsåtet hos andra människor. Vi i de andra partierna jobbar och sliter precis lika mycket som ni, vi är ute på gator och torg och träffar människor och vet precis vad folk tycker, och vi vill naturligtvis göra det bättre för alla medborgare. Partierna kan ha olika medel att uppnå det. Låt oss diskutera de medlen.

Jag har aldrig någonsin i hela mitt politiska verksamhetsliv ifrågasatt socialdemokraternas uppsåt. Däremot har jag kritiserat er hårt för de medel som ni använder och för de resultat som ni åstadkommer.

Jag önskar att det åtminstone i denna grundläggande fråga skulle vara möjligt att få till stånd en annan tingens ordning i svensk politik. Även om jag erkänner att också vi i de andra partierna gör övertramp och gör fel, tycker jag tyvärr att det finns mer av systematik hos socialdemokraterna. Jag tror att det beror på att det är när man sitter i maktställning och är väldigt mycket för att behålla makten som man tyvärr blir litet grand anfrätt av moraliska defekter. Jag tror att det är makten som sådan som gör det. Jag tycker att det är beklagligt och jag tycker att det är synd.

Anf. 89 TORGNY LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det är uppenbart när man lyssnar till Birgit Friggebo att hon anser, trots vad hon sade alldeles mot slutet, att övriga partiers företrädare

är ärligare än det socialdemokratiska partiets. Jag tycker att Birgit Friggebo därmed ger uttryck för en väldigt dålig etisk hållning. Är det verkligen bara socialdemokraterna som är de stora busarna i svensk politik? Jag är mycket, mycket förvånad över att Birgit Friggebo uttrycker sig så som hon har gjort i de här inläggen.

Sedan skulle jag egentligen vilja debattera mera med Birgit Friggebo, men hon har kanske inte mer replikrätt. Om en regering finner att den inte klarar att genomföra det den hade räknat med, får den i så fall ändra sig och öppet erkänna att där lyckades den inte? Jag erinrar om att de borgerliga partierna hade avgivit olika löften som de inte lyckades genomföra under de borgerliga regeringsåren.

Är det över huvud taget möjligt att i efterhand få ändra sig, när man finner att förutsättningarna inte längre finns för handen? Jag tycker att det är väldigt viktigt att fundera också i de banorna. Gör man inte det, är jag rädd för att det kommer att bli en mycket smutsig valkampanj, den som väl redan har börjat och som nu kommer att hålla på i drygt ett halvår.

Andre vice talmannen anmälde att Birgit Friggebo anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 90 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Först vill jag instämma med Barbro Westerholm. Risken med en sådan här debatt är att en del lämnar kammaren därför att de kommer sist.

Till Hugo Hegeland vill jag säga att gymnasieelever enligt riksdagens guider aldrig har haft så trevligt som när vi inför dem tillsammans rannsakade oss själva och våra partier. Nu är det sagt här, så har man fått berömma sig själv också.

På tal om politikerföraktet vill jag säga att jag under de gångna åren har undrat varför vår fine kulturminister attackeras i massmedierna med kraftuttryck och t.o.m. svordomar mer än den senaste tidens spöke Saddam Hussein. Så politikerföraktet finns inte enbart hos de okunniga.

Jag tänkte i mitt anförande huvudsakligen uppehålla mig vid personvalen, som enligt vissas uppfattning tydligen löser alla problem, när tron på den representativa demokratin sviker och politikerföraktet ökar i styrka. På den senaste tiden har den finska varianten av personval vunnit gehör. Jag har läst motionerna till årets riksdag och tänkte ta till orda i det ämnet.

Finland har Europas mest långtgående personval. Först kandiderar man inom partiet för att bli godkänd som partiets representant. Sedan nominerar partiet ett antal kandidater, utan rangordning. Kandidaterna presenteras vid valet partivis i bokstavsordning efter efternamnet.

När valet äger rum har varje kandidat ett nummer, och väljaren har i handen en valsedel där han eller hon antecknar sin kandidats nummer. Man tvingas således att rösta på en person.

Därefter räknas antalet röster som varje parti har fått. Fördelningen av mandaten mellan partierna bestäms i princip på samma sätt som i Sverige, fast med ett annat genomförelsetal. Utjämningsmandat finns inte, men valförbund mellan partierna existerar.

Men sedan kommer den avgörande skillnaden. För att kunna bestämma vilka av partiets kandidater som valts in, räknar man antalet röster per kandidat. De kandidater som har fått mest röster blir valda. Det spelar ingen roll vilken status kandidaten har eller har haft inför valet. Flera etablerade politiker kan slås ut av nya, t.ex. sådana som har anslutit sig till partiet året innan. Det kan vara bra. Men bland dessa nya finns ofta kända personer från TV, nöjesvärld, idrott osv.

Statsrådet, före detta statsråd och partiledare brukar klara sig hyfsat. Däremot lever vi vanliga, många gånger hårt arbetande, förtroendevalda med breda kontakter till vanligt folk farligt.

Folkpartiet med Birgit Friggebo i spetsen, en del moderater – jag kan inte riktigt tyda partimotionen – och t.o.m. en del socialdemokrater och centerpartister är fångade av det finska personalvalssystemet.

I början av mars avgörs det finska riksdagsvalet. Ca 2 000 kandidater och 18 partier skall kriga om 200 platser i den finska riksdagen. Riksdagskandidaterna har satsat inledningsvis en summa på 60 000 kr. i förpropaganda för att saluföra sig själva. I storstadsområden bör kandidaten satsa 200 000–350 000 kr. Pengar samlas för det mesta in från sponsorer, företag, organisationer och enskilda. Det är inte ovanligt med stora privata banklån – för nykomlingar är det helt avgörande.

Jag glömmer aldrig en bekant som tog ett banklån på motsvarande 200 000 kr. i dagens penningvärde och som förlorade sin plats i det hägrande parlamentet med några futtiga röster. Vederbörande fick närmast en kollaps, inte bara på grund av ekonomiska bekymmer men för att han fick slå sig blodig mot sina egna partikolleger. Liknande erfarenheter har jag hört från andra som har beskrivit valkampanjen som något på gränsen till smutsig. I ett personalval är det den närmaste partivännen och riksdagskollegan som är huvudmotståndare. För Birgit Friggebo blir det t.ex. Barbro Westerholm, alltså inte någon socialdemokrat i Stockholm.

Riksdagskandidaten måste ha goda kontakter med massmedia, vänner inom tryckeribranschen för att framställa dekaler, broschyrer osv. och inte minst vänner inom bank- och penningvärden. Dessutom måste organisationen omkring kandidaten ge sitt ensidiga stöd. En riksdagskandidat skall ha en stödgrupp bakom sig. Kampanjgruppen bör organisera sig två år före valet och dra upp riktlinjer för personpropaganda. Den skall se till att vederbörande får lämpliga frågor i dagspressen och att valmötenas bänkar inte gapar tomma. Man skall springa runt i valdistriktet, klistra märken, dela ut propaganda och tala med folk. Som mest har det förekommit, mig veterligt, 2 000 stödmedlemmar i en organisation för en personvalskampanj. Det har räknats ut att fem av sex väljare kan bearbetas så att dessa ändrar sin felaktiga åsikt åt rätt håll.

Observera att det inte främst gäller att tackla den politiska huvudmotståndaren eller motståndarpartiet, utan det gäller att försöka roffa åt sig från sina egna partikolleger de röster som står till buds.

Jag nämnde förkampanjen. Till den hör också att sända julkort i massor och lämpliga presenter. Kandidaten skall helst ha en stående kaffebjudning på ett lämpligt konditori. Med hjälp av tidningsannonser skall kandidaten inbjuda till framtidsresonemang och pratstunder om vardagsproblem.

Kandidaten bör ha gått igenom en mediekurs som har kostat en rund summa. Vill han eller hon skapa en helt ny "image" kostar det ännu mera. Stödgruppen bör ha planerat in en show som går hem. I annat fall kommer det inte folk till valmötena. I slutet av kampanjen måste vederbörande vara påhittig och idérik och t.ex. dela ut klistermärken med en slogan och ballonger med kandidatens ansikte. Ju mera luft desto bredare leende.

Allt är förgäves om inte kandidaten har lyckats få med sitt ansikte i TV-rutan. Helst bör kandidaten vara med i en frågelek, inte som politiker, som tyckare eller expert av något slag.

Jag behöver inte ytterligare argumentera för att jag är motståndare till det finska personvalssystemet. Anses personval nödvändigt – och något måste göras – bör man använda det belgiska systemet med möjlighet att rösta på ett parti.

Till slut en tankeställare. Trots att man har det mest långtgående personvalet i Europa är valdeltagandet i Finland 10–15 % lägre. De valda tittar med längtan på de svenska systemet med långa listor.

Anf. 91 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Erik Tammenoksa sade att man i gymnasiet aldrig har haft så trevligt som när socialdemokraterna presenterade sin politik. Det betvivlar jag inte alls. Jag tror att vi inom alla partier är utomordentligt skickliga på att inför skolklasser presentera vår politik. Där finns det egentligen inte några problem. I stället är det väl i vilken utsträckning vi talar sanning.

När man diskuterar etik i politiken bör man skilja på några saker. För det första är det vilka etiska och moraliska krav som skall ställas på politikern, dvs. politikern som agerande och som människa, för det andra vilka etiska krav som skall ställas på debatten, dvs. vilka debattregler och debattmetoder som vi skall anse etiskt acceptabla, för det tredje vilka krav som skall ställas på den presenterade politiken – särskilt Birgit Friggebo har diskuterat detta – dvs. hur förljugen får den och hur sanningsenlig bör den vara. Det är alltså fråga om tre olika slags etik. Jag håller mig i huvudsak till personen.

Jag vill påpeka att det ökade misstroendet mot politiker förmodligen hänger samman med deras personliga leverne. Vi har haft en del affärer under senare år som starkt har bidragit till att minska förtroendet. Uppfattningen är att större moraliska krav bör ställas på politiker än på flertalet av väljarna. Ett minimikrav är naturligtvis att vi politiker är de första som följer de lagar och förordningar som vi själva har varit med att besluta om.

Barbro Westerholm och jag var med på ett symposium i Umeå i september som just handlade om etik. Där var en mycket kvalificerad deltagarförsamling. Professorn i filosofi i Lund Göran Hermerén sade att man borde för att klara sig mot påståendet att man ljuger alltid gardera sig när man ställer ut löften och klart ange under vilka förutsättningar man avgivit ett löfte. Då skulle man klara sig mot beskyllningar för att svikit löften. Det är lätt att acceptera den argumenteringen.

Men poängen är att mediefolket inte nöjer sig med detta. De kommer fortsätta att fråga om skatten skall höjas eller sänkas. De nöjer sig inte förrän de har fått ett svar, och tycker att man är en dålig politiker som inte kan ge ett klart svar, även om det i realiteten är omöjligt att ge ett klart svar.

Bo Rindensjö, statsvetare i Stockholm, menar de att vi får acceptera lögnen i politiken. Det är inte märkvärdigare än att vi accepterar lögnen vid förhandlingsbordet. Arbetsdomstolen har sagt att det är fullt sjyst att framföra felaktiga uppgifter. Men jag accepterar inte det. Vi talar olika språk. Gunnar Hedlund talade om rävlyespråk, dvs. att det finns flera utgångar som kan tolkas på olika sätt, eftersom det inte går att säga något bestämt.

Vad man än tycker om detta måste det minskade förtroendet för politiker dock till stor del bero på oss själva.

Socialpolitik

Anf. 92 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I tisdags tog jag emot ett telefonsamtal från en förtvivlad pensionär. Jag är en av de där 150 000 utslagna som tidningarna skriver om, berättade han och fortsatte:

Jag är nu 70 år och f.d. statstjänare. Jag har visserligen fått ökade inkomster med 700 kr. per månad. Men mina utgifter, fortsatte han, har stigit ännu mer. Så här ser det ut. Hyran har ökat med 350 kr. Hemsamariten kostar 145 kr. mer i månaden. Jag har två regelbundna läkarbesök i månaden. De kostar 40 kr. mer. Medicinen kostar 30 kr. mer, färdtjänsten 90 kr. mer, och matkostnaderna har stigit med 300 kr. Listan kan göras längre, påpekade han och fortsatte:

Jag har försökt att nå de ansvariga statsråden, eller någon av deras medarbetare på socialdepartementet, men nekats komma fram på telefon. Jag måste ju kunna få tala med dem. De har ju lovat att alla pensionärer skulle få det bättre, avslutade pensionären.

En av skatteomläggningens – och inflationens – effekter är de kraftiga hyreshöjningarna. De som drabbas värst är pensionärer med låg folkpension, utan ATP eller med låg ATP. Jag kan redovisa ännu ett exempel från en av kommunerna i min valkrets: En ensamstående pensionär, utan ATP eller extra tillgångar, får 4 025 kr. i folkpension. Maximalt KBT är 1 630 kr. i kommunen. Detta ger 5 655 kr. Efter hyreshöjningen är kostnaden för tvårumslägenheten upp i närmare 3 000 kr. Kvar blir alltså 2 655 kr. Gränsen för socialbidrag är 2 871 kr. Pensionären i fråga har således blivit socialbidragstagare.

Det är uppenbart att hyreshöjningarna blivit större än vi hade väntat oss, erkände finansministern när han nyligen talade i det hårt arbetslöshetsdrabbade Blekinge.

En socialdemokratisk tidningsinsändare i måndags från Falköping inleddes med orden: "Nu måste socialminister Ingela Thalén ingripa och rädda de pensionärer som fångats i den skattefälla som det nya skattesystemet innebär för den som har ingen eller låg ATP och som har dyr hyra."

Finansministern är alltså överraskad, och aktiva socialdemokrater talar om den "skattefälla" som skatteomläggningen lett till.

När nu sanningen uppdagas kan det vara på sin plats att erinra om de varningar som vi moderater upprepat under beslutsprocesserna. Vi har gång på gång påpekat att det inte handlade om någon skattereform i verklig mening.

Eftersom det totala skattetrycket förblir oförändrat, är det bara fråga om en omfördelning av skattebördorna. Dessutom sker detta på ett så felaktigt sätt att många fler svenskar än tidigare kommer att bli beroende av bidrag.

Varningarna från vår sida var i högsta grad befogade. Regeringen räknar med att 60 000 personer snabbt måste kompenseras. I verklighten är det nog många fler, sannolikt betydligt närmare den uppgift om 150 000 personer som förekommit i massmedia. Dessa skulle alltså bli beroende av socialhjälp, något som pensionärerna själva *inte* vill. De är vana att klara sig på egen hand.

Det är en destruktiv politik att handla så att bidragsberoendet ökar. Man skall klara sig på sin pension, likaväl som man skall kunna leva på sin lön – utan att vara beroende av socialhjälp eller några nya bidrag.

Socialdemokraterna saknar förmåga att bedöma konsekvenserna av sin egen politik. Vi ser spår av detta inom andra områden inom socialpolitiken. Vi läser nu illavarslande rubriker om tillståndet för sjukvården här i Stockholm, där bl.a. läkare påpekar att många kan avlida i väntan på att komma fram i sjukvårdskön.

Ett annat exempel är äldrevården. I ett referat i Expressen den 8 januari erkänner statsrådet Lindqvist att "vi bortsåg från hur stor ensamheten kan bli hos de riktigt gamla", och att "vi bortsåg från att det behövs vårdformer mellan det egna hemmet och långvården". Ja, sent skall syndaren vakna.

Inställningen till ålderdomshemmen är ett tragiskt exempel på hur det kan gå när politiker långt borta från människors vardag tror sig veta vad som är bäst. Exemplet är inte unikt. Likadant agerar socialministrarna på barnomsorgens område, som min kollega Ingrid Hemmingsson skall belysa i sitt anförande.

Resultatet av den ålderdomshemsfientliga politiken har lett till att många gamla, som skulle behöva den gemenskap och trygghet som ålderdomshemmen ger, i dag sitter isolerade och otrygga i sina lägenheter eller tvingas ligga kvar på sjukhusen därför att det inte finns någon bra vårdform att skrivs ut till.

Jag har också noterat statsrådets Lindqvists oro för att ÄDEL-reformen inte skulle kunna genomföras på det sätt och inom den tid som han tänkt sig. Även här har vi moderater varnat för vad som kan hända i ekonomiskt svaga kommuner, när nu finansieringsansvaret förs ned till det lokala planet. I debatten då beslutet fattades, redovisade jag exemplet Gullspång, där kommunalskatten kommer att behöva höjas med 8 kr. för att klara den situation som ÄDEL-reformen m.m. kan leda till. Samtidigt visar jämförelserna länet runt att landstinget kan tänka sig att sänka skatten med 4–5 kr. – det utrymmet skall alltså överföras till kommunerna. Det fattas alltså 3 kr. för Gullspång, med en kommunal utdebitering som för närvarande är 33:34 kr. Skatten skulle alltså behöva höjas med ytterligare 3 kr. efter skatteväxlingen med landstinget.

Nu visar det sig att jag beskrev problemet i underkant. I måndags berättade ansvariga socialpolitiker vid mitt besök i kommunen, att det saknas ytterligare 1 kr.

Det finns fler glesbygdskommuner i vårt land med likartade strukturproblem. Med det moderata alternativet till hälso- och sjukvårdens finansiering

löser vi dessa problem genom att vi inför en allmän obligatorisk försäkring som ger en riskutjämning över hela landet.

Socialdemokraterna tror att man kan lösa framtidens problem med gårdagens svar och lösningar. Det kan man inte.

De problem vi har framför oss kräver beslutsamhet och en vilja att se problemen. Moderata samlingspartiet är berett att ta det ansvar som behövs. Det handlar om att anpassa vård och omsorg till de enskilda individerna och att ge alla möjlighet till trygg och bra vård och omsorg utifrån deras eget val. Utmärkande för vår politik är att finansieringen av grundläggande områden förblir gemensam och solidarisk, men valet blir den enskildes.

Det är vår grundläggande uppfattning att inriktningen på socialpolitiken måste vara att skilja mellan finansiering och produktion av sociala tjänster. En offentlig finansiering av vård och omsorg behöver inte förenas med offentliga monopol på produktionen av dessa tjänster. Tvärtom bör enskilda och offentliga alternativ få konkurrera på lika ekonomiska villkor.

Det handlar i mycket stor utsträckning om vem som har den moraliska rätten – rätten att bestämma hur människor skall forma sina egna liv utifrån individuella referensramar. Vi hävdar att den moraliska rätten ligger i händerna på de enskilda individerna och att det offentliga endast skall garantera att denna rätt respekteras och möjliggörs.

Anf. 93 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Regeringens solidaritet med de stora, röststarka grupperna har omvittnats av många i kammaren under dessa debattdagar. Men lyhördheten för de små grupperna är mindre, dem som vi brukar kalla för "det glömda Sverige", dvs. eftersatta lågstatusgrupper. Jag vill i mitt anförande ta upp en av dessa små grupper, de glömda barnen, barn som lever i social och känslomässig misär, som vanvårdas och misshandlas, ofta på grund av missbruk i hemmet. Dessa barn ger mycket tidigt signaler om att de inte mår bra.

Folkpartiet liberalerna har år efter år lyft fram de mest utsatta barnen i partimotioner och bl.a. betonat att den ökade barnmisshandeln, incest, missbruk bland tonåringar, våld och självmord till stor del beror på att barnkompetensen har urholkats bland de myndigheter som skall fånga upp barnens varningssignaler. Den utvecklingen måste vändas.

Det är bra att regeringen har anslagit 8 milj. kr. till socialstyrelsen för att öka kunskapen om barn i det sociala arbetet. Men kunskaperna behöver också ökas och förbättras inom rättsväsendet. Det räcker sannolikt inte med ökad kunskap, utan det behövs också organisatoriska förändringar.

Det är landstingen som har hand om barnhälsovården, medan barnens hälsa till stor del är beroende av faktorer som primärkommunerna ansvarar för. Det handlar om psykosociala hälsoproblem, skador på grund av omgivningens alkohol- och drogmissbruk, barnolycksfall, kostrelaterade sjukdomar och kvaliteten på barnomsorgen osv. Det krävs därför ett mycket intimt samarbete mellan barnhälsovården och socialtjänsten.

Det är mycket som talar för att barnhälsovården och kanske också mödrahälsovården helt enkelt borde överföras till primärkommunal regi. Kommunerna skulle då också kunna få möjlighet att samla verksamhet som berör

barn, och dit hör naturligtvis också skolhälsovården, i speciella barnnämnder.

Jag skulle vilja fråga: Är regeringen villig till att medverka till organisationsmodeller där barnfrågor samlas under en ledning, och är regeringen beredd att lägga fram ett åtgärdsprogram för att stärka barnkompetensen inom socialtjänsten, hälsovården och rättsväsendet?

Ett samlat primärkommunalt ansvar borde också gynna skolhälsovården. Samarbetet i samband med skolstarten skulle förbättras, och småkommuner skulle kunna inrätta kombinerade tjänster för läkare, sjuksköterskor och psykologer med barnkompetens.

Det är väl förhoppningsvis falska rykten som stått i pressen om att regeringen är på väg att upphäva skolbarnens rätt till skolläkare. Det vore en katastrof om regeringen öppnade möjligheten att avveckla den verksamheten. Det är ju t.ex. flera olycksfall i skolan än i arbetslivet. Arbetsmiljön för eleverna är ofta bedrövlig med fukt, mögel, buller och extrem trängsel. Statistiken när det gäller missbruk, självmord och könssjukdomar är inte särskilt upplyftande när det gäller skolelever.

Vi i folkpartiet liberalerna har varit pådrivande när det gäller elevskyddet. Det är oerhört viktigt att det byggs upp en kunskap om hur kroppsskador uppkommer och kan förebyggas. Socialstyrelsen skulle ta initiativ till registrering av alla skadefall som kommer i kontakt med hälso- och sjukvården, men den verksamheten har av olika skäl stagnerat. Inom företagshälsovården för vuxna är det ju fullkomligt självklart att man skall registrera kroppsskador och att man skall vidta åtgärder så att de inte upprepas.

Det här är viktigt inte bara för att förebygga olycksfall, utan också för att upptäcka och förebygga upprepad misshandel av barn, kvinnor och åldringar. I Norrbotten visade det sig att 20 % av de s.k. skololyckorna orsakats av att barnen skadade varandra. Av 453 kvinnor som sökte för kroppsskador på Huddinge sjukhus visade det sig att 29 % var misshandlade.

I tisdags enades vi i socialutskottet om ett tillkännagivande till regeringen om behov av åtgärder mot misshandeln av åldringar med anledning av en motion från folkpartiet liberalerna. För tre år sedan, då vi senast behandlade frågan i utskottet, fick vi uppgift om att socialstyrelsen hade för avsikt att ta tag i problemet. I andra nordiska länder har man kommit långt i fråga om kartläggning av misshandeln och åtgärdsprogram. Men här hade det hela runnit ut i sanden. Ingenting var gjort och ingenting planerades.

Inom parentes vill jag säga att det inte beror på att socialstyrelsen inte bryr sig om att åldringar misshandlas. Det är snarare ett uttryck för den orimliga arbetssituation som regeringen har skapat för det här verket. Snälla ni – se äntligen till att det kommer fram en genomtänkt plan- och målbeskrivning för socialstyrelsens verksamhet! Ge snabba och raka besked om vad som planeras och se till att eventuella förändringar kommer i ett svep, så att man äntligen får arbetsro på socialstyrelsen. Det är väldigt viktigt.

Tycker regeringen att det är viktigt att vi får mera kunskap om varför människor skadas och hur man skall förebygga det? Och vad tänker regeringen i så fall göra åt saken?

Folkpartiet liberalerna har ett alldeles utmärkt tips på sikt. Om man inrättar ett folkhälsoinstitut skulle insatser för folkhälsan kunna samordnas effek-

tivt på riksnivå. Nu har man det uppsplittrat på en rad myndigheter, där den ena inte riktigt vet vad den andra gör.

Jag vill avsluta med några ord om vårt absolut största hälsoproblem, nämligen alkoholbruket. "100 miljarder kostar supen", som nationalekonomen Anders Johnsson uttrycker det i sin färska beräkning. Det är lika mycket som statens sammanlagda utgifter för bistånd, utrikespolitik, försvar, utbildning, forskning, kultur och massmedia.

Det är bra att regeringen äntligen aviserat en alkoholpolitisk proposition till våren, men visst är det märkligt att det behövt ta så lång tid. Det är ju faktiskt drygt två år sedan socialdepartementet fick det förslag från socialstyrelsen som riksdagen i huvudsak ställde sig bakom hösten 1989. När nu regeringen har samlat krafter så länge hoppas jag man hunnit ta till sig att det riksdagen ordagrant begärde var "en mera aktiv alkoholpolitik" från regeringens sida.

Anf. 94 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Fördelningsfrågorna måste ha en hög prioritet. Under 80-talet har klyftorna i vårt samhälle vidgats på grund av att kapital under många år har strömmat över till de redan välbeställda. Frånvaron av en kraftfullt förd fördelningspolitik har blivit uppenbar för allt fler. Det gör att vi i dag har många grupper som är bortglömda och åsidosatta och som har svårt att få uppmärksamhet.

Det gäller i hög grad de handikappade, som ofta har en låg bostadsstandard, begränsade möjligheter till utbildning, svårare att få arbete och sämre möjligheter till en varierad och rik fritidsverksamhet än andra. Den genomförda skatteomläggningen visar på en rad negativa effekter för de handikappade genom ett urholkat basbelopp, höjda taxor och ökade kostnader, t.ex. för bostaden. Det är svårt för handikappade att kompensera sig. Man har återigen glömt bort det glömda Sverige. Det gäller framför allt att ekonomiskt och på annat sätt hjälpa de handikappade ut i arbetslivet och tillgodose behovet av bostäder. Talet om det glömda Sverige får inte bara bli en munnens bekännelse, utan man måste gå från ord till handling.

Också bland de äldre är det många som inte får sin rättmätiga del av resurserna. Äldreomsorgens otillräckliga utbyggnad drabbar de äldre hårt. Den omsorg och vård ett land ger sina äldre är ett mått på dess välfärd. Hållfastheten kommer att sättas på ytterligare prov. Under 90-talet ökar antalet pensionärer över 80 år med minst 100 000, och vårdbehovet ökar brant med stigande ålder.

Från centerns sida har ambitionen länge varit att satsa mer mångsidigt. Anhörigvården måste uppmärksammas och värderas på ett helt annat sätt än hittills. Att 70 % av all äldreomsorg utförs av anhöriga eller andra närstående är ett tänkvärt faktum. Det är angeläget att ekonomiska och sociala former som kanaliserar denna väldiga vårdinsats skapas. Anhöriga måste kunna anställas som vårdbiträden vid längre vårdtider.

Insatserna för de äldre skall naturligtvis vara inriktade på att man skall kunna bo kvar i den egna bostaden så länge som möjligt. Även om hemtjänst och hemsjukvård fungerar så upplever många äldre som saknar anhöriga eller har dem på långt avstånd ofta en stor ensamhet. Att ensamheten är total

får man med jämna mellanrum skakande påminnelser om genom massmedia.

Det finns en gräns där det egna boendet upplevs som ensamt och utsatt. Just därför måste det finnas fler boendealternativ.

En 87-årig kvinna berättar om hur ensam hon känner sig. Maken är död, och sonen och hans familj bor långt borta. Själv bor hon högt uppe i ett höghus. Benen bär inte riktigt. Hon ber om att få komma till ett ålderdomshem med eget rum, egna möbler, delad gemenskap, omsorg och markkontakt.

Alltför många ålderdomshemsplatser har lagts ned under 80-talet utan att nya har byggts. Detta är ett oförsvarligt slöseri. Det är orsaken till att brister på boendeplatser med större vårdinslag utgör en av de svaga länkarna i vårdkedjan.

Det måste också skapas rättvisa ekonomiska levnadsförhållanden för pensionärerna. Utformningen av pensionssystemet – vårt största fördelningssystem – är då av största betydelse. Nuvarande skatteregler innebär att pensionärer med låg eller ingen ATP missgynnas av skattesystemet. Vi i centern har lagt fram ett förslag om en ny och förstärkt grundpension, som syftar till att undanröja denna orättvisa. Intentionen bakom vårt förslag är att alla pensionärer i vårt land skall ha en ekonomisk grundtrygghet. Så är det inte i dag. Många lever på marginalen, och många har inga marginaler alls. Det visar sig nu när finansieringen av skattereformen slår igenom.

Sådant kan visserligen nödtorftigt kompenseras med snabba brandkårsutryckningar som regeringens förslag om kompensation för skatteomläggningens höjda bostadskostnader. Men det är en kortsiktig nödlösning som ersättning för bristande förutseende, trots att varningar tidigt höjdes mot att finansieringen skulle slå hårt mot svaga grupper bland barnfamiljer och pensionärer.

Då bemöttes våra invändningar med en självsäker försäkran om att alla skulle få det bättre. Nu när resultatet visar sig på ett för alla uppenbart sätt, då försöker man lappa och laga. Man kastar in jästen efter degen och tvingas återigen in på bidragsvägen. Den rundgång som skulle undvikas är i full gång igen.

Det kan befaras att finansieringen av skatteomläggningen får fler orimliga konsekvenser, som i sin tur föranleder regeringen att göra fler brandkårsutryckningar.

Fördelningspolitiken berör i allra högsta grad också barnfamiljerna. Deras situation och förutsättningar varierar starkt. För flertalet familjer är det svårt att klara sig på en lön, och möjligheterna för den som önskar stanna hemma några år och själv ta hand om sina små barn är begränsade.

För att föräldrar skall kunna förvärvsarbeta krävs någon form av barnomsorg. Länge drev socialdemokraterna tesen att den enda barnomsorg som var tillåten var den i kommunal regi. Men efter hand har man lättat på den inskränkningen. Alternativa möjligheter har fått komma fram, vilket vi i centern välkomnar.

En annan skevhet som framstått som gåtfull är hindret för svenska kyrkan att bedriva barnomsorg i egen regi med hjälp av de statliga och kommunala bidrag som länge har utgått till andra samfund. Nu har också den saken fått en lycklig lösning. I årets budgetproposition skriver Bengt Lindqvist att de

gamla hindren nu undanröjts och att det alltså är fritt fram för svenska kyrkans församlingar överallt i vårt land att söka statliga och kommunala bidrag för att inrätta barnomsorg. Därmed kan kyrkan åter knyta an till en tradition som har sin djupaste motivering i kyrkans centrala gärning.

Jag vill passa på att rikta ett tack till Bengt Lindqvist för den insats han har gjort för att få denna ändring till stånd. Det hela hänger nu på att kommunerna inte lägger hinder i vägen. Det är angeläget att det här beslutet verkligen blir känt. Jag hoppas att vi kan räkna med Bengt Lindqvists aktiva medverkan i detta. När jag är ute och talar med folk gör jag allt för att upplysa om beslutet.

Enligt centerns uppfattning måste familjepolitiken för att passa alla utgå från barns och föräldrars behov. Resurserna måste fördelas på ett rättvist sätt. Det statliga stödet till barnomsorgen skall utgå som en vårdnadsersättning till föräldrarna, lika för alla barn. Man skall ha rätt att dra av de faktiska kostnaderna för barnomsorg på samma nivå som ersättningen. Vårt förslag om vårdnadsersättning ger familjerna större valfrihet.

När chockrapporterna om kraftigt ökat antal socialbidragssökande nu följer i skatteomläggningens kölvatten, måste det vara en viktig uppgift att åstadkomma en hållbar skattepolitik. Det är också viktigt ur socialpolitisk synpunkt. Man får inte kasta ut nya bidrag till ett lapptäcke som knappast ens nödtorftigt hjälper dem som hamnat på skatteomläggningens skuggsida.

Vi föreslår två viktiga åtgärder som ger en rättvisare fördelning av välfärden, nämligen sänkt matmoms och sänkt skatt på boendet. Det är åtgärder som skulle gynna de stora grupper som har fått det sämre ställt i Sverige genom skatteomläggningens orättvisa finansiering.

Anf. 95 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag kan instämma i de beskrivningar som har gjorts från talarstolen tidigare. De skulle kunna sammanfattas med att vad vi kan bevittna i dag faktiskt är en social nedrustning. Man frågar sig ju om detta verkligen var vad socialdemokraterna hade tänkt sig.

Vad vi bevittnar är effekten av det som har diskuterats tidigare här i dag, effekten av skattepolitiken. Vi ser hur den urholkar det generella välfärdssystem som under så lång tid byggts upp i Sverige – ganska framgångsrikt, får man säga, om man gör en internationell bedömning.

I dag är socialdemokraterna med all tydlighet på väg att lämna grunderna för den generella välfärdspolitiken i Sverige – tyvärr, säger vi från vänsterpartiet. Vi skulle naturligtvis gärna värna om den generella välfärdspolitik som Sverige har. Tyvärr väljer socialdemokraterna att tillsammans med olika borgerliga partier urholka det systemet, nu senast med skatteuppgörelsen tillsammans med folkpartiet.

Det är litet märkligt att Ingrid Ronne-Björkqvist, som är väl medveten om att en av effekterna blir just att barnen, som hon talar så varmt och engagerat för, far illa därför att man mister kompetens. Och man mister inte bara barnkompetens, utan också de instrument som vi är överens om är absolut viktigast, nämligen att arbeta förebyggande i alla avseenden. I dag urholkas inte bara barnkompetensen utan kompetensen totalt sett, skulle jag vilja säga, ute på socialbyråerna och ute i socialtjänstens olika verksamhetsområden.

Det är just där det nödvändiga förebyggande arbetet sker ute i samhället – i samarbete med barnavårdscentraler, skolor, fritidsgårdar och vad det nu kan vara. Där skulle människor behöva finnas som kan knyta kontakter och se vad som pågår. Men där är det i dag tomt. Socialsekreterarna sitter på sina socialbyråer och räknar pengar för att få budgeten att gå ihop och funderar över vad man skall skära ner på härnäst. De frivilliga verksamheterna är naturligtvis det som man skär ner på först.

Detta är mycket olyckligt, när en enig expertis samtidigt är övertygad om att det förebyggande arbetet är det absolut viktigaste och att det är de tidiga insatserna som ger något resultat. Det här är en effekt av skattepolitiken.

Vi ser det också inom barnomsorgen. Jag debatterade det här med Bengt Lindqvist så sent som i tisdags. Jag frågade: Vad är det för vits med att betala ut socialbidrag i stället för att betala ut föräldraförsäkring? Vi har kritiserat regeringen för att den inte står kvar vid sitt löfte att bygga ut föräldraförsäkringen. Nu ser vi effekterna.

I hälften av kommunerna i Storstockholm väljer man att korta köerna genom att höja åldersgränsen. Medvetet går man in för att inga barn under 18 månader skall få barnomsorg! Då säger Bengt Lindqvist: Ja, men vi har sagt att kommunerna inte får frångå sitt ansvar för barnomsorgen, det var inte meningen att det skulle bli så här. Men verkligheten talar sitt tydliga språk: Det blir så här på många håll! För många innebär det att man under en tremånadersperiod varken har barnomsorg eller föräldrapenning. Alltså återstår socialbidragen.

Jag har sagt det förut, och jag säger det igen: Det är förnedrande, inte bara för de personer som tvingas gå till socialbyrån. Det borde också vara förnedrande för en regering som vill kalla sig socialdemokratisk.

När vi får råd, säger Bengt Lindqvist, skall vi bygga ut föräldraförsäkringen. Vad innebär det? När får vi råd? Finns det över huvud taget någonting som talar för att vi i framtiden kommer att få bättre råd att satsa på den generella välfärdspolitiken?

Något som bekymrar mig mycket är nämligen det faktum att när Sverige blir medlem i EG, som ju regeringen så hett önskar, innebär det att vi genom medlemskapet och genom den anpassning till skattepolitiken som blir en nödvändighet kommer att förlora många miljarder i skatteintänker. Vårt eget husorgan, Från Riksdag & Departement, har gjort en uträkning där man säger att Sverige måste sänka sin allmänna moms från 23,46 % till 20 %. Därtill måste matmomsen sättas till 9 %. Staten förlorar då 30 miljarder kronor i inkomster, enligt riksrevisionsverkets beräkningar. Punktskatter som fordrar gränskontroll måste avskaffas. 1989 års skatteutredning uppskattar att detta kan kosta staten uppemot 10 miljarder kronor. Till det kommer en anpassning av de svenska energiskatterna, vilket kan kosta 2 miljarder. Svenska skattehöjningar på alkohol och tobak accepteras inte – skattebortfall 7,5 miljarder kronor, uppger skatteutredningen. Sammantaget innebär dessa uppskattningar att statens inkomster av indirekta skatter minskar med ca 50 miljarder kronor, räknat i 1991 års penningvärde.

Därtill skall läggas att statliga och kommunala inkomstskatter enligt regeringen inte får höjas, utan tvärtom skall sänkas. Därmed återstår alltså bara drastiska nedskärningar inom den offentliga sektorn eller i socialförsäkrings-

systemet! Så spekulerar man i denna artikel i Från Riksdag & Departement. Jag tror att det är en alldeles riktig spekulation. Det är naturligtvis där man tvingas skära.

Då undrar jag: Vad finns då kvar av den generella välfärdspolitiken av den s.k. svenska modellen, som vi vet står sig väldigt väl i ett internationellt mått mätt?

Jag har tjatat om det här många gånger, men jag har hittills inte fått något tillfredsställande svar. Hittills har man från regeringens sida bara sagt att vid ett EG-medlemskap kommer vi att få ökad tillväxt, och då får vi mer att fördela. Jag vill påstå att det inte finns något linjärt samband, att en ökad tillväxt skulle ge mera att fördela eller att detta skulle komma de svaga grupperna till godo. Det finns ingenting som säger att det skulle bli så. Det beror helt på hur man fördelar, och det beror på vem som har makten att fördela och var besluten fattas. Får man en ökad tillväxt som ges till dem som redan har, blir det inte mer till dem som inte har. Enligt den skattemodell som man nu använder sig av är det faktiskt så att de som redan har får mera, de som inget har får mindre. Därav de växande köerna på socialbyråerna i dag!

Jag skall inte ta upp pensionärerna i det här sammanhanget, för det kommer Margó Ingvardsson att göra senare, men vi känner ju till detta fenomen. Detta kommer inte att ändra sig om man fortsätter att bedriva en fördelningspolitik som går ut på att de som redan har skall få och de som inte har skall inte få.

Det skulle vara intressant att höra hur man från regeringen har tänkt sig att denna skatteintäktsminskning på lågt räknat 50 miljarder – det finns de som räknar med ända upp till 80 miljarder – skall få effekt på det generella välfärdssystemet. Jag skulle vilja ha ett klarläggande, även från de andra partierna, om vi är överens om att vi i Sverige fortfarande skall ha en generell skattefinansierad välfärdspolitik. Eller skall vi gå över till ett annat system? Skall vi internationalisera oss och gå över till privata försäkringar och checkar – vad är det som står i utsikt? Det är en intressant framtidsfråga.

Som avslutning vill jag bara beröra alkoholpolitiken, som någon tidigare tog upp. Här finns ett bra exempel på vad som sker vid en internationalisering. Vår möjlighet att bedriva en nationell alkoholpolitik kommer inte att finnas kvar, eftersom vi inte längre kan använda priset som styrmedel. Jag har sett i en tidning att Bengt Lindqvist är ledsen över det. Litet uppgivet säger han att medlemskapet i EG ändå är ofrånkomligt, så vi får väl hitta på andra lösningar. Det skulle vara intressant att höra vilka andra lösningar Bengt Lindqvist tänker sig för att få ner alkoholkonsumtionen med 25 %, som vi har uttalat oss för. Är det verkligen värt priset att gå med i EG, Bengt Lindqvist, när det på det här sättet försämrar vår sociala välfärdspolitik?

Anf. 96 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman säger att den skattereform som vi har medverkat till gör att barn far illa och att barnkompetensen inte skall höjas. Så är det inte, Gudrun Schyman. Den reformen medför att vi får en stabilare samhällsekonomi och en bättre tillväxt, och vi får mera att dela på.

Det är i de länder där den politik som Gudrun Schyman kämpar för är genomförd som man inte talar om barnkompetens och om att barn far illa –

för där talar man om att barnen inte skall behöva svälta och om att de över huvud taget skall få tak över huvudet, att man har svårt med undermåliga barninstitutioner osv. För där råder ekonomiskt kaos. Det är det vi motverkar genom vår politik och vår skattereform.

Anf. 97 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det där var väl ändå att blanda ihop stort och smått, Ingrid Ronne-Björkqvist. Jag trodde att vi tillsammans arbetade för en ekonomisk utveckling i de östeuropeiska länderna – jag förmodar att det var de länderna hon syftade på. Jag trodde att folkpartiet också var intresserat av att det blev en ordentlig ekonomisk och demokratisk utveckling i de länderna – bl.a. för barnens skull.

Vad jag menar är att effekterna av den skatteuppgörelse som socialdemokraterna och folkpartiet träffade överenskommelse om kan vi se nu. Det är ju den vi håller på och pratar om nu!

Jag tror ju inte att barnkompetensen har försvunnit för att någon har tyckt att det var bra, utan när man måste skära så börjar man ofta skära ner för de områden och de grupper där man tror att det skall märkas minst. Man räknar kanske inte med att det skall bli så stora protester eftersom barn själva inte gör så mycket väsen av sig. Där har vi anledningen till att det är just de här områdena som försvinner och inte någonting annat.

Anf. 98 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Nej, Gudrun Schyman, vi arbetar inte tillsammans när det gäller att genomdriva det ekonomiska system som vänsterpartiet arbetar för. Där har vi diametralt olika uppfattningar.

Vår uppfattning är att detta leder till verkligt kaos – och det har ju visats mycket tydligt i de länder där det har genomförts.

Anf. 99 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det verkar vara en oöverstiglig pedagogisk uppgift att tala om att vi aldrig har lagt fram någon ekonomisk motion som har gått ut på att få en ekonomisk politik som den man har fört i de östeuropeiska länderna. Det borde Ingrid Ronne-Björkqvist känna till vid det här laget. Våra ekonomiska motioner är anpassade till förutsättningarna i vårt land.

Det är obestridligt att effekterna av den ekonomiska politik som folkpartiet är med om blir just att man tvingas att dra ner på många områden inom offentligt sektor – och man drar gärna in på de områden som handlar om barn och svaga grupper över huvud taget; just de grupper som folkpartiet säger sig vilja värna om.

Här ligger en motsättning, och den tycker jag att ni skall ta och fundera på.

Talmannen anmälde att Ingrid Ronne-Björkqvist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 100 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag tänker tala om barnens situation i samhället.

Miljöpartiet har en barnmotion, Barnens rätt, med 27 punkter i hemstäl-

lan. Jag kan naturligtvis inte beröra alla dessa på åtta minuter, men jag skall ta upp några av dem.

Våra barn och barnbarn kommer att få betala notan för att vi vuxna lever över våra tillgångar. Så är det. Vi får sansa oss nu och sluta roffa åt oss av framtiden.

Miljöpartiet kräver en förbättring av miljön nu, kärnkraftens avveckling snarast och en snabb övergång till förnyelsebara energikällor för den energi som oundgängligen behövs sedan alla energieffektiviseringar har gjorts. Där får vi tyvärr inte så mycket draghjälp av de andra partierna.

Vi måste skapa ett samhälle där man tänker så här: Blir det beslut som vi fattar nu rätt, sett ur barnens synvinkel? Främjar det beslutet barnens intressen? Kan vi svara ja på de frågorna, har vi ett mänskligare samhälle, ett samhälle som tillfredsställer oss alla.

Barn och ungdomar har i dag svårt att få sina intressen tillgodosedda gentemot andra grupper i samhället. Miljöpartiet har väckt en motion om att det borde inrättas en "barnkammare" här i riksdagen – inte beslutsmässig men med inflytande.

Barn tillerkänns i dag av lagstiftare, myndigheter och samhällsplanerare inte en ställning som är likvärdig med de vuxnas. Barn har egentligen inga uttalade rättigheter. De är föremål för vissa begränsade skyldigheter från vårdnadshavares och myndigheters sida.

Trots reglerna i föräldrabalken och socialtjänstlagen är det många barn i dagens Sverige som försummas och direkt far illa. Vi har alla läst om att misshandel och övergrepp på barn ökar.

Vi vill ha en parlamentarisk utredning om barnens rätt. Den skall utreda barns rättsliga ställning och komma med lagförslag, som inte enbart tar till vara barns rätt utan direkt främjar deras intressen. Den skall behandla omsorg om barn, barns personliga integritet, barns talerätt i vid bemärkelse, barns skadeståndsskyldighet, barns miljö, barns demokratiska rättigheter, hur man skall kunna skydda barn mot att utnyttjas av kommersiella intressen och slutligen en barnabalk.

Jag förutsätter att riksdagen snart beslutar om en barnombudsman. Det finns verkligen ett behov av att barnen får en företrädare som bevakar just deras intressen i all samhällsplanering.

Vi måste också ha råd att satsa på förebyggande vård. Vi har väckt en motion som handlar om hur kommunernas och landstingens sparnit går ut över barnen. Rörelsehindrade barn och ungdomar kan vara svårbehandlade t.ex. i konventionell tandvård, men det går utmärkt att behandla dem om man har speciell kunskap och större erfarenhet av just sådana barn. Det kan ofta innebära att barnet slipper den extra påfrestning som tandbehandling under narkos innebär. Det finns barn med speciellt skört käkben som lätt fraktureras om tandläkaren inte har erfarenhet av sådan specialvård. Därför vill jag att vi skall behålla barntandläkarspecialiteten och barntandläkarna. Man bör inte ta bort dem, såsom är föreslaget.

I Malmö håller man på att spara in skolläkarna. Just nu diskuteras om det ens är lagligt att dra in de tjänsterna. Det påstår dock Malmös s-politiker att det är.

Handikappade barn har ett nog så besvärligt liv utan att de skall behöva

drabbas av svångremspolitiken. Det är tvärtom vår skyldighet, som friska och aktiva, att låta de handikappade få all den tekniska hjälp och omvårdnad som vi kan uppbringa. De handikappade skall kunna delta i mesta möjliga mån i hela samhällslivet.

Det finns tonårsbyråer. Dessa har man tidigare satsat på lokalt, men nu lagt ned i besparingssyfte. Det är en snålhet som bedrar visheten. I stället för att man på ett tidigt stadium hjälper ungdomar som har behov av hjälp och psykiatrisk vård, låter man dem vänta så länge att de blir sjukare och t.o.m. brottslingar. Trots att de behöver hjälp får alla inte ens plats i § 12-hem utan döms till vård i eget hem, vilket är detsamma som ingen vård och hjälp alls.

Till slut vill jag tala om barns rätt utanför Sveriges gränser.

Den natt som kriget i Persiska viken bröt ut satt jag uppe till kl. 5 på morgonen och skrev motioner till riksdagen i sociala frågor. Det kändes nästan meningslöst att sitta uppe och lägga fram förslag om hur man skulle kunna spara en miljon här och en annan miljon där för att få budgeten att gå ihop så att varken barn, sjuka, handikappade eller gamla skulle lida nöd i Sverige, samtidigt som miljoner vräktes ut i ett krig.

Att ösa bombmattor över ett främmande land och att låta missiler skjutas upp från den ena sidan gränsen och motraketer från den andra tycker jag verkar otroligt dumt. Att låta dessa stridsmedel träffas i luften och explodera innebär ett fullständigt vansinnigt slöseri med pengar. Ändå har man i de miljonförlusterna inte räknat in forskning för att få fram så exklusiva vapen. Sedan tillkommer frakten över halva jordklotet, utbildning av soldater som skall sköta hanteringen, trupptransporter över halva världen till krigsskådeplatsen och vistelsen där.

Till sådana här vansinniga handlingar finns det hur mycket pengar som helst. Det är fråga om miljarder på mycket kort tid.

Vem talar t.ex. i dag om svältkatastrofen i Afrika, som var så hotande nära för någon månad sedan? Man hör inte längre talas om den. Är den borta?

Å ena sidan har vi genom TV-rutan kunnat följa kriget timme för timme, å andra sidan får vi bara veta vad stridsledningarna tillåter oss att veta. Självklart är de civila offren mycket större än vad vi har fått uppgift på. Så litet skada kan inte så många bomber och missiler åstadkomma.

I höstas var jag med på en konferens med WWPP, World Women Parlamentarians for Peace, i Zimbabwes huvudstad Harare.

En kväll var vi hembjudna till en av värdarna, och vi satt i den ljumma afrikanska natten och talade om fred. Jag pratade med en man och en kvinna från de två största stamfolken i Zimbabwe. De hade dels bekämpat varandra under kriget, dels de vita. Jag frågade hur man kunde leva tillsammans efter kriget och efter en fred som egentligen aldrig fick någon vinnare. Vita och svarta och medlemmar från de olika stammarna arbetar sida vid sida, och barnen går i skolan tillsammans.

De här exkombattanterna berättade att det bara finns en lösning: "Vi lär inte våra barn hata våra före detta fiender. Vi vuxna arbetar tillsammans. Barnen går i skolan och leker tillsammans."

Det här skall man jämföra med inställningen i Mellanöstern, hatdemonst-

rationerna i Irak, inställningen i Israel, Libanon, Syrien och bland palestinierna och även den krigshetsande stämning som man kan se i TV från USA.

Det som skrämmer mig mest är hatet i Mellanöstern. Vi har alla varit med om att starta kriget. Hur får vi slut på det? Hur mår barnen i Mellanöstern? Har de vatten? Har de mat? Får de sjukvård? Kan de gå i skolan? Kan de fly om det behövs? Blir de i så fall bombade på vägen? Vem tar emot dem? Gör vi det?

De sociala problemen är verkligen inte lätta att lösa, varken här hemma eller utomlands.

Anf. 101 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag kommer att ägna mitt anförande åt familjepolitiken, men jag är givetvis beredd att senare i replikväxlingen ta upp de frågeställningar som närmast berör mig av oss socialministrar.

Familjepolitiken kommer med stor säkerhet att spela en stor roll i det kommande valet. Det hälsar vi socialdemokrater med stor tillfredsställelse. Barn är vår framtid. Barns villkor förtjänar därför att stå i centrum för uppmärksamhet och debatt. Jag vill gärna från början säga att vi socialdemokrater går in i en familjepolitisk debatt inför valet med både glädje och tillförsikt.

Olika undersökningar visar att barn i Sverige i allmänhet har det bra. Men för den skull får vi inte glömma bort att det samtidigt finns barn hos oss som har det svårt. Det gäller barn som växer upp i splittrade familjer, barn som är utsatta för övergrepp och misshandel, barn i familjer där det förekommer missbruk, sjuka barn och handikappade barn. Under 90-talet måste vi ägna dessa barn särskild uppmärksamhet. Det gäller rakt över den gemensamma sektorn – mödra- och barnhälsovård, daghem, skolor men också i övrigt inom socialtjänsten och andra verksamheter.

Under 90-talet är det också angeläget att förbättra situationen för handikappade barn och deras familjer. Det är min starka förhoppning att handikapputredningen som nu arbetar för fullt kommer att lägga en god grund för ett sådant utvecklingsarbete. När det gäller insatser för barn i särskilt utsatta situationer hoppas jag att vi här i riksdagen skall kunna genomföra åtgärder med stor enighet.

Herr talman! Den senaste tiden har vi kunnat läsa i tidningarna om en kraftig utbyggnad av barnomsorgen över hela landet, även i sådana kommuner som tidigare har varit ett bekymmer, t.ex. Stockholm. År 1990 blev ett rekordår när det gäller utbyggnaden av barnomsorgsplatser. Vi fick faktiskt 25 000 daghemsplatser förra året. Sedan år 1982, då vi socialdemokrater kom tillbaka till makten, har vi i detta land byggt ut barnomsorgen med 186 000 platser i daghem, familjedaghem och fritidshem. Det är en imponerande utbyggnad, som jag menar att våra kommuner har all heder av. Trots att barnafödandet överträffar alla de prognoser som har gjorts upp – vilket i och för sig är glädjande – kan vi nu läsa om att kommun efter kommun kommer att klara full behovstäckning under 1991, som avsikten var.

Jag tror inte att alla människor har klart för sig vilken omfattning barnomsorgen har fått genom utvecklingen på 80-talet. I åldern 18 månader och upp till sex år deltar faktiskt 86 % av alla barn i någon form av barnomsorg –

daghem, familjedaghem, deltidsgrupp eller öppen förskola. Så gott som alla sexåringar deltar. De barn som inte finns med i barnomsorgen har ofta småsyskon, och deras föräldrar är ofta lediga med stöd i föräldraförsäkringen. Barnomsorgens utbyggnad är också i hög grad i överensstämmelse med föräldrarnas önskemål.

Internationellt talar man med stor respekt om den svenska barnomsorgen. Den svenska modellen inom barnomsorgen utgörs framför allt av kombinationen av omsorg och pedagogik. Den skapande verksamheten och leken bildar kärnan i svensk barnomsorg. Barnet står i centrum, och pedagogerna tar fasta på barnets lust att leka och lära.

I den förskolepedagogiska traditionen är det viktigt att visa öppenhet mot alla barn, även gentemot barn med omfattande behov av särskilt stöd. Den forskning som finns visar att den svenska förskolepedagogiken är framgångsrik.

1985 års beslut om en förskola för alla barn var inte bara ett beslut om att öka antalet platser så att alla får plats. I det beslutet låg också en ambition att utveckla innehåll och pedagogik. Detta är skälet till att vi under senare delen av 1980-talet har utvecklat ett pedagogiskt program för förskolan, ett särskilt program för de äldre barnen inom förskolan och ett program för fritidshems- och skolbarnsomsorgsverksamheten.

Det saknas givetvis inte problem inom barnomsorgen, men jag har velat lyfta fram den väldiga utveckling som har skett inom barnomsorgen både innehållsmässigt och kvalitetsmässigt för att visa på vilken framstående roll den nu spelar för våra barn. Personalen inom barnomsorgen är verkligen värd ett erkännande för det fina arbete den gör.

Herr talman! Mot denna bakgrund är det obegripligt att de borgerliga partierna fortsätter sina attacker mot den kommunala barnomsorgen. Det råder i dag stor oreda i den borgerliga familjepolitiken. På ett par punkter finns dock besked att hämta som är gemensamma. Man är överens om att skära ned på samhällets stöd till barnomsorgen. Man är motståndare till en utbyggnad av föräldraförsäkringen.

Moderaterna vill avskaffa hela det statliga och kommunala bidraget till barnomsorgen och i stället införa ett vårdnadsbidrag på 40 000 kr. Centern vill avskaffa statsbidraget och införa ett beskattat vårdnadsbidrag på 18 000 kr. I den gemensamma borgerliga motion som tar upp förslaget om ett vårdnadsbidrag saknas besked om det mesta, även om finansieringen. Man säger att man väntar sig att regeringen, den socialdemokratiska regeringen, skall komma med ett förslag på detta. Man antyder dock att en del av finansieringen kan ske genom att man skär ned på statsbidraget till barnomsorgen.

Om kommunerna varken har pengar eller ansvar för barnomsorgen faller naturligtvis den kommunala barnomsorgsverksamheten samman. Det går inte, herr talman, att ställa krav på kommunerna om att de skall ge alla barn rätt till barnomsorg samtidigt som man rycker undan de ekonomiska förutsättningarna för en sådan verksamhet. Det vore enligt min uppfattning galenskap att fullfölja de borgerliga förslagen om dessa kraftiga nedskärningar i barnomsorgen.

Man kan naturligtvis fråga sig varför de borgerliga lägger fram dessa förslag. Jag kan se två skäl till att förslagen blir som de blir.

För det första försöker de borgerliga utforma en familjepolitik som utgår från en gången tids förutsättningar. De borgerliga har inte förstått att de flesta småbarnsföräldrar förvärvsarbetar och efterfrågar barnomsorg. De har inte heller förstått hur mycket föräldrarna uppskattar föräldraförsäkringen med de reella möjligheter den ger båda föräldrarna att vara tillsammans med barnen när dessa är små.

För det andra tror jag att de borgerliga partiernas generella negativitet gentemot kommunal verksamhet leder dem fel i familjepolitiken. Moderaterna går i spetsen för en total avkommunalisering av barnomsorgen, och dess värre tycks folkpartiet och centerpartiet följa efter ett stycke på väg. Medan vi socialdemokrater under 80-talet diskuterat hur vi skall klara utbyggnaden och kunna utveckla innehållet i förhållande till barnens behov, har den borgerliga debatten i hög grad gått ut på att skapa privata daghemsaktiebolag.

Herr talman! Sedan 1982 har vi socialdemokrater utvecklat familjepolitiken avsevärt. Vi har byggt ut föräldraförsäkringen, höjt barnbidragen avsevärt och utvecklat barnomsorgen. Jag går för min del med tillförsikt in i en debatt inför valet om den framtida familjepolitiken utifrån den grund som vi socialdemokrater redan har skapat.

Anf. 102 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt anförande kommer min kollega Ingrid Hemmingsson att ta upp familjepolitiken och barnomsorgen. Jag skall återvända till de problem som jag tog upp i mitt anförande.

Jag nämnde beträffande den fortsatta hanteringen av ÄDEL-reformen att i vårt land har många små kommuner en mycket svag ekonomi. Jag nämnde exemplet Gullspång, där åldersstrukturen är sådan att medelåldern ligger två år över riksgenomsnittet. När man där räknat på vad ÄDEL-reformen kommer att kosta när den är fullt ut genomförd enligt majoritetens intentioner, finner man att kostnaderna kommer att öka med ett belopp som motsvarar nio skattekronor. Enligt de förhandlingar som förts mellan Kommunförbundets länsavdelning och landstinget lutar det åt att den skatteväxling som landstinget kan tänka sig ligger på mellan 4 och 5 kr. Då kommer det att fattas nästan lika mycket för Gullspång för att man skall kunna klara dessa problem.

Jag pekade också på de problem som skatteomläggningen medför för pensionärerna och som innebär ökade utgifter för socialtjänsten. Man har stora problem i kommunen, berättade de socialpolitiker som jag talade med i måndags då jag besökte kommunen för att närmare sätta mig in i situationen, eftersom jag har gjort bedömningen att kommunen är i stort behov av hjälp.

Jag berättade naturligtvis då om den moderata alternativa modellen för finansiering av hälso- och sjukvården inkl. äldresjukvården, nämligen införande av en allmän obligatorisk försäkring som innebär att man får ett riskutjämningssystem på riksplanet. Den modellen skulle för Gullspångs del lösa dessa problem. Med den uppläggning som regeringen valt för man ned finansieringsansvaret på den enskilda kommunen och skapar dessa jätteproblem.

Det är nu på sin plats att statsrådet Lindqvist försöker klargöra hur man

skall lösa de problem som uppstår i kommuner med svag ekonomi och en ogynnsam åldersstruktur och där prognosen pekar på att dessa problem kommer att förvärras över tiden.

Anf. 103 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Det är intet tvivel om att bristen på barnomsorgsplatser beror på att regeringen misslyckats med sin barnomsorgspolitik. I viss mån kan man skylla detta på baby-boomen och att det föds fler barn än tidigare. Men den huvudsakliga orsaken är den bristande lyhördheten för flexibilitet, andra alternativ och nytänkande inom barnomsorgen.

Det kanske mest bekymmersamma just nu är att man i flera kommuner över huvud taget inte tar emot barn under 18 månader. Här måste man överväga om barnomsorgsmålet inte bör förtydligas. Det är uppenbart att detta feltolkas.

Bengt Lindqvist talade om regeringspartiets omsorg om de handikappade barnen. Det var mycket dessa jag tänkte på när jag sade att regeringen ofta ställer sig solidarisk med de stora grupperna, som ger många röster, men glömmer de mindre, röstsvaga grupperna. Vi i folkpartiet liberalerna tycker att man gör alldeles för litet just för de handikappade barnen. Vi har också för detta ändamål föreslagit väsentliga förstärkningar i budgeten, dvs. med över 200 miljoner, för höjda vårdbidrag och ATP-poäng för hela vårdbidraget. Vi har vidare föreslagit att merkostnadsersättningen bör jämställas med handikappersättning, osv. Det är en lång rad krav som vi har i vår partimotion och som vi framfört år efter år men som socialdemokraterna inte har velat ställa upp på.

Anf. 104 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Bengt Lindqvist började med att säga att det behövs insatser för barn i särskilt utsatta familjer. Jag skulle då vilja börja med att instämma med vad både Ingrid Ronne-Björkqvist och Anita Stenberg sade i fråga om skolläkarna.

Jag har framställt en interpellation till skolministern, men jag har ännu inte fått något meddelande om när jag kommer att få svar. Jag vill verkligen vädja till socialministern att bevaka denna viktiga fråga. Om man vill värna om förebyggande sjukvård, skall man inte spara in på skolläkarna.

I Malmö har man lagt fram ett ogenomtänkt förslag, där man hänvisar till vårdcentralerna – detta i en stad som har mycket dåligt utbyggd primärvård.

Jag vill helt enkelt ställa frågan, om socialdemokraterna vill slå vakt om skolläkarna. Man skall komma ihåg att det är barn som har det svårt som har den största hjälpen av en skolhälsovård med skolläkare.

Gudrun Schyman sade i sitt anförande att en social nedrustning är på gång. Om detta förslag i Malmö går igenom är det verkligen ett exempel på social nedrustning.

Skolhälsovården är verkligen en mycket viktig del av en bra familjepolitik. Barnfamiljerna behöver ofta hjälp, och detta får de förutom i skolan över huvud taget av en väl fungerande skolhälsovård.

Jag skulle vilja fråga Bengt Lindqvist när man har tänkt att föräldraförsäkringen skall byggas ut. Jag skulle också vilja fråga om Bengt Lindqvist verkli-

gen tycker att det är ett uttryck för en rättvis fördelningspolitik att bygga ut ett system som ger en del 60 kr. om dagen och andra närmare 600 om dagen.

Vi i centern vill öka föräldrarnas inflytande över de resurser som går till barnomsorgen. Det är en del principer som är mycket viktiga i en rättvis familjepolitik. Det krävs en ökad valfrihet. Den viktiga principen att alla familjer måste få del av samhällets stöd till barnomsorgen måste slås fast. Bengt Lindqvist nämnde en mycket hög siffra beträffande dem som får del av samhällets resurser, men denna siffra är inte helt korrekt. Man kan också vända på det och säga att 40 % får nästan ingenting av alla de miljarder som satsas på barnomsorgen. Familjernas roll som beställare av barnomsorg, oavsett i vems regi den utförs, måste stärkas. Det är också familjerna som måste avgöra om någon skall vara hemma några år medan barnen är små. Då är det vårdnadsersättningen som gäller.

Anf. 105 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! En sak är Bengt Lindqvist och jag överens om, värnandet av den kommunala barnomsorgen. De borgerliga attacker som han räknade med skulle komma mot den kommunala barnomsorgen och diskussionen om vårdnadsbidragen verkar åtminstone inte bli så samlande. När man lyssnat till debatten i dag får man intrycket av att det inte verkar vara så mycket bevänt med samlingen kring vårdnadsbidraget.

Vi vill ha den kommunala barnomsorgen därför att den är bra. Den är bra för barnen, för föräldrarna och bra för hela familjen. Den beskrivning av kvaliteten på barnomsorgen och utbyggnaden av barnomsorgen som Bengt Lindqvist gör är riktig men inte tillräcklig. Han nämnde i en bisats att det finns en del problem, men han gick inte sedan närmare in på dem. Men det är just problemen som jag har talat om. Problemet att barnomsorgen inte räcker till, och vad gör vi då?

Varför tycker regeringen att det är bättre att de människor, som inte kan få barnomsorg, skall gå till socialbyrån i stället för att de skall få sin föräldraförsäkring, som han hade lovat?

Jag förstår inte det. Jag förstår inte heller resonemanget att vi inte har råd. Det kostar också att betala ut socialbidrag – i reda pengar i administration och i mänskligt värde för de människor som måste göra på detta sätt. Det är ingen rolig situation för någon inblandad. Jag begriper inte vitsen med denna rundgång av pengar i systemet.

Bengt Lindqvist har ju rikligt med tid för sina repliker, så jag antar att han kommer att besvara frågan varför det är bättre med socialbidrag än att bygga ut barnomsorgen så att den räcker till alla, helst i samband med en utbyggd föräldraförsäkring.

Alla kan ju inte klara sig på sin föräldraförsäkring. Alla har inte så hög nivå på den. Därför behövs barnomsorgen också tidigare, även om man har rätt till föräldraförsäkring.

Det bör vara en rättighet att alla barn skall ha barnomsorg. Vi har varit överens om det, och jag undrar varför man inte står kvar vid detta.

Jag ställde också en mängd andra frågor, om den generella väldfärdspolitiken och hur vi skall finansiera den när skatteinkomsterna minskar vid vårt

EG-inträde. Det skall bli intressant att få höra vad Bengt Lindqvist svarar på det.

Anf. 106 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Hur skall vi kunna klara barnomsorgen och behålla det kommunala skattestoppet, statsrådet Bengt Lindqvist? Och hur kan vi samtidigt också sänka statsskatten, som vi troligen måste om vi går med i EG, om vi skall vara konkurrensmässiga?

Inom EG kan man ha en så låg skatt just därför att kvinnorna inom EG i så stor utsträckning är hemma, dels när barnen är små och dels när de gamla föräldrarna behöver hjälp. Som hemmafruar sköter de sina egna barn och familjens gamla så att säga gratis. Det är det arbete våra kvinnor utför med betald lön inom den offentliga sektorn. Därför behövs skatter för att täcka de utgifter som vi då får i Sverige.

Miljöpartiet är det enda parti som gått emot det kommunala skattestoppet. Annars löser kommunerna problemet med höjda avgifter, vilket de nu håller på att göra. Det innebär i sin tur att de som är i behov av vård och omsorg själva genom höjda avgifter måste betala det som vi alla borde dela på skattevägen. Vi kan inte låta gamla, sjuka, handikappade och barnfamiljer själva stå för de ökade utgifterna. Det är inte riktigt rätt.

Till Gudrun Schyman vill jag säga: Vi vill inte gå över till privata försäkringar. Vi vill skattevägen ha en rättvis fördelningspolitik.

Anf. 107 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s) replik:

Herr talman! Ingela Thalén kommer att ta upp frågorna om pensionärernas ekonomi och skolläkarna.

Jag skall efter bästa förmåga försöka hinna med så många som möjligt av de övriga frågor som ställts till mig.

När det gäller handikappade barn får jag säga att det är på sin plats att ge folkpartiet en eloge för den utmärkta motion som folkpartiet har framlagt om insatser på handikappområdet, inte minst då det gäller barn med handikapp. Den kan också utgöra en god grund för utvecklingsarbetet i fortsättningen.

Jag har en viktig fråga till mina meddebattörer när det gäller handikappade barn och andra barn med behov av särskilt stöd.

Jag kommer i dag från en konferens som socialstyrelsen haft kring allmänna råd om stöd till barn med behov av särskilt stöd i barnomsorgen. Hur kan man klara dessa barns behov i en barnomsorg, där man rycker undan samhällsstödet och lägger ut det stödet i form av en barnomsorgspeng till föräldrarna? Det är ett verkligt dilemma för moderaterna, som vill slopa hela stödet. Det är också ett mycket stort dilemma för centern som tar bort hela statsbidraget.

Inom folkpartiet har debatten rasat. Ett förslag gick ut på att man insåg att olika barn har olika behov. Det ledde till den fantastiska slutsatsen att vi måste sätta prislappar på barnen. Somliga barn måste få mer pengar, andra mindre.

Varför detta krångel? Varför inte satsa på en kommunal verksamhet som

bygger på den solidariska uppfattningen att vi skall ge varje barn efter det barnets behov?

Jag hoppas att alla borgerliga partier just med utgångspunkt från handikappade barn och från barn med behov av särskilt stöd för andra problem skall vända tillbaka till ett stöd för en kommunal utbyggnad och en sammanhållen barnomsorg för alla barn. Alternativet blir en enorm segregation på det ena eller det andra sättet, där dessa barn med behov av särskilt stöd kommer i strykklass.

Sten Svensson tog upp den ekonomiska regleringen mellan kommuner och landsting som är ett resultat av äldrereformen. För att klara den behövliga resursöverföringen som utgår ifrån att varje krona skall hamna på rätt ställe i förhållande till de åtaganden kommunen har, räcker det inte med skatteväxling som Sten Svensson vet. I det systemet måste också komma in det särskilda statsbidraget som blir kraftigt omlagt och riktar betydligt mer stöd till kommuner med en stor andel gamla människor. Därtill kommer också skatteutjämningssystemet, där man kommer att förstärka de faktorer som tar hänsyn till antalet äldre och andra saker av betydelse.

Det är alltså helheten som skall ge Gullspångs kommun ett utgångsläge, där man har fått över den summa pengar som tidigare uppbar det åtagande kommunen nu tar över. Detta är principen.

Herr talman! Ulla Tillander säger – och det har förekommit många gånger i denna debatt – att 40 % av barnen står utanför barnomsorgen.

Det var bra att den uppgiften kom upp igen. Det är en mytbildning ni borgare odlar. Ni tar inte hänsyn till den typ av barnomsorg som är till för hemarbetande föräldrars barn, deltidsgrupperna och den öppna förskolan. Dessa barn har vi en särskild, avgiftsfri verksamhet för. Tanken är att också den typen av verksamhet skall utformas efter dessa barns behov och ha en omfattning som motsvarar efterfrågan. Man måste alltså ta med hela utbudet av barnomsorg för att kunna förstå hur barnomsorgen i dag når våra barn. 86 % av barnen deltar i någon form av barnomsorgsverksamhet.

Till Gudrun Schymans och andras frågor om barn under 18 månader vill jag säga följande. Regeringen har sagt – och det ingår också i det beslut riksdagen fattade 1985 – att kommunernas skyldigheter finns kvar att ge barnomsorg åt barn under 18 månader. Men kravet är inte lika starkt som för föräldrar med barn över 18 månader. De senare skall förses med en faktisk rätt till barnomsorg.

Men det finns ett viktigt tillägg, och det är att barn med förtur – av sociala eller ekonomiska skäl eller på grund av handikapp – aldrig kan utestängas om deras föräldrar vill ha barnomsorg, även om barnet är under 18 månader. Den rätt föräldrarna då har är ovillkorlig och måste tillgodoses av kommunerna.

Skulle det förekomma att kommunerna inte tillgodoser detta behov, menar jag att de gör sig skyldiga till lagbrott som måste beivras.

När det gäller föräldraförsäkringens fortsatta utbyggande, som Gudrun Schyman frågade om är det självklart så att vi skall satsa på de positiva åtgärderna barnomsorg och föräldraförsäkring för att undvika att föräldrar hamnar i socialbidragsberoendet. Även om sambandet inte är totalt så finns det där och spelar givetvis en roll i vår argumentation för en fortsatt utbyggnad

av barnomsorgen och för att så snart vi kan ta ytterligare steg i fråga om föräldraförsäkringen. Regeringen skjuter nu till ytterligare en miljard för 1991 för utbyggnad. Vi fortsätter alltså att stödja kommunernas ansträngningar för att nå full behovstäckning på samma sätt som vi har gjort hittills.

När det gäller föräldraförsäkringen får vi komma tillbaka så snart vi återfått en tillväxt eller på annat sätt fått utrymme för att kunna ta ansvar för att bygga vidare på utbyggnaden av föräldraförsäkringen upp till 18 månader. Målet står fast för denna utbyggnad. Vi är fast beslutna att komma igen så snart förutsättningarna finns. Men just nu är läget sämre än det varit på mången god dag att besluta om en så kostsam reform med hänsyn till de ekonomiska problem som samhället har just nu.

Anf. 108 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Redan under debatten i december kunde vi konstatera att skatteväxlingen inte skulle räcka. I fallet Gullspång räcker det inte till mer än hälften av de nya kostnader som kommer.

Statsrådet Lindqvist säger att det skall bli särskilda statsbidrag och ett skatteutjämningssystem. Jag förstår att han syftar på det som sades i propositionen om inomregional skatteutjämning, att man för över från andra kommuner för att hjälpa de svaga kommunerna. Men i de pågående förhandlingar som förs via Kommunförbundets länsavdelning och landstinget så känner man inte till dessa faktorer och vet inte hur man skall beräkna de egentliga kostnaderna. Dessa kalkyler skall så småningom bli underlag för den aviserade propositionen.

Allt detta visar att vi hade rätt i den kritik vi förde fram i december. Vi kände inte till de totala ekonomiska konsekvenserna av reformen när vi fattade beslutet. Man borde alltså ha börjat i rätt ända.

Menar statsrådet Lindqvist att kommunen skall få en garanti för att de återstående fyra kronorna skall bli täckta av ett statsbidrag eller genom skatteutjämningskonstruktionerna? Det är två olika system som i det sammanhanget skall göra sig gällande. Varför får inte de ansvariga kommunalmännen redan nu klarhet i hur det kommer att bli? De är ganska oroliga för vad som kommer att hända, och vet inte hur de skall dimensionera all övrig verksamhet inom det sociala fältet med tanke på den osäkerhetsfaktorn.

En annan fråga som jag tog upp i mitt anförande är följande: Varför vill regeringen inte se till att alternativ kommer fram? Vi vet ju sedan länge att de gamla blir allt fler. Statsrådet säger själv i den aktuella artikeln i Expressen att han bortsåg från hur komplexa behoven var. Vi borde ha sett till behovet av ett större utbud och av större variation, säger han i artikeln. Han är ganska överraskad över att han inte kunde förutse den här situationen. Men vi har försökt att påvisa att detta skulle inträffa. Vi har pekat på vikten av alternativ.

Om de skattemedel som i dag ensidigt används för att subventionera offentlig verksamhet inte kommer motsvarande verksamhet i enskild regi till del, blir det i det närmaste omöjligt för alternativen att utvecklas. I praktiken innebär gällande statsbidragsregler på flera områden att det bara är människor som har möjlighet att ta mycket stora summor ur egen kassa som kan

utnyttja enskilda alternativ. För att få reell valfrihet måste reglerna ändras. Det måste vara lika och rättvisa villkor för alla som vill vara med och producera verksamhet på det här området.

Anf. 109 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Jag sade att nästan 40 % av barnen inte får del av de resurser som går till barnomsorgen. Somliga får, naturligtvis, en liten del. Vi säger att statsbidragen skall gå till föräldrarna. Men jag vill understryka att det kommunala stödet enligt vår uppfattning skall gå direkt till barnomsorgen. Detsamma gäller för statsbidraget till barn med särskilda behov. Det ligger helt i linje med vår politik, som går ut på att det är nödvändigt att slå vakt om grundtryggheten på socialpolitikens olika områden.

Den avlämnade gemensamma partimotionen ser vi som ett första steg i rätt riktning. Enligt vår uppfattning borde ett beskattningsbart vårdnadsbidrag om 18 000 kr. per barn och år införas. Detta bidrag skulle gå till alla familjer som har barn i förskoleåldern. I dag skulle den årliga ersättningen bli omkring 18 000 kr. För den familj som har t.ex. tre barn i förskoleåldern skulle det bli inte mindre än 54 000 kr. Detta skulle innebära större rättvisa och en större valfrihet för alla. Enligt vår uppfattning är det familjen, inte samhället, som skall välja. Familjen skall alltså välja, och samhället skall skapa bästa möjliga förutsättningar för barnomsorgen. Då är vårdnadsersättningen ett avgörande instrument.

Vårt förslag om en ökad valfrihet i familjepolitiken med ett vårdnadsbidrag som ett möjligt alternativ möts, tyvärr, fortfarande med kalla handen från Bengt Lindqvist och andra socialdemokrater. Men när det gäller barnomsorgen i övrigt har vi sett hur den socialdemokratiska inställningen efter hand har förändrats – från ett blankt dogmatiskt nej till en flexiblare inställning. Alternativ tillåts existera. Denna förändring har tagit tid – det skall medges. Men långsamt har vi fått en kursändring. Det är bara att hoppas att en motsvarande förändring skall ske beträffande inställningen till föräldrars rätt att själva bestämma. Det handlar alltså om valfriheten.

Anf. 110 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Varför inte satsa på en kommunal verksamhet?, frågar Bengt Lindqvist. Ja, det är helt enkelt så, att många föräldrar vill ha en annan typ av barnomsorg. Vi tycker att det är föräldrarna som skall avgöra, inte samhället, vilken typ av barnomsorg det skall vara. Detta bör också gälla barn med handikapp. Dessa familjer skall ha precis samma valfrihet som alla andra familjer. Det skall vara möjligt med statsbidrag som går till den typ av barnomsorg som man har valt.

Mot den bakgrunden tycker vi att all barnomsorg som uppfyller fastställda kvalitetskrav skall kunna få statsbidrag.

Anf. 111 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Bengt Lindqvist säger att kommunernas skyldighet finns kvar vad gäller att ordna barnomsorg för barn under 18 månader. Men deras ställning är inte lika stark. Nej, det är alldeles tydligt. Dessa barns ställning är så svag, skulle jag vilja säga, att en stor del av kommunerna – i Storstock-

holmsområdet gäller det hälften av kommunerna – har sagt att man inte tänker ordna någon barnomsorg alls för barn under 18 månader. De får faktiskt växa till sig, heter det. Sådana beslut har uttryckligen fattats. Men är det då fråga om ett lagbrott här? Det står svart på vitt i en hel del av socialnämndernas protokoll ute i kommunerna – det gäller också min hemkommun, Värmdö kommun – att man inte erbjuder någon barnomsorg över huvud taget.

Det innebär, Bengt Lindqvist, att det inte finns någon barnomsorg där barn kan få förtur. Det finns alltså inte någon barnomsorg som är anpassad till de aktuella åldersgrupperna. Möjligen måste man ordna något för barn med speciella behov, för barn som behöver särskilt stöd. Men då handlar det om extremfall, och då blir det fråga om individuella lösningar. Sociala eller ekonomiska förturer existerar inte längre – den tiden är svunnen. Det blev nämligen så lång förturskö att man måste börja rangordna bland förturerna. I flertalet socialnämnder har man kommit fram till att det helt enkelt inte är möjligt att ha ett förturssystem. Men om det är så, att man då bryter mot lagen, undrar jag vem det är som ser till att man rättar in sig i ledet igen. Jag tycker att regeringen visar en oerhört stor flathet i barnomsorgsfrågan. Vi har krävt lagstiftning på detta område. Vi har kommit fram till att kraven i detta sammanhang inte kan uppfyllas på något annat vis. Detta blir allt tydligare.

Bengt Lindqvist säger: Vi skall bygga ut föräldraförsäkringen så snart vi kan. Vi väntar på litet tillväxt.

Då undrar jag, och det gäller generellt för det sociala området: Är det så, att jämlikhetstanken och solidariteten ökar resp. minskar i takt med förändringar av den ekonomiska tillväxten? Är detta det nya ekonomiska tänkandet? Om tillväxten är liten, ja, då fördelar man litet. Om tillväxten är stor, ja, då fördelar man mycket. Det är inte så, att varje människas lika värde och rättigheter i dessa sammanhang gäller ändå. Men man måste väl ändå fördela det som finns, Bengt Lindqvist, och göra det på ett rättvist sätt. Hela grupper kan inte ställas utanför. Det är det som vi avser när vi talar om den sociala nedrustning som nu pågår. Det blir helt enkelt en urholkning vad gäller de sociala rättigheter som har funnits. Det generella skyddsnätet som har funnits i Sverige urholkas alltså. Grupp efter grupp faller igenom, i takt med minskningen av tillväxten.

Jag tycker att det vore mera rakryggat att säga rent ut: Vi har inte råd med jämlikhet i det här landet. Vi har inte råd att vara solidariska. Jag tror att fler skulle reagera på så raka besked.

Anf. 112 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Statsrådet Lindqvist svarade inte beträffande mina propåer om EG och kvinnorna. Vad händer med familjepolitiken efter ett eventuellt inträde i EG? Och hur kan staten låta uppgifter föras över till kommunerna utan att dessa uppgifter åtföljs av medel? Vidare har jag tagit upp frågan om det kommunala och landstingskommunala skattestoppet kontra höjda avgifter inom kommunerna. Regeringen har ju redan fått göra en korrigering när det gäller vissa pensionärers situation. Men hur blir det för övriga grupper

som måste acceptera höjda avgifter och som sedan kanske blir socialbidragsmottagare?

Slutligen: Anser statsrådet att Malmö kommun med ett underskott om 410 milj. kr. som enda kommun i landet skall klara en förlängning av föräldraförsäkringen med tre månader?

Anf. 113 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Beträffande Anita Stenbergs allra sista fråga vill jag säga att Malmö kommun har inkommit med en hemställan till regeringen om att vi skall skapa förutsättningar för Malmö kommun att genomföra en egen föräldraförsäkring. Den frågan kommer vi att bereda snabbt. Något besked kan jag inte ge nu. Det här är en ganska komplicerad fråga ur lagstiftningssynpunkt.

När det gäller EG och socialpolitiken har flera här gett uttryck för farhågor, framför allt gäller det Gudrun Schyman och Anita Stenberg, beträffande utvecklingen framöver. Det är klart att vi skall vara väldigt uppmärksamma på och väl analysera förutsättningarna för vad som kan göras med socialpolitiken vid ett kommande närmande till EG. Jag tycker att det närmast är en demokratisk uppgift för oss att se till att de förutsättningarna klarläggs. Det arbetet räknar vi naturligtvis med att göra i samband med att vi förbereder och genomför förhandlingarna om ett medlemskap. Vi räknar med att klara analyser skall finnas tillgängliga, när vi en gång skall fatta beslut om medlemskap eller inte medlemskap.

Men i dag är det svårt att få klart för sig vad det här kommer att innebära. Det handlar dels om formella ting, om vad som krävs i de kommande förhandlingarna från den andra parten – något som vi ännu inte kan överblicka – dels om de olika påtryckningar, influenser, som blir följden av öppnare gränser till en stor gemenskap.

Vad vi också skall komma ihåg är att Sverige har ökade möjligheter att påverka andra att föra ut våra lösningar. Europa ropar på lösningar när det gäller familjepolitiken. Man är där inne i samma utveckling när det gäller familjemönstren som vi har varit. Man har inte alls förberett sig på denna utveckling. Jag tror att Sverige kommer att bli ett mycket intressant land att studera utifrån ett familjepolitiskt perspektiv. Helt avgörande för våra handlingsmöjligheter blir den ekonomiska utvecklingen. Har vi en stark ekonomi, kommer vi att ha handlingsfrihet i de flesta avseenden också inom EG. Det är den helt avgörande frågan. Väldigt mycket talar för att det är nödvändigt för Sverige att ha ett mycket nära samarbete, eventuellt medlemskap, med EG för att kunna bibehålla en sund ekonomisk utveckling.

Beträffande barn under 18 månader, herr talman, skulle jag vilja säga till Gudrun Schyman: Ta fram en dokumentation på vad det egentligen är kommunerna har för sig. Än så länge är det vaga antydningar. Jag vill veta om kommunerna i praktiken har stängt av möjligheterna för människor att få plats på dagis för sina barn som är under 18 månader. Jag hänvisar till vad jag sade om förturerna tidigare och de rättigheter som familjerna i den situationen faktiskt har. Jag tror att kommunerna tillämpar i varje fall förtursreglerna. Men låt oss se på bevisen för motsatsen så att vi kan diskutera situationen därefter.

Jag vill peka på de möjligheter som barnkonventionen öppnar för oss alla att lyfta fram barnens ställning i samhället, de möjligheter barnkonventionen ger oss att föra en dialog i det svenska samhället kring barnens situation, inte som en engångsföreteelse därför att vi just har antagit barnkonventionen utan i samband med de regelbundna rapporteringar som skall ske om hur Sverige tillämpar barnkonventionen. I och med barnkonventionen har barnens situation hamnat på dagordningen permanent. Det hänger i hög grad på oss själva att göra något fint av det – detta med anledning av Anita Stenbergs första inlägg.

Jag tror alltså att vi nu skall anstränga oss för att utifrån barnkonventionen söka finna former för en pågående analys kring barnens situation i förhållande till samhällsutvecklingen och i förhållande till de åtgärder som vi vidtar och på det sättet, gärna tillsammans med de organisationer som kämpar för barnens rätt, lyfta fram barnens situation. Ett första sådant steg är att vi från regeringens sida inbjuder frivilligorganisationerna till en konferens den 25 mars i år just kring temat barns ställning i det svenska samhället. Det är ett första förberedande steg inför den rapport om tillståndet i Sverige som skall utformas 1992. Att vi gör det så tidigt beror just på att vi vill ha tid på oss att följa upp de frågor som kan komma fram vid ett sådant här tillfälle. Det kan bli ett brett utvecklingsarbete för våra barn, med tonvikt på barn med behov av särskilt stöd.

Ulla Tillander säger att 40 % står utanför barnomsorgen. Det är möjligt att Ulla Tillander tycker att nästan 40 % är ungefär det samma som 14 %. Det gör inte jag. Det är 14 % som står utanför barnomsorgen i dag. 86 % har nämligen barnomsorg. Det är inte vi i socialdepartementet som har hittat på detta, utan den stora barnomsorgsundersökningen visar det. Myten att stora grupper står utanför dagens barnomsorg tycker jag att vi därmed har tagit död på. Dessutom är många av de 14 % som inte har barnomsorg hemma med sina barn med stöd från föräldraförsäkringen. Så är det.

Till Sten Svensson angående uppföljningen av äldrereformen: Det finns beskrivet i propositionen, som antogs av riksdagen på Luciadagen i fjol, ett ekonomiskt regleringssystem. Tyvärr är det komplicerat. Det måste vara det för att vi skall träffa rätt. Så det tar litet tid att sätta sig in i det. En del av förutsättningarna, största delen, skall kommunerna och landstingen ansvara för genom att ta fram beräkningsunderlaget. De har riktlinjer och anvisningar i propositionen och också i skrivelser som har gått ut från kommun- och landstingsförbunden och från socialdepartementet om hur de skall arbeta. Ett stort antal landsting och landstingsområden har klarat av detta. Jag tror att man också i Skaraborgs län kommer att lyckas med den uppgiften.

Summan av åtgärderna är att varje kommun skall få över de pengar som motsvarar det nya åtagandet. För det behövs alltså en rad olika åtgärder, inte bara skatteväxling.

Sten Svensson tycker att vi skall göra någonting för att utveckla boendealternativen. Jag skulle vilja bolla bollen tillbaka med viss skärpa. Den proposition som antogs på Luciadagen förra året utgör en kraftfull utvecklingsplan för att få fart på byggandet av boendealternativen. Det finns 2 miljarder i statligt stöd till utbyggnad av gruppbostäder. Det finns runt 10 miljarder i form av det betalningsansvarssystem som införs och som kommer att göra att

kommunerna blir starkt intresserade av att få fram alternativ till långvården. Detta har moderaterna tyvärr gått emot, vilket innebär att moderaterna också gått emot de pengar som finns med i reformen, 5,5 miljarder. Det hade enligt min mening varit sättet att i dag skjuta fart på utbyggnaden av boendealternativen.

Herr talman! Jag vill till slut återknyta till familjepolitiken. Det är min förhoppning att vi mycket snart, med hjälp av det arbete som nu pågår i kommunerna, skall kunna fullfölja riksdagens beslut från 1985 om en förskola för alla barn. Det är ett beslut där alla barns rätt till plats hävdas och garanteras att förskolan har kvalitet och innehåll att erbjuda våra barn. Jag tycker att vi borde kunna samlas omkring den uppgiften. Det hör enligt min uppfattning till de allra viktigaste uppgifter som vi har inom barnomsorgsområdet att fullfölja den barnomsorg som vi har beslutat om. Det blev en liten senareläggning jämfört med vad vi planerade 1985. Skälen härtill har vi redovisat många gånger, och de har att göra med ett extremt ökat barnafödande. Det finns 90 000 fler barn nu än 1985. Ett så stort antal hade våra experter inte förutsett. Det är glädjande att det är fler barn, men givetvis har också uppgiften att fullfölja utbyggnaden blivit större. Låt oss förenas kring beslutet att bygga färdigt och därmed fullfölja en djärv plan, som egentligen har förverkligats under ungefär 20 år, till stöd för våra barn och för familjer med små barn.

Anf. 114 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Bengt Lindqvist sade tidigare att familjepolitiken kommer att spela en väldigt viktig roll i valrörelsen. Han hälsar det med tillfredsställelse. Det gör vi moderater också. Därför är det bra att vi här i kväll får en omgång till om barnomsorgen och familjepolitiken, för jag tänker också vända mig till Bengt Lindqvist.

Det måste vara något som är fel när familjer i vanliga inkomstlägen inte kan leva på sin lön när skatten är betald. Allt fler människor utanför denna kammare ställer sig frågan: Vad är det som har gått snett?

Den socialdemokratiska familjepolitiken har helt enkelt blivit en familjefälla av stora mått, och dessutom har den blivit allt finmaskigare. Familjernas möjligheter att påverka sin tillvaro minskar undan för undan. Familjen beskattas så hårt att den blir helt beroende av bidrag. De socialdemokratiska patentlösningarna innebär att politiska beslut även skall styra familjerna när det gäller omsorgen om barnen.

Den senaste skatteomläggningen medförde momshöjningar och så kraftiga hyreshöjningar att många måste vänta med att betala sina räkningar tills de högre bostadsbidragen har betalats ut. De rekordhöga skattehöjningar som drivits igenom sedan regeringsskiftet 1982 har drabbat barnfamiljerna hårdare än andra grupper med samma inkomster. Det tas ingen hänsyn vid beskattningen till familjernas försörjningsbörda. Det ökar bidragsberoendet.

Det tidigare förvärvsavdraget har avskaffats, liksom den särskilda skattereduktionen för barnfamiljer med en inkomst. Höjningen av moms och andra indirekta skatter, som för olja och bensin, har slagit särskilt hårt mot barnfamiljerna. Sådan är situationen.

Socialdemokraterna slår sig för bröstet och talar om hur mycket barnbidraget höjts. Det är inte särskilt imponerande, eftersom det endast motsvarar en mindre del av de skattehöjningar som samtidigt drivits igenom tidigare. Många unga familjer har också genom den socialdemokratiska politiken berövats möjligheten att spara pengar för att klara vardagens påfrestningar.

Eftersom allt fler anser att något är fel när verkligheten ser ut som den gör, är det nödvändigt med en ändring. Det kan endast åstadkommas genom ett regeringsskifte.

Vi har tidigare i dag redovisat att skattetrycket målmedvetet måste sänkas. Det skulle ge familjerna åtskilligt mera pengar att förfoga över, och framför allt skulle familjerna kunna komma ifrån sitt bidragsberoende.

Det är nödvändigt att vid beskattning ta hänsyn till försörjningsbördan. Det har vi påpekat många gånger. Därför vill vi införa ett grundavdrag för varje barn och avdragsrätt för barntillsynskostnader. Med vårt förslag ökar grundavdraget för varje barn, och vi återställer därmed flerbarnstillägget, som regeringen har försämrat.

På detta sätt får barnfamiljerna äntligen en chans att med egen kraft förbättra sin standard och själva avgöra vad som är viktigt för dem. Genom att skapa ekonomiskt utrymme för egna val får familjernas egna värderingar ett större utrymme.

Dagens och morgondagens unga föräldrar kommer aldrig att finna sig i att politiker styr deras tillvaro. Det är naturligtvis svårt för socialdemokrater att tänka sig att de inte skall bestämma allt. Detta framkommer med all tydlighet av en socialdemokratisk skrift som nyligen utkommit. En av de tre principer som där anses vara av avgörande betydelse lyder: Demokratisk styrning så att verksamheten planeras för alla barn.

Detta talar sitt tydliga språk. Föräldrar göre sig inte besvär. Politiker vet bäst vad som är bra för barnen.

Förstår inte socialdemokraterna och Bengt Lindqvist att er inställning är förlegad? Jag tyckte mig höra Bengt Lindqvist säga i en tidigare replik att det var den borgerliga inställningen som var förlegad, men det är ju precis tvärtom. Det är ju socialdemokraterna som inte har hängt med, och det kommer med tiden att visa sig, och har redan börjat. För många föräldrar känns det nämligen alltmer viktigt, viktigare än mycket annat, att själva ta hand om barnen under den tiden som de är små, att själva välja och ta ansvar. I dag finns det inga som helst ekonomiska möjligheter för dessa föräldrar att välja i enlighet med sina värderingar. De har inte heller några möjligheter att välja annan barnomsorg än den som kommunen erbjuder, eftersom de då får betala allt ur egen portmonnä. Det är inte bara ett fåtal som befinner sig i denna situation, utan det är föräldrar till nära hälften av alla barn mellan ett och sju år. Vi har tidigare här hört hur många som får del av barnomsorgen. Då framkom det att det nu är 86 %. Detta beror naturligtvis på vad man lägger in i detta. Denna frisering måste ha gjorts nyligen, vilket skulle innebära att det inte finns några köer. Men verkligheten ser faktiskt annorlunda ut. Enligt SCBs siffror i början av januari 1991 om hur många som får del av den kommunala barnomsorgen så kvarstår de 40 % som vis-

serligen kanske har någon del av öppen omsorg men som måste betala sin barnomsorg själva.

Den socialdemokratiska familjepolitiken, som bygger på principen demokratisk styrning så att verksamheten planeras för alla barn, innebär att det samlade familjestödet förskjuts alltmer mot den kommunala barnomsorgen som alla måste vara med och finansiera men som bara en del får del av.

Nu inför valet är det naturligtvis dags för socialdemokraterna att återkomma med löftet om kommunal barnomsorg till alla och utbyggd föräldraförsäkring. Visserligen innebär det inte att löftet uppfylls. Men vi har i dag hört att det trots detta innebär att allt satsas på den dyraste barnomsorgsformen med allt färre valmöjligheter för föräldrar som vill ordna omsorgen på annat sätt för sina barn.

En utbyggd föräldraförsäkring utöver de tolv månader som vi alla är överens om innebär att stora resurser ges till dem som har de högsta inkomsterna – jag tror att det var Ulla Tillander som tog upp detta i dag – medan andra får 60 kr. per dag. Vilka är då dessa andra? Jo, det är de som studerar, är arbetslösa eller har haft otur med planeringen av barnafödandet, eller de som har valt att själva ta hand som sina barn. De senare hotar enligt socialdemokratiskt talesätt jämställdheten, och deras arbete skall inte räknas som arbete, vilket har diskuterats här i kammaren tidigare.

Jag vill ställa några frågor till Bengt Lindqvist. En nybyggd barnomsorgsplats för ett- och tvååringar kan kosta betydligt över 100 000 kr. per år i driftskostnader. Hur har socialdemokraterna tänkt att klara utbyggnaden? Blir det nya skattehöjningar?

Jag har ytterligare en fråga. Vilket svar vill Bengt Lindqvist ge till Kjell-Åke Stolt från Östersund, som till kammarrätten har överklagat Östersunds kommuns beslut att avslå en ansökan om vårdnadsbidrag? Kjell-Åke Stolt säger att han och hans sambo själva vill ta ansvar för sina barn och inte överlåta det till kommunen.

Anf. 115 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! Jag tänker i detta mitt anförande ta upp de handikappades problem.

Man har gjort olika beräkningar av de handikappades antal, och de flesta menar nog att de utgör ca 10 % av befolkningen, dvs. omkring 800 000.

Den svenska handikapprörelsen organiserar mer än 450 000 människor och är därigenom en av de stora folkrörelserna.

Jag är självfallet helt medveten om att de handikappade fått det allt bättre under den tid som vi har byggt upp välfärdsstaten. Men – och det är det viktiga – de handikappade är fortfarande en eftersatt grupp människor i samhället.

De människor i vårt samhälle som har omfattande funktionshinder skall få ett sådant stöd att detta leder till att full delaktighet och jämlikhet uppnås. Men ett sådant stöd har ej till fullo getts.

Nå, vari består nu skillnaderna? Jo, enligt den nu sittande handikapputredningen tar exempelvis kommunerna ut olika avgifter för de tjänster som de lämnar till de handikappade.

Låt mig då ta ett exempel. Handikapputredningen gjorde en jämförelse

mellan tio olika kommuner och kunde konstatera att den disponibla inkomsten varierade med 16 000 kr. per år. Det som orsakade dessa stora skillnader var det kommunala bostadstilläggets storlek och avgifterna för färdtjänst och hemtjänst.

I en motion som Börje Nilsson och jag har väckt till årets riksdag framhåller vi bl.a. följande som gäller färdtjänst.

Under uppbyggnadsskedet av färdtjänsten har kommunerna bemödat sig om att ge en god service för de människor som genom ett funktionshinder är utestängda från andra kommunikationsmedel.

Nu tycks emellertid ambitionen avta i takt med kommunernas försämrade ekonomi. Då kommunerna tvingas till besparingsåtgärder är färdtjänsten tyvärr ett av de ansvarsområden som blir föremål för besparingar.

Den mest markanta besparingsåtgärden är samåkningen. Följden med samåkningen blir att spontana resor förhindras, väntetiderna blir allt längre, resvägarna längre och jobbigare. Man kan inte passa tider hos läkare, tandläkare, behandlingar, frisör, etc. Besparingsåtgärderna medför också att antalet resor per månad minskas, att resor tillåts endast under vissa tider på dygnet, ändringar av zonindelningar som innebär högre reskostnader, förbjudna resor under "röda dagar", etc.

År 1979 tillkom lagen om handikappanpassning av allmänna färdmedel. Färdmedlen skulle under en tioårsperiod successivt anpassas och år 1989 vara anpassade för människor med funktionsnedsättningar.

De åtgärder som hittills vidtagits uppfyller dock inte de krav som ställdes vid förarbetena till lagen. Således utestängs många människor från att använda kollektiva färdmedel och hänvisas till färdtjänsten.

Kommunernas ansvar när det gäller färdtänsten framgår av förarbetena till socialtjänslagen där det sägs: Färdtjänsten bör dimensioneras så att den kan möta de behov av service som finns hos yngre och äldre.

Det är beklagligt att konstatera att kommunerna i sin besparingsiver tar avstånd från det ansvar som åvilar dem.

Kommunerna har sedan 1974 erhållit statligt bidrag till en del av sina färdtjänstkostnader. Det måste i dag, med tanke på den ansträngda ekonomin, finnas möjlighet att förknippa det statliga bidraget till kommunerna med krav på viss kvalitet på färdtjänsten. Kommunerna bör uppmanas att t.ex. arbeta för genomförande av länsfärdtjänst, som med gott resultat finns genomförd i Stockholms och Östergötlands län.

Socialstyrelsen, som är verkställande myndighet, bör innan bidrag utgår kräva en noggrann och specificerad redogörelse av kommunerna om hur färdtjänsten organiseras och finansieras. Det bör åvila socialstyrelsen att göra uppföljningar och på så sätt följa utvecklingen inom färdtjänstområdet i kommunerna.

Herr talman! Låt mig ta ett annat exempel. En viktig utgångspunkt för handikappolitiken är den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen. Den innebär att miljöer skall utformas och verksamheter bedrivas så att de blir tillgängliga för alla människor.

Om en verksamhet måste anpassas i något avseende för att bli tillgänglig för handikappade skall anpassningsåtgärden finansieras på samma sätt som verksamheter i övrigt.

Denna ansvars- och finansieringsprincip tycker jag är riktig och välmotiverad, men någon lagstiftning har ej tillkommit på detta område.

Den nu sittande handikapputredningen gjorde en undersökning av hur ansvars- och finansieringsprincipen slagit ut. Man kom då fram till följande slutsats enligt ett citat ur skriften Handikapp och välfärd, som har getts ut av handikapputredningen: "Det ligger nära hands att tro att många av dem som inte svarat inte känner till principen och kanske också vidtagit för få åtgärder för att öka tillgängligheten." Det var en stor mängd som inte svarade.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis få framföra följande.

Handikappolitiken måste syfta till att klyftorna mellan handikappade och övriga människor utjämnas. Detta arbete får inte påverkas av svängningar i samhällsekonomin. Även om den är hårt ansträngd måste man vidta åtgärder så att full delaktighet och gemenskap skapas.

Anf. 116 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! För ungefär en vecka sedan kunde vi i en av våra kvällstidningar läsa ett reportage om Allan Larsson, vår nye finansminister, när han var på besök hemma hos sin gamla mamma. Rubriken på detta reportage handlade om att pensionärerna inte längre behöver oroa sig, för nu har regeringen insett att skattereformen håller på att knäcka pensionärerna och att deras pengar inte räcker till. Längre fram i artikeln fortsatte Allan Larsson att lugna pensionärerna. Han sade att både han och socialminister Ingela Thalén har mammor som är låginkomstpensionärer. Därför skulle socialministern och finansministern hålla sig väl informerade om hur pensionärerna egentligen har det.

Jag vill inte ironisera på något sätt, för jag tycker att det är väldigt bra om man tillgodogör sig närståendes erfarenheter. Men det är synd att regeringen inte har haft någon kontakt med sina mammor redan före skatteomläggningen. Då hade det kanske gått att undvika att låginkomstpensionärerna hamnade i den här situationen.

I gårdagens debatt gav statsministern besked om att pensionärerna skulle få ett extra KBT, och att det skulle utgå retroaktivt. Detta var ett alldeles för vagt besked, anser jag och många pensionärer som vet vad det handlar om, för att pensionärerna skall känna sig lugnade. Jag vill därför fråga socialministern: Har regeringen något färdigt förslag om hur det extra stödet till pensionärerna skall utformas? Från vilken dag kan de få pengarna? De flesta befinner sig faktiskt i en akut situation, och inför månadsskiftet februari-mars har de att välja mellan att betala hyran eller använda pengarna till mat. Så allvarlig är situationen.

Jag borde egentligen rikta mig till folkpartiet när jag frågar hur pensionärerna skall välja. Anne Wibble har nämligen rest land och rike runt, och jag har hört henne prisa skattereformen för att den innebär en valfrihet. Hon sade ungefär så här: Nu får låginkomsttagare avgöra om de skall använda pengarna till sina dyra hyror eller om de skall använda dem till mat. Pensionärerna undrar nu inför månadsskiftet om de skall betala hyran eller om de skall använda pengarna till mat.

Jag skulle också vilja veta hur regeringen har räknat. Statsministern sade

i går att det rörde sig om 50-60 000 pensionärer som befann sig i denna situation. Hur vet man det? Det är ju 540 000 pensionärer som har så låg inkomst att de är berättigade till kommunalt bostadstillägg. Dessutom är det hyran som avgör vilken ekonomi pensionärerna har, dvs. om de hamnar under socialbidragsnormen eller inte.

För en pensionär, som bara har folkpension och pensionstillskott och som bor i en kommun där KBT utbetalas precis efter normen, är gränsen 2 500 kr. för vad hyran får kosta, om man skall hamna under socialbidragsnormen. Jag skulle alltså vilja veta mer om hur regeringen har tänkt sig att betala det extra stödet, och framför allt när.

Vänsterpartiet har i anslutning till budgetpropositionen lagt fram förslag om en höjning av det kommunala bostadstillägget. Det är det enda instrument som finns i dag och som direkt riktar sig till den här gruppen av pensionärer. Vi har lagt fram detta förslag trots att vi är medvetna om att varje gång riksdagen beslutar om en höjning av det kommunala bostadstillägget, dvs. när hyresgränserna höjs, får detta till följd att kommuner som har betalat ut mer än den fastställa normen sänker bidragen. Så när riksdagen har beslutat att pensionärerna skall få högre KBT, har effekten blivit att pensionärer i många kommuner har fått lägre KBT. Detta måste undvikas i fortsättningen. Jag vet bara ett sätt att komma till rätta med detta, nämligen att systemet ändras så att KBT utbetalas i förhållande till den faktiska hyran på orten – jag undrar om socialministern har något annat förslag. Då måste det fastställas vad som är en rimlig standard för en pensionär, t.ex. två rum och kök för en ensamtående pensionär. Såvitt jag förstår är detta det enda sättet att komma ifrån kommunernas manipulation med olika egna gränser. Staten måste också ta ett större kostnadsansvar i fråga om pensionärernas bostadstillägg.

Om vi här i riksdagen beslutar att med statliga medel anslå ytterligare 200 milj. kr. till KBT, innebär ju detta att kommunerna måste plocka fram 600 milj. kr. I detta sammanhang vill jag också fråga: Hur kommer den aviserade utredningen av de kommunala bostadstilläggen att se ut? Blir det en expertutredning på departementsnivå eller är det tänkt att de skall bli en parlamentariskt sammansatt utredning med representanter för alla partier?

För pensionärerna är det inte bara höga hyror som följer i skattereformens spår. Pensionerna är inte längre värdesäkrade. Genom skatteomläggningen fick medelinkomsttagare och höginkomsttagare en påtagligt sänkt inkomstskatt. Till stora delar har detta finansierats genom en ökad indirekt beskattning. En ökad indirekt beskattning gör att prisindex ökar och att basbeloppet höjs. Eftersom pensionerna utgår efter basbeloppet, skulle de ha höjts rejält i år. Men regeringen anser att om den ökade indirekta beskattningen får slå igenom fullt ut på basbeloppet, skulle pensionärerna få ut dubbelt av skatteomläggningen. Så menade faktiskt regeringen. Därför beslöt regeringen tillsammans med folkpartiet att reducera basbeloppshöjningen för 1991 och 1992 med 2,9 % resp. 3,1 %. På det här sättet sparade staten en och en halv miljard kronor.

Är regeringen och folkpartiet beredda att tänka om nu när ni har sett resultatet av skatteomläggningen, att pensionärerna som grupp förlorat på den? Kommer ni att återställa värdesäkringen av pensionerna?

Anf. 117 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Margó Ingvardsson gör samma sak som alla andra som är emot skattereformen. Hon skyller allt elände på skattereformen. Jag vill då påminna om att kostnadsökningarna i samband med skattereformen har kompenserats nästan fullt ut med höjningen av KBT och med pensionshöjningen. Det finns säkert vissa pensionärer som inte blir fullt kompenserade. Det räknade vi också med när överenskommelsen träffades och därför skulle man omgående göra en utvärdering. Därutöver har det tillkommit en rejäl kostnadsökning som beror på att regeringen inte har klarat att sköta ekonomin, och det skall vi i folkpartiet inte behöva stå till svars för.

I min hemkommun är hyreshöjningen ca 100 kr./m^2 inom det kommunala bostadsbolaget. Av denna höjning står skattereformen för ungefär 60 kr.

Margó Ingvardsson klumpar ihop alla pensionärer i en grupp, men detta handlar om en mindre grupp som just nu har en mycket besvärlig ekonomisk situation. Den stora vinsten är emellertid att samhällsekonomin förbättras så att det blir ett garanterat underlag för att man skall kunna behålla pensionerna och fortsätta att bygga ut den sociala välfärden. Det stora bekymret var ju att samhällsekonomin försämrades så kraftigt under hela 80-talet. Det var nödvändigt att bryta denna trend just med omtanke om pensionärerna och deras pensioner.

Anf. 118 MARGÓ INGVARDSSON (v) replik:

Herr talman! Jag förstår till fullo att folkpartiet tycker att det känns besvärande i dag, när man ser effekterna av skattereformen. Pensionärerna har inte fått kompensation för de fördyringar som skattereformen har medfört.

Om vi tittar på vad regeringen och fokpartiet tillsammans har ansett vara en lagom kompensation för pensionärerna, är det först höjningen av pensionstillskottet från 50 till 54 %. Det gör 107 kr. per månad till pensionärerna. Höjningen av hyresgränserna för KBT med 200 kr. i månaden ger en pensionär 160 kr. i månaden. Tillsammans blir det 267 kr. som kompensation för skatteomläggningen. Jag kan bara jämföra den summa som pensionärerna fick med det jag själv som höginkomsttagare fick som skattelindring. Jag fick drygt 3 000 kr. mer i plånboken. Det är rena hånet mot de pensionärer som samtidigt ser att de har varit med och betalat min och alla andra höginkomsttagares skattesänkning.

Folkpartiet har ett delat ansvar med socialdemokraterna för den här reformen. Men jag förstår att man nu vill dra sig undan. Jag undrar om inte folkpartiet också snart känner sig skyldigt att hjälpa till att åter värdesäkra pensionerna.

Anf. 119 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp) replik:

Herr talman! Nej, Margó Ingvardsson, vi känner oss inte alls besvärade över skattereformen i folkpartiet. Det var inte det vi är besvärade över. Det vi är besvärade över är den falska propaganda som motståndare till skattereformen bedriver ute i buskarna. Man försöker lägga hela kostnadsökningen och allt elände som finns på skattereformen. Det är där det stora felet ligger.

Det mesta av kostnadsökningen har kompenserats, men det finns sanno-

likt vissa, en marginell del, pensionärer som får underskott. Det skall kompenseras. Det sade vi redan när överenskommelsen gjordes.

Anf. 120 MARGÓ INGVARDSSON (v) replik:

Herr talman! Tiderna har förändrats och pensionärerna är numera en ganska pigg grupp, som både kan följa samhällsdebatten och klara av att räkna. De kan räkna ut att 4 %, som de fick i kompensation vid höjningen av pensionstillskottet, är 107 kr. Det kan titta på hur mycket mer de fick i det kommunala bostadstillägget. De kan också läsa sina hyresavier, precis som Ingrid Ronne-Björkqvist och jag kan göra. De kan konstatera att de i genomsnitt har fått 500 kr. mer i hyreshöjning, som en direkt följd av skatteomläggningen.

Ingrid Ronne-Björkqvist och hennes parti har haft en aktiv del i och ett stort ansvar för att pensionärerna har hamnat i den situation som de befinner sig i. Jag tycker att det är rimligt att Ingrid Ronne-Björkqvist och hennes parti är med och försöker rätta till detta. Men hittills har ni helt ställt er utanför debatten. Ni bara vägrar att inse vilka konsekvenser er skatteomläggning har fått för de sämst ställda.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingrid Ronne-Björkqvist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 121 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Socialdemokraterna hävdar allas rätt till arbete och vill föra en politik för rättvis fördelning. Socialdemokraterna vill reformera och förnya det svenska folkhem som byggts upp av tidigare generationer. Genom sin välfärdspolitik har Sverige dramatiskt minskat klassklyftorna och gett medborgarna en grundläggande trygghet. Grunden är lagd till allas rätt att bo bra, få en god utbildning, vård och omsorg samt inkomsttrygghet vid sjukdom och ålderdom. Utifrån målet frihet, jämlikhet och solidaritet vill socialdemokraterna pröva nya vägar för att komma till rätta med kvarvarande orättvisor. Jag är övertygad om att en övervägande majoritet av det svenska folket vill att vi värnar om, men också utvecklar, denna svenska modell.

För att säkra detta krävs en långsiktigt stark ekonomi med tillväxt, arbete och sunda finanser. Skattereformen är en stor och viktig reform, vars syfte är att bidra till att klara detta. Vi socialdemokrater sade tillsammans med folkpartiet redan i somras att en så stor och genomgripande reform kan få vissa skevheter som effekt i övergångsskedet. Men i så fall skall de rättas till. Det är därför som vi också har tillsatt en utvärderingsgrupp.

Skattereformens stora effekt innebär att vi omfördelar beskattningen från inkomst av arbete till inkomst av kapital. Vi gör insynen i och översikten över skattefrågorna betydligt enklare och klarare. Detta i sig är en stor vinst för samhället.

I morgon överlämnar regeringen till lagrådet förslag om arbetsmiljö och rehabilitering. Dessa förslag grundas på det långsiktiga arbete som regeringen inledde i mitten av 80-talet. Förslagen skärper arbetsgivarens och försäkringskassornas ansvar för rehabilitering och ger den enskilde rätt till full lön under rehabiliteringen. Våra förslag utgår från en stark tilltro till männi-

skors vilja att arbeta. Vi vet att långvarig sjukskrivning eller förtidspension, precis som arbetslöshet, leder till att människor förlorar fotfästet i tillvaron. Med de förslag vi nu presenterar tar vi ännu ett steg i rätt riktning. Vägen mot utslagning skall vändas till en väg tillbaka till arbete.

Debatten under den senaste veckan har kretsat kring frågan om regeringen nu skall köras över av LO eller tvärtom, i fråga om samordningen av sjuk- och arbetsskadepenningen. Detta är ett ytligt sätt att debattera en så viktig och omfattande fråga. Samordningen av sjuk- och arbetsskadepenningen är av stor betydelse för att skapa goda förutsättningar för rehabiliteringsarbetet. Regeringen har klart deklarerat sin avsikt att genomföra en sådan samordning. Men avsikten har inte varit att den som bedömts vara arbetsskadad skall förlora på detta. Vår utgångspunkt har varit att arbetsskadeförsäkringen tillsammans med de avtal om arbetsskada som finns mellan arbetsmarknadens parter skall skydda den som bedömts vara arbetsskadad.

Vid de diskussioner jag har fört med LO, TCO och SAF har dessa framfört att förändringarna i lagen får så stor effekt på avtalen, både tekniskt och ekonomiskt, att det krävs mer tid. På deras begäran, och efter diskussioner med folkpartiet, har jag funnit att dessa frågor bör beredas ytterligare tillsammans med parterna på arbetsmarknaden innan tidpunkten för en samordning fastställs. Min utgångspunkt är: Den som har blivit bedömd som arbetsskadad skall inte förlora på detta. Arbetsgivaren skall ha ansvar för de arbetsskador som inträffar och vägen tillbaka till arbetet skall underlättas och vara rak.

Under de senaste veckorna har debatten också handlat om skattereformens konsekvenser. Jag tror att den debatten har varit mycket likartad den som har förts i kammaren alldeles nyss. Regeringen har noga följt utvecklingen, och våra beräkningar visar att de flesta grupper får det lika bra som tidigare eller bättre efter skattereformen. Det gäller t.ex. ensamstående föräldrar, som bl.a. får ökade barnbidrag och bostadsbidrag. De flesta av dem får en något bättre ekonomi nu.

Men det finns en grupp, som nu har diskuterats och som vi redan har kunnat konstatera behöver omedelbart ökat stöd. Det gäller de pensionärer som har låg eller ingen ATP, som också har hög hyra och bor i kommuner med lågt kommunalt bostadstillägg. Statsministern redovisade i går regeringens planer för den gruppen. Jag vill betona att när vi nu går in omedelbart, löser vi upp en akut situation. Samtidigt tänker jag tillsätta en utredning om de kommunala bostadstilläggen. Dess uppgift blir att se över hur bostadsstödet skall se ut på litet längre sikt.

Ekonomin är viktig för pensionärerna, men många äldre oroar sig nog mest för vad som kan hända om de blir sjuka och inte klarar sig själva längre. Då är det kapaciteten i sjukvården och i äldreomsorgen som är avgörande. Regeringen har lagt fram förslag, som också har antagits av riksdagen, vilka ger goda förutsättningar att förbättra äldreomsorgen. Genom att klargöra ansvaret, ge nya friska pengar och möjlighet för personalen till kompetensutveckling blir detta en kraftsamling som ger de gamla trygghet.

Låt mig också få säga någonting om hälso- och sjukvården. Även inför hälso- och sjukvårdsutvecklingen är goda finanser, sund ekonomi, arbete

och tillväxt grundläggande. Jag tycker att det finns skäl i dag att ställa sig frågan vad som är bra och vad som är mindre bra i den svenska sjukvården. Jag tycker att det bästa är att vi så tydligt i hälso- och sjukvårdslagen uttryckt våra mål: God hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen.

Den positiva hälsoutvecklingen kan faktiskt till betydande del tillskrivas det hälsofrämjande arbete som utförs, t.ex. barn- och mödrahälsovård, tandvård och skolhälsovård. Denna fråga har varit uppe i debatten och jag kan säga att just frågan om skolhälsovården för närvarande bereds i regeringskansliet. Enligt min uppfattning är det oerhört viktigt att barn och ungdomar får tillgång till en god förebyggande hälsovård och till en god sjukvård under sin utveckling.

Folkhälsa och folkhälsopolitik bör bli 90-talets viktigaste fråga. Det är inte svårt att hitta fakta som styrker uppfattningen att svenskarna är ett av världens friskaste folk och att vi blir allt friskare. Bara under 80-talet har dödligheten minskat mycket kraftigt. Medellivslängden har ökat med 1,6 år för kvinnor och 1,9 år för män. Denna ökade livslängd har inneburit flera goda år, dvs. flera år då man fått vara frisk och aktiv.

Det är inte något självklart i andra länder. Den svenska sjukvården är bra. Vi använder stora resurser till sjukvård, och vi har en välutbildad och kompetent personal. De flesta som kommer i kontakt med sjukvården ger den en högt betyg. Det visar bl.a. undersökningar som SPRI har gjort. Den positiva synen på sjukvården beror säkert också på att Sverige, i mycket större utsträckning än andra länder, satsat på att ge de äldsta en god sjukvård. Det är alltid de gamla som behöver mest och som kommer att behöva mest av sjukvårdens resurser.

Om vi jämför den offentliga sjukvårdens utgifter per person i olika länder ser vi att Sverige satsar fem och en halv gånger så mycket på de äldre som på de yngre. I Tyskland är siffran 2,6 och i t.ex. Frankrike 2,4 gånger. Vad är det då som inte är bra i den svenska sjukvården? Köer, väntetider, att resurserna inte utnyttjas på bästa sätt överallt, de stora lokala variationerna och en otydlig koppling mellan nyttjade resurser, uppskattade behov och erhållna resultat. Men även trögheten i anpassningen av vårdstrukturer till befolkningens ändrade behov. Det finns naturligvis förklaringar till detta, dels den växande andelen äldre människor, dels att införandet av ny teknologi i vården leder till flaskhalsar.

Det pågår ett starkt utvecklingsarbete på sjukvårdens område sedan en tid. Där är rationaliseringar och effektiviseringar m.m. grepp som sjukvårdshuvudmännen använder. Vi måste göra mer för att avskaffa köerna, dels genom att påskynda det samarbete som startats, och här spelar Dagmar en viktigt roll, dels genom att se befolkningskostnader och ohälsa i ett sammanhang.

Jag tror att den vårdgaranti som folkpartiet föreslagit, och som socialdemokraterna i Landstingsförbundet arbetar för, är en bra väg att gå. Däremot vill jag varna för den skiss till lösning som moderaterna då och då för fram.

Det som betytt mest för den framgång vi haft med svensk hälsopolitik är befolkningsansvaret, dvs. ansvaret för förebyggande arbete och folkhälsa och tillhandahållandeansvaret, dvs. ansvaret för att alla får tillgång till all sorts vård. För detta krävs demokratisk styrning.

Herr talman! Förändringar i vården behövs, men förändringar skall styras demokratiskt utifrån ett befolkningsperspektiv, finansieras solidariskt och kunna ges efter behov.

Anf. 122 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först be socialministern tillrättalägga det som statsrådet Lindqvist dristade sig till att säga i sin senaste replik. Jag hade då inte möjlighet att replikera enligt gällande debattordning. Han ville påskina att vi sade nej till de miljarder som skulle gå till alternativen. Jag tänker då på den beställning som vi gjorde här i riksdagen, på grundval av att en moderat reservation vann bifall här i kammaren, att regeringen skulle komma tillbaka med ett förslag om stimulans av gruppboendet. Utskottet var enigt i hela den delen av betänkandet. Jag vill be att statsrådet Thalén bekräftar att detta är en korrekt beskrivning.

Vad vi däremot var oeniga om, och det har jag också tagit upp i debatten, var de olika betalningsströmmarna. Där föreslog vi sjukvårdsförsäkringen som vår alternativa finansieringsmodell. Det jag efterlyste i anförandet, och som missuppfattades, var möjligheten för privata alternativ att göra sig gällande i konkurrens med de offentliga genom att man gav de privata alternativen möjlighet att verka på rättvisa och lika villkor.

När det gäller situationen för de sämst ställda pensionärerna redovisade jag i mitt anförande två exempel. De hade visserligen fått det något bättre på inkomstsidan men oändligt mycket svårare på kostnadssidan genom skatteomläggningen och inflationens verkningar. Vi har i debatten länge påvisat och varnat för vad som skulle komma att hända. Pensionärer med låga pensioner vinner föga om ens något på inkomstskattesänkningarna, men de drabbas desto hårdare av de skattehöjningar som direkt driver upp levnadskostnaderna, inte minst boendekostnaderna, som utgör en stor del av låginkomsttagarnas budget. Pensionärer med ett litet sparkapital får också se hur detta krymper samman genom den extra inflation på närmare 7 % som följer av skatteomläggningen.

Vi har också motsatt oss manipultionerna med det basbelopp som bestämmer pensionernas storlek. Detta har vi gjort dels av principiella skäl, dels med hänvisning till att de höjningar av pensionstillskotten och lägsta KBT som föreslås samtidigt inte kommer att visa sig tillräckliga. Nu kan vi läsa i facit. Jag visade i mitt anförande hur detta kommer att slå. Nu erkänner regeringen att man inte kunde förutse detta och säger att nu skall det bli ett extra stöd. Man beräknar att 60 000 personer behöver detta stöd. Hur vet man det? På vilken grund beräknar man detta? Det har funnits uppgifter i massmedia om att det kan röra sig om 150 000 personer som behöver detta stöd. Jag tror att sanningen ligger närmare de uppgifter som lämnats i tidningarna än de som regeringen har presenterat. När man inte kunnat förutse effekterna, vad är det då som säger att man så mycket säkrare kan beräkna antalet? Jag skulle vilja veta vilka grunder man har räknat på och hur man skall finansiera det nya stödet.

Anf. 123 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! I mitt anförande ställde jag några frågor till Bengt Lindqvist, eftersom anförandet handlade om familjepolitik. Detta gjorde jag därför att

Bengt Lindqvist i sitt anförande tidigare tog upp att han var så glad över att familjepolitiken skulle bli valrörelsens stora fråga. Då tänkte jag att han självfallet går upp och svarar på detta och är glad över att få en möjlighet att diskutera det en längre tid här i kammaren.

Nu vänder jag mig i stället till Ingela Thalén, eftersom hon har huvudansvaret för departementet. Då bör man kunna diskutera en så viktig fråga som familjepolitik även med Ingela Thalén.

Det jag tog upp på slutet och som jag inte riktigt hann med, var hur det står till i verkligheten. Jag talade om en man som heter Kjell-Åke Stolt. Han har till kammarrätten överklagat Östersunds kommuns beslut om att avslå en ansökan om vårdnadsbidrag. Jag vill ha litet synpunkter på detta. Denne Kjell-Åke Stolt är mycket konfunderad över att det i skrivelsen från Östersunds kommun hänvisas till socialutskottet, som säger att ett vårdnadsbidrag skulle försvåra utbyggnaden av kommunala daghem. Jag tycker att han får vara talesman för många föräldrar som tänker likadant. Denne Stolt säger i sitt brev till kammarrätten att han inte vill lämna sina barn till kommunalt anställda för att själv endast ansvara för dem när de sover. Han och hans sambo vill ha hela ansvaret för sina barn. Den här familjen har inte ekonomiska möjligheter att göra detta. Därför ansökte man om vårdnadsbidrag. Tycker Ingela Thalén att det är ett rimligt krav från hans sida? Efter vad jag förstår kommer han att överklaga så långt det går. Vad vill Ingela Thalén svara honom i dag? Är det ett rimligt krav att själv få möjlighet att ta hand sina barn?

Sedan vill jag passa på och rätta till en del saker som Bengt Lindqvist sade i sitt anförande. Jag vänder mig återigen till Ingela Thalén, eftersom ni väl ändå har samma åsikter i den här frågan. Bengt Lindqvist sade att det var stor oreda i den borgerliga familjepolitiken eftersom man vill skära ned det statliga stödet. Det vi vill göra, och det är väl det som är så svårt för socialdemokraterna att förstå, är att låta pengarna följa barnet i stället för att det skall gå genom politikernas händer. Vi vill för barnets bästa överföra bestämmanderätten till föräldrarna i stället för att politikerna skall besluta. Detta kallar socialdemokraterna för nedskärning. Jag tycker att det verkar vara litet oreda i den socialdemokratiska föreställningsvärlden. Som jag sade i mitt anförande tror jag inte att unga föräldrar i framtiden kommer att vara nöjda med att styras av politiker. De kommer att vilja bestämma själva.

Anf. 124 MARGÓ INGVARDSSON (v) replik:

Herr talman! Jag delar inte socialministerns uppfattning att skatteuppgörelsen var bra för de lågavlönade. Jag har förmånen att kunna se skatteuppgörelsen från två håll. Jag kan se dels hur den skulle ha drabbat mig om jag hade varit kvar som lågavlönad vårdarbetare inom den offentliga sektorn, dels vad jag får ut av den nu, som högavlönad riksdagsledamot. Hade jag varit vårdarbetare i dag, hade jag fått knappt 1 000 kr. mer i plånboken. Men jag bor i samma lägenhet och äter ungefär samma mat.

Jag kan konstatera att jag, om jag hade varit vårdarbetare, skulle ha fått följa folkpartiets råd och välja om jag ville bo kvar i min lägenhet eller om jag skulle fortsätta att äta. Jag hade nämligen inte haft råd med bägge delarna. Det hade inte den tusenlappen räckt till. Jag fick en hyreshöjning, på

grund av skatteuppgörelsen, på drygt 600 kr. i månaden. Men jag är verkligen lycklig att jag är högavlönad riksdagsledamot, för jag vill gärna fortsätta att både bo och äta varje dag.

Jag tyckte att socialministern hoppade över att tala om hur det skulle gå till med det extra stödet till pensionärerna. Jag måste säga att jag ofta har kontakt med min mamma – oftare än man har sådana kontakter i regeringen, förstår jag – och hon kommer inte att lämna mig i fred. Jag vet fortfarande inte vilket besked jag skall ge henne och andra pensionärer som har låga pensioner: Hur skall de göra i slutet av månaden? Skall de betala hyran eller skall de använda pengarna till mat? När kan de räkna med att få detta extra stöd av regeringen? Det är nämligen bråttom.

Jag håller med socialministern om att vårdkostnaderna också är viktiga för pensionärerna och att de är en tung post i många pensionärers budget. Vi har förut här i dag pratat om vad en folkpensionär har i inkomst. En folkpensionär har för närvarande 182 kr. per dag brutto. Om en sådan pensionär blir sjuk och skall gå till doktorn och dessutom är så sjuk att doktorn förskriver medicin av något slag, kommer det att kosta den pensionären 190 kr. Det är minimikostnaden. Läkarbesöket kostar 100 kr. och medicinen 90 kr. Om nu pensionären är så dålig att han eller hon inte kan ta sig till doktorn på egna ben, tillkommer en sjukresa på 60 kr. Ett vanligt, enkelt läkarbesök med medicin och sjukresa kostar alltså 250 kr. Jag undrar om socialministern tror att den summan får rum i en låginkomstpensionärs budget. Är det inte fara att pensionären nu, när det kostar så mycket, får göra ett val, om han eller hon har råd att gå till doktorn eller inte?

Anf. 125 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Nu slår Ingela Thalén fast att barn måste ha tillgång till en god, förebyggande hälsovård. Jag utgår från att man inte stryker skolhälsovården med skolläkare, för den är en av skolans viktiga uppgifter. Skolhälsovården betyder mycket, framför allt för de barn som har särskilda behov och inte minst för att man skall upptäcka på ett tidigt stadium om allt inte står rätt till.

Det har sagts här i debatten att det är en mindre grupp pensionärer som har fått det svårt. Man kan fråga sig hur omedveten om sakernas tillstånd man egentligen får vara. Det gamla skattesystemet innebar en rundgång, och det var ett lapptäcke av bidrag. Det nya skattesystemet skulle göra slut på rundgången i ekonomin. Men det nya systemet är knappt sjösatt förrän man börjar upptäcka bristerna och börjar lappa och laga på nytt. De extra subventionerna till pensionärerna är ett exempel på en sådan ökad rundgång.

Ett pressmeddelande från Erik Åsbrink häromdagen ger ytterligare exempel på att rundgången ökar. Så här stod det i pressmeddelandet: "Även bostadsbidragen förbättras som en del av skattereformen. Bostadsbidrag kommer att lämnas för högre inkomst- och hyresnivåer än tidigare. – – – Det är nytt för i år. Höjningen av bostadsbidragen har en klar låginkomsttagarprofil."

Denna åtgärd har alltså en klar låginkomsttagarprofil. Vad man inte säger är att skatteomläggningen har en klar höginkomsttagarprofil när det gäller vad folk får ut, något som redan har sagts här i diskussionen. Däremot har

finansieringen en klar låginkomsttagarprofil, på så sätt att låginkomsttagarna får bära den tyngsta bördan i förhållande till sin inkomst.

Ett belysande exempel visades upp häromkvällen i Svar direkt. En känd fackföreningsledare med gott och väl 500 000 kr. i årsinkomst får ungefär 100 000 kr. mer i plånboken, alltså lika mycket som en sömmerska, som också visades upp i TV-rutan, har i inkomst per år. Det är just för att skattereformen har denna höginkomsttagarprofil som man måste börja lappa och laga, för människor som annars inte ens skulle klara sig upp till existensminimum.

Detta är ingen falsk propaganda. Exemplen är många, och de finns i levande livet. Sänkt matmoms, sänkt skatt på boende och en grundpension – det skulle ge en bättre och rättvisare situation ur fördelningssynpunkt.

Anf. 126 ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag har, socialminister Thalén, tagit upp den onödiga risk som man låter vissa handikappade barn utsättas för genom att man låter dem få sin tandvård utförd under narkos, därför att deras handikapp gör det svårt för dem att stilla med huvudet när de är hos en vanlig tandläkare. Om sådana här barn oroas och skräms, har de ännu mera ryckningar och större svårigheter att hålla munnen öppen. Barntandläkarspecialisterna får större erfarenhet och mer kunskap om sådana här barn. Med deras hjälp går det oftast att behandla dessa barn konventionellt, dvs. utan narkos.

Narkos innebär alltid en risk. I detta fall är det en onödig risk. Jag tycker att vi inte skall låta dessa barn i onödan fara långa vägar för att uppsöka en specialist på barntandvård. Jag tycker inte att vi på det sättet skall försvåra för dessa barn och deras familjer. De har det faktiskt tillräckligt svårt ändå. Låt dem få behålla sina lokala barntandläkarspecialister. Förresten gör resorna att det blir dyrare. Jag kan inte göra någon jämförelse mellan vad en specialisttandläkare och en vanlig tandläkare har i lön, men jag tycker att det vore hänsynsfullt att låta dessa barn få behålla sina specialister.

Anf 127 Socialminister INGELA THALÈN (s) replik:

Herr talman! Först skall jag be att få kommentera frågeställningarna och diskussionerna kring de sämst ställda pensionärerna. Det är alldeles riktigt, Margó Ingvardsson, att jag inte kommenterade det i mitt inledande inlägg. Det beror på att klockan tickade så fort och att mitt manus var så långt.

När det gäller ersättningen till de sämst ställda pensionärerna vill jag säga följande. För det första skall den utgå retroaktivt från den 1 januari. För det andra är det meningen att försäkringskassorna skall handskas med den, därför att man på försäkringskassorna redan har kunskaper om dels vilka pensionärer som har kommunalt bostadstillägg, dels vilket kommunalt bostadstillägg de har. Försäkringskassorna får också information om hyreskostnadsförändringar.

Grundtanken i förslaget, som kommer inom kort i en proposition till riksdagen, är att man på försäkringskassorna automatiskt skall göra en bedömning av nettoskillnaden mellan å ena sidan pension, pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg och å andra sidan hyreskostnad. Om det nettot

ligger under socialbidragsnormen skall kassorna automatiskt kunna fylla på med extra kommunalt bostadstillägg.

Detta är, som jag sade inledningsvis, en akut situation. Det betyder att vi skall tillsätta en utredning som skall se över det långsiktiga. Det blir en enmansutredning. Jag har för avsikt att utse kommunalrådet Gun-Britt Mårtensson, som har bred erfarenhet från både bostadssektorn och det kommunala området. Självklart kommer man också till utredningen att föra både experter och annan kunskap.

När det gäller utvecklingen för pensionärerna och kopplingarna till skatten är det ju så att när beräkningarna gjordes förväntade vi oss åren 1989–1991 en inflation på ungefär 18 %. De höjningar av pensionstillskott och statsbidrag till kommunala bostadstillägg som är gjorda för att kompensera detta ligger på 22 %. Men vi vet nu att i enstaka fall stack kostnaderna i höjden på grund av för höga hyreskostnader, som i sin tur hade sin grund i skattereformen och andra kostnadshöjningar.

Så till frågan om hur vi vet vilka det är. Det vet vi, därför att vi vet vilka som har kommunalt bostadstillägg och de höga hyrorna. De är maximalt 90 000. Det rör sig om 30 000 hushåll och mellan 50 000 och 60 000 individer. Alldeles exakta antalet personer kan vi naturligtvis inte beräkna förrän vi har gått igenom det här ordentligt. Men avsikten är att utbetalningarna skall ske retroaktivt och gå till dem som får ett negativt utfall.

Sedan tycker jag nog, Margó Ingvardsson, att slängarna om vem som träffar sina föräldrar tätt eller sällan inte är speciellt trevliga. Och vad beträffar erfarenheterna av vad man hade tidigare och vad man har i dag vill jag säga att fler än Margó Ingvardsson i den här kammaren har erfarenheter från lågavlönande yrken, och de ligger inte särskilt långt tillbaka i tiden heller.

När det gäller de beräknade effekterna av skattereformen vill jag säga att inte bara folkpartiet och socialdemokraterna har gjort beräkningarna utan faktiskt också en lång rad oberoende ekonomer. LOs, TCOs och andra skatteexperter konstaterar att lågavlönade och ensamstående tjänar på reformen. Men som Ingrid Ronne Björkqvist och jag har sagt är det väsentliga med denna reform att den är en strukturreform, som på sikt skall understödja det viktigaste, nämligen tillväxten, arbete, sysselsättning, det som är basen för att vi skall få inkomster att kunna betala den nödvändiga sociala omvårdnad och omsorg som vi alla så gärna vill ha och som vi tycker att människor har rätt till.

Låt mig säga till Anita Stenberg att jag beklagar att jag inte kan gå in i en debatt om de barn som i brist på barntandläkare får åka till specialister för att under narkos få tandvård. Men jag lovar att jag skall ta med mig frågeställningen och titta på om det är någonting som jag kan göra för att medverka till en lyckad lösning.

Anf. 128 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Regeringen sade ju att alla pensionärer skulle få det bättre. Man kunde alltså inte förutse de problem vi nu talar om. När skall socialdemokraterna verkligen fundera över om de inte själva någon gång har framkallat de svårigheter de beklagar sig över? Det kan man ha rätt att säga, när man har hört på den samlade allmänpolitiska debatten de här två dagarna.

Jag tror inte att det blir 60 000. Det blir säkert många fler, därför att det finns andra faktorer som inverkar. Vi har t.ex. pekat på fastighetsskatten. De kraftigt höjda taxeringsvärdena för många småhus kommer säkert att äventyra många pensionärers möjligheter att bo kvar. Det finns en lång rad andra faktorer också. Här får man nog ha en beredskap för att det kommer att krävas betydligt större insatser.

Men allt som allt är det fråga om en kortsiktig nödhjälpsåtgärd, som skall ersätta regeringens bristande förutseende. Det blir nya bidrag till lapptäcket. Varför skall pensionärer och handikappade dras in i ett ökat bidragsberoende? Den här onda cirkeln kommer ju att fortsätta. Vad vi behöver är att bryta den onda cirkeln. Vi behöver sänkta skatter, inte höjda bidrag.

Jag vill också ställa frågan: Hur kommer regeringen att göra med basbeloppet? Jag har tidigare pekat på att vi inte har accepterat de manipulationer som har skett där. Kommer ni att återigen överväga att rätta till det som har gått snett?

Slutligen sade Ingela Thalén att utredningen skall genomföras av ett socialdemokratiskt kommunalråd. Det blir en enmansutredning. Alltså skall övriga partier stängas ute från möjligheten att vara med och rätta till det som har gått snett. Jag tycker att det är trist att behöva höra att utredningen inte får lov att bli parlamentariskt sammansatt.

I sitt anförande nämnde Ingela Thalén vårdgarantin. Jag vill bara påminna om att frågan om införande av vårdgaranti väckte vi moderater långt tidigare. Men då fanns det inget som helst intresse från regeringens sida att diskutera den frågan.

Anf. 129 MARGÓ INGVARDSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Ingela Thalén att jag inte alls tror att bara jag själv eller personer i mitt parti har erfarenhet av hur det är att vara lågavlönad. Jag vet att det finns personer i regeringen som har egna sådana erfarenheter. Men vad jag säger är att ni inte använder er av den kunskapen, för använder ni er av era egna och de lågavlönades erfarenheter, hade ni inte gett skatteomläggningen den profil som den faktiskt fick. Det står helt klart att om man är lågavlönad, då förlorar man på skatteomläggningen.

Jag vill tacka Ingela Thalén för att hon nu gav ett besked om hur det skall gå till att kompensera de pensionärer som har kommit i kläm på grund av skatteomläggningen. Vi är överens om att ge ett stöd direkt till boendet. Det är nog den bästa lösningen i den här situationen.

Men jag blir litet orolig, när Ingela Thalén berättar hur det skall gå till på försäkringskassorna. Jag förstår inte hur försäkringskassorna inom rimlig tid skall klara av granskningsjobbet och betala ut pengar till den här gruppen pensionärer. Jag fruktar för att vi måste göra ett uttalande eller någonting annat, så att pensionärerna inte riskerar att bli vräkta från sina lägenheter de närmaste månaderna, eftersom pengarna inte kommer att räcka till att både leva på och betala hyran med.

Anf. 130 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Nästan var fjärde svensk är pensionär, och många lever under mycket knappa förhållanden. 400 000 pensionärer saknar helt ATP-

poäng, och åtskilliga har låg ATP. Många av dem, och det är främst kvinnor, saknar ATP-poäng därför att de har ägnat en stor del av sitt liv åt att vårda barn eller andra närstående.

Om valfrihet är beroende av pengar, måste vi ha en rättvisare fördelning av resurserna än vad som nu är fallet, och det måste också gälla pensionärerna. Då måste vi ha ett enklare pensionssystem. Det system som vi har i dag är orättvist, men det är också krångligt och därmed onödigt dyrt, inte minst när det gäller de administrativa kostnaderna. En grundpension enligt vår modell skulle lösa många problem.

Anf. 131 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Är det inte litet illavarslande att Ingela Thalén inte svarar på de frågor som jag ställde angående familjepolitiken, när vi nyss har fått höra att det skall bli valets stora fråga?

Jag ställde en fråga om Kjell-Åke Stolt, som hos kammarrätten har överklagat beslutet rörande ansökan om vårdnadsbidrag. Han tycker nämligen att det är rimligt att han och hans sambo har möjlighet att själva ta hand om sina barn i stället för att lämna bort dem. Jag undrade vad Ingela Thalén skall svara honom.

I början av sitt huvudanförande använde Ingela Thalén metoden att säga att allting var väldigt bra. Det gällde bara att rätta till några enskildheter, annars är den socialdemokratiska politiken bra överlag. Vi har här i dag flera gånger hört att den generella välfärdspolitik som socialdemokraterna anser sig bedriva inte stämmer med verkligheten. Jag tror att två tre talare har varit uppe i den frågan. Det stämmer inte att denna välfärdspolitik är generell. Välfärden går bara till vissa inom omsorg, sjukvård och, vilket jag har påpekat tidigare, när det gäller att få ta del av det allmännas stöd till barnomsorgen.

Ingela Thalén varnade i sitt huvudanförande också för den moderata politiken. Hon menade att i den socialdemokratiska politiken tog man ansvar för alla. Alla får vård osv. just därför att det hela styrs demokratiskt. Vid det här laget har jag förstått att uttrycket demokratisk styrning betyder att det är politiker som bestämmer och fördelar. Det betyder att den enskilda människan får mindre att säga till om vare sig man är patient, förälder eller någonting annat.

Den välfärdspolitiken stämmer inte, och det har vi alla här intygat. Men i moderata samlingspartiets förslag till den allmänna välfärdspolitiken föreslår vi bl.a. allmän sjukvårdsförsäkring som är gemensamt finansierad men där valet är den enskildes. Det är här som den stora skiljelinjen går mellan oss. Vi anser att den enskilde skall göra valet, och politikerna skall ge möjligheter för den enskilde att göra sina val.

Anf. 132 Socialminister INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Sten Svensson räknade upp alla dem som enligt Sten Svensson skulle drabbas av skatteomläggningen. Bl.a. räknade han upp sådant som har att göra med fastighetskostnader och annat. Jag skulle vilja rekommendera Sten Svensson att läsa igenom de nya reglerna för kommunala

bostadstillägg. Där kan man alldeles tydligt utläsa den breddning som är kopplad till det som Sten Svensson tar upp.

Sten Svensson säger att skattereformen innebär att det enbart blir fråga om nya bidrag, man bygger ett lapptäcke, och det kommer att fortsätta på detta vis. Vi behöver i stället sänkta skatter, så pensionärerna inte skall behöva några bidrag.

Men de pensionärer som vi talar om, Sten Svensson, betalar ingen skatt. De behöver pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg för en anständig tillvaro och en trygg ålderdom. Jag har här tidigare sagt att vi har varit medvetna om att det kan uppstå skevheter i en så stor omläggning och strukturreform som skattereformen utgör. Men dessa skevheter skall vi rätta till. Det jag nyss har redovisat tillhör ett sådant tillrättaläggande.

Margó Ingvardsson säger att de av oss som har andra erfarenheter borde ha använt dessa så att vi förändrat skatteomläggningens profil. Skattereformens profil är till nytta för strukturerna på lång sikt i detta land. Det innebär att vi skapar förutsättningar för tillväxt och arbete och tillförsäkrar bl.a. på detta sätt just de lågavlönade möjligheter till arbete och sysselsättning. Det står inte alls helt klart att det är de sämst ställda som slås ut av skattereformen. Det förhåller sig faktiskt inte på det viset.

Sedan förstår inte jag hur Margó Ingvardsson kan stå i talarstolen och säga att pensionärer riskerar att bli vräkta på grund av att storleken på KBT inte har följt med hyreshöjningarna. Det finns inte en fastighetsägare, inte en kommunal förvaltare eller ens en privat fastighetsägare som skulle drömma om att vräka en pensionär. Skulle de våga drömma om detta är jag övertygad om att de snart väcks ur sådana drömmar. Jag tycker inte att man skall skrämma skjortan av pensionärerna. Detta är svårt nog ändå utan att man behöver ta till den typen av argumentation.

När det gäller frågan om grundpension, sänkt matmoms, sänkt moms på bostäder osv. vill jag till Ulla Tillander säga att det naturligtvis är alldeles utomordentligt att man på detta vis skall kunna minska belastningen på och kostnaderna för hushållen, och man skulle också kunna införa en generell pension för äldre. Det finns bara en hake i centerns resonemang, och det är ingen liten hake. Det är frågan om finansieringen. När det gäller grundpensionen handlar det om 15 miljarder kronor. Grundpensionens konstruktion innebär också att KBT och pensionstillskott försvinner, vilket gör att förhållandet mellan pensionärer i landsort och pensionärer i storstad inte blir särskilt rättvist.

Sedan till Ingrid Hemmingsson. Ni hade kunnat begära en replik på Bengt Lindqvists anförande. Det hade då funnits en förutsättning för en familjepolitisk debatt. Jag vill inte gå in och kommentera ett enskilt fall som är inne i en rättslig process. Det tillkommer inte mig att göra detta från denna talarstol.

Tredje vice talmannen anmälde att Sten Svensson, Margó Ingvardsson, Ulla Tillander och Ingrid Hemmingsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Meddelande om den fortsatta allmänpolitiska debatten

Anf. 133 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om det meddelande som har utgått till kammarens ledamöter om att överläggningarna i dag kommer att avslutas omkring kl. 20.00 för att sedan återupptas i morgon kl. 9.00.

Regionalpolitik m.m.

Anf. 134 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Det viktigaste för ett glesbygdslän som Norrbotten är att vi har en regering som värnar om hela landets utveckling. Norrbotten ligger geografiskt sett långt bort från de regioner där det bor flest människor. Vi behöver därför en genomtänkt politik så att våra möjligheter att utveckla också vårt län värnas. Vi behöver en socialdemokratisk regering, som sätter människors rätt till arbete främst.

Detta sätt att se på samhället är inte alltid förenligt med marknadsekonomins lagar. Skulle konkurrensen få verka ohämmat skulle situationen för Norrbotten bli svår. Det är därför som vi behöver en socialdemokratisk politik, som sätter människovärdet före marknadsvärdet.

Herr talman! Luleå har nu under flera års tid haft rekordhöga sysselsättningstal. Detta är, liksom i landet i övrigt, resultatet av en målinriktad och god socialdemokratisk politik. Men, herr talman, i dag ligger nu trots allt varsel om uppsägningar av bortemot 700 anställda. Vid våra stora basindustrier sker strukturomvandlingar som får till följd att människor kommer att friställas från sina arbeten.

Dessa varsel kommer i en tid då arbetslösheten allmänt befaras öka, och vi befarar att arbetslöshetstalen också blir högre i Norrbotten än i landet som helhet. Detta inger stor oro för de människor som är berörda, för Luleå och för Norrbotten. Vad händer med de människor som blir arbetslösa i en situation då det finns få lediga jobb? Det är vad vi frågar oss i Luleå.

Luleå med omnejd måste av regeringen betraktas som ett av flera tillväxtcentra i landet, med allt vad det innebär. Utvecklingsinsatser i det länscentrum som Luleå utgör måste ske och kan sedan självfallet komma hela Norrbotten till godo. Det måste till insatser för att inte denna region skall tvingas huka under arbetslöshetens gissel. Då arbetsmarknaden sviktar i hela landet är det särskilt viktigt att regionerna utanför storstäderna stärks, eftersom det är här som arbetslösheten brukar drabba hårdast.

Arbetsmarknadsministern har tidigare under hösten sagt här i kammaren att hon är orolig för utvecklingen i Norrbotten och Luleå och att hon skall följa vad som sker mycket noga. Det är bra, men det förpliktigar. Norrbottningarna har goda erfarenheter av de socialdemokratiska regeringarnas insatser för länet. Vi förväntar oss att dessa traditioner fortsätter.

Herr talman! Vi vet i dag att de mest effektiva insatserna för ett glesbygdslän är att satsa på infrastrukturen. Det är också vad vi norrbottningar förväntar oss inför vårens regeringspropositioner. Vi behöver upprusta vägar och

järnvägar för att transportera människor och gods, och vi behöver utbildning.

När det gäller utbildningen är det mycket som vi kan göra själva, och jag försäkrar att vi är i full färd med det. Vi har sedan länge vana att sprida utbildning geografiskt. Men då måste vi också få stöd på det sätt som statsmakten, och bara statsmakten, kan stödja oss. Det gäller grundskollärarutbildningen.

I vissa av Norrbottens inlandskommuner är bortemot 20 % av lärarna obehöriga. Dessa lärare gör säkert ett bra arbete men de har inte den utbildning som de bör ha. Det finns faktiskt kommuner i Norrbotten som knappast har någon behörig högstadielärare alls. Prognoserna visar att behovet av behöriga lärare i länet ökar radikalt fram till sekelskiftet. Som jag tidigare sade, är det bara statsmakten som kan stödja oss i Norrbotten när vi vill skapa vår utbildning, vår skola, inom detta område.

I enlighet med de statsbidragssystem som vi nu har och de styrsystem som finns skall vi styra skolan. Men statsmakterna, regeringen och Sveriges riksdag måste se till att vi kan driva den grundskollärarutbildning som vi behöver.

Vi socialdemokratiska ledamöter från Norrbotten har därför under den allmänna motionstiden motionerat om att högskolan i Luleå bör få starta ytterligare en grundskollärarutbildning för lärare i årskurserna 4–9. Denna utbildning har inte högskolan i Luleå i dag. Vi får inte driva den, trots att vi har föreslagit det i många år och vet att den behövs.

Det finns planer på att ge denna utbildning på distans. På det sättet når vi de människor som inte kan åka 40 mil till sin utbildningsort, men som ändå gärna vill bli lärare. Dessutom har högskolan i Luleå alla möjligheter att starta denna utbildning. Ledningarna är så att säga redan dragna. Det är bara för riksdagen att ge igångsättningstillstånd och för regeringen att anvisa pengar. De pengarna blir väl använda, det lovar jag.

Herr talman! Jag vill till sist ta upp ytterligare en utbildningsfråga. Högskolan i Luleå behöver få möjligheter att ge fler fristående kurser ute i länet. Vi vet av erfarenhet att vi når betydligt fler människor med högskoleutbildning och kompetensutveckling om vi har möjlighet att ge utbildningen närmare bostadsorten. Dessutom är detta också ett sätt att med relativt små insatser utbilda människor för deras egna, länets och framtidens behov.

Anf. 135 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! 1990-talets första år är passerat, och vi är på god väg in i det andra. Hur är då läget i landet? Vilka förväntningar ställs på oss som samhällsföreträdare i riksdag och regering? Mår Sverige bra? Nej, definitivt inte. De stora förväntningar som den socialdemokratiska regeringen förespeglade skulle infrias med den tredje vägens politik har förbytts till passivitet och besvikelser bland gemene man. Frågan ställs: Hur kunde vi i Sverige hamna i en sådan djup lågkonjunktur, där tillväxten uteblir?

Situationen är mer än alarmerande. Svensk industris konkurrenskraft har minskat bl.a. beroende på ett för högt kostnadsläge. Antalet varsel har inte under hela efterkrigstiden varit så många som i dag. Det finns 30 000 fler

arbetslösa i dag jämfört med samma månad i fjol. Jag anser inte att människovärdet är i högsätet.

En debatt om ekonomin och sysselsättningen har redan genomförts här i riksdagen, och då med ansvariga statsråd närvarande. Men, herr talman, nu gäller det regionalpolitiken och då saknas industriministern. Jag anser att detta är mer än anmärkningsvärt.

Det måste här med skärpa framhållas att den allmänna ekonomiska krisen särskilt hårt drabbar redan utsatta regioner. Vi har numer än någonsin behov av en aktiv regionalpolitik – en mobiliseringspolitik av det slag som folkpartiet liberalerna förordar med decentralisering av besluten till regional nivå och en satsning på infrastrukturen. Länsstyrelserna måste få större frihet att besluta i regionala frågor, och det måste också ske en förenkling av stödformerna. Men regeringen är inte beredd att släppa ifrån sig instrumenten. Det är dock på den regionala nivån, inte i kanslihuset, som kunskapen om vad som behöver göras finns.

Det finns en betydande obalans i landet. Vissa storstadsområden har en överhettning medan det i andra regioner, särskilt i Norrlandslänen och inlandet, råder arbetslöshet och en alltmer accelererande utflyttning. I Vilhelmina finns det t.ex. en arbetslöshet på 6,3 %, och i Malå än arbetslösheten 4,2 %. Båda dessa orter ligger i Västerbotten. Jag har svårt att förstå Eva Hedkvist Petersens lovord från denna talarstol för en stund sedan.

Vad gör då landets socialdemokratiska regering? Tillåt mig påminna de av kammarens ledamöter som nu i kväll finns kvar i kammaren om honnörsorden – målsättningen för regionalpolitiken: Människor, oavsett var de bor i landet, skall ges tillgång till arbete, service och en god miljö. Detta är hämtat från de ställningstaganden som riksdagen har gjort. Vidare talas om en rättvis fördelning av välfärden, en balanserad utveckling osv.

Så vackert kan målen beskrivas, men verkligheten tränger sig på alltmer brutalt i den lågkonjunktur som Sverige nu befinner sig i efter åtta års socialdemokratiskt regeringsinnehav – under åtta år av internationell högkonjunktur.

För knappt ett år sedan antogs den regionalpolitiska propositionen, där de fastställda målen ytterligare befästes av regeringen. Det heter där:

"Regionala problem som finns i olika delar av landet måste åtgärdas – – –. I vissa delar av landet kommer det att behövas stöd till näringsutveckling under överskådlig tid för att kompensera för långa transporter" – vilket är något som jag vill betona – "klimatförhållanden eller andra konkurrensnackdelar – – –." Detta citat är hämtat från arbetsmarknadsutskottets betänkande 1989/90:AU13.

Vad gör då landets socialdemokratiska regering? Jo, i årets budgetproposition föreslår den en kraftig neddragning av transportstödet, ett stöd som särskilt tillkommit för att minska nackdelarna med långa transporter till marknaden. Därtill skall framhållas att neddragningen inte är påkallad av EG-samarbetet. Inom EG-länderna finns och tillåts liknande former av transportstöd.

Om industriministern varit närvarande skulle jag ha frågat: Varför? Det kan väl ändå inte vara avsikten att helt slå ut norrländsk industri och därmed skapa ännu högre arbetslöshet?

Jag kan konstatera att en satsning på infrastrukturella åtgärder för att göra Sverige rundare överges av socialdemokraterna. Låt mig citera ur ett brev från ett företag utanför Umeå:

"Att från svensk kostnadsnivå och kostnadsutveckling kunna framgångsrikt konkurrera med tillverkare i Sydeuropa i en sjunkande efterfrågan har sina svårigheter. Frågan dyker då upp om inte en etablering i något annat land med lägre kostnadsnivå och kostnadsutveckling och närmare kunderna måste övervägas. – – – Den signal vi utläser ur regeringens handlande är att man föredrar att industrin skall vara koncentrerad till storstadsområden eftersom man förbättrar deras konkurrensmöjligheter." Vad är regeringens och industriministerns svar på den frågan?

Regeringen ställer också krav på fungerande regioner. Man talar om utvecklingsåtgärder som skall fungera både socialt och kulturellt.

Vad gör då landets socialdemokratiska regering? Jo, man föreslår en neddragning av anslaget till Riksteatern med 23 milj.kr. Det är en åtgärd som särskilt drabbar kulturlivet i Norrlands inland, som så väl skulle behöva turnéer från Riksteaterns sida för att genom kulturutbud ännu mer kunna skapa framtidstro och aktivitet.

Detsamma gäller utbildningen. Jag vill särskilt ta upp frågan om stödsystemen som finns för att utjämna den regionala obalansen. Vi skall dock ha i minnet att Norrlandslänen står för en betydande del av Sveriges exportinkomster i form av skog, malm och vattenkraft. Det här handlar om en form av återbäring. Det råder sedan förra året en synnerligen illa genomtänkt stödområdesindelning i vad gäller Västerbottens län. Sänkta arbetsgivaravgifter förbehålls nu stödområde 1 och för Norrbottens län resterande delar under en övergångsperiod på fem år. Men framför allt för norra länsdelen i Västerbotten innebär detta förhållande grova orättvisor, bl.a. för Norsjö, Fällfors, Kalvträsk, Jörn, dvs. vissa delar av Skellefteå kommun.

De 200 milj.kr. som nu skall delas mellan de tre Norrlandslänen kommer inte människorna i de nämnda samhällena till godo eftersom de är inplacerade i stödområde 2. Och detta trots att man befinner sig i exakt samma läge som de samhällen som nu omfattas av stödområde 1, både geografiskt och arbetsmarknadsmässigt.

Vi i folkpartiet har begärt en översyn av stödområdesindelningen. Jag uppfattar det som att socialdemokraterna har en motvilja mot rättvis fördelning.

Herr talman! Jag blev ganska mycket störd i mitt anförande av de samtal som pågick i kammaren.

Anf. 136 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! I Sverige har vi under många år bedrivit en mycket framgångsrik arbetsmarknadspolitik. Den socialdemokratiska regeringens största framgång under 80-talet har nog varit att man lyckades få bort budgetunderskottet samtidigt som man pressat tillbaka arbetslösheten och skapat i det närmaste full sysselsättning, i en tid då miljoner människor gått arbetslösa i industriländerna runt omkring oss.

Även i Norrbotten har vi känt av framgången, framför allt under senare delen av 80-talet.

I 80-talets början rådde i det närmaste depression i länet, arbetslösheten steg, ungdomen flyttade och det var svårt att kunna se någon väg ur eländet.

1983 beslutade denna riksdag om en utvecklingsplan för Norrbotten, och fem år senare antogs ett förslag om ytterligare insatser för länet. Detta har varit nödvändiga och viktiga insatser. Med dessa som verktyg har vi lyckats vända den negativa och uppgivna stämningen. Länets befolkning har återfått framtidstro, och framför allt har man föresatt sig att framtiden inte är ödesbestämd, utan den går att påverka.

Herr talman! Nu börjar åter orosmolnen hopa sig över oss. Antalet varsel ökar, sista kvartalet 1990 kunde vi se en mycket stor ökning. Arbetslösheten stiger. Den var 3,9 % för länet i januari i år. Olof Johansson sade i går i debatten att den var 5,1 %, men enligt de uppgifter som länsarbetsnämnden har lämnat så var arbetslösheten 3,9 % den 20 januari i år. Det är alldeles tillräckligt. Det som är mest bekymmersamt är att det verkar vara ungdomar mellan 20 och 24 år som har sämsta prognosen. Arbetslösheten närmar sig för dem 10 %.

Som vanligt är det inlandskommunerna som drabbas hårdast. Låt mig peka på ett par orter där det nu är mycket problematiskt.

I Karesuando-området inom Kiruna kommun är sågen i Saivomuotka bygdens enda industriella verksamhet. För något år sedan sysselsatte den 23 personer, i dag arbetar där 9 personer och tyvärr gick denna såg i konkurs förra veckan. I Karesuando med omnejd finns inga alternativa sysselsättningar. Där finns redan länets högsta arbetslöshet, och detta gör inte situationen bättre.

Det har många gånger från denna talarstol sagts, jag tror från samtliga partier, att en bygd skall utvecklas utifrån sin egen förmåga och sina egna möjligheter.

Arjeplog fick inte den möjligheten. Där har bevarandeintressen satt hinder i vägen för att fortsätta gruvdriften i Laisvall. Ingen kan i dag med säkerhet säga hur länge nuvarande verksamhet kan fortgå, men på sin höjd 5–7 år.

Gruvan utgör 80 % av kommunens industri. Här finns kommunens yngsta befolkning. Det handlar om i storleksordningen 300–350 personer i direkt gruvverksamhet samt ytterligare ett par hundra personer i kringeffekter i kommunen. 300 personer kanske inte låter så mycket, men detta motsvarar en neddragning med 5 300 personer i Luleå eller hela SSAB, Saab-Scania samt högskolan tillsammans. På länsnivå motsvarar det 20 500 personer. Om man gör dessa jämförelser börjar man förstå omfattningen.

Alla krafter måste nu hjälpas åt för att klara upp detta. Här räcker det inte med att regeringen beviljat 100 milj.kr. för kommunsutveckling. Det måste till konkreta arbetstillfällen, och i det arbetet måste både centrala och regionala parter tillsammans med kommunen hjälpas åt för att skapa dessa jobb. Inte någon av den yngre yrkesverksamma befolkningen får flytta, för då hotas denna kommuns existens – så allvarligt är läget.

Någon kanske tycker att jag överdriver genom att ta exempel från den verkliga glesbygden, men det är just för att den är absolut svårast att klara och för att det här inte finns alternativ, inte någon annan arbetsmarknad att tillgå inom rimliga avstånd.

Länets kvinnor har under lång tid fört en målmedveten kamp för kvinnornas rätt till arbete. Under senare år har man lagt ned mycket arbete med nätverk, gett stöd och råd till varandra. Detta får inte raseras nu när konjunkturen blir sämre.

Som jag sade inledningsvis så hopar sig orosmolnen över Norrbotten. Vi måste naturligtvis alltid verka för att skapa fasta och varaktiga arbetstillfällen. Men erfarenheten har lärt oss att det inte alltid är så lätt. Därför måste vi vara garanterade att ha pengar för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i den omfattningen att människor inte skall behöva bli passivt arbetslösa.

Vi måste kunna ge arbetslösa utbildning så att de kanske bättre klarar att möta morgondagens krav på arbetsmarknaden. Men vi måste också kunna placera friställda i traditionella beredskapsarbeten. Likaså är Samhall mycket betydelsefullt för många i glesbygden.

Om man tillåts lämna ett litet förslag så här sent på kvällen vill jag säga: Låt Norrbotten få del av den stora infrastrukturfond som regeringen aviserat. Det skulle skapa jobb, men kanske främst ge bättre framtida förutsättningar för vårt län. Jag lovar att behoven är stora.

Herr talman! Vi får inte låta den framtidstro som växt fram i Norrbotten bytas mot pessimism, för då tror jag det blir svårt att åter engagera befolkningen att delta i länets utveckling. Att jag fick den turen att tala sist i kväll kanske bådar gott för Norrbottens framtid.

Anf. 137 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! I motsats till Monica Öhman tycker jag att det var ett ovanligt klokt beslut av den socialdemokratiska regeringen att avstå från att bygga ut Laisälven. Det hade enbart inneburit sysselsättning under en kort tid, men det hade inneburit ett väldigt djupt ingrepp i naturen.

Det är väl inte meningen, Monica Öhman, att vår generation skall förbruka de naturresurser som finns. De är till för att brukas och inte för att förbrukas.

Jag tycker att det är fantastiskt att den socialdemokratiska regeringen har avsatt 100 milj.kr. till Arjeplogs kommun. Det är vällovligt, men jag tycker inte att det finns anledning att klaga över att Laisälven får fortsätta att rinna med sitt friska vatten. Vi skall respektera de lagar som vi har stiftat i riksdagen. Vi har stiftat en lag, naturresurslagen, i vilken vi har sagt att Vindelälven och dess biflöden inte skall byggas ut för vattenkraft.

(forts. prot. 59)

2 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 7 februari

1990/91:143 av *Ulla Tillander* (c) till kommunikationsministern om den planerade Öresundsbron:

Den överenskommelse som Georg Andersson i dagarna gjort med den

danske trafikministern om principerna för ett avtal om fast förbindelse över Öresund kommer att innebära kostnader om tiotals miljarder kronor för den svenska staten. Överenskommelsen kommer också att innebära svåra miljökonsekvenser för Öresundsområdet.

Regeringens linje har tidigare varit att kostnaderna för en Örsundsbro inte skall belasta de svenska skattebetalarna. Men i den nya överenskommelsen med danska regeringen ingår bl.a. att byggande och drift av en Öresundsbro skall handhas av ett gemensamt statligt danskt-svenskt konsortium bestående av ett helägt danskt och svenskt moderbolag. Man menar också att broavgifter skall finasiera förbindelsen.

Trovärdigheten för att med enbart avgifter finansiera en Öresundsbro är i dag inte stor. Mycket talar för att de tidigare kostnadskalkylerna enbart var glädjekalkyler. Bland annat Hans Cavalli-Björkman menar att kostnaderna för ett brobygge kommer att överstiga Öresundsdelegationens beräkningar med 20 miljarder kronor. I en konsultrapport från Transek framgår också att priskänsligheten i personbilstrafiken är så stor att den totala intäkten ökar vid en avgiftssänkning. Det skulle bero på att antalet bilar ökar vid en låg avgift, från i storleksordningen 5 000 bilar till 30 000 bilar per dygn.

Med detta som bakgrund är det lätt att föreställa sig att det blir de ekonomiska hänsynen som segrar över de miljömässiga.

Skall regeringens löfte om att en bro över Öresund inte får kosta skattebetalarna något hålla så är risken stor att man helt enkelt inte har råd att ta miljömässiga hänsyn. Detta när delar av Skåne redan har en situation där det miljöfarliga nedfallet är tio gånger större än vad naturen långsiktigt tål, och Skånes marker är bland de mest försurade i landet. Vägtrafikens kväveutsläpp är en av de viktigaste orsakerna till detta förhållande.

Den miljöutredning om en bro med 6 000 bilar per dag som tidigare använts i debatten är i dag helt ointressant. Om broekonomin tillnärmelsevis skall gå ihop handlar det i stället om mångdubbla siffror. Men skulle regeringen ändå välja att försöka ta vissa miljöhänsyn genom att begränsa trafiken då blir man också tvungen att skaka fram ett antal miljarder kronor ytterligare för att täcka de ekonomiska förlusterna, och var skall de pengarna tas ifrån? Hur skall regeringen kunna lösa denna gordiska knut?

Med hänvisning till vad som ovan framförts vill jag ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. Kan statsrådet redogöra för innebörden av den överenskommelse som regeringarna i Sverige och Danmark slutit om en fast förbindelse över Öresund?
2. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att lösa de miljömässiga problemen med en fast förbindelse över Öresund?
3. Är statsrådet beredd att redovisa en realistisk kostnadskalkyl som klargör hur mycket skattebetalarna kommer att få stå för vid ett eventuellt brobygge?
4. Hur kommer den skattemässiga belastningen att drabba Malmö stad?

1990/91:144 av *Ivar Virgin* (m) till kommunikationsministern om brandsäkerheten m.m. på färjor:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit, efter olyckan på Scandinavian Star, för att öka brandsäkerheten och skyddet för passagerarna på färjor som trafikerar Sverige.

3 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 7 februari

1990/91:383 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Göran Persson om skolhälsovården:

I samband med de organisatoriska förändringar inom skolans område som nu genomförs har skolhälsovården kommit i blickpunkten. Diskussionerna gäller bl.a. vilket innehåll som skall finnas i skolhälsovården, hur den skall organiseras och vem som skall vara huvudman för den. Det vore intressant att få ta del av hur skolministern ser på skolhälsovårdens funktion och vilka garantier han menar behövs för att vi även i fortsättningen skall ha en fungerande sådan. Ämnar skolministern t.ex. föra in och förankra skolhälsovården i skollagen? Enligt min mening skulle ett lagstöd ge de garantier som skolbarn behöver. Som bekant finns inga fackliga organisationer som kan bevaka barnens rättigheter. FNs barnkonvention pekar på sambandet mellan undervisningen i skolan och barnens hälsa.

Med hänvisning till detta vill jag fråga skolministern:

På vilket sätt ämnar skolministern garantera att skolhälsovården även i fortsättningen kommer att förbli en integrerad del av skolans verksamhet?

1990/91:384 av *Stina Gustavsson* (c) till kommunikationsministern om fortsatt persontrafik på linjen Hässleholm–Halmstad:

Enligt uppgift kommer SJ att upphöra med persontrafik på järnvägssträckan Hässleholm–Halmstad den 10 juni 1991. Motivet härför sägs vara den strukturförändring som planeras för Västkusbanan med ny terminal i Helsingborg. Ovannämnda järnvägssträcka har nyligen genomgått en kostsam upprustning. Genomförs SJs planer kommer den direkta persontågsförbindelsen Halmstad–Göteborg för bl.a. Kristianstads, Hässleholms och Markaryds kommuner att försvinna och ersättas med buss och med såväl längre restider som större påverkan på miljön som följd.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta så att en fortsatt persontrafik på banan Hässleholm–Halmstad kan bedrivas?

1990/91:385 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till statsrådet Göran Persson om personalrekryteringen till skolverket:

Det är utomordentligt angeläget att till det nyinrättade skolverket rekrytera personer med god kompetens som kan utföra det nya verkets uppgifter med den oväld som offentlig tjänsteutövning kräver. Detta är särskilt angeläget eftersom en av det nya verkets uppgifter är att utöva tillsyn över landets kommuner när de skall omsätta sin nyvunna lokala frihet i praktisk verksamhet.

Regeringen har redan utsett den nye generaldirektören och överdirektören. Enligt tillgängliga uppgifter pågår redan rekrytering av ytterligare personal till skolverket. Detta sker utan något offentligt ansökningsförfarande.

En sådan handplockning av personal till den nya myndigheten innebär en betydande risk för att politiska värderingar kommer att spela in vid urvalet.

Vilka åtgärder avser skolministern vidta för att garantera att det nya skolverket kommer att tillföras personal som med kompetens och integritet kan utföra sina uppgifter?

4 § Kammaren åtskildes kl. 20.00.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 1 § anf. 17 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 28,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 40,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 71,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 95 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 114 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 7 februari

1 § Allmänpolitisk debatt 1
(forts. från prot. 57)
Ekonomisk politik 1
Lars Tobisson (m)
Anne Wibble (fp)
Görel Thurdin (c)
Maggi Mikaelsson (v)
Claes Roxergh (mp)
Hans Gustafsson (s)
Finansminister Allan Larsson (s)
Skattepolitik m.m. 46
Karl-Gösta Svenson (m)
Lars Leijonborg (fp)
Rolf Kenneryd (c)
Lars Bäckström (v)
Roy Ottosson (mp)
Lars Hedfors (s)
Kulturpolitik 71
Ingrid Sundberg (m)
Lars Ernestam (fp)
Stina Gustavsson (c)
Alexander Chrisopoulos (v)
Kaj Nilsson (mp)
Utbildningsminister Bengt Göransson (s)
Etik, demokrati m.m. 94
Barbro Westerholm (fp)
Hugo Hegeland (m)
Birgit Friggebo (fp)
Torgny Larsson (s)
Erkki Tammenoksa (s)
Socialpolitik 108
Sten Svensson (m)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
Ulla Tillander (c)
Gudrun Schyman (v)
Anita Stenberg (mp)
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Ingrid Hemmingsson (m)
Ingvar Björk (s)
Margó Ingvardsson (v)

Socialminister Ingela Thalén (s)
Meddelande om den fortsatta allmänpolitiska debatten 150
Tredje vice talmannen
Regionalpolitik m.m. 150
Ewa Hedkvist Petersen (s)
Ulla Orring (fp)
Monica Öhman (s)
(forts. prot. 59)
2 § Anmälan om interpellationer
1990/91:143 av Ulla Tillander (c) om den planerade Öresundsbron 155
1990/91:144 av Ivar Virgin (m) om brandsäkerheten m.m. på färjor 157
3 § Anmälan om frågor
1990/91:383 av Margitta Edgren (fp) om skolhälsovården 157
1990/91:384 av Stina Gustavsson (c) om fortsatt persontrafik på linjen Hässleholm–Halmstad 157
1990/91:385 av Ann-Cathrine Haglund (m) om personalrekryteringen till skolverket 158

gotab 98096, Stockholm 1991